„ДНІПРО"

КАЛЄНДАР

„УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ"

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1917

РІЧНИК ТРЕТИЙ

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

ВІННІПЕҐ, МАН., 1917
УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА

Зі здоровлєм не мож жартувати.

Здоровлє важнїйше, як богацтво, тому не жартуйте зі здоровлєм. Коли не чуєте ся добре, не уживайте яких будь алькоголїчних гірких лїкарств, які тілько ослаблюють кров. А кров, се жерело житя. Пливучи жилами она розносить поживу до кождої часточки тїла, а рівночасно забирає нагромаджені непотрібні части, а також нищить шкідні бактерії. Тому всего, що ослабляє кров, треба уникати, а гіркости приготовані з алькоголю більше, або менше параліжують комірки тїла. Уживайте лише

ТРІНЕРА АМЕРИКАНСЬКИЙ ЕЛЇКСІР ГІРКОГО ВИНА

бо сей лїк приготований з гірких зїль перворядної лїкарської якости і природного червоного вина. Він вичистить жолудок, розбудить кишки до правильного травленя, скріпить нерви і цїле тїло. Є се незрівнаний лїк в затвердженю, болю голови нервовости, недокровности, змінах житя, браку енергії, загальнім ослабленю і пр. Тому не диво, що його так уживають в копальняних околицях (майнери). Цїна $1.50 в аптиках.

Загородити вступ до хати ревматизмови і невральгії і тим болям, які они приносять, можна успішно

Лїнїментом Трінера.

Сей лїк лише для зверхного уживаня. Помагає також скоро в усяких випадках звихненях, опухах, запаленях скіри і пр. Цїна 70 ц. в аптиках.

Joseph Triner

Manufacturing Chemist

1333-1339 S. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Єпархіяльна бібліотека
Eparchy of Edmonton
Library
AY
39
A1
C2 K4
002309

„ДНІПРО"

КАЛЕНДАР „УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ"

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1917

РІЧНИК ТРЕТИЙ

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

Nick Andrejiw
Chipman, Alta

ВІННІПЕҐ, МАН., 1917
УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА

Иван Копик

Юрій V.
король Великої Британії

Єпархіяльна бібліотека
Eparchy of Edmonton
Library

РІК 1917

ЗАТЬМІНЯ СОНЦЯ І МІСЯЦЯ.

В 1917 році буде сім затьмінь — чотири затьміня сонця, а три місяця.

I. Цілковите затьмінє місяця в січню 7—8-го в ночи в другій год. по півночи.

II. Частинне затьмінє сонця січня 23-го. В Америці його не буде видно.

III. Частинне затьмінє сонця червня 19-го ранком. Видно його буде в висуненій до півночи західній Канаді і в Алясці.

IV. Цілковите затьмінє місяця липня 4-го. Не буде видно в Америці.

V. Частинне затьмінє сонця липня 18-го. В північній Америці не буде його видно.

VI. Частинне затьмінє сонця грудня 14-го. В Америці не буде видно.

VII. Цілковите затьмінє місяця грудня 28-го в годині 4.38 в ночи.

ДРУГІ КАЛЄНДАРІ

ЖИДІВСЬКИЙ.

Вересня 16-го 1917 з заходом сонця починаєть ся 5678 рік після жидівського калєндара.

МОГАМЕТАНСЬКИЙ.

Жовтня 7-го 1917 року починаєть ся 1336 рік після магометаньскої ери.

КАНАДИЙСЬКІ ПУБЛИЧНІ СВЯТА.

Осьмий рік правління анґлійського короля Юрія V. Починаєть ся 6-го мая 1917 року.

Липня 1-го 1917 року починаєть ся 51-ий рік канадийської конфедерації.

Новий рік — 1-го січня.
Велика Пятниця — 6-го цьвітня.
Річниця Короля Юрія V. — 6-го мая.
Вікторія День — 24-го мая.
Уродини Короля Юрія V. — 3-го червня.
Домініон Дей — 1-го липня.
Лейбор Дей — 3-го вересня.
Різдво — 25-го грудня.

ПОСТИ І ЩЕ ДЕЩО

В 1917 році буде:
Мясниць 6 тижнїв і 1 день (т. є. від Рожд. Христ. до нед. Мясоп.)
Неділя мясопустна 18 лютого.
Неділя сиропустна 25 лютого.
Великдень 15 цьвітня.
Великдень латинський тиждень перед нашим.
Вознесеніе 24 мая.
Зелені Свята 3 червня.
Петрівки 4 тижні і 3 дни.
Святий вечер перед Богоявленіем, 18 сїчня.
Великий піст, від 26 лютого до 14 цьвітня (включно).
Петрівка, від 11 червня до 11 липня (включно).
Спасівка, від 14 до 27 серпня.
В день Усїкновенія глави Йоана Крестителя, 11 вересня.
В день Воздвиженія Чесного Креста, 27 вересня.
Пилипівка, від 28 падолиста до Різдва Христового.
Середи і пятницї кождого тижня (кромі загальниць).

КАЛЄНДАР ЮЛЇЯНСЬКИЙ І ГРИГОРІЯНСЬКИЙ.

Калєндар се рахунок часу після днїв, тижнїв і місяцїв. Українцї і инші ісповідники т. зв. східної церкви придержують ся ще старого калєндара, який уложив був на 100 лїт перед народженєм Христа римський цїсар Юлій Цезар і для того той калєндар зовуть юліянським калєндарем, або калєндарем старого стилю. Він назначений у нас буквами с. ст.

Сей калєндар поправив в 16 віцї римський папа Григорій і ним послугують ся майже всї народи. Він зове ся калєндарем Григоріянським і ріжнить ся від Юліянського о 14 днїв. Він назначений у нашім калєндарі н. ст., се є нового стилю.

—————0—————

ВОЄННІ ОПОДАТКОВАНЯ В КАНАДІ.

1. На листах і картках лїпить ся марку за 1 цента більше як перед війною.

2. На чеках, посьвідках, нотах, експрес моне ордер платить ся 2 центи воєнного податку. Звичайно наліплюєть ся почтову марку.

3. На телєґрамах платить ся 1 цента.

4. На почтових нотах до пересиланя гроший „постал нотах" 1 ц.

5. Оподатковані є також патентовані медицини, перфуми, вина, корабельні і зелїзничі білєти.

ЯК РАХУВАТИ ЧАС В КАНАДІ.

В калєндари нашім подаємо сего року схід і захід сонця кождого дня. Розуміє ся, що подані години не пасують до кождої місцевости

точно як раз, бо коли в Галіфаксі є 4 година, то в Віннїпегу в той сам час не буде четверта година. В Канадї приняте є мірило часу, яке називають в анґлїйській мові Стендерд Тайм. Се значить, що уложена є таблиця часу на цїлу Канаду після одної системи, а потім цїла Канада є поділена на 6 пасів від сходу до заходу і між кождим пасом зі сходу на захід є ріжниця о одну годину. Паси є такі: 1) Атлянтик Тайм; 2) Істерн Тайм; 3) Сентрал Тайм; 4) Мовнтайн Тайм; 5) Пасіфік Тайм; 6) Юкон Тайм. Отже в кождім такім пасї є встановлена одна година, а в цїлім сусїднім пасї час ріжнить ся о одну годину від попереднього.

СІЧЕНЬ = JANUARY

МАЄ 31 ДНІВ

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
П.	1	19	**Грудень, 1916. Боніф.**	**Новий Рік. Меч.**	7 59	4 9
В.	2	20	Ігнатія Богоносця	Аделяйди	7 59	4 10
С.	3	21	Юліянни мучениці.	Ґеновефи	7 58	4 11
Ч.	4	22	Анастазії мучениці	Тита еписк.	7 58	4 12
П.	5	23	10 муч. в Критї	Ермілії	7 58	4 13
С.	6	24	Нав. Рожд. Христ. Евг.	**Трох Королїв**	7 58	4 15
Н.	7	25	**Рождество Христове .**	**1. Н. по 3 Кор.**	7 57	4 16
П.	8	26	**Собор Пр. Бог., Йос.**	Северина	7 57	4 17
В.	9	27	**Стефана Первомучен.**	Марцелї	7 57	4 18
С.	10	28	Домни мученицї	Севастія	7 56	4 19
Ч.	11	29	Дїти уб. в Вифлеємі	Гилина	7 56	4 20
П.	12	30	Анизії мученицї	Ераста	7 55	4 22
С.	13	31	Мелянії преп.	Веронїки	7 54	4 23
Н.	14	1	**Нов. Рік 1917. Васил.**	**2 Н. по 3 кор.**	7 53	4 25
П.	15	2	Сильвестра папи рим.	Павла	7 52	4 26
В.	16	3	Малахії прор.	Юлії	7 52	4 28
С.	17	4	Собор 70 апост.	Антонія	7 51	4 29
Ч.	18	5	† Навеч. Богоявленя	Приски	7 50	4 31
П.	19	6	**Богояв. Г. (Йордан)**	Генрика	7 49	4 32
С.	20	7	† Собор св. Ів. Хрест.	Фабіяна	7 48	4 34
Н.	21	8	**По Просвіщ. Георгія**	**3. Н. по 3 кор.**	7 47	4 35
П.	22	9	Полієвкта	Вінкентія	7 46	4 37
В.	23	10	Григорія	Раймунда	7 45	4 39
С.	24	11	† Теодозія Печер.	Тимотея	7 43	4 40
Ч.	25	12	Татіяни	Павла	7 42	4 42
П.	26	13	Ермила	Полїкарпа	7 41	4 44
С.	27	14	Отцїв в Синаї	Івана Хризос	7 40	4 46
Н.	28	15	**32.** Павла Тивейського	**4. Н. по 3 Кор.**	7 39	4 48
П.	29	16	Покл. вер. св. Петра.	Франца	7 37	4 49
В.	30	17	† Антонія Преп.	Мартини	7 36	4 51
С.	31	18	Атаназія і Кирила	Петра	7 35	4 53

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 8-го о 2 годині, 52 хвиль перед полуднем.

☾ **Послїдна чверт:** 16-го, о год. 6, 32 хвиль перед полуднем.

● **Нів:** 23-го о 2 годині, 40 хвиль перед полуднем.

☽ **Перша чверть:** 29-го о 7 год., 51 хвиль по полудни.

ПОГОДА.

Від 1 до 3 спокійно; змінчиво; 4 до 7 снїг і відміна; 8 до 11 дощ; 12 до 15 змінчиво; 16 до 20 дощ, хляпанина і снїг, 21 до 24 зимно, 25 до 28 сильні вітри; 29 до 31 мягко, змінчиво.

ЗАПИСКИ:

Де зійдеть ся гурток Українців, там треба зложити жертви на народну ціль — на бурси, на Народні Доми, на читальню або на який будь народний фонд.

ЛЮТИЙ - FEBRUARY

МАЄ 28 ДНІВ

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
Ч.	1	19	**Січень. Макарія егип.**	Ігнатія	7 33	4 55
П.	2	20	† Евтимія вел.	**Марії Громніч.**	7 32	4 56
С.	3	21	Максима і Неофита	Блажея еп.	7 30	4 58
Н.	4	22	**Митара і Фарисея**	**Старозапустна**	7 29	4 59
П.	5	23	Климента священмуч.	Агафії діви	7 27	5 1
В.	6	24	Ксенії преп.	Дороти	7 25	5 3
С.	7	25	† Григорія Богосл.	Ромуальда	7 24	5 4
Ч.	8	26	† Ксенофонта преп.	Йоана	7 22	5 6
П.	9	27	† Пер. мощ. Ів. Злат.	Кирила	7 21	5 7
С.	10	28	Преп. Ефрема	Схоластики	7 19	5 9
Н.	11	29	**О блуднім сині**	**Предзапустна**	7 17	5 11
П.	12	30	**Трох Святителів**	Ґавденція	7 16	5 12
В.	13	31	Кира і Івана	Юліяна	7 14	5 14
С.	14	1	**Лютий.** Трифона	Валентого	7 12	5 16
Ч.	15	2	**Стрітеніе Госп.**	Фаустина	1 11	5 18
П.	16	3	Симеона і Анни	Юліянни	7 9	5 19
С.	17	4	Ізидора преп.	Сильвіна	7 7	5 21
Н.	18	5	**Мясопустна**	**Запустна**	7 5	5 23
П.	19	6	Вукола еписк.	Конрада	7 4	5 24
В.	20	7	Партенія еписк.	Кассіяна	7 2	5 26
С.	21	8	Теодора	† Попелець	7 0	5 28
Ч.	22	9	Никифора	Катедри св. П.	6 58	5 29
П.	23	10	Харлампія	Даміяна	6 56	5 31
С.	24	11	Власія	Матея ап.	6 54	5 33
Н.	25	12	**Сиропустна**	**1. Вступна**	6 52	5 35
П.	26	13	Мартиніяна (п. посту)	Віктора	6 49	5 36
В.	27	14	Авксентія	Романа	6 47	5 38
С.	28	15	Онисима	Теофиля	6 45	5 40

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня**: 6-го о 10 год., 18 хвиль по полудни.

☾ **Послідна чверть:** 14-го о 8 год. 43 хвиль по полудни.

● **Нів:** 21-го о 12 год. 59 хвиль по полудни.

☽ **Перша чверть:** 28-го о 11 год. 34 хвиль перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 4 хмарно, вогко; 5 до 9 зимні вітри; 10 до 13 бурливо, сніг; 14 до 17 буря; 18 до 21 зимно; 22 до 24 ясно і зимно; 25 до 26 змінчиво; 27 до 28 сніг.

ЗАПИСКИ:

1917
лют 15 го на стрітенне Лос[illegible]
Близи скавази посні[illegible]
А потому Доли їмо[illegible]
А другого Дня Мнгй[illegible]
ни ира була із Снігом

Ваші діти ніколи не будуть правдиво образовані, коли не будуть знати своі рідноі мови. Поки вони молоді, подбайте, родичі, щоб Ваші діти вивчились милозвучноі і найкрасшоі в світі украінськоі мови, письма, і мали украінські книжки до читаня.

МАРТ = MARCH

МАЄ 31 ДНЇВ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
Ч.	1	16	**Лютий.** Теодора Тир.	Альбина	6 43	5 41
П.	2	17	Льва папи римсь.	Симпліція	6 41	5 43
С.	3	18	Архипа, апост.	Кунекунди	6 39	5 45
Н.	4	19	**1. Посту.** Льва еписк.	**2. Суха.** Казим.	6 37	5 46
П.	5	20	Евстахія і Тимотея.	Пер. мощ. Вяч.	6 35	5 48
В.	6	21	Петра і Атаназія	Евсабія	6 33	5 49
С.	7	22	Поликарпа свящ.	Томаша	6 31	5 51
Ч.	8	23	† Обр. гол. Ів. Хрест.	Івана	6 29	5 53
П.	9	24	Тарасія	Францішки	6 27	6 54
С.	10	25	Порфирія	40 мучеників	6 25	5 56
Н.	11	26	**2. Посту.** Прокопія	**3. Глуха.** Кат.	6 32	5 57
П.	12	27	Теофана	Григорія	6 21	5 59
В.	13	28	Власія	Крестини	6 19	6 0
С.	14	1	**Март.** Евдокії	Захарії	6 17	6 2
Ч.	15	2	Теодота	Лонґіна	6 14	6 4
П.	16	3	Евтропія	Любина	6 12	6 5
С.	17	4	Герасима	Ґертруди	6 10	6 7
Н.	18	5	**3. Посту. Крестопокл.**	**4. Середпостна**	6 7	6 9
П.	19	6	42 муч. в Аморії	Йосифа обруч.	6 6	6 10
В.	20	7	Василія, Єфрема	Йоахима	6 3	6 12
С.	21	8	Теофилакта	Венедикта	6 1	6 13
Ч.	22	9	40 мучеників	Октавіяна	5 59	6 15
П.	23	10	Кодрата	Віктора	5 57	6 17
С.	24	11	Софронія	Гавриїла	5 55	6 18
Н.	25	12	**4. Посту.** Теофана	**5. Чорна Благов.**	5 52	6 20
П.	26	13	Пер. мощ. Никифора	Касіяна	5 50	6 21
В.	27	14	Венедикта	Руперта	5 48	6 23
С.	28	15	Агапія	Сикстуса	5 46	6 25
Ч.	29	16	Савина	Квірина	5 44	6 26
П.	30	17	Алексія чол. Бож.	Бальбіни	5 41	6 28
С.	31	18	Кирила Єрус.	Корнилія	5 39	6 29

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 8-го, о 8 год., 40 хвиль по полудни.

☾ **Послїдна чверть:** 16-го, о 7 год, 23 хвиль перед полуднем.

● **Нів:** 22-го о 10 год., 55 хвиль по полудни.

☽ **Перша чверть:** 30-го о 5 год., 26 хвиль перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 3 зимні острі вітри; 4 до 7. бурливо; 8 до 10 змінчиво; 10 до 13 бурливо і змінчиво; 14 до 16 зимно; 17 до 21 мягко і хмарно; 22 до 26 зимно і бурливо; 27 до 31 спокійнїйше.

ЗАПИСКИ:

Кождий Українець повинен знати на память, що всегда і всюди де би не пішов чи поїхав, треба питати за склепом свого чоловіка і купувати лише у своїх склепарів, в Українців. Кождий цент задержаний в руках своїх людий, е богацтвом всіх нас.

ЦВІТЕНЬ = APRIL

МАЄ 30 ДНІВ

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
Н.	1	19	**Март. 5. Посту.** Хриз.	**Цвітна**	5 37	6 31
П.	2	20	Преп. Отців зам. в Саві	Франца	5 35	6 33
В.	3	21	Якова еписк.	Рихарда	5 33	6 34
С.	4	22	Василія і Ісаака	Ізидора	5 30	6 36
Ч.	5	23	Нїкона	Вінцентія	5 28	6 37
П.	6	24	Захарії і Якова	**Вел. Пятниця**	5 26	6 39
С.	7	25	**Благовіщене Прсв. Б.**	Вел. Субота	5 24	6 41
Н.	8	26	**Цвітна**	**Воскрес. Христ.**	5 22	6 42
П.	9	27	Матрони солунської	**Св. Понедїлок**	5 19	6 44
В.	10	28	Іляріона Нового	Езекіїла прор.	5 17	6 45
С.	11	29	Марка еписк.	Леона папи	5 15	6 47
Ч.	12	30	Івана Лїствичника	Ґеоргія	5 13	6 49
П.	13	31	**Велика Пятниця**	Юстини	5 11	6 50
С.	14	1	**Цвітень.** Марії егип.	Тибурція	5 9	6 52
Н.	15	2	**Воскресеніе Христове**	**1. Біла. Анас.**	5 7	6 53
П.	16	3	**Світлий Понедїлок**	Лямберта	5 5	6 55
В.	17	4	**Світлий Вівторок**	Рудольфа	5 3	6 57
С.	18	5	Теодула муч.	Апольонії	5 1	6 58
Ч.	19	6	Евтихія	Емми	4 59	7 0
П.	20	7	Георгія мелитського	Теодора	4 57	7 1
С.	21	8	Иродіона апост.	Анзельма	4 55	7 3
Н.	22	9	**2. Томина.** Евпсихія	**2.** Сотера.	4 53	7 4
П.	23	10	Терентія Африкана	Войтїха	4 41	7 6
В.	24	11	Антипи еписк.	Ґеоргія великм.	4 50	7 7
С.	25	12	Василія еписк.	Марка	4 48	7 9
Ч.	26	13	Артемона священмуч.	Клета	4 46	7 10
П.	27	14	Мартина папи	Анастазія	4 44	7 11
С.	28	15	Арістарха	Віталія	4 42	7 13
Н.	29	16	**3. Мироносиць.**	**3.** Петра муч.	4 41	7 14
П.	30	17	Симеона	Катарини.	4 39	7 16

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 7-го о 8 год., 39 хвиль перед полуднем.

☾ **Послїдна чверть:** 14-го о 3. год., 2 хвилї по полудни.

● **Нів:** 21-го о 8 год., 51 хвиль перед полуднем.

☽ **Перша чверть:** 29-го, о 12 год., 12 хвиль перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 2 нестійно; 3 до 5 хмарно; 6 до 9 перепадають дощі; 10 до 14 вогко і хмарно; 15 до 18 буря; 19 до 23 приємно; 24 до 28 бурі; 28 до 30 хмарно.

ЗАПИСКИ:

Як ви чуєтесь хорі, або єсьте слабі і задумуєте зайти до лїкаря, то не забувайте за українського лїкаря у Вінніпегу, Др. К. І. Паздрія, на вулици Селкірк, 259. Телєфон Ст. Джан 1506. Свій чоловік Вас добре зрозуміе.

МАЙ = MAY

МАЄ 31 ДНЇВ

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
В.	1	18	**Цвітень.** Івана преп.	Филипа	4 37	7 17
С.	2	19	Пафнутія муч.	Анастазії	4 35	7 19
Ч.	3	20	Теодора, Прихини	**Обр. Ч. Хреста**	4 34	7 20
П.	4	21	Януарія і пр.	Фльоріяна	4 32	7 22
С.	5	22	Теодора Сикет.	Пія папи рим.	4 30	7 23
Н.	6	23	**4. О Розсл.** † Георгія	**4.** Івана в Олію	4 29	7 25
П.	7	24	Сави Стратилата	Доміцелї	4 27	7 26
В.	8	25	† Марка Еванг.	Станїслава	4 25	7 28
С.	9	26	Василія еписк.	Григорія	4 23	7 29
Ч.	10	27	Симеона священмуч.	Антонія	4 22	7 31
П.	11	28	Максима, Якова	Беатрикси	4 20	7 32
С.	12	29	9 муч. в Кизиці	Панкратія	4 19	7 33
Н.	13	30	**5. О Самарянині.**	**5.** Сервація	4 17	7 35
П.	14	1	**Май.** Єремії прор.	Бонифатія	4 16	7 36
В.	15	2	Бориса і Гліба	Зоф. і 3 її доч.	4 14	7 38
С.	16	3	Теодозія печ.	Івана	4 13	7 39
Ч.	17	4	Пелягії	**Вознесенє Госп.**	4 12	7 40
П.	18	5	Ірини муч.	Фелїкса	4 10	7 42
С.	19	6	Йова і Варвари	Петра	4 9	7 43
Н.	20	7	**6. О Слїпородженім**	**6.** Бернарда	4 7	7 45
П.	21	8	† Івана Богослова	Еленори	4 6	7 46
В.	22	9	Ісаії прор.	Юлії	4 5	7 47
С.	23	10	Симона Зилота	Дезидерія	4 4	7 48
Ч.	24	11	**Вознесенє Госп.**	Йоанни	4 3	7 50
П.	25	12	Епіфанія	Урбана	4 2	7 51
С.	26	13	Глїкерії	Филипа	4 1	7 52
Н.	27	14	**7. Св. Отець**	**7. Сош. св. Д.**	4 0	7 53
П.	28	15	Пахомія	**Зел. Понедїлок**	3 59	7 54
В.	29	16	Теодора освящ.	Максимілїяна	3 58	7 56
С.	30	17	Андроніка ап.	Фелїкса	3 57	7 57
Ч.	31	18	Теодота, Діонизія	Петронелї	3 56	7 58

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 6-го о 9 год., 33 хвиль по полудни.

☾ **Послїдна чверть:** 13-го о 8 год., 38 хвиль по полудни.

● **Нів:** 20-го о 7 год., 37 хвиль по полудни.

☽ **Перша чверть:** 28-го о 6 год., 23 хвиль перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 3 дощ; 4 до 8 холодні вітри; 9 до 13 тепліе; 14 до 17 дощі; 18 до 22 вогко; 23 до 27 буря і град; 28 до 31 тепло і вітер.

ЗАПИСКИ:

ученикам йти до висшої школи. До того бурса потребує грошевої поме
ученим йти до висшої школи. До того бурса потребує грошевої помо-
чи. Поможіть! Жертвуйте на бурсу. Даткою на бурсу освятите свої
руки, бо бурса сіє освіту, світло.

ЧЕРВЕНЬ - JUNE

МАЄ 30 ДНІВ

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
П.	1	19	**Май.** Партикія, свщм.	Никодима	3 56	7 59
С.	2	20	Талалея муч.	Еразма	3 55	8 0
Н.	3	21	**Зел. Свята. С. св. Д.**	**1. Св. Тройці**	3 55	8 1
П.	4	22	**Пресв. Тройці**	Квірина	3 54	8 2
В.	5	23	Михайла еписк.	Боніфатія	3 54	8 3
С.	6	24	Симеона, Мелетія	Норберта	3 53	8 3
Ч.	7	25	Трете Об. Гол. Предт.	**Пр. Евхаристії**	3 53	8 4
П.	8	26	Карпа	Медарда	3 52	8 5
С.	9	27	Терапонта	Аделяйди	3 52	8 6
Н.	10	28	**1. Всіх Святих**	**2.** Пріма	3 51	8 7
П.	11	29	Теод. діви (поч. пос.)	Варнави	3 51	8 8
В.	12	30	Ісакія далмат.	Йоана	3 51	8 8
С.	13	31	Єрмія апост.	Антонія	3 50	8 9
Ч.	14	1	**Червень.** Юстина фил.	Серце Іс. Хр.	3 50	8 9
П.	15	2	Никифора патріярха	Віта і Модеста	3 50	8 10
С.	16	3	Лукіяна муч.	Франца	3 50	8 11
Н.	17	4	**2. Пресв. Евхаристії**	3. Адольфа	3 50	8 11
П.	18	5	Доротея еписк.	Марка	3 49	8 12
В.	19	6	Висаріона чудотворця	Юлїяни	3 49	8 12
С.	20	7	Теодота еписк.	Сильверія	3 49	8 13
Ч.	21	8	Теодора Стратилата	Алойзія	3 50	8 13
П.	22	9	Кирила архиеп.	Павлина	3 50	8 13
С.	23	10	Тимотея свящмуч.	Зенона	3 51	8 13
Н.	24	11	**3.** † Вартоломея і Вар.	**4.** Рож. Ів. Хр.	3 51	8 13
П.	25	12	Онуфрія пустиножит.	Преспера	3 52	8 13
В.	26	13	Акилини муч.	Йоанна і Павла	3 52	8 12
С.	27	14	Елисея прор.	Владислава	3 53	8 12
Ч.	28	15	Амоса прор.	Леона	3 53	8 12
П.	29	16	Тихона еписк.	**Петра і Павла**	3 54	8 12
С.	30	17	Мануїла, Савла	Восп. св. Павла	3 54	8 12

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 5-го о 9 год, 57 хвиль перед полуднем.

☾ **Послідна чверть:** 12-го о 1 год, 28 хвиль перед полуднем.

● **Нів:** 19-го о 7 год., 52 хвиль перед полуднем.

☽ **Перша чверть:** 27-го о 10 год., 58 хвиль перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 2 дощ; 3 до 5 змінчиво; 6 до 8 буря; 9 до 12 непогідно; 13 до 17 ясні ночі, теплі днї; 18 до 21 хмарно, дощі; 22 до 25 спека; 26 до 30 вітри.

ЗАПИСКИ:

„Український Голос" тоді побільшить ся, й буде міг виходити два або й три рази в тиждень, як кождий Українець підложить своє плече і поможе народній часописи, народній справі. Занесіть „Український Голос" в кожду українську хату. Де не зайдете, зєднайте нового передплатника для „Українського Голосу". Тим зробите і собі ліпше.

ЛИПЕНЬ - JULY

МАЄ 31 ДНЇВ

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
Н.	1	18	**Червень. 4. Леон. муч.**	**5.** Теобальда	3 55	8 12
П.	2	19	† Юди апост.	Пос. Пр. Д. М.	3 55	8 11
В.	3	20	Юліяна тарс.	Геліодора	3 56	8 11
С.	4	21	Евсевія еписк.	Флявіяна	3 57	8 11
Ч.	5	22	Методія еписк.	Кирила і Метод.	3 58	8 11
П.	6	23	Агрипіни муч.	Ісаї прор.	3 58	8 10
С.	7	24	**Рождест. св. Ів. Хрес.**	Івана і Пульхер.	3 59	8 10
Н.	8	25	**5.** Февронії препмуч.	**6.** Єлисавети	4 0	8 10
П.	9	26	Давида Солунського	Кирила еписк.	4 0	8 9
В.	10	27	Самсона страннопрієм.	Амалії і 7 бр.	4 3	8 7
С.	11	28	Кира і Йона	Пія і Пелягії	4 1	8 9
Ч.	12	29	**Св. Ап. Петра і Павла**	Івана	4 2	8 8
П.	13	30	Собор 12 ап.	Маргарети	4 5	8 6
С.	14	1	**Липень.** Косми і Дам.	Бонавентури	4 6	8 5
Н.	15	2	**6. Полож. ризи П.Д.М.**	**7.** Розісл. Ап.	4 7	8 4
П.	16	3	Якинта і Анатолія	Мат. Б. Скап.	4 8	8 3
В.	17	4	Андрея і Марти	Алексея	4 9	8 2
С.	18	5	† Кирила і Методія	Симеона	4 11	8 1
Ч.	19	6	† Атаназія Атонск.	Вінкентія	4 12	8 0
П.	20	7	Томи і Акакія	Ілії пр.	4 13	7 59
С.	21	8	Прокопія велмуч.	Пракседи	4 14	7 58
Н.	22	9	**7.** Панкратія священмуч.	**8.** Марії Магд.	4 16	7 56
П.	23	10	† Антонія печерського	Аполінарія	4 17	7 55
В.	24	11	Евфимії і Ольги	Христини	4 18	7 54
С.	25	12	Прокла і Ілярія	Якова ап.	4 20	7 53
Ч.	26	13	Гавриїла арх.	Анни	4 21	7 51
П.	27	14	Акими і Онисима	Наталії	4 22	7 50
С.	28	15	† Володим. кн. Руси	Іннокентія	4 23	7 49
Н.	29	16	**8. Св. Отець 6 собора**	**9.** Марти	4 25	7 47
П.	30	17	Марини велмуч.	Альдони	4 26	7 46
В.	31	18	Якинта і Емілїяна	Ігнатія	4 27	7 44

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 4-го, о 4 год. 30 хвиль по полудни.

☾ **Послїдна чверть:** 11-го о 9 год., 2 хвилї перед полуднем.

● **Нів:** 18-го о 9 год, 50 хвиль по полудни.

☽ **Перша чверть:** 27-го о 1 год., 30 хвиль перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 4 парно; 5 до 9 вітер; град; 10 до 14 парно; 15 до 18 бурливо; 19 до 20 дощ; 21 до 23 зимно — погідно; 24 до 27 густа мрака; 28 до 31 горячо.

ЗАПИСКИ:

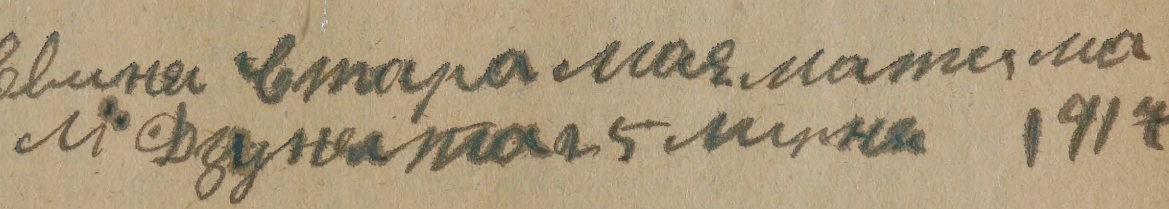

В кождій місцевости в Канаді — де живе більше число Українців, повинен бути Народний Дім, в якім би гуртовались всї Українці — і з Галичини, і з Росії, і з Буковини, і з Угорщини — без ріжниці партії і віри. Народні Доми повинні стати жерелом нашого національного розвитку, і збирати під свої крила всїх синів України, блукаючих по просторих канадійських степах.

СЕРПЕНЬ - AUGUST

МАЄ 31 ДНЇВ

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
С.	1	19	**Липень. Макрини преп.**	Петра	4 29	7 43
Ч.	2	20	† Ілії прор.	Альфонса	4 30	7 41
П.	3	21	Симеона і Івана	Знайд. св. Стеф.	4 32	7 40
С.	4	22	Марії Магдалини	Домінїка	4 33	7 38
Н.	5	23	**9.** Трофима і Теоф.	**10.** Пр. Д. М.С.	4 34	7 36
П.	6	24	Христини	Преоб. Госп.	4 36	7 35
В.	7	25	† Успеніє св. Анни	Каєтана	4 37	7 33
С.	8	26	Ермолая священмуч.	Киріяка	4 39	7 32
Ч.	9	27	Пантелеймона	Романа	4 40	7 30
П.	10	28	Прохора	Лаврентія	4 42	7 28
С.	11	29	Калинїка муч.	Сузани	4 43	7 27
Н.	12	30	**10.** Сили і Силуана	**11.** Кляри	4 45	7 25
П.	13	31	Евдокима	Іполїта	4 46	7 23
В.	14	1	**Серп.** Пр.Ч.Х. (п.пос.)	Евзевія	4 48	7 22
С.	15	2	Пер. мощ. св. Стефана	**Успеніе Пр. Д.**	4 49	7 20
Ч.	16	3	Ісаакія, Далмата	Роха	4 51	7 18
П.	17	4	Сїмох молодців	Мирона	4 52	7 16
С.	18	5	Евсиґнія	Бронислава	4 54	7 15
Н.	19	6	**11. Преображене Гос.**	**12.** Бенїґни	5 55	7 13
П.	20	7	Дометія	Бернарда	4 57	7 11
В.	21	8	Емиліяна еписк.	Киріяка	4 58	7 9
С.	22	9	Матїя ап.	Тимотея	5 0	7 7
Ч.	23	10	Лаврентія	Филипа	5 1	7 5
П.	24	11	Евпла муч.	Вартоломея	5 3	7 3
С.	25	12	Фотія і Аникити	Людвика	5 4	7 0
Н.	26	13	**12.** Максима іспов.	**13.** Зефірина	5 6	6 58
П.	27	14	Михея проп.	Йосифа	5 7	6 56
В.	28	15	**Успеніе Пр. Богород.**	Августина	5 9	6 54
С.	29	16	Пер. нерук. Обр. Госп.	Ус. гол. Ів. Хр.	5 10	6 52
Ч.	30	17	Мирона муч.	Рози	5 12	6 50
П.	31	18	Фьори і Лавра	Раймунда	5 13	6 48

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 2-го о 12 год., 1 хвиля перед полуднем.

☾ **Послїдна чверть:** 9-го о 2 год. 46 хвиль по полудни.

● **Нів:** 17-го о 1 год., 11 хвиль по полудни.

☽ **Перша чверть:** 25-го о 1 год., 58 хвиль по полудни.

ПОГОДА.

Від 1 до 3 вітри; 4 до 6 приємно; 7 до 9 зимно; 10 до 12 бурливо; 13 до 16 зимно, дощ; 17 до 20 дощ; 21 до 23 велика спека; 24 до 27 вітер; 28 до 31 тепло.

ЗАПИСКИ:

Всї українські фармері в Канадї, повинні взяти собі примір з наших фармерів в Саскачеванї і так дбати за бурсу для своєї молодїжи, як дбають саскачеванські українські фармері за бурсу ім. Петра Могили в Саскатун. Дбають за ню тому, бо вона їх, і дасть змогу їх синам і донькам здобути висшу освіту. Пишуть, що в Саскачеванї нема анї одної кольонії, деб фармері не зложили щось на бурсу П. Могили в Саскатунї.

ВЕРЕСЕНЬ - SEPTEMBER

МАЄ 30 ДНЇВ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
С.	1	19	**Серпень.** Андрея	Іди, Егідія	5 15	6 46
Н.	2	20	13. Самуіла прор.	**14.** Стефана	5 16	6 44
П.	3	21	Тадея апост.	Бронислава	5 18	6 42
В.	4	22	Аґатонїка муч.	Розалії	5 19	6 39
С.	5	23	Лупа муч.	Вікторина	5 21	6 37
Ч.	6	24	Евтиха	Захарії	5 22	6 35
П.	7	25	Вартоломея і Тита	Реґіни	5 24	6 33
С.	8	26	Адріяна і Наталії	**Рож. Пр. Д. М.**	5 25	6 31
Н.	9	27	**14.** Пімена преп.	15. Северина	5 26	6 29
П.	10	28	Авґустина і Мойсея	Николая	5 28	6 27
В.	11	29	†Ус. гл. Ів. Хр. (Піст)	Прота і Якова	5 29	6 24
С.	12	30	Александра, Павла	Ґвідона	5 31	6 22
Ч.	13	31	Полож. пояса П. Д. М.	Аврелія	5 32	6 20
П.	14	1	**Вересень.** Симеона	Воздв. Ч. Хр.	5 33	6 18
С.	15	2	Маманта і Івана	Нікодима	5 35	6 16
Н.	16	3	**15.** Антима і Теоктита	**16.** Корнилія	5 36	6 13
П.	17	4	Вавили і Мойсея	Знак. Франц.	5 38	6 11
В.	18	5	Захарії і Єлисавети	Томи і Йосифа	5 39	6 9
С.	19	6	Чудо Арх. Михаїла	Януарія	5 41	6 7
Ч.	20	7	Созонта	Евстахія	5 42	6 4
П.	21	8	**Рождество Пр. Бог.**	Матея	5 44	6 2
С.	22	9	Йоакима і Анни	Томи	5 45	5 59
Н.	23	10	**16. Перед Возд. Мин.**	**17.** Теклї	5 47	5 57
П.	24	11	Теодори алексан.	Руперта	5 49	5 55
В.	25	12	Автонома священмуч.	Клефана	5 50	5 53
С.	26	13	Корнилія	Кипріяна	5 52	5 51
Ч.	27	14	**Воздв. Чес. Хр.** (Піст)	Кос. і Дам.	5 53	5 49
П.	28	15	Никити велмуч.	Вячеслава	5 55	5 47
С.	29	16	Евфимії велмуч.	**Михаїла Арх.**	5 57	5 45
Н.	30	17	**17. По Воздв.** С.В.Н.Л.	**18.** Єроніма	5 58	5 43

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

○ **Повня:** 1-го о 7 год. перед полуднем.

☾ **Послїдна чверть:** 8-го о 1 год., 55 хвиль перед полуднем.

● **Нів:** 16-го о 5 год. 17 хвиль перед полуднем.

☽ **Перша чверть:** 24-го о 12 год., 41 хвиль перед полуднем.

○ **Повня:** 30-го о 3 год. 21 хвиль по полудни.

ПОГОДА.

Від 1 до 4 змінно; 5 до 12 тепло; 13 до 17 дощі; 18 до 22 холодно; 23 до 26 нестала погода; 27 до 30 вітри і дощі.

ЗАПИСКИ:

Національна поезія, і пісня, і музика в усіх формах має велике значіне, яке треба високо цінити. Вони є наймогутнїйшим доступним для слуху символом єдности для широких верств. Вони обєднюють одиниці і причиняють ся до концентрації національних сил. Кожда українська читальня і товариство повинні за них подбати і вчити своїх членів рідної поезії, пісні і музики.

ЖОВТЕНЬ - OCTOBER

МАЄ 31 ДНІВ

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
П.	1	18	**Вересень.** Евменія еп.	Ремігія	6 0	5 40
В.	2	19	Трофима і Саватія	Ангела	6 1	5 38
С.	3	20	Евстахія	Кандира	6 3	5 36
Ч.	4	21	Кондрата	Франца	6 5	5 34
П.	5	22	Фоки свящмуч.	Флявії	6 6	5 32
С.	6	23	† Зач. св. Івана Хр.	Мат. Б. Рож.	6 8	5 29
Н.	7	24	**18.** Теклї первнмуч.	**19.** Юстини	6 9	5 27
П.	8	25	Евфрозинії преп.	Бригіди	6 11	5 25
В.	9	26	† Івана Богослова	Діонизія	6 13	5 23
С.	10	27	Калистрата	Франца Борґ.	5 14	5 21
Ч.	11	28	Харитона	Рустики	6 16	5 19
П.	12	28	Киріяка преп.	Максимілїяна	6 17	5 17
С.	13	30	Григорія свящмуч.	Едварда	6 19	5 15
Н.	14	1	**Жовт. 19.** †Покров. Б.	**20.** Каликста.	6 20	5 12
П.	15	2	Кипріяна і Андрея	Ядвіги	6 22	5 10
В.	16	3	Діонизія свящмуч.	Ґаля і Флора	6 23	5 8
С.	17	4	Єротея, свящмуч.	Тереси	6 25	5 6
Ч.	18	5	Харитини	Луки	6 26	5 4
П.	19	6	† Томи апост.	Петра	6 28	5 2
С.	20	7	Сергія і Вакха	Капра	6 29	5 0
Н.	21	8	**20. Св. Отець 2 Соб.**	**21. Уршулї**	6 31	4 58
П.	22	9	† Якова Алфея апост.	Кордулї	6 33	4 56
В.	23	10	Евлямпія	Ів. Капістрана	6 35	4 55
С.	24	11	Филипа ап.	Рафаїла	6 36	4 53
Ч.	25	12	Прова	Хризанта	6 38	4 51
П.	26	13	Корнилія	Евариста	6 40	4 49
С.	27	14	† Назарія і Параскеви	Сабіни	6 41	4 47
Н.	28	15	**21.** Лукіяна	**22.** Симеона	6 43	4 45
П.	29	16	Лонгина	Евзевія	6 45	4 43
В.	30	17	Озія і Андрея	Альфонза	6 46	4 42
С.	31	18	Луки апост.	Маркелія	6 48	4 40

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

☾ **Послідна чверть:** 7-го о 5 год., 4 хвиль по полудни.

● **Нів:** 15-го о 9 год., 51 хвиль по полудни.

☽ **Перша чверть:** 23-го о 9 год., 28 хвиль перед полуднем.

○ **Повня:** 30-го о 1 год., 9 хвиль перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 4 холодно; 5 до 9 зливи; 10 до 14 горячого і хмарно; 15 до 18 погода; 19 до 23 зимно; 24 до 27 ясно і холодно; 28 до 31 слота і вітри.

ЗАПИСКИ;

Де лише живе громада Українців, в місті чи на фармах — там повинна бути „Рідна Школа" для малих дітий, щоб вивчити матірної мови і письма. Як не можна в школі, то треба зорганізувати курс поза школою; як нема учителя аби вчив рідної мови, то може вчити кождий письменний чоловік, Українець. Гріхом є для родичів лишити дітий сліпими в своїм рідним. Встид і сором таким родичам, що не дбають за своїх дітий, бо вони їх певно не люблять.

ЛИСТОПАД - NOVEMBER

МАЄ 30 ДНІВ

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
Ч.	1	19	**Жовтень. Йоіла прор.**	**Всіх Святих**	6 49	4 39
П.	2	20	Артемія вмуч.	День Задуш.	6 51	4 37
С.	3	21	Іляріона Великого	Губерта	6 53	4 35
Н.	4	22	**22.** Аверкія	**23.** Кароля	6 54	4 34
П.	5	23	† Якова апост.	Захарія	6 56	4 32
В.	6	24	Арети, Атаназія	Леонарда	6 57	4 31
С.	7	25	Маркіяна і Март.	Геркуляна	6 59	4 29
Ч.	8	26	**Димитрія великомуч.**	Здіслави	7 1	4 28
П.	9	27	Нестора муч.	Теодора	7 2	4 26
С.	10	28	† Параскавеї, Лаврен.	Андрея	7 4	4 25
Н.	11	29	**23.** Анастазії Римлян.	**24.** Мартина еп.	7 6	4 23
П.	12	30	Зиновія і Зиновії	Мартина папи	7 8	4 22
В.	13	31	Стахія і Емілія	Станїслава	7 9	4 20
С.	14	1	**Падол.** † Космн і Д.	Йосафата	7 11	4 19
Ч.	15	2	Акиндина муч.	Леопольда	7 13	4 17
П.	16	3	Акепсими і Айтала	Едмунда	7 14	4 16
С.	17	4	Йоаникія Великого	Григорія	7 16	4 14
Н.	18	5	**24.** Галактіона і Еп.	**25.** Романа	7 18	4 13
П.	19	6	Павла епископа	Єлисавети	7 19	4 12
В.	20	7	33 муч. в Мелїтї	Фелїкса	7 21	4 11
С.	21	8	**Собор св. Арх. Мих.**	Вов. П. Д. М.	7 22	4 10
Ч.	22	9	Онисифора муч.	Цецилії	7 24	4 9
П.	23	10	Ераста і Олимпа	Климента	7 26	4 8
С.	24	11	Міни і Віктора	Івана	7 27	4 7
Н.	25	12	**25.** † Йосаф. священмуч.	**26.** Каритини	7 29	4 6
П.	26	13	† Івана Златоустого	Петра	7 30	4 5
В.	27	14	† Филипа апостола	Валеріяна	7 32	4 4
С.	28	15	Гурія і Сам. (поч. пос.)	Руфина	7 33	4 4
Ч.	29	16	† Матея апост.	Сатурна	7 34	4 3
П.	30	17	Григорія еписк.	Андрея	7 35	4 3

☾ **Послїдна чверть:** 6-го о 11 год. 54 хвиль перед полуднем.

● **Нів:** 14-го о 1 год. 18 хвиль по полудни.

☽ **Перша чверть:** 21 о 5 год., 19 хвиль по полудни.

○ **Повня:** 28-го о 1 год., 31 хвиль по полудни.

ПОГОДА.

Від 1 до 4 мокро; 5 до 8 вітри; 9 до 15 зимно і змінно; 14 до 18 дощ; хляпавиця і снїг; 19 до 23 умірковано; 24 до 27 вітри; 28 до 30 нечайна зміна температури.

ЗАПИСКИ:

Корова відгала ся 1917 1—10

Найгірше люди не люблять і насміва́ють ся з такого чоловіка, що встидає ся себе самого, свого народу — і пхає ся, або вдає такого, яким він не є. На такого кажуть люди, що він хоче вискочити зі своєї скіри, називають перекиньчиком, ренеґатом і хто зна' як. А всі — свої і чужі — шанують і люблять того чоловіка, що не встидає ся свого народа, все признає ся до него, все говорить рідною мовою і не крутить душею як фірман батогом.

ГРУДЕНЬ - DECEMBER

МАЄ 31 ДНІВ

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
С.	1	18	**Падол.** Плятона і Р.	Єлисея	7 36	4 3
Н.	2	19	**26.** Авдія і Варлаама	**1. Н. Адвенту**	7 37	4 3
П.	3	20	Прокла і Григорія	Францішки	7 37	4 2
В.	4	21	**Вов. в храм Пр. Бог.**	Варвари	7 38	4 2
С.	5	22	Филимона, Кикилії	Сави еп.	7 39	4 2
Ч.	6	23	Амфілохія і Григорія	Николая	7 40	4 1
П.	7	24	Катерини великомуч.	Амброзія	7 41	4 1
С.	8	25	Климента папи і Пет.	**Неп. Зач. Д.М.**	7 42	4 1
Н.	9	26	**27.** Алипія стовпника	**2. Н. Адвенту**	7 43	4 1
П.	10	27	Якова перського	Мелхіседекія	7 45	4 0
В.	11	28	Стефана муч.	Дамазія	7 46	4 0
С.	12	29	Парамона, Філум.	Алексія	7 47	4 0
Ч.	13	30	† Андрея Пер. ап.	Лукії	7 48	4 0
П.	14	1	**Грудень.** Наума прор.	Спірідіона	7 49	4 0
С.	15	2	Авакума прор.	Евзевія	7 51	3 59
Н.	16	3	**28.** Софонія прор.	**3. Н. Адвенту**	7 52	3 59
П.	17	4	† Варвари вмуч.	Лазаря	7 53	3 59
В.	18	5	Сави Богоносного	Граціяна	7 54	3 59
С.	19	6	**Николая Чудотворця**	Фавста	7 55	3 59
Ч.	20	7	Амброзія еписк.	Теофіля	7 56	4 0
П.	21	8	Потапія	Томи	7 56	4 0
С.	22	9	**Неп. Зач. Пр. Богор.**	Зенона	7 56	4 0
Н.	23	10	**29.** Міни і Ермогена	**4. Н. Адвенту**	7 57	4 1
П.	24	11	Даниїла стовника	Нав. Рождества	7 57	4 1
В.	25	12	Спірідіона еписк.	**Рожд. Хрис.**	7 57	4 3
С.	26	13	Євстратія і Евгена	**Стефана**	7 58	4 3
Ч.	27	14	Левкія, Филимона	Івана	7 58	4 4
П.	28	15	Елевтерія священмуч.	Дітий уб. в В.	7 58	4 4
С.	29	16	Аггея прор.	Томи	7 58	4 5
Н.	30	17	**Св. Праотець.** Дан. пр.	Давида	1 59	4 6
П.	31	18	Севастіяна муч.	Сильвестра	7 59	4 7

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

☾ **Послїдна чверть:** 6-го о 9 год. 4 хвиль перед полуднем.

● **Нів:** 14-го о 4 год. 7 хвиль перед полуднем.

☽ **Перша чверть:** 21-го о 12 год., 57 хвиль перед полуднем.

○ **Повня:** 28-го о 4 год., 42 хвилї перед полуднем.

ПОГОДА.

Від 1 до 3 зимно і неспокійно; 4 до 8 змінно; 9 до 12 спокійно, красна погода; 13 до 14 змінно; 15 до 18 дощ, хляпавиця, снїг; 19 до 22 зимно і вогко; 23 до 26 погідно; 27 до 31 змінно.

ЗАПИСКИ:

Де жінка не вміє читати, там
Дитина не мита, не чесена
Борщ не солений
Город не сполений.

— „УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС“ —

Будить і поширяє національну свідомість.

Кладе основи під осьвіту широких мас канадийських Українців.

Несе в кождий закуток ясне світло осьвіти.

Розпалює в серцях Українців пошановане і горячу любов до всього, що рідне.

Огріває й заохочує, знеохочені, зневірені й закостенілї серця до народної роботи, або бодай до співчутя народній роботї.

Є орґаном, або радше служить, всїм Українським орґанїзаціям, товариствам, інституціям і спілкам в Канадї.

Звертає увагу народу на його економічне положенє.

Каже народови йти шляхом просвітно-економічного розвитку до красшої долї.

Взиває Український народ, щоб шанував себе, і свою національну честь.

Кличе Український народ горнутись до школи, основувати і піддержувати бурси для української молодїжи.

А як Ви читачу ставитесь до „Українського Голосу”?

Чи Ви попираєте його?

Чи може думаєте, що лїпше би було, як би не було „Українського Голосу”.

Лїпше буде робив „Український Голос народну роботу в Канадї, як кождий Українець живучий тут в Канадї прийде йому з помочию, занесе його під кожду стріху де живе українська душа, зєднає нового передплатника, удїловця „Укр. Голосови” і пояснить кождому хто не знає чому він повинен мати і підпирати „Український Голос”

Українські музиканти в Ванкувер, Б. К.

З НОВИМ РОКОМ

Гей Рік Новий, молодий гість
У нашу хату йде,
Гей та яку він доленьку
З собою приведе?
Чи рожин цьвіт, чи острий терн,
Слезу чи ясний сьміх?
Чи радість з ним, чи біль спливе
До наших низьких стріх?
Питає гість: „А ви чого
Бажалиб люди мати?"
Яке добро, який талан,
Вам кинути до хати?"
А йому в отвіт з під могил,
Що мріють в даль степову,
Замучених дїдів гуде
Могутне віще слово:
„Рукам їх дай чарівну міць
Не чути ран мозолів,
І серед терня рідний лан
Справляти в рідним полї.
Очам дай зір, соколин зір,
Щоб в сонце сьміло мчали,
На блеск ідей будуччини
Повік не замикали.
Душам їх дай завзяття гарт,
Щоб спини в низ не гнули,
Своїм шляхом до своїх мет,
Як в вирей птах, линули.
А в серце влий їм віри здрій
На кращее будуче,
Хай нині шлях мостять вони
Для поколїнь грядучих.
Ся віра крила їм припне,
Як лицар той завзятий
Перелетять крізь пекло мук
У соняшні палати.
А прийде день, обнови день
Для народів родини,
Відродять ся новим житєм
І дїти України".

К. М.

ТРИ СЕСТРИЧКИ.

ПРОФ С. РУДНИЦЬКИЙ.

ДНЇПРО--СВЯТА РІКА УКРАЇНИ

Ріка Днїпро на Україні є третою рікою в Европі. Що до величини першою є Волга, другою Дунай, а третою Днїпро. Довжина Днїпра переходить 2,100 км. Його стопище обіймає 530,000 квадратових км. Так отже Днїпро належить до найбільших рік цїлого світа і займає серед них трийцять друге місце.

Днїпро і другі українські ріки.

Днїпро має для українського народа таке саме значінє, як„матушка Волга" для Москалїв, Висла для Поляків, Рейн для Нїмцїв, Таміза для Англійцїв, Тибер для Італійцїв. Днїпро се свята ріка України. Неначе на божество дивились на неї наші предкі, київські Поляни; з великою пошаною Українцї княжої доби, що називали його Славутицею; неначе на батька кормителя дивили ся на нього славні наші Запорожцї.

Від віків займає Дніпро велике становище в народній думі і пісні, в переказах, байках і оповіданях, з давна оспівують його українські поети починаючи невідомим поетом „Слова о полку Ігоревім". Наш незабутній Тарас Шевченко звеличав його нераз в своїх так дорогих всякому Українцеви писанях. І у всіх новійших українських письменників Дніпро являєть ся одним із символів українського народа, його житя, його бувальщини. Знав Шевченко що робив, коли велів поховати ся на київських горах „щоб лани широкі і Дніпро і кручі були видні, було чути як реве ревучий!" Бо нїхто не в силї віддати вражінь, що наповняють душу свідомого просьвіченого Українця, коли з сього чудового місця гляне на величню рідну ріку — Дніпро. Кілько то спогадів пересуне ся через його душу і про славні хвилї минувшини і про „срамотню давню годину" і про теперішну долю і про будуччину!

І нема дивниці, що Дніпро зайняв таке важне становище в душах Українців. Бо з ним вяжуть ся майже всї важнїйші події історичного житя України. Дніпро дав почин київській державі, Дніпром йшла до нас культура, на Дніпрі розвилось козацтво. А все те через величезне економічне значінє Дніпра, як великанської артерії комунїкацийної між полуднем та півночию, яко вигідного водяного гостинця в старину, коли не було инших догідних доріг, і пізнїйше, коли сухопутні дороги не були безпечні і тепер, коли водяна дорога дешевша за всяку иншу і на будуче, коли Дніпро буде доступнїйший для морських кораблїв-великанів.

ХАРАКТЕР ДНЇПРА.

Дніпро має характер типової східно-европейської ріки. Витїкає він коло села Кльоцева з невеличкого багна, що лежить на місци дав-

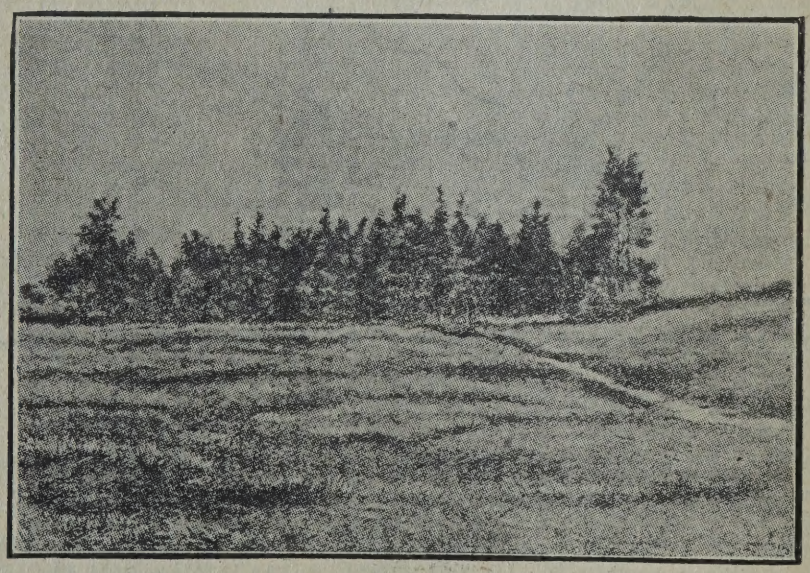

Жерело Дніпра.

ного озера в висотї 256 м. над рівнем моря. Наслїдком того Дніпро, як і всї східно-европейські ріки має загальний спад дуже малий і дуже

повільну течію, бо лише 0.4 метра на секунду. Жерело Днїпра лежить в околици заселеній білоруським народом в північній части середущоросійської височини, не далеко від жерел західної Двини, Волги і жерельних рік Неви.

Зразу Днїпро дуже маленький, болотяним потічком вється серед торфяних болот, по широкій плитковій долині на полудне. Однак скоро ростуть його води відпливами сусїдних болот і вже повисше Дорогобужа ріка стає сплавною для менших кораблїв. Тут він скручує нагло на захід, оба береги, іменно ж лївий, стають тут високі і стрімкі. Долина ріки звужуєть ся до пів км. Потім долина Днїпра аж до Смоленьска знов широка і болотиста. Глубина ріки дуже нерівномірна; плеса глубокі на 5 м., притоки декуда ледви на пів м. Від Смоленьска до Орші долина Днїпра знов звужуєть ся на оден км., серед високих берегів. На лївім березї живописні скали. Коло Орші звертає Днїпро знов на полудне, щоби задержати той напрям аж до Київа. До Шклова ще долина Днїпра тїсна з крутими боками, потім поволї розширюєть ся. Глибина ріки доходить до 10м., однак богато мілей та подекуди великі моренні ґранїтові каменюки і великі пісківцеві ріняки загачують русло (корито). За Могильовом вже горби відходять далеко від Днїпра і тілько на лївім боцї ще якийсь час показують ся. Ріка виходить на Полїську низовину і величавими закрутами тече широким розділем серед болот і левад, старих річних ручаїв та півмісячного виду озерець. В тій части течії приймає Днїпро з правого боку Дручь і богату водою та сплавну ріку Березину, з лївого берегу також сплавну ріку Сож. Іменно богата водою ріка Березина доставляє Днїпрови богато води, плавба по річці збільшуєть ся в двоє головно через те, що Березина звязана штучними сплавними каналами з західною Двиною.

Від устя Сожа є вже на Днїпрі численні острови. Ріка дїлить ся на рамена і поменші рукави без числа, творить затоки. Цїлий кут між Днїпром та Припетею повний багнищ, озер, охабів і старих річищ, перетятий цїлим лябіринтом звязаних між собою річних рукавів. Від сполуки з Припетею води в Днїпрі ростуть в двоє. Рідко де тече він тут одним руслом, звичайно всюди розливаєть ся кількома, з правого боку вливають ся тут в нього Тетерев і Ірпень. Від устя Ірпеня правий беріг Днїпра підносить ся. Днїпро підсуваєть ся під сей високий беріг і розмиваючи його творить чудові скелї і косогори на яких осїв ся Київ. Тут Днїпро одержує найбілшу свою лїву притоку Десну.

ДНЇПРО ПІД КИЇВОМ.

На диво гарний вид Днїпра під Київом! Його жерельні струї, якими треба вважати Припять, Березину, Десну і Сож вже всї зійшлись в одно русло і утворили великанську ріку. Середня ширина Днїпра в тих сторонах від 600 до 850 метрів В весняну повінь ріка розливаєть ся на 10 км. і ширше, з правого високого берега ледви-ледви видно лїси, що чорнїють далеко по другім боцї ріки. Се неначе пливуче море жовтавої води. Тодї всї острови, пісчані лави, набережні болота і ле-

вади щезають під водою, нема вже рукавів, проток, озерець, охабів. Долинами приток заходять води Дніпра далеко в гору, а коли відпливуть, оставляють по собі родючий річний глей. Тому-то старинний грецький письменник Геродот порівнював Дніпро з Египетським Нілем.

Дніпро під Київом.

ПОВІНИ НА ДНІПРІ.

Повіни відбувають ся на Дніпрі звичайно тілько раз на рік, весною, коли розтають снїги. І тою прикметою ріжнить ся Дніпро від Дністра, а цілком схожий з иншими типовими ріками східної Европи. Лїтом, хоч тоді найбільше воздушних опадів (себто дощу) падає в области Дніпра, нема повіний бо вода всякає в землю, розходить ся по багнах і торфяних болотах, йде на потреби ростин тай в великій мірі відразу знов випаровує в повітрє. Натомість зимою снїги громадять ся і ждуть весни, з весною розтають і величезна скількість води тече в Дніпро і його притоки, спричинюючи повіни. І колись були сї повіни менчі, та тепер вирубано лїси, що давно задержували з несною богато вогкости. Тож тепер повіни грізнїйші і страшнїйші, бо неправильні. Звичайно триває повінь півтора місяця, вода стоїть найвище в половині квітня.

ДНІПРО НА ПОЛУДНЕ ВІД КИЇВА.

Від Киіва звертає Дніпро дугою на полудневий схід і задержує сей напрям аж до Катеринослава. Вигляд ріки лиш остілько інакший як повище Киіва, що по принятю Десни Дніпро замітно стає більший і що правий беріг постійно високий, розритий і глубокий яругами і наїжений скалами, творить велику ріжницю з лівим низовим берегом. Дніпро протїкає постійно в близости високого берега, ще й тепер видно в тім березї півкруглі жолобини, що остались по давних закру-

тах Днїпра. Звичайно учені поясняють сю противолежність правого і лївого берега Днїпра оборотом землї кругом єї оси. Наслїдком того обороту все що порушаєть ся приблизно від полудня на північ чи навпаки, мусить відклонювати ся на право. Отож-то і всяка ріка, що пливе пр. з півночи на полудне, мусить перти на свій правий беріг і підмулювати його. Тим чином він робить ся стрімкий і відсуваєть ся щораз далї на право на захід, а за ним посуваєть ся і ріка. Через те правий беріг Днїпра високий, лївий розлогий.

МАЛИЙ СПАД ДНЇПРА.

Між всїми великими ріками східної Европи відзначаєть ся Днїпро дуже малим спадом. Через те скорість його струї дуже мала; три рази менча як приміром ріки Волги. В тій части течії між Київом і Кременчугом та прикмета виступає дуже виразно. З величною повагою течуть Днїпрові води, його зеркало немов вилите з скла, здаєть ся, що та велитенська маса води не рухаєть ся зовсїм. Однак вже повище устя Псла скорість течії нагло зростає так, що пароход ледво єї поборює. Лївий беріг зачинає, що раз підвисшатись, долина звужуватись, рукави, бічні протоки і острови малїють та уступають майже зовсїм, вкінци коло устя річки Самари обидва береги сходять ся стрімкими скалами над рікою. То зачинаєть ся пролом Днїпра крізь ґранїтну українську гряду; тут зачинають ся його славні, преславні пороги.

КРАСА І ВЕЛИЧ ДНЇПРА.

Та найбільше краси і величи в самім руслї Днїпра. Віковою роботою він вижолобив собі його. Та хоч сила його велика, але скала тверда і даремно було річцї вижолобити її рівномірно. Для того повно тут в ріцї підводних і надводних скал та каменїв. Об їх розбивають ся води з шумом і клекотом і крутячись скаженими вирами, вимулюють бездонні ями. Велика сила також більших і менших островів з твердої ґранїтної скали, що приневолюють ріку ділитись на рукави. Попри острови і каміня ще вспіла собі вода найти гладку дорогу. Однак в кілканайцяти місцях Днїпро таки не міг проложити собі рівної дороги; грядки ґранїтових скал і каменюк лягли поперек ріки. Величезна маса води лєть ся із тих камяних лав до долу. Високі могучії хвилї бють ся білою піною між каменюками неначе хотїлиб розвалити скалисті береги і камяні лави русла. Шум і рев води чути навіть в день на кілька миль. Се пороги і забори.

ПОРОГИ ДНЇПРА.

Порогів не можна назвати правдивими водопадами. Спад Днїпра малий для сього. Найбільший спад води в порогах 6 центиметрів на 1 м. Через те тілько поменчі струйки води між камінєм творять маленькі водопадики, головна струя лиш бистро летить запіненими довгими пасмами поверх лав по похилій площі. Лїтом, як мало води, глибина ріки на лавах середно ледви 1 і пів метра. Є однак у всякім порозї „козачі ходи" — куди можна провести судна і плисти. Щоб ще біль-

ше улегчити плавбу московський уряд велів прочистити і порозсаджувати камінє і зробити славні канали для кораблів. Однак ті канали мало помагають і Дніпрові пороги таки й тепер не доступні для більших суден і пароходів. Ширина ріки тілько в однім місци звужуєть ся до 160 м. (Вовче горло). Звичайно більше як 1 км., місцями і до 1¾ км. Широкі плеса між порогами, де вода тече супокійно і поволи крутять ся, глубокі часом до 30 м.

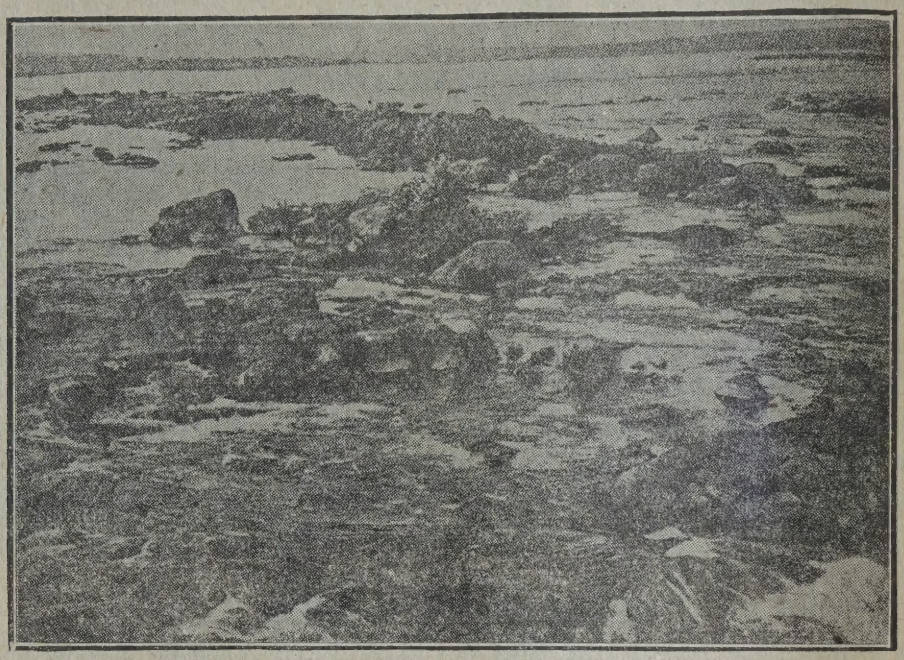

Поріг званий „Ненаситець".

Всіх порогів рахують потомки запорожців, девять, більших заборшість. Вони йдуть таким порядком: Кодацький поріг з чотирма лавами(Яцева забора, потім Сурський поріг з двома лавами, потім небезпечний Лоханський поріг з трома лавами, і Стрільча забора з величезною Стрільчою скелею і каменем Богатирем). Дальший поріг Звонець і пишна Тягинська забора дають кораблям легкий перехід, але минувши їх мусить лоцман напружити всї свої сили. Вже від Звінця чути страшний шум і рев найбільшого зі всїх порогів Дїда або Ненаситця. Біла піна вкриває його зовсїм, зі скаженою скорістю летить вода долї і скаче з лави на лаву — а є їх дванайцять. Барка стогне, скрипить і тріщить, але за 3 хвилї перелїтає поріг, коли тілько єї не вхопить камінь Крутько, або коли не попаде в страшенний вир Пекло. Трафляєть ся, що корабель пройде всї ті небезпечні місця, але зараз за порогом є Воронова забора повна небезпечних каменюк, де легко розбитись першому лїпшому кораблеви.

По Дїдовій Кривій Заборі слїдує Внук або Вовчич, вкритий великими хвилями і піною, неначе овечою вовною, доволї небезпечний з чотирма лавами. Але перепливши Дїда і Внука не клади ся спати, бо розбудить Будило, поріг з двома лавами, де знов легко розбитись кораблю. Дуже гарна скеля Змієва коло Заволжанської лави, що слїдує

по Будилівським порозї. Передостатний поріг Литнїй з двома лавами незначний, зате остатнїй, що зоветь ся Вільний або Гадючий небезпечний для кораблїв, бо сплавний перехід гадюкою веть ся по шести лавах і лоцман мусить ужити цїлої своєї сили і умілости, щоб добре повертати судном. Ще лиш треба переплисти через Вовче Горло з трома великими скалами через невеличку Явлену забору, три небезпечні камені Розбійники, два ґранїтові утеси звані Стовбами і ми вже на Запорожи.

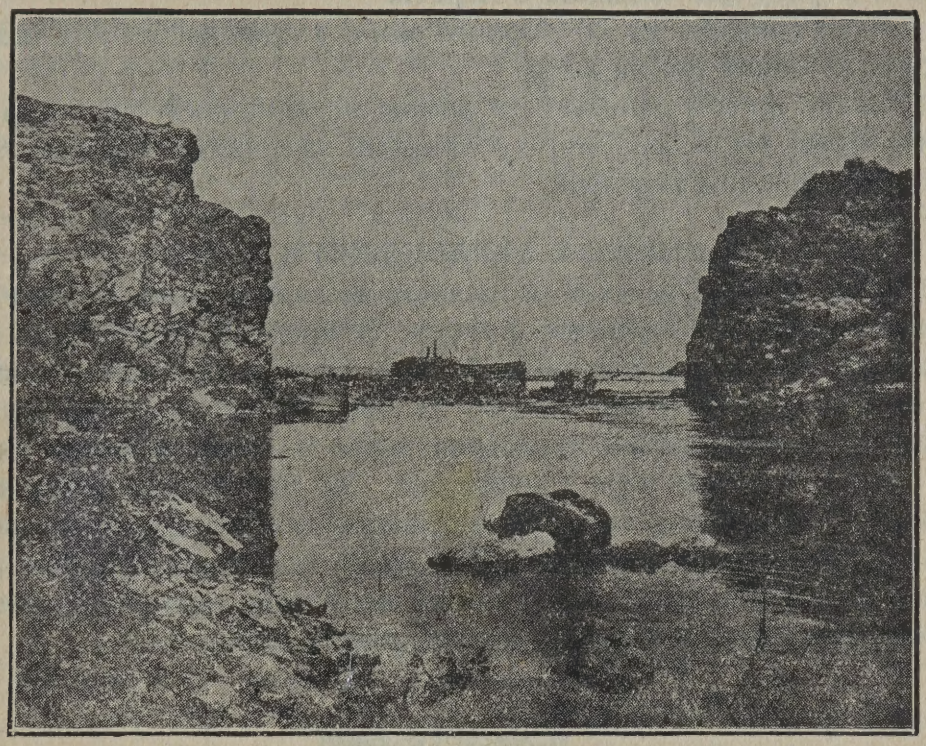

Скали в Днїпрових порогах.

ДНЇПРО ПО ЗАПОРОЖУ.

На Запорожи долина Днїпра зразу розширює ся, а в руслї являють ся численні острови. Спершу ті острови, як пр. славні осїдки Сїчи Хортиця і Томаківка високі і скелисті лїсом порослі. Однак далї на південь (полудне) високий лївий беріг відходить далеко від Днїпра і тут при устю річки Кінської води простягаєть ся лївобіч Днїпра Великий Луг. Се безлїч плоских вкритих очеретом і лїсом наплавних островів, передїлених цїлим водяним лябіринтом рукавів Днїпра. Тут Запорожцї ловили звірину і рибу собі на прожиток, тут серед неприступних болот вони мали безпечний захист, зі столїтних дубів тутешних вони будували свої чайки, щоб погуляти по Чорному Морю по самий Стамбул, що перед ним дрожала вся Европа. Та що казать! минуло ся! остали ся ті самі плавнї і острови, тепер чужими людьми заселені.

ГИРЛО ДНЇПРА.

З сього місця Днїпро вже нїгде не тече одним руслом. Плавнї острови, безлїч рукавів вже з ним йдуть аж до його устя (гирла).

Серед спаленого сонцем у літі степу, широка долина Дніпра вється ся ярко зеленою полосою. Береги і тут стрімкі і місцями скалисті, однак вже не високі і зближають ся що раз то більше. Вкінци принявши з правого боку степову річку Інгулець, вливаєть ся Дніпро понизше Херсона девятьма гирлами в свій лиман. З тих рамен лиш два сплавні, а лиман весь плиткий.

Дніпро несе велику силу піску та намулу і помалу його засипує, так що ледви при помочи машин вичерпуючих намул, удаєть ся проложити дорогу для кораблів в Херсон.

Дніпро вливаєть ся до Чорного моря, і приносить йому що секунди 2,000 кубічних метрів води.

Пливанє по нім спиняєть ся зимою в українській території тілько на три місяці. На загал Дніпро є сплавний на просторі більше 1,900 км., навіть для більших кораблів.

ДНІПРО В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ.

Давно Дніпро був єдиним шляхом, що єднав нашу Україну з освіченими країнами полудневої Европи: З Греками, Італійцями то що. Єднав він Україну і з північною Росією. По-над Дніпром з давних давен селились наші перші осадці, на його березі красуєть ся пишне стародавне, золотоверхе, українське місто — Київ, з якого пішла на усю Росію Христова віра і просьвіта. За Дніпровими порогами, по островах, та на Великому Лузі заклало ся славне Запорожське товариство українського козацтва. Уся пізнійша історія України розгорталась понад Дніпром, тим Дніпром, що батько наш Тарас Шевченко сказав: „нема другої України, немає другого Дніпра".

ДО ДНІПРА.

З ПОЕМИ „ГАЙДАМАКИ" — Т. ШЕВЧЕНКА.

Ой Дніпре мій, Дніпре широкий та дужий!
Багато ти, батьку, у море носив
Козацької крови; ще понесеш, друже!
Червонив ти синє, та не напоїв;
А сю ніч упеш ся. Пекольнеє сьвято
По всій Україні сю ніч зареве;
Потече богато, богато, богато
Шляхетської крови. Козак оживе,
Оживуть гетьмани в золотім жупані,
Прокинеть ся доля; козак заспіва:
„Ні Жида, ні Ляха! — а в степах Украйни —
Дай то, Боже милий — блисне булава."

КАЛЄНДАР

Калєндар — се власне зібранє відомостий про рахубу часу, поділ часу, показчик свят, постів і т. п. Але з давніх давен, окрім того всего до калєндарів додавали ся ще всякі відомости, потрібні для житя людського, так що тепер калєндар — се книга, котра цїлий рік не сходить зі стола кождого чоловіка, бо що дня треба туди щось подивити ся. Та що не можна що року помістити всїх потрібних інформацій, тому практичні люди зберігають калєндарі з року на рік і мають тоді під рукою все, що їм потрібно. А от ще при калєндарах зіставляють білі листки і на них люди записують всякі важнїйші події свого особистого, родинного, громадського житя — і як то приємно потім колись подивити ся на ті записи і згадати минуле. Наприклад у Сербів сей звичай дуже вкорінив ся з давних давен і тому їх калєндар — се історія їх житя. Тепер на основі сих калєндарних записок пишуть учені люди історію житя Сербів.

Але поговоримо трохи про калєндар, про поділ часу. Доба — се час в котрій земля обертаєть ся довкола своєї оси, місяць, се час, за котрий місяць обходить довкоола землї і рік — се час, за котрий земля обходить довкола сонця. Здаєть ся просто, але порахувати час після того всего зовсїм не так легко, як здаєть ся.

Насамперед земля довкола сонця обходить не цїлком рівно за 365 днїв, але за трошечка довший час, а властиво 365 днїв, 5 годин, 48 минут та 46 секунд. Але ми все рахуємо кругло 365 днїв. Тілько, аби дігнати час, що чотири роки додаємо ще один день і беремо вже не 365 а 366 днїв. Так власне і було здавна, ще від Юлія Цезара римського, котрий ще в роцї 46 перед Різдвом Христовим запровадив отсе додаване одного дня через чотири роки. Такий четвертий рік називаєть ся у нас переступним. Та назва вийшла від латинського бісекстус, що в перекладї на нашу мову значить двічи шестий. А се від того така назва, що 366-ий день вставляв ся не при кінци місяця лютого, як ми то робимо тепер, а шестим з кінця, себто на наш рахунок між 23 і 24 днем лютого. Отже лютий у Римлян мав два 24 числа в переступнім роцї. Перше 24-те число у Римлян називало ся секстус, себто шестим днем а вже друге 24-те називало ся тоді бісекстус, себто другим шестим днем. Але чому то власне перше шесте, друге шесте а не 23-те та 24-те? А тому, що Римляни рахували днї не від першого, як ми, а від так званих калєнд, себ то від першого слїдуючого місяця. Отже на першого марта були календи марта, значить 29 лютого було — першим днем від калєнд, 28 — другим днем від калєнд і т. д.

А про 29 лютого ми говоримо тому, що ранійше, до часів римського імператора Августа місяць лютий мав 29 днїв, а в переступні роки 30

днів. Але як вступив на престол Авґуст, то він звелїв взяти від лютого один день і додати до місяця серпня, аби й серпень мав таксамо 31 день, як і липень. А то чому? Бо бачте серпень називав ся авґуст, себто таксамо як і цїсар Авґуст, а липень називав ся юлій, як і цїсар Юлій, що виправив календар. Так щоби Авґуст не був низший від Юлія, то відорвано у лютого день, та приточено до серпня.

Але вертаймо ся до зміни календаря Юлієм. Додаючи до кождого четвертого року один день, він таким чином рахував кождий рік властиво 365 днів і 6 годин (то за чотири роки, чотири рази по 6 годин власне і збираєть ся 24 годин, себ то цїла доба). Але як ми казали сонїшний рік має 365 днів 5 годин 48 мінут 46 секунд. Отже юлїянський рік більший від астрономічного на 11 мінут і 14 секунд: значить він спізняєть ся на 11 мінут 14 секунд супротив дїйсних змін сонця. А за 128 лїт набереть ся такого спізненя цїла доба, а за 1280 лїт уже будемо мати 10 днів спізненя, а за 3840 уже 30 днів. Отже значить зима календарова приходила би на місяць пізнїйше, нїж правдива зима, а згодом прийшло би й до того, що Різдво припадало би в лїтї, а Петрівка в зимі.

Отже щоби того не було папа Григорій XIII постановив поправити календар, що й зробив в році 1582, від коли то й розпочинаєть ся новий григоріянський календар, який ми й уживаємо тепер. Після сього календара також є роки переступні і то власне ті, яких число дїлить ся на чотири (як і в юлїянськім) лиш з тою ріжницею, що в григоріянськім календари роки, які кічать ся двома нулями і не дїлять ся на 400 — такі роки не є переступними. А що календар юлїянський того не має, отже через кождих 400 лїт юлїянський календар відстає від григоріянського на оден день. Рахуючи від початків нашого числення (від Різдва Христового) спізненє винесе 13 днів. До 1900 було лиш 12 днів, а що по юлїянському (старому) календару сей рік був переступний, а по григоріянському (новому) нї, то ріжниця збільшила ся на оден день.

А тепер скажемо ще дещо про рахубу часу. За початок року ми беремо 12 годину ночи з 31-го грудня на 1-го сїчня; день 1-го сїчня рахуємо за перший день року. Але так було не завсїгди; довгі часи люди нїяк не могли рішити ся звідки починати новий рік. Одні народи починали його з 25-го марта, себ то з дня Благовіщеня, другі з 25-го грудня, себ то від Різдва Христового, треті брали рік жидівський, четверті Навуходоносора вавилонського царя і т. д. Лише тепер всї згодили ся на 1-го сїчня і так є всюда.

Місяць наш календаровий є тим часом, коли місяць (небесний) обходить довкола землї; але знов то не випадає так рівно. Бо ми дїлимо рік на 12 місяцїв, а в дїйсности як брати хід місяця довкола землї то їх буде 12 та ще 11 днів. Отже тому повні кватири і т.д. місяця припадають в кождім році на ріжні дни. Але є ще народи, котрі перший день місяця зачинають від тодї, як місяць на небі вперше показуєть ся, але у нас 1-ший день не стоїть нї в якій звязи з об'явами місяця.

Тиждень наш, відповідаючи більше-менше квадрам місяця, знов не

стосуєть ся до них в повні, бо головні відміни місяця наступають одна по одній пересічно в протягу 7 днів 5 ¼ годин, а ми рахуємо рівно 7 днів на тиждень.

Доба наша, містячи в собі день і ніч, зачинаєть ся від півночи, себ то від хвилї, коли сонце находить ся як найнизше під землею. У Жидів же напр. день кінчаєть ся з заходом сонця.

От в коротких словах де що про рахубу часу. Докладно все розповісти трудно, бо то складає цілу науку, але прочитавши се, чоловік бодай поняте буде мати що воно й як.

ДР. Ф. Е.

ШАНУЙМО РІДНУ МОВУ

Сказав один мудрець: „Народ поневолений, що береже свою мову, держить ключ від своєї вязниці у своїх руках".

І гарно і складно сказано! Бо стратити може народ все: давні звичаї та обичаї з часом переживуть ся, слїд їх зітре дух і зуб часу та культури; богацтва згодом вичерпають ся, злидні заметуть місце по них; землю посяде ворог, свободу здавить кайданами деспот, але як довго рідне слово матери-пістунки несе ся над колискою немовляти, як довго лунає рідна пісня женця на золотоколосим ланом чи косаря у зеленому лузї, — а з уст дитини пливе перед престол Всевишного дороге, рідне слово „Боже Великий — Єдиний"... доти жиє народ, а з ним надія на свободу, на кращу будучність.

Бож мова, се найбільший, неоцїнений скарб народа, — се не лише єственна признака кождого народа, найдорозше творило душі його, Се сама душа його, котру потерявши, закопав і себе самого в могилу.

Народи, що стратили свою рідну мову, перестали як такі жити — а раз запропащена рідна мова не оживає нїколи, або не дуже скоро.

Мова, — се наче той верхний стрій народа — в котрого красї та богацтві, складности та обсягу пробиває ся і натура народа і його могучість, його сила та пошана у других народів.

Народ тим культурнїйший, тим свідомійший, тим сильнїйший та могутнїйший, чим більше одиниць його мовою говорить, в його мові читає та пише. А що кождому чоловікови найдорозшою є його рідна мова, тому було би непростимим гріхом, сли би комусь розвій його рідної мови був рівнодушний, а вже прямо творив би злочин і то убійчий на своїм народї той, хто не лиш своєю рівнодушностию спиняв би розвій рідної мови, але ще й помагав другим свою рідну мову неволити й нехтувати, зневажати, обсмішувати й занапащувати. Бо щоби пошанували чиюсь мову чужинцї, то він мусить передовсїм пошанувати її сам.

І тут з жалем признати мусимо, що сей самовбійчий злочин на своїм народі довершуємо лише ми самі, і то сімдесять сім разів на день.

Ми забуваємо, що ся наша рідна, дорога українська мова має тисячу літ культури за собою, що говорили нею святі наші Богоугодники Антоній та Теодозий, що процвитала вона на дворах наших великих князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого, галицького короля Данила і прочих, що була вона розговірною мовою на дворах великих князів та панів литовських, та говорили нею і польські королі на своїх дворах, — ми не тямимо і сего, що в тій нашій українській мові, першій між славянськими писалась літописцем Нестором вперве історія славянських племен, що в ній першій між славянськими мовами списалось право так зване „Руська Правда", — що в тій нашій українській мові списано найкращу славянську першу поезію „Слово о Полку Ігоревім", та що і днесь чарує наша пісня чужинців по сей і той бік океану,— а преціньнема дня, щоби тої історичної, культурної, прегарної рідної своєї мови не вирік ся Українець, не забував на ню, не калічив її; нема дня, щоби своєю рівнодушностию для неї не здержував її в природному розвоєви, а навіть очевидним нехтованєм її в своїй хаті не вбивав її.

Вистарчає, щоби перший ліпший голодранець таки з поміж своїх або й чужий приговорив до нас чужою мовою, щоби прилучив ся до нас до бесіди, або до товариства, чи присів ся при столі, і хоч би нас і богато було, ми вже говоримо чужою мовою, стаємо перевертнями: ми вже забули на народну честь, яка наказує все і всюди говорити українською мовою, ми призабули і на се, що ми маємо природне право до своєї рідної мови, і що всякий чужинець між нами має принорови ти ся до нашої мови, а не ми до його.

Як часто ми зневажаємо рідну мову перед чужинцями, і бємо самі себе в твар? І чиж має нас чужинець пошанувати?

Та мало сего! —

Кервавицею нашою, нашим потом, нашими чорними спрацьованими руками ми удержуємо тисячну товпу купців, промисловців, ремісників, лікарів, адвокатів, нотарів — та кого ще ні — а всьо чужинців, що свій вигідний бит завдячують виключно нашій праці. А кілько їх, варт би запитати, знає бодай трохи нашу мову, або має в себе нашого чоловіка, або чоловіка, який би знав нашу мову?

Та що робити? ———

Чиж чужинці мають шанувати та уживати тої мови, котрої пошано ваня не домагає ся сам Українець, а за непошановане її ще й добре платить? Чиж мають, нам Українцям напихати ся з нашою рідною мовою, як ми самі на запит часто відказуємо що: нам все одно по якому би не говорити.

Ні, не все одно! Бо лиш нерозумний і наскрізь поганий чоловік є рівнодушний для свого рідного слова, лиш чоловік без чести дає собі відбирати своє природне право, та позволяє другому ругати ся з його мови, та накидувати йому чужу.

Далі не треба нам так поступати. Треба нам не забувати, що про

український нарід що раз частїйше починають говорити в Европі — і кажуть, що він свідомий своєї минувшини. Покажім, що ми справді потрафимо своїх природних прав боронити з повним саможертвованєм, та що не хочемо дальше помагати топтати їх другим.

Памятаймо також і про се, що лиш тоді народи світа візьмуть наш український нарід в рахубу, що лиш тоді дадуть нам належне місце в сїмї народів — коли наш народ потрафить постояти за свої права, потрафить сміло, відважно і саможертвенно посягнути по свої права, права, які належать ся кождому культурному народови.

Українці! Як хочете, щоб ми були вільні, сильні, могучі, й щоб все і всюди були своїми панами, то додаймо до десять заповідий Божих, ще одну і вчім наших дїтий ще отсеї одинайцятої: ПАМЯТАЙ РІДНУ МОВУ ВСЕ І ВСЮДИ ПОШАНУВАТИ.

ДЕЩО ПРО ПЛЕКАНЄ І ВИХОВУВАНЄ ДІТИЙ

ЯК БЕРЕГТИ ДІТИЙ ВІД ХОРОБИ.

Насамперед родичі твердо повинні памятати, що уберегти дитину від хороби далеко лекше, ніж виратувати дитину з хороби. Уберегти дитину від хороби може кождий, а виратувати часто буває не в силї і найлїпший лїкар. Отже хто любить своїх дїтий, той завсїгди може відогнати від них всяку недугу розумним доглядом.

Найголовнїйшою річию в доглядї за дїтьми є чистота. Скоро лише дитина прийшла на світ, треба її викупати в теплій водї, обережно обмиваючи. Звичайна річ, що се не може робити сама мати, лиш баба або ще хто инший. А при тім скажемо, що деякі баби не хотять перевязувати та перерізувати пиповину доки не вийде місце. Але се дуже зле і богато дїтий від того гинуло та й гине; тому ми радимо, що як тїлько дитина дише добре і кричить, то перерізати пуповину за чверть години та нїяк не більше пів години по породї. А до того обережно прикрити дитину теплою пеленкою.

Дитину обовязково треба потім купати що дня, бо то дуже дїлає на розвиток дитини. А не купати дитини що дня, то вона може дістати висипку, висипка переходить потім на язвини і від того дитя гине. Найчастїйше така висипка появляєть ся коло пупка та під пахами; тому власне тут треба частїйше обмивати і витирати на сухо, а потім посипати випрілі місця сухим крохмалем або магнезиєю або найлїпше мучкою рижовою, що її можна купити в аптиці або в дрогерії. Пеленки завсїгди мають бути сухі й чисті, бо лиш тоді можна утримати тїлце в чистотї.

Також мусить бути чисте повітрє в тій хатї, де лежить дитина. Для того треба як найчастїйше хату провітрювати, отвираючи в теплі часи двері або вікна. Але се треба робити дуже обережно, щоб не пе-

рестудити дитини. Не можна сушити пеленок в тій самій хаті, де лежить дитина, бо від того воздух найскорше псує ся: всї брудні пеленки треба зараз же виносити з хати: прати та сушити їх денебудь в иншому місци. Також дуже шкодить дитинї, як в одній хатї спить дуже богато народу, а надто як ще є телята або вівцї чи там птиця. Надто се шкідливо при земляній підлозї: земляна підлога дуже довго тримає в собі вогкість та бруд і тому її далеко труднїйше держати в чистотї, як дощану.

Потім мусить вважати мати на те, щоби не перестудити дитини. Кождий чоловік знає, що молоде деревце в садї треба берегти від зимна, бо инакше воно загине. Маленка дитина ще більше потребує опіки і тому виховати дитину — се зовсїм не легка річ, як може де-кому здаєть ся. Тому матері треба знати, що постїль дитини мусить бути все як найдалї від дверий та вікон, щоби на неї не віяв протяг, а не лише взагалї вітер. Деякі матери, щоби загріти дитину, беруть її до себе до ліжка. Але се дуже небезпечно: мати за день натомить ся, кріпко засне та й легко може придавити або й зовсїм задушити дитину. Хіба то раз так трафляло ся? Тому дитина має доконче мати свою осібну постїль, мягоньку, тепленьку і близько від материного ліжка, щоб як дитина кричить, мати могла її взяти.

Ноги й живіт дитини треба держати в теплї. Ми знаємо, що застудивши ноги, й дорослий може дістати катар або кашель — дитину ж перестудити дуже легко. Від перестудженя живота дитину починає нести, потім починає ся блювачка і дуже богато дїтий від того гине. Тому власне животик треба завсїгди тримати в теплї, обвязувати, а як уже є блювачка або гризь, то на животик класти теплий обклад.

Виносити дїтий на сьвіже повітрє — се розумієть ся, дуже добре, лиш треба то робити в тиху та теплу погоду і виносити в таке місце, де нема нї куряви нї смороду. А при тім дитина мусить бути тепло одягнена і взагалї здорова, бо як має кашель, то рішучо її виносити не можна — инакше той кашель може збільшити ся та врештї перейти в яку небезпечну хоробу. Взагалї не можна виносити дїтий на сьвіже повітрє нї рано нї у вечері, а тілько серед дня, як світить і гріє сонце.

Майже кожда мати, як дитина кричить, заколисує її. Се дуже лихий звичай, бо дитина, правда засипляє, але від чого? Тому, що від колисаня в дитини починає крутити ся голова. Тому се не єсть здоровий, хороший сон, лиш тяжкий і неспокійний. Так само як, скажім, засипляє чоловік, що богато горівки випив. Хиба то є здоровий сон? От так і з дитиною. Та і взагалї те колисанє зовсїм не є необхідною потребою і без него цїлком свобідно можна обійти ся: не треба тільки колисати дитини анї разу від уродженя, то воно й так привикне засипляти.

Одежина дитини має бути широка, мягка і тепла. Завивати нїколи не треба дитини тїсно, а так, щоб вона могла трохи рухати ручками і ніжками — аби ноги та руки не висували ся з пеленок. Окрім того кілька разів на день на годину або й більше треба дитину лишати неспови-

тою, щоби вона могла трошки розрухати ся.

Коли дитина лежить, то не треба класти голови за високо, щоби кров не відпливала від голови до ніг. Також ніколи не треба будити дитини, як вона спить, а треба пильнувати того, щоби на очи дитини не падало ярке світло, бо то шкодить на очка: може прийти яке запалене. Взагалї до зимного повітря і до яркого світла треба дитину приучати помало.

ЧИМ І ЯК ТРЕБА ГОДУВАТИ ДИТИНУ, ЩОБ ВОНА БУЛА ЗДОРОВА.

Найлїпший і одинокий корм для дитини, се молоко матери. Нїщо в світї не може його заступити. Дуже рідко дитина добре перетравлює коровяче молоко; тому брати ся до того треба лиш в крайних випадках, а щоб годувати дитину чим иншим, то про те не може бути навіть і мови. Жадної иншої страви жолудок перетравити не може і та страва довго лежить в жолудку, гниє, а дитина від того дістає болї, а відтак вмирає. Отже мати, котра не бажає смерти дитини, мусить за всяку цїну годувати свою дитину молоком.

Буває так, що перші кілька день по породї, мати не має досить молока; тодї треба дитину підгодовувати. Але як? Насамперед вважати на чистоту. Як тільки дитина поїла — треба фляшочку вимити і наляти перевареною водою — най так і стоїть. Пипку тоту якою дитина ссе, так само вимити і вкинути в переварену воду — най буде там. Молоко мусить бути від здорової чистої корови і лїпше брати сметанку, не сиру, а парену, і то так, що на ложку сметанки дві ложки перевареної води і до того маленький кавальчик цукру, як добра горошина або малий біб. Середно даєть ся 3—4 ложки сметанки, значить взагалї 9—12 ложочок (маленьких, тих що до гербати) всього корму.

Але й підгодовуючи в такий спосіб, мати не повинна переставати давати грудий і то обі на переміну. Най і мало буде перші дни, але то байка, молоко явить ся, та й та крапля, яку дитина виссе, вже поможе їй перетравити те коровяче молоко. Перед тим, як дитина ссе і потім, мати мусить вимити груди чистою шматою і обтерти сухим чистим рушником, бо в самих пипках і довкола них остаєть ся молоко, кисне і то шкодить потім дитинї. Так само й дитинї треба що дня кілька разів витирати в ротику чистенькою шматою, намоченою в теплій водї. Часто у дїтий на устах, на язицї і в ротї виступає біла висипка, молошниця кажуть. Ся висипка болить дитину і не дає їй ссати, а походить вона власне від нечистоти грудий і ротика дитини. Як уже така висипка появила ся, то треба тодї вимивати шматочкою ротик дитинї, але в воду треба додати настою з шальвії, або червоного вина.

Оттак воно й все. Ранійше нїчого не треба було, лиш чистої води. Занехав чоловік, полїнував ся — уже треба додавати винця. А й далї занехав — уже й лїкаря треба. А ще далї — то дивись і попа. Так і все. Не тілько скупий не знає де тратить, але й неохайний.

Годувати дитину треба сидючи, а не лежачи, а погодувавши, положити на правий бік. І лиш як поспить дитина на правім боцї так з

пів години, тоді треба повернути на лівий бік. Взагалі-ж дитина мусить більше спати на лівім боці, як на правім.

Коли мати чим небудь збентежена, зворушена або злякана, то вона не може зараз же годувати дитини, а мусить перечекати, нім успокоїть ся; потім трошка най сцїдить молоко, аж тоді доперва най дає дитині груди, бо молоко збентеженої, зворушеної матери дуже погано дїлає на дитину. Тому всї домашні повинні берегти матїр, не дратувати її, давати спокій, і таки най вона добре відживляєть ся, най не робить через силу. Тоді молоко буде здорове, корисне і дитина буде міцною, здоровою.

Напувати дитину румянком та ріжними иншими травами треба уникати; як дитина довго не ходила в пеленки, то тоді хиба дають трошки настою з насіня укропу, але взагалї всяких напоїв треба уникати, бо вони лиш псують дитині жолудок.

Коли дитина підросла і дають їй вже молоко з фляшочки, то треба дбати, щоби то все було чисте. Фляшочка не може бути иншою, як лиш зі шкла — бляшаної Боже борони, бо в блясї скоро молоко кисне, тай від самої бляхи віддїляють ся маленькі невидні частиночки що псують молоко. На фляшочку найлїпше надївати куповану пипку варта вона 5—10 центів, а збереже здоровля на 100 долярів, бо її можна тримати чисто. Купивши таку пипку, треба добре її вимити, а потім проколоти розпаленою голкою. Як дитина смокче, то треба уважати, щоби не нассала ся повітря з порожної фляшочки, бо то дуже шкодить. А як нассеть ся дитина, то треба кілька хвиль подержати її рівно, так як нїби навстоячки — тоді дитині зараз відбиває і на жолудок стає лекше.

Але підгодовувати треба як найпізнїйше і в усякім випадку нїяк не раннїйше трох місяців; тоді вже дитина бодай трошки окріпне. А підгодовуючи, також треба знати що давати. Бо буває так, що нажують хлїба та й роблять соску; а хлїб має в собі ріжні кваси, а все кисле дитині шкодить; мучить ся, мучить ся біднятко та й вмре. А батько-мати кажуть: то так Бог дав... Самі звели дитину зі світа, а на Бога вину скидають.

А підгодовувати власне треба молоком, як було сказано висше: на дві ложочки води перевареної, ложочку сметанки та кавальчик цукру. Як підросте дитина, можна трошки більше давати до того сметанки чи молока. Потім давати кашку з товчених сухарів і булки: насушити булки, натовчи мілко, зварити на молоцї і тим трошка підгодовувати. Але все треба памятати, що хлїб чи булка най вона буде як золото, а для дитини вона не є так пожиточна, як для дорослої людини; тому мати таки своїм молоком повинна дитину годувати як найбільше і лиш підгодовувати чим иншим.

Зрідка, коли на то родичів стає, можна давати трошки бульону (вивару з мяса), але зовсїм таки не мяса. Бо мясо й хлїб і взагалї все те, що для нас добре, шкодить дитині. Її жолудок ще не може того травити, то все лежить там як камінь і гниє, а не травить ся. І дуже

богато слабостий: золотуха, англійська хороба, при котрій кривить дитині руки й ноги, всякі судороги й чорна неміч — все те походить від жолудкових слабостий, від того, що дитину напихало ся хлібом, котрий там гнив у жолудку.

А ще далі, то можна давати дитині чисте молоко, яйця на мягко і таке все легеньке. Солонина, мясо — шкодять; бараболів, хліба, круп і всего мучного давати як найменше. Хто не може всіх приписів дотримати, най робить, що тілько може, що тілько в силі, бо то для дітий же все, для тих маленьких.

ЯК ДОГЛЯДАТИ ДІТИЙ, ЩОБИ НЕ ВЧИЛИ СЯ НІЧОГО ЗЛОГО.

З найліпшої дитини можна при злім вихованю зробити погану, не добру людину, котра нікому не дасть радости, а всім довкола себе потрафить затроїти житє. Отже то не штука видати на світ дитину, а штука зробити — з дитини порядну людину. А батько-мати думають, що як потрафили вигодувати, то вже й від усяких обовязків своїх вільні. Ой ні! Власне тепер і настає пора, де треба розважити кождий крок.

Насамперед треба знати, що дїти добре все бачуть. Ти гадаєш: воно ще мале, дурне, ще не розуміє, а того й не знаєш, що вже в його голові щось ворушить ся, щось записуєть ся. І дитина тобі тото пригадає тоді, як ти того найменше сподіваєш ся. Дїти бачуть, що роблять їх родичі, та й собі теж роблять. Отже як може вимагати батько, щоб його дитина була добра, коли вона не чула в хатї спокійного слова, а тільки лайку та крик, не бачила нїчого доброго, а лиш пїяченє. Тодї вже треба заранї бути приготованим на те, що дитина буде такою самою, а може ще й гіршою.

А як родичі лають ся, бють ся, лиш тото від дїтий нїби криють — хиба то поможе? Таже дитина бачить, що від неї щось криють, стараєть ся дізнати, що власне — і дізнаєть ся ти не знатимеш і коли. Та ще до того научить ся кривити душею, крити ся, бо бачить, що так родичі роблять.

Але окрім поганого прикладу дитина научить ся де-чого лихого і від того, що родичі впрост не вміють з дїтьми поводити ся. От, напр., чому дїти стають упертими? А починаєть ся то дуже просто: дитина кричить; мати, не розуміє, чого воно кричить, зараз же кидаєть ся до него, пестить, колише. І то так раз, другий, десятий — то дитина вже починає кричати тільки для того, щоб її взяли на руки та пестили. А підросте, то вже їй мало одного пещеня, а просить то те, то те їй дати, а як не дають — починає кричати, тупати ногами. Чим далі, тим більше і, вирісши, така дитина стає свавільною, упертою, лихою.

Отже того треба уникати. Як дитина кричить. треба зараз же обглянути, чи не бракує їй чого: може вона погано лежить або натиснуло їй що, може дуже звязане міцно, може мокре, то треба перемінити пеленки. Може блоха де влізла та й кусає або болить що, наприклад животик — тодї треба положити на животик теплу припарку та легесенько потерти і дитина успокоїть ся. Коли-ж дитині нїчого не бракує і

вона здоровенька і все коло неї добре, а все ж кричить, то ліпше дати їй просто викричати ся, хоч звичайно не до крайної вже степені, коли дитя вже аж заходить ся.

Так само, як дитина часом упаде, ударить ся — мати зараз же біжить і падькаєть ся і цяцькаєть ся, цілує і т. д. а все те дитині не приносить жадної користи, лиш привчає її до слабодушности, до неуміня переносити всякі неприємности. А вже найгірше, як мати зачинає бити тоту лаву або стіл, о який дитина ударила ся: тоді дитина привикає все на когось звалити провину, та мстити ся та гнівати ся. А найкоротша річ, як упала дитина або ударила ся — обглянути, чи справді не потовкла ся дуже, бо як що — то треба зарадити лихови. Але все те робити спокійно собі, холоднокровно, навіть насварити на дитину, що була необережна. Як же дитина не ударила ся і взагалі нїчого їй не стало ся, то найлїпше не звертати зовсім уваги: покричить, покричить тай перестане, а на другий раз буде обережнїйша. От в такий спосіб дитина з маленьку приучить ся твердо переносити всяке нещастє і се дуже потім придасть ся у житю.

Потім з маленьку дїти часто приучують ся говорити неправду, брехати. Уже було висше сказано, що то найскорше дїти переймають від родичів, коли родичі самі такі, але знов таки дуже часто приучують ся дїти брехати тільки тому, що родичі не уміють як слїд вести дитину. От, най так скажім, дитина щось розбила або попсувала. Родичі питають: „Чи ти"? Дитина каже: нї, то не я. А далї починає ревіти, розжалоблюючи тим родичів. І ті замість того, щоб дійти до правди, примусити дитину таки правду сказати, часто кидають всю справу: ей, та то пусте він зіпсував, по що мордувати дитину! Та ще й починають зоспокоювати: „Не плач, не плач... То не ти, не ти"...

Або, скажім, дитина взяла щось тихцем від родичів, а вони, замість того, щоб відразу строго поступити при такій крадїжи, ще й радїють часом — дивись, яке воно хитре та спритне. А про те й не подумають, що тепер воно узяло яблуко, а потім візьме цента, а далї то більше тай дійде врештї до недоброго. Отже треба від самого початку приучувати дїтий до щирости, до правди. І то не битєм самим, бо що то битє? Битєм не направиш. Дерево, як росте криво, то ти його бий не бий, то таки воно буде криве. А ти роздиви ся від чого воно скривило ся, в який бік, як йому порадити найлїпше. Так із дитиною.

Насамперед треба бути завше справедливим; можна бути й строгим, але справедливо строгим: завсїгди розібрати до дїала, не забороняти чогось от так собі, бо менї так хочеть ся, а навпаки забороняти лиш те, чого справді не можна робити, але за те, раз приказавши або заборонивши, твердо дотримати свого. Отже нїколи не треба забороняти без причини, а потім дозволяти раз заборонене.

Нїколи не треба хвилювати ся, спішити ся, а робити все спокійно, певно. Тодї дїти приучать ся до порядку, до слова; знатимуть, що слово твердше каміня, твердше запису нотаріяльного. І не будуть других обманювати та й себе в житю не дадуть нїкому скривдити.

ДР. ЕВГЕН ОЗАРКЕВИЧ.

ПРО ГОСТЕЦЬ (РЕВМАТИЗМ)

Богато між людьми говорить ся про гостець. Чи кого заболить рука, чи нога, чи плечі, чи поперек, кождий домірковує ся, що се мусить бути певне гостець! Тай справді недуга ся є дуже часта. Але треба і се знати, що не кождий біль, котрий доскулює чоловікови, мусить бути зараз гостець. Дуже часто походять болї від чого иншого, приміром від недуг нервових, запальних і т. д. Тому треба дуже добре уміти пізнати, що є властиво гостець, які є його роди, і чим він ріжнить ся від инших недуг?

Розріжняємо три роди гістця. Перший так званий кістний, другий мязовий, а третий суставовий. Хоч і перший і другий можуть появляти ся в ріжних видах, то найчастїйше третий оказує ся в двох ріжних образах хоробових. Він може бути або такий, що комусь раптом напухнуть сустави (сю недугу називають звичайно запаленє суставів), або знов такий, що комусь потрохи сустави починають грубіти (звичайно пальцї рук або ніг), а згодом повикручують ся. Є се та недуга, котра зве ся також артритизм, гіхт (з нїмецька), а по науковому подаґра (podagra).

Перший рід ревматизму, так званий кістний є то та звістна, часта недуга, коли хорий нарікає, що його лупає в костях. Десь нї сїло нї пало, чи з простуди, чи як хорі часто кажуть, при змінї повітря, починає лупати в костях, що нераз годї й видержати. Часто буває такий біль в ночи. Доки, каже хорий, чоловік ходить, то ще-ще, але в ночи і ока не дасть зажмурити.

Гостець костий є справді дуже частою недугою, але і се треба знати, що не кождий такий біль мусить бути ревматичний. Часом болить зразу лише кість, а відтак почне порохнавіти. Часом знов, і то найчастїйше в костях лиця і черепа голови буває се так званий біль: невральґія.

Тож не треба собі такі болї легковажити, і все спихати на гостець, бо иншого лїченя потребує гостець, а иншого тамті недуги. Про лїченє гістця кістного скажемо опісля разом, коли скінчимо і про гостець мязовий, бо лїченє обох є однакове.

Гостець мязковий є тодї, коли чоловіка болить (рве, стріляє) у мязах, себто у мясї. Се може бути в ріжних частях тїла. Нераз заболять мязи в шиї, а біль сей доскулює найгірше тодї, коли чоловік

поверне головою, тому такий хорий боїть ся крутити головою і тримає її криво. Кажуть тоді, що хорому вязи скрутило. Иншим разом болить поперек (крижі). Сей біль повстає нераз раптом несподівано, так якби що прошибало через поперек, або перестрілило, тому називають сю недугу також постріл. Чоловік такий не може повернути ся ані зігнути ся без страшного болю (говорять, що подвигав ся), а як біль опісля і попустить, то нераз хорий ще довший час не може добре піднести ся і ходить як переломаний. — Нераз знов болять мязи в раменах і на грудях, або і між ребрами, тоді чоловік не може махнути добре рукою і має болї при пчиханю, кашлю, а навіть і при звичайнім віддиханю.

Дуже треба вважати, що такий біль у грудях, а головно між ребрами може походити не лише від ревматизму,але ще частїйше буває він від подражненя або і запаленя болони легких (олегочної), проте не треба собі такого болю легковажити. Рідко коли буває також ревматизм голови (тут частїйше лучає ся біль нервовий), але буває нераз, що болять музи на голові головно тоді, коли рушати скірою на голові (при морганю).

Перебіг сих недуг, се є ревматизму кістного і мязового, може бути двоякий, або гострий, або так званий проволочний. Гострий гостець не протягає ся довго. Зглядно вже по кількох днях болї попускають, хорому стає легче, лишає ся тільки через якийсь час склонність до навороту недуги.

Инакше є при проволочнім (хронїчнім) ревматизмі. — Тут тревають болї довго і звичайно не тримають ся вони одного місця. — Вони легчають звичайно при гарній погоді, а скоро збирає ся на дощ і слоту, починають наново допікати. — Так буває нераз роками і навіть у декого і через цїле житє. — Такі хорі на проволочний ревматизм то є ті звісні ворожбити чи пророки погоди. — „Ого, каже, певно збере ся на слоту, бо мене вже ломить у нозї або руцї" і т. и.

Розпізнати з певностию гостець буває нераз легко, скоро він є гострий і легчий; тяжше буває розпізнати проволочний гостець. — Треба дуже добре памятати, що і богато инших недуг починають ся зразу болями в поодиноких частях тїла. — От як сказали ми перше, болї між ребрами можуть бути початком запаліня олегочної або навіть легких (колька). Болї в голові можуть походити від болю нервів (при пропасници), або болю зубів. — Болї в ногах можуть бути також нервові (ісхіяс), або походячі від висхненя шпіку в хребтї (тяжка недуга, звісна під іменем табес, tabes). Часом бувають болї від порохнавіня костий. — Болї в крижах головно у жінок можуть походити від недуг орґанів черевних, найчастїйше недуг матичних. — Проте кождий, кому довший час долягають подібні болї, похожі на ревматизм, повинен на всякий случай порадити ся з лїкарем, а не спускати ся на се, що то пусте, перейде, — аби з тих болїв не виробила ся якась поважнїйша недуга.

Якже лїчити справдїшний гостець? Ну, хвалити Господа, на сю

недугу не бракує нам лїків. Можна певне сказати, що трохи не стільки є лїків, кілько хорих на світї. Спитайте лише кого хочете, чи яку бабу, чи якого будь старшого чоловіка, а кождий дасть якусь раду.

„Ти, любчику, лише помасти шпелєром, і зараз слабість покине". — А нї то таки масти простою оковиткою. — Хоч не тим то сим смаровилом, кождому вже щось помогло і кождий своє хвалить. — А хто письменний і цїкавий, візьме ґазету в руки, і там між оголошенями чудо що вичитає, нервотон, іхтиоментоль, сапоментоль, нерволь, пейн-експелєр з якорем, і сила-сила инших лїків...самі певнїсенькі лїки на ревматизм.

— Спитає хто: „на щож їх є так богато на свїтї? Коли вже маємо один певний, то пощо ще другі вигадувати?"

— Ось бачите в чім дїло! Тому їх богато на свїтї є, що всї вони не певні. — Через те кождий і підхвалює своє. — Возьмеш одно, помастиш, — не помагає, кинеш. Возьмеш друге, те само. — Возьмеш трете, помагає, бо вже час, аби недуга і сама попустила. — Оден случайно взяв одно, другий инше, сей нїбито вилїчив ся тим, сей иншим, а правди в тім тілько, що кождий спірітус, як ним добре натирати, усмиряє трохи ревматичні болї, і то не так через дїлане самого спірітусу, як більше через дїлане натираня або як лїкарі кажуть: масованя. У всїх проте лїках на ревматизм є головний складник спірітус (горівка) з якоюсь домішкою. Такий славний Pain-expeller (шпелєр), є нїщо инше, лише спірітус з домішкою перчиці (паприки). Такий лїк можете собї дома зладити за чотири центи, а в аптиці за фляшку даєте 50 центів.

Тому кождий, хто дістане гостець і має болї, повинен положити ся зараз до постелї і мастити болюче місце, найлїпше звичайним спірітусом камфоровим або хріновим, узяти на поти (гербату з липового цьвіту), вигріти ся і випріти порядно в постели. — При тім добре є в тяжких випадках заживати салїцелеві порошки, котрі викликують також піт і усмиряють біль. Звичайно при такім лїченю ревматизм легчіє. На крижі можна у чоловіка сильного поставити кілька пявок або сухі баньки. — Добре робить також плястер з гірчиці. — Скоро се лїченє не доведе до кінця, то треба конче робити купелї. Найлїпшї є купелї парові (лазня), а в дуже тяжких случаях сїрчані. — Також і електризоване хорих місць робить нераз дуже велику пільгу, і вилїчує стало навіть застарілі случаї.

Якже виглядає третий рід гістця, так званий суставовий? Сказано, що є їх два роди. Возьмім перший, себто той гострий. Є се недуга інфекцийна (горячкова) і виглядає зразу так, як кожда иньша горячкова, тяжка недуга, то значить: що чоловік чує ся цїлий хорий. Перш усього горячка, котра доходить нераз до 40 степенїв. Відтак починають болїти і грубіти сустави.

Часом захоплює недуга богато суставів, так що чоловік лежить безпомічний, як мала дитина. Частїйше одначе запалюють ся лише декотрі сутави. Але вже в дальших днях перескакує залалїнє на иншї, до тепер здорові сустави, а первісні можуть полїпшити ся. Таким

способом може недуга переходити з одного на другий сустав, трохи що не через усї, а декотрі находить вона і по раз другий. Лише виїмково чіпить ся недуга лише одного сустава і уступає з него дуже поволи.

Найбільше є виставлені на сю недугу сустави руки і ноги. Сустави такі пухнуть і стають дуже болючі. Найменьший рух, хоч би в постели, або утиск викликують нераз шалені, рвучі болї. При тім є біль голови, сильні поти. Моч є дуже червона і є єї дуже мало. Таким способом недуга ся воліче ся; раз — вона погіршає ся, то знов поліпшає ся, аж з часом зовсім уступає, горячка спадає, болї легчають, а пухлина суставів никне. Недуга ся треває ріжно, часом 1—2 тижнів, часом протягає ся 4—6 тижнів і ще довше. Пересічно можна числити оден місяць.

Звичайно кінчить ся недуга подужанем. Але є бічні появи, котрі при сій недузї з часта виступають і можуть єї дуже погіршити. Найчастїйше бувають се недуги серця, а іменно: внутрішне запалїне серця і запалїнє серцевого мішочка.

Зразу і в лекших случаях не оказують сї недуги тяжких появ, так що лише досьвідчений лїкар може їх відкрити. Але нераз бувають сї недуги дуже тяжкі і можуть бути навіть причиною смерти, а як переминуть, то лишуть по собі погані наслїдки, се є так звані хиби (вади, блуди) серця, котрі хоч не відразу, то часом навіть пізнїйше пригадують ся і не ворожуть такому чоловікови довгого віку. Хорі звичайно не знають про такі можливі тяжкі наслїдки недуги. і беруть собі, як то кажуть, таку річ „бай бардзо", скоро не чують самі нїяких тяжких долегливостий. Тому нераз чудують ся коли по роках дістануть битє серця, задишку і т. и., тай зголошують ся до лїкаря, а він питає: „чи вам коли не були спухли руки або ноги?" „Та чому, були спухли" каже хорий, „але то давно, як я ще парубком був" Анї йому в гадку не прийде, що теперішня недуга є наслїдком тої старої. Другою частою, але вже рідшою бічною недугою при запаленю суставів є запалене болони легких. Ся недуга вилїчує ся лїпше, хоч зле вилїчена може пізнїйше бути причиною сухотів (чахотки) легких.

Окрім того лучають ся ще при сій недузї инші припадки, як запалене горла, ріжні наскірні висипки і таке инше.

Недуга ся нападає найчастїйше людий між 15—35 роком житя, і то в зимнїйшій порі року, коли погода є змінчива.

Найзвичайнїйшою причиною сеї недуги є сильна простуда, то є: скоре остуджене огрітого тїла. Проте западають на неї звичайно такі люди, котрі з причини свого занятя є виставлені на перемочене і скорі зміни теплоти і зимна (рибаки, злісні, пекарі, кухарки і т. д.) . Проти сеї недуги уживали давнїйше і уживають тепер дуже богато способів лїченя. Але наука відкрила лїт тому 30 дуже добрий лїк, що називає ся салїциль. (Тепер є відміна салїцилю, що зове ся аспірина). Є то білі порошки, а мають ту дуже добру прикмету, що скоро хорий на запалене суставів зажиє їх кілька, то зараз болї в суставах уступають і сустави стухають. Є се одним словом оден з найлїпших лїків, і хто ті по-

рошки заживає, то певно коротше хорує і менше терпить муки.

Тому дивно і смішно нераз чути таку немудру бесїду:

— А що, хорий ще ваш чоловік?

— Господи! — та ще і як; ні рукою, ні ногою не може рухнути!

— Таж привозилисьте доктора з міста.

— Та що з того; ми просили якоїсь масти, а він дав порошки; подумайте лише самі, чоловіка нога болить, а він каже порошки заживати, тай ми не давали. Може ви знаєте якої доброї масти; вжесьмо всї перебрали тай нїчого не помагає".

А воно, бачите, нїяке смаровило не поможе, щобисьте, Бог знає, чим мастили, лише тоті порошки помагають. Аж, як по вижитю потрібної скількости тих порошків болї уступлять, а лишить ся штивність в суставах і тодї аж починає ся инше лїчене, як: натиране хорих суставів, відтак масоване (аби здобути назад гнучкість), теплі купелї, електризоване і т. д.

Менше цїкава для нас є недуга суставів, коли зразу вони починають болїти, а відтак потрохи грубіють. Є то так званий артритизм (гїхт, подаґра). Недуга ся находить звичайно богатих людий і походить вона найчастїйше від надмірного уживаня мяса і добрих напитків (вин), а мало руху. Дуже часто лучає ся та недуга в Анґлії і відти пішла назва подаґра. Причиною сеї недуги є лиха виміна материї, так що непотрібні складники не виходять з мочию, лише осїдають в видї кришталиків мочевих в суставах. Від того сустави дуже болять і пухнуть. Зміна способу житя, відповідна зміна їди більше тут поможуть, як усякі натираня хорих суставів.

Таким способом подали ми більше меньше докладний опис всїляких видів ревматизму. Бачимо, що се справа не така проста і що нераз побіч звичайного домашного лїченя, котре не вистарчає, приходить ся хорим уживати ще инших способів лїченя, а именно: купелїв, а нераз навіть і виїздити до купелевих місць. На гостець помагають такі купелї, котрі мають у собі сіль і сїрку. Можна такі купелї робити і дома, в таких місцях, котрі мають натуральну теплу воду — теплицї. (Таких купелїв у нашім рідним краю нема, а найблизші від нас є на Угорщинї в Піщанах і в Третинї. У нас в Галичинї є рїжнні сїрчані купелеві місця, але вони мають лише зимну воду, котру треба гріти, а про те і вони помагають хорим богато. Такі купелї є в Трускавци, Любіни, Пустомитах, Шклї, Підлютім).

Штука лїкарська то велика і тяжка наука. Аби її виучити ся, треба до того богато лїт і довгої практики з хорими. А аби знати, який є лїк хорому потрібний, то треба перш усього докладно оглянути хорого. Тодї аж можна подумати, який лїк був би для него добрий і звичайно лише оден лїк може бути добрий на одну недугу. Яким би способом було то можливе, аби хтось міг прислати кому справдї помічний лїк, як не знає добре що кому бракує, а ще менше є то можливе, аби оден лїк був добрий трохи не на усї недуги, як се можна вичитати в деяких оголошенях.

ДР. ІВАН БЕРЕЖНИЦЬКИЙ.

ПРО ЗУБИ

Написав Др. Іван Бережницький, лїкар дентист у Львові.

Узубленє є знарядом до роздроблюваня корму і сповнює в тім напрямі подвійну працю: раз розкушує поживу, а далї роздушує ії. З огляду на те корона поодиноких зубів, с. є. понад ясна вистаюча часть, має ріжну подобу, приноровлену до цїли, якій має служити. Передні зуби мають ловити й відкусувати страву, проте є вони плоскі, острі і мов два вістря ножиць пересувають ся попри себе з долини до гори (сїкачі), задні служать до роздушуваня корму, мають широкі площі жувні з малими сучками-горбочками (зуби черенні). Сї заокруглені горбочки (2—4, чотири рідко більше) роздавляючи докладно плоди овочеві щоб з них видобути як найбільше поживних частин, вказують, що природа з одної сторони призначила чоловікови живити ся стравами ростинними, як з другої зглядна короткість проводу травленя (відношеня поживи його до висоти тїла як 6 або 5 до 1) приписує легко стравну поживу мясну. Зі сих обох фактів виходить, що чоловік має вживати поживи мішаної зі світа ростинного і звіринного.

На кождім поодинокім зубі розріжняємо три части: к о р о н у, с. є. часть вистаючу понад ясна, ш и й к у, часть покриту яснами і к о р і н ь, встромлений в заглуби щокових костий. Пороба корони, як вже вище зазначено, відповідає фізіольоґічній задачі зуба і надає враз з місцем, яке займає зуб в щоцї, назву. Так розріжняємо у дорослого чоловіка в кождій половинї щоки горішної і долїшної по вісїм зубів, числячи від середини: великий і малий сїкачі з долотовою короною, зуб кутний або кло о короні стіжковатій, перший і другий прочеренні з двома сучками, перший, другий і третий черенні з чотирма сучками на жувчій площі. Послїдний черенний зуб зве ся також зубом мудрости, бо виростає найпізнїйше зі всїх, звичайно коло 20-го року житя. Разом має дорослий чоловік 32 зуби. Стромять они в костях щочних корінями; передні мають по одному, задні горішні звичайно по три, задні долїшні по два корінї.

Узубленє молочне представляє ся троха інакше. Дитина при кінци другого року житя має всего разом 20 зубів, по пять в кождій половинї горішної і долїшної щоки; середний і бічний сїкачі, кло, перший і другий черенні. Перші пробивають ся середні сїкачі в долїшній щоцї менше більше в 6-ім місяци житя, а зараз потім середні горішні. В 8-ім місяци з являють ся бічні горішні сїкачі, а трошка пізнїйше бічні сїкачі долїшні. В 12-ім місяци виростають перші переняки долїшної, а в 2—4 місяцї пізнїйше ті самі зуби горішної щоки. Кла пробивають ся в 16-ім місяци, а в кінци доповняють ряд молочних зубів в 20-ім місяци другі череняки. Не все одначе вдержує ся той приписаний час і порядок в вирастаню зубів молочних; суть знані случаї, що дїти родили ся вже з зубами, а з другої сторони випадки, де появленє зубів припізня-

ло ся до другого або третого року житя. Таке припізнене буває і у зовсїм здорових дїтий, частїйше причина спізненя лежить в наслїдженім сифілїсї, англїйській недузї, скрофульозї або инших недугах. Між третим а шестим роком не виростають жадні нові зуби; аж в шестім роцї появляє ся з заду за другим молочним череняком перший постійний череняк в долїшній щоцї, а по короткім часї відповідаючий йому горїшний. Від того часу починають випадати молочні зуби, а на їх місце ростуть постійні.

В 7-ім роцї пробивають ся середні сїкачі, а в 8-ім бічні і ту також долїшні вперед горішних. Від 9-го року починає ся на місце молочних черенних виріст перших прочеренних, горішних скорше ніж долїшних; в 10-ім роцї слїдують другі прочеренні, в 11-ім мають появити ся кутні, в 12-ім другі череняки, а між 18-им а 25-им або і пізнїйше зуби мудрости.

Поодинокі зуби складають ся в головній части зі зубини, с. є. звапнїлої маси безподобної з волокнами, угрупованими на подобу зуба й множеством каналїков, що вникають до ядрової дутини. Зубина підлягає легко ушкодженю, тож на короні криє єї мов шапочки шклиця, тверда як камінь, складаюча ся зі шестигранних волокон зі слїдком органїчних частий а переважаючою скількостию фосфорану вапнового. Зубина коріня покрита є корою зубною, с. є. майже звичайною субстанциєю кістною.

В серединї має кождий зуб ядрову дутину, виповнену ядерцем. Та часть дутини і ядерця, що заключені в коронї, наслїдують в зменшеню подобу корони; в корени переходить ядерце в тонке волокно, а дутина в вузкий канал з отвором на кінци, котрим вступають внутр зуба судини кровні і нерви.

Ядерце складає ся з ґаляретової маси, клїтин, судин кровних і великого числа волокон нервних. Се богацтво ядерця в нерви з одної, а неподатливість стїн дутини з другої сторони, дають пояснене, чому біль зубів спричинений запаленем ядерця, так невиносимий.

Кору зубну, с. є. зверхну верству коріня, і внутрішну стїну зубної ямки в щочній кости, в котру вклинений корінь зуба, лучить тонка волокниста оболонка, окістниця, добре заосмотрена в кровні судини і нерви.

В тім природнім устрою узубленя подибують ся хоробливі зміни і то з причин двоякого початку: раз вроджені, а далї набуті в житю.

Зміни першого рода обявляють ся аномаліями 1) подоби: подоба і величина корони або коріня являє ся відмінною від правильної; 2) числа: виріст за богато або за мало зубів; 3) уставленя поодиноких зубів: зуб або стоїть криво, обернений, або не стоїть в ряді на призначім йому місци.; 4) уставленя цїлого ряду; горішні передні зуби заходять за богато на перед, або кусають прямо на край долїшних, або заходять взад поза долїшні, або в кінци зовсїм не можна їх стулити з долїшними, бо заваджають продовжені задні; 5) браків шклиці, вроджені ямки і т. и. Сї вроджені зміни опоганюють часто вигляд лиця,

утруднюють вимову, спричинюють недостаточне жутє, а навіть прискорюють порохнавінє зубів; проте повинно ся їх справити за молодих лїт, що удає ся досить легко.

В житю набувають ся рівнож ріжні зміни зубів; зуби підпадають ушкодженям і недугам, як і прочі части орґанїзму. Вже само уживанє зубів до їдженя спричинює з роками стертє дотичних частий шклицї, повстають т. зв. площі зужитя, котрі в дальшім перебізї можуть викликати запаленє ядерця й біль зубів. Удар з внї може зуб вищербити, зломити а навіть і зовсїм вибити. Найбільше розповсюдненою аффекциєю зубів єсть порохнавінє (Caries). Повстанє сеї недуги улекшують вроджені недостатки шклицї, невідповідне уставленє зубів, унаслїджений наклін (диспозиція), а спричинює єї головно споживанє корму бідного у вапневі складники в видї липкомягкої маси. Зі страви, так прилаґженої, лишають ся поміж зубами цукрові частинки, з котрих бактерії витворюють кислоти, розпускаючі соли вапові шклицї, а орґанїчну решту тканини зубної нищать самі бактерії через пептонїзованє. В рідших случаях т. зв. хронїчного порохнавіня при алькалїчній реакції дезорґанїзують трипсини бактерийні на самперед орґанїчну ткань, потім складники мінеральні відпадають. Початок порохнявіня пізнати в заглубленях зубів по чорних плямках, на зовсїм гладкій площі по збіліню і втраті полиску на дотичнім місци, яке поволи стає темно-сїрим. В дальшім розвитку добирає ся порохнявінє до зубного ядерця і доводить до запаленя його. Слабі зразу, лише через зимний або за горячий, квасний або солодкий корм, або твердий кусок викликані болї змагають ся, переходять в постоянні, бо напучнїле ядерце не годно помістити ся в тїсній дутинї. По таких атаках завмирає з часом ядерце, гниє, наступає ґанґрена ядерця, а в коротшім часї запаленє окістницї: зуб болить вже при найлекшім діткненю, щока пухне.

Бороти ся проти псованя зубів можна простим способом. Головним правилом єсть ту чистість. Приписує ся денно кількаразове чищенє зубів щіточкою і антисептичною водою зі всїх сторін в сей спосіб, щоби нїчо зі страв не лишило ся поміж зубами, а два рази тижнево порошкованим угльом липовим або крейдою стирати осїдаючий зубний камінь, котрий поволи але постійно витискає зуб з ясен і кости. Чистити зуби має ся по їдженю, головним услівєм є спати лише з добре очищеними зубами, бо через ніч мають бактерії в губі найбільше спокою до своєї скритої, нищачої роботи. Показують ся на зубах початки порохнавиня, темні плямки, малі дірки, то треба їх сей час запльомбувати, а не чекати, поки зуб пічне болїти. Вчасно вложені пльомби і консервують зуб лїпше і закладанє їх не справляє неприємностий. Переочено початок порохнавіня, і оно дійшло вже так далеко, що зуб болить, а нема близько лїкаря спеціяліста, то можна, по виполоканю дїри в зубі лїтною водою, біль тимчасово усмирити ватою напущеною олїйком з гвоздиків, вкладаючи єї в дупло. Болить глубоко зіпсований зуб лише при натисненю пальцем, то добре є класти маленькі куснички леду між ясна в губи. Дійшло вже до сильного опухненя ясен, то

треба прикладати теплі кусники фіґи, звареної в молоці, щоб скорше пропукло. Єсли зуб перестав болїти, а лице еще опухле, можна робити обклади з квасної води, Подані средства домові мають лише зараджувати наглому болеви зубів, коли нема близько фахової помочи; систематичне уживанє їх не годно встримати утрати дотичного зуба. А втрата не все є маловажною; хоч є більше зубів в роті, звичайно кусає ся добре лише на той або другий зуб, усуненє його зменшує вартість цїлого узубленя. Тож мимо високо розвиненої штуки вставлюваня штучних зубів, виривати вільно лише ті злі зуби, котрих і лїкар-дентиєт не всилї законсервувати.

Скоро вже хто втратив за много зубів, або і цїлу щоку той повинен дати вставити собі штучні зуби, инакше з причини лихого розжуваня корму мож легко почати хорувати на недуги проводу кормового (катар жолудковий, кишковий і т. и.). Нинї штука вкладаня штучних зубів дійшла до такої досконалости, що гріхом є терпіти довший час брак зубів.

ДР. ЕВГЕН ОЗАРКЕВИЧ.

ЛЇКАРСЬКИЙ ПОРАДНИК В НАЙВАЖНІЙШИХ НЕДУГАХ

БІЛЬ ГОЛОВИ.

Біль голови сам про себе не є осібною хоробою, а лише прикметною появою ріжних недуг. Причини його є дуже ріжні.

Так знаємо, що біль голови буває при всїляких горячкових хоробах, як також з причини недуги мозку, опон мозкових, нервів, костий голови, запалїнь всїляких ям (носової, ушної) і недуг очних. Наріжно розріжняємо ми ось-які роди болю голови:

По перше — біль з причини більшого припливу крови до голови. Біль той є дуже частий. Він буває у людий кервистих. При тім чують хорі, як би їм товкло молотком в голові, лице червонїє, очи мутнїють і хорі бачуть чорні плями перед очима („лїтаючі мухи"). При тім буває також заворот голови і сильний т. зв. утиск, т. є. чувство повноти голови.

Лучає ся знов часто, що хтось хорує на біль голови як раз з причини недостатку крови в голові. Се буває найчастїйше у дївчат, хорих на блїдницю та у жінок, котрі перебули тяжкі недуги (головно кровотоки матичні і т. д., або котрих занадто ослабляє кормленє дитини). Такі хорі жалують ся на заворот голови і шум в ушах, але не мають такого утиску і пуканя в голові.

Инший знов є біль голови ревматичний, котрий походить з простуди голови, котрий сидить на зверхних поволоках, а не в середині

голови. При тім голова буває дуже вразлива на пуканє пальцем о поволоки.

Часто знов буває так званий біль нервовий. Сей біль походить від подражненя нервів і звичайно болить лиш одна половина голови. Сю недугу називають звичайно „міґрена".

Не менше частий є біль голови, походячий від жолудка, кишок (затвердненя), а недугу сю називаємо: біль голови симпатичний (т. є. співчуваючий" недузї жолудка).

Рівнож і при всяких затроєнях ріжним трійлом виступає сильний біль голови. Найчастїйше затроєнє буває т. зв. алькоголем, котрий містить ся в наших трунках (в горівцї, румі, араку, винї, пиві). Є се звичайний біль голови від перепою. Можна одначе і якимсь иншим сильним трійлом затроїти ся. Буває часто, що люди затроять ся чадом від печи, і такі, як не гинуть, то дуже терплять великий біль голови. Нераз затроюють ся люди власним трійлом, котре повинно відходити з мочию. Є то біль голови при запаленю нирок, коли замало відходить мочи.

При всяких недугах нервових (гістерії, неврастенії) буває також дуже прикрий біль голови. Є то недуги поважні і треба їх добре розріжнити від звичайної міґрени. Також люди закажені сїфілїсом (французями) терплять з ріжних причин біль голови.

Отже бачимо, які ріжні можуть бути причини болю голови. Проте не все так легко пізнати властиву причину, а звісно, що кожда відмінна причина вимагає відмінного способу лїченя.

Коли біль голови походить від перекровленя мозку (удар мозковий), то добре поставити на голову мішочок з ледом, пявки поза уха, а навіть пустити кров (з жили руки). Борони однак Боже лїчити знов таким способом тих хорих, котрих болить голова з недостатку крови. Таким недокровним (малокровним) треба положити ся до постелї (вони часто умлївають) і уложити ся так, щоби кров до голови приливала, значить ся, низко головою. Крім того треба їм добре відживляти ся і заживати скріпляючі лїки (Зелїзо, аршенїк).

На ревматичні болї добре дати на поти пити липовий цьвіт і вигрівати ся в постели. Скоро біль голови походить від жолудка, то треба жолудок прочистити, зажити олїй рициновий, французкої гербати або гіркої води і притримати кілька днїв диєту. На болї нервові (головно на міґрену) добре робить великий спокій і заживанє порошків, котрі дають в аптиці без рецепти. Найбільше знаний порошок т. зв. „антипіріна". При болях голови з причини сіфілїсу треба піддати ся противсіфілїстичному лїченю, котре відбуває ся звичайно в шпиталях. Скоро хто затроїть ся, то найважнїйшою річию є дати такому хорому приступ сьвіжого воздуху, щоби міг своє тїло назад відсьвіжити (при зачадженю і т. д.).

БОРОДАВКИ.

Бородавки треба натирати що дня добре пересоленим соком з чорної редькви. Менші бородавки від того гинуть. Більші випалює ся

т. зв. ляпісом, або яким їдким квасом(н. пр. квасом азотовим). Дуже великі бородавки найлїпше дати вирізати.

ВИПРІТЄ НІГ.

На так зване випрітє ніг треба з часта купати ноги в водї, змінювати обувє (треба мати найменше дві пар обуви, щоби одні сохли від пересяклого поту, а другі можна тимчасом носити). Шкарпиток не треба носити, лише онучки, і що дня, убираючи, уважати, щоби пальцї приходили на инше, ще не перепочене місце онучки.

ГЛИСТИ У ДЇТИЙ.

Глисти жиють в тонких кишках чоловіка, а відтак можуть пересувати ся і до жолудка, так що часом підступають і до горла, а навіть відходять з блюватиною ротом. Часто можна также побачити, як у дїтий у снї відходять глисти відходовою кишкою, ротом або носом. Нераз буває їх в кишках дуже велика сила.

Глисти є дуже частим обявом і не справляють нераз нїяких прикростий, так що хоч они є в кишках, то дїти при тім цїлком здоровi. Але часто починають они будити ся і тодї справляють болї в кишках, при чім дїти суть ослаблені, відчувають печенє в очах і сверблене в носї, через що невпинно порпають пальцями в носї. Нераз бувають і тяжші обяви а то: біль і заворот голови, дрощі, а навіть судороги. Вправдї сї появи бувають частїйше з инших причин і нераз недосьвідні матери спихають всїлякі инші тяжкі хороби на глисти, а пізнїйше показує ся що дитина таки справдї на иншу недугу хора. Хоч глисти самі про себе звичайно невинні сотворіня, а однак були они вже нераз причиною смерти. Лучало ся вже, що глиста влїзла до гортани і задавила дитину. Часом знов перебила ся глиста до печінки і дитина дістала жовтільницю, або боляка в печінцї. Нераз знов збили ся глисти в кишках і цїлковито заткали кишки, так, що з того повстала поява тяжкого затканя кишок, так зване „miserere" (блюванє калом). Деколи перегризають ся глисти до ями черевної і викликують ріжні запаленя, що звичайно буває причиною смерти.

Найстаршим і найлїпшим лїком на глисти є цитварове насїнє. Але що оно має дуже прикрий смак, то лїкарі витягнули з него властиву отрую (лїк) на глисти, котра називає ся сантонїна. Ї видають аптикарі в порошках лише на припис лїкарський. Але можна еї також дістати і без рецепти в так зв. колачиках на глусти, котрі складають ся з цукру і сантонїни. Дїти їдять ті колачики дуже радо, бо гадають, що то цукорки.

Лїченє на глисти переводить ся так. Наперед треба дати дитинї на прочищенє, а відтак давати через три дни рано і вечер оден або два (як до віку дитини) колачики на глисти; на четвертий день треба знов дати на прочищенє. За много колачиків давати не вільно, бо при необмеженім поступованю може наступити затроєнє (корчі, занепад сили). Перші появи затроєня є закрашенє мочи дуже на жовто, очи також на жовто закрашені, а дитина жалує ся, що видить все в жовтій красцї.

ЗАПАЛЕНЄ МІКДАЛИКІВ.

Скоро дїти часто западають на запаленє мікдаликів в горлї, то по кождім такім запаленю стають ті мікдалики більші і дуже склонні до нового запаленя. Операция сама по собі легка і нїколи не має лихих наслїдків. В легчих випадках робить ся полоканє солию, або kali chloricum, квасом боровим і пензлює ся мікдали йодиною.

ЗГАГА (ВІДБИВАНЄ).

Недуга ся походить від катару (нежиту) жолудкового. Проте не треба пити трунків, не їсти нїяких острих страв анї квасів, не уживати також товщу, а скоро дуже пече, то треба заживати малу ложочку „соди" з аптики, котру треба попити водою, щоби лекше проковтнути.

ЗАТВЕРДНЕНЄ (ОБСТРУКЦИЯ).

Причиною затвердненя є звичайно невідповідний корм і ослабленє кишок. Хвилеве затвердненє можна усунути через поданє відповідних прочищаючих лїків як: рициновий олїй, сенесові-стручки, ребарбарум, магнезия, Hunyady і т. д., однак застарілий стан вимагає перш усього зміни способу житя. Треба проте много ходити, а менше сидїти і змінити корм. Головна річ в тім, що треба обмежити корм мясний, а більше уживати корм ростинний ярини, овочі і мучні страти. Найлїпше є: рано натщо шклянку теплої сирватки або ½ кварти маслянки, квасне молоко, кефір, відтак мід, разовий хлїб, овочі, головно фіґи, дактилї, особливо виноград, далше салати, огірки і т. д. Заказано уживати: какао, чоколяду, червоне вино, риж, саґо, клиїк вівсяний, булки. Хорий має їсти много і часто; страх перед їдою є зовсім безпідставним, бо лише більша скількість і тяжкість корму є встанї подразнити відповідно кишки. При дуже тяжкім проволочнім затвердненю дїлає дуже добре масованє живота взглядно кишок, що можна одначе лише робити за порадою лїкарською.

ЗІМЛЇНЄ.

Зімлїлу особу треба старати ся сейчас привести до памяти, а до того конечне є, з огляду, що при зімлїню уступає кров з мозку, поступати так, щоби кров назад підійшла до мозку. Проте не добре є підносити зімлїлих головою до гори, лише положити їх так, щоби голова була низше. Скоро стане ся такий випадок не в мешканю, лише примірром на цминтари (підчас похоронів), в церкві, в публичнім льокали (на зборах) і т. д., то найлїпше є підсунути своє колїно під крижі зімлїлої особи і спустити голову в низ. Відтак треба зараз увільнити недужого від всеї утискаючої одежі. А скоро се стало ся в хатї, то отворити вікно, або в лїтї винести на двір і кропити зимною водою по лици і грудях. Чоло, литки і підошви натирати оцтом і давати також нюхати оцет. Лїпше еще дати нюхати амоняк або сальміяк, як ся має його під рукою. Скоро зімлїлий прийде до сьвідомости і може вже проковтнути, то дати йому напити ся чорної кави або гербати і дати зажити 30—40 капель Гофмана. Зімлїлого не вільно пустити самого до дому, лише треба його занести або підвести, обнявши його за стан.

ЖОВТЇЛЬНИЦЯ.

Жовтїльниця є то недуга така, що тїло стає жовте як віск. Походить вона від того, що жовч, котра творить ся в печінцї, не може добре відпливати до жолудка (а властиво до так званої „дванайцятки") через те зістає она в крови і закрашує своєю краскою цїле тїло. Відплив жовчи може бути затриманий через затканий провід жовчевий, а заткане таке буває з ріжних причин. Найчастїйше, і то головно в молодих людий напухає слизна болона жовчового проводу з причини катару жолудковового. Через те не пропускає такий провід добре жовчи і творить ся так зв. катаральна жовтїльниця. Лїчене в легких випадках таке: вистерігати ся острих і квасних страв (трунків, оцту, коріня) а рано натщо карльсбадська сіль (ложочку в ½ шклянцї теплої води). В тяжких випадках порада лїкарська конечна, бо може бути жовтїлниця із инших дуже поважних причин.

ЗУБКОВАНЄ ДІТИЙ.

Є дуже розповсюднене хибне переконане, що многі недуги дїточі як: катар носа, горла, легких, а навіть забуреня жолудкові походять від зубкованя. Річ має ся однак інакше. Треба знати, що зуби не перебивають ся нагло, лише дуже звільна так що дитина до того зовсїм приноровлює ся. Проте здорові дїти зубкують звичайно без ніяких тяжких появів, а скоро при тім які долегливости виступають, то лише у дїтий хорих, найчастїйше на англїйську хоробу (rachitis). У здорових дїтий являє ся хиба незначна вразливість і легкий біль ясен. Се пізнати по тім, що дїтям точить ся много слини з рота і що они всяку річ, котру до рук дістануть, пхають до губи. Кашлю, розвільненя, горячки і судорог (конвульзий), походячих від зубів цїлком нема. Скоро при зубкованю виступають такі появи, що не треба їх уважати за припадкові, через зубковане повставши, і не занедбувати їх, лише треба їх уважати за правдиві дїточі недуги і старати ся вилїчити їх, не чекаючи що недуга сама мине, як лише виколять ся зуби.

КАТАР КИШОК У ДІТИЙ.

Скоро дитина розболїє на катар кишковий, то починає бути неспокійною, марудить, плаче, бо має корчі в кишках. Відтак починає блювати і має часті, вільні стілцї. Відходи бувають дуже вілні, зразу вонючі, пізнїйше вже нї, можуть мати примішку зелену (з жовчи) або навіть червону (з крови). Недуга ся лучає ся найчастїйше у сьвіжовідлучених дїтий, а найбільше лїтною порою, коли молоко живо кисне і має в собі много бактерий, проте з тим треба бути дуже обережним.

При лїченю треба вважати на те, щоби усмирити болї, застановити блюване і довести стілцї до порядку. Проти болїв робить ся теплі оклади з води, ароматичного зїля (мятка, румянок і т. и.) ґрису, або попелу. Для усмиреня спраги треба давати дїтям до питя найлїпше гербату вистуджену або і воду з цукром. Молоко дає ся лише стерилїзоване в апаратї Сокслєта. Поодинокі фляшки Сокслєта можна дістати в більших містах по склепах за дуже низьку цїну. Крім того давати

не дуже товсті росоли і зупу. Старшим кашки мало затовщені. Звичайним домашним лїком є товчена жолудь, котру подає ся зовсїм так, як каву. Добре є також какао мішане з жолудею (Eichel–Cacao). В тяжких випадках є поміч лїкарська конечна. Завважити треба, що чистота коло дитини є дуже важною річию, проте треба змінювати пеленки, як взагалї білє дуже часто, інакше може дістати дитина відпареня, головно коло відходової кишки.

КАШЕЛЬ.

Кашель є обявом катару доріг віддихових. В міру того, як они суть заняті, маємо легкий і тяжкий кашель. Легкий кашель може бути зовсїм не шкідливий, треба лише дбати, щоби не довго проволїкав ся, бо може з кашлю наступити згодом розширенє легких. На звичайний легкий кашель уживає ся шлюзову гербату, ледоватий цукор і алькалїчні води (сельцерська, щавницька і т. д.) з теплим молоком, В разї горячки з кашлем треба часом перележати кілька днїв в постели, головно підчас слотних днїв. Такий кашель єсть річию дуже підозрілою, бо може мати свою причину в поважнїйшій недузї легких, іменно при запаленю легких буває такий кашель, а найчастїйше при сухотах (туберкульозї легких). Проте скоро кого мучить довший час такий кашель, а як ще в харкотиню появить ся кров, треба не занедбувати справи, бо можна нераз через недбальство дочекати ся дуже тяжкого, а навіть невилїчимого стану. Найчастїйше буває, що люди починають лїчити ся на туберкульозу легких тодї, коли уже легкі так зїпсовані, що нїчо не дасть ся вже порадити. А треба знати, що навіть в початках і туберкульоза легких дасть ся вилїчити. Само собою розуміє ся, що в так тяжкім станї поміч лїкарська є конечна. Взагалї треба знати, що хорий на туберкульозу потребує много сьвіжого воздуху, а головно воздух гірський є для хорого спасенний. При тім мусить хорий вистерігати ся пороху і диму, простуди і відживляти ся дуже добре — передовсїм молоком. Харкотинє такого хорого є заразливе, проте треба дуже дбати, щоби хорий не плював де попаде, але мав для себе осібну сплювачку з карболевою водою. Також повинен хорий мати для себе осібну посудину, (шклянку, миску, ложку і т. д.). В разї випадку смерти хорого — треба всї предмети, з котрими він був в стичности, а навіть хату піддати дизенфекциї (відкаженю).

КОЛЬКА В БОЦЇ.

Скоро кого болить і коле в боцї, то нехай положить ся що найменше на кілька днїв до ліжка і нехай приложить там, де його болить і коле, через тонкий шматок тертого хріну або гірчицї аби добре випекло. По аптиках є готові пластри з гірчицї ріжних назв. Крім того треба пити гербату з так званого грудного (пекторального) зїля, від чого лекше відкашлює ся і пріє. А скоро нема від того лїченя цїлковитої пільги, то можна поставити собі сухі баньки на болючий бік, а в разї дозволу лїкарського також кілька пявок. Опісля кладе ся довкола клїтки грудної висихаючі окладн.

КОРОСТА.

Причиною сеї недуги суть маленькі звірятка, котрі навіть через не дуже сильно побільшаюче шкло можна бачити і розріжнити у них писок, ніжки і т. д. Они плодять ся в людській шкірі, розлазять ся і лишають за собою видні проводи (канали, дїри). Скіра така дуже свербить і хорі сильно чіхають ся і розранюють через те скіру дальше. Недуга сама не уступить, лише треба конче старати ся вигубити сї малі звірята. На се уживає ся ріжні масти, які приписують лїкарі або які в аптиках продають без припису лїкарського. Мастею такою треба мастити ся раз або і більше разів, як до степеня недуги, а потім змити скіру простим милом, а в разї потреби викупати ся.

КРОВОТОК З ГРУДИЙ.

Кровоток з грудий походить звичайно від того, що в легких пукне якась бючка (жилка). Є се поява тяжка і вказує, що легки того хорого є нездорові. Такий хорий мусить без проволоки положити ся до ліжка, лежати спокійно, нїчого не говорити (хиба шептати), не пити нїчого горячого, напити ся студенної води з солию і ковтати з часта кусники леду. Яко перший лїк можна дати зимну гербату з скрипу. Сильнїйші а дуже добрі лїки можна купити лише на лїкарську рецепту. Возити хорого до лїкаря підчас такого вибуху крови (кровотоку) не вільно, лише треба привезти лїкаря до себе, або аж пізнїйше пійти до него, як кровоток устане.

КРОВОТОК З НОСА.

Причина сеї недуги може бути або застарілий катар носа, або може бути в носї якась нарість, звичайно так званий полїп. Недуги сї дадуть ся зовсїм вилїчити. На катар носовий добре переполокувати з часта ніс звичайною солию, розпущеною в зимній водї (ложочка соли на шклянку води). Полїп носовий мусить бути усунений через операцию. Щоби усмирити самому кровоток, полоче ся ніс розпущеним в водї алуном, а скоро би то не вистарчало, то треба заткати ніс кусниками бавовни (вати), замоченої в так звані желїзні кроплї. Вату таку вже готову продають в аптицї і видають без припису лїкарського.

МОЗОЛЇ (НАБІЙ).

Проти мозолїв на підошві добре є, скоро біль велики, положити ся на кілька днїв до постелї і прикладати оклади з квасної води, яку можна дістати в аптицї. Як біль устане, можна ходити і прикладати на ствердїле мiісце салицилевий пластер, котрий продають без рецепти в аптицї. Під таким пластром мозіль певно злїзе.

ПОСТРІЛ (ПОДВИГАНЄ).

Біль в крижах походить найчастїйше від простуди, від спаня на вогкій землї, раптового звороту (скрученя) тїла, або від заскорого піднесеня тягару під силу. Називаємо ту слабість також подвиганєм. Треба мастити крижі спірітусом камфоровим, робити оклади з відва-

ру дрібного сіна (так званого солодкого сіна з цьвітом) або з вівсяної соломи. Оклади ті мають бути горячі. А коли їх прикладає ся, то треба конче лежати в ліжку. Дуже добре робить також суха парня (лазня), а скоро парні в місци нема, то можна собі легко самому в дома зробити. Баняк води розігріти до кипячки і підставити його під стілчик, а еще лїпше під плетене крісло, на котре треба сісти роздягнувшись і обгорнути ся широкою плахтою, як би мішком, від шиї аж по землю так, аби не продувало. Щоби витворити більше пари, треба докинути до баняка розжарені в печи каміня (осторожно, щоби не попечи хорого. Камінь поволи до води вкладати, щоби вода не прискала). По такій парні положити ся зараз до ліжка, добре вкрити ся і порядно випріти. Підчас впріня не пити нїчого холодного, лише теплу гербату, найлїпше з липового цьвіту. При тяжких болях поставити на крижі кілька сухих баньок, або малі горнята, як то на селї звичайно люди роблять, або замість баньок можна поставити шість до десять пявок.

РОЗВІЛЬНЕНЄ.

Розвільнене у людий старших може бути двояке: або остре або проволочне. Є то нїчо иншого як катар кишковий. Катар такий може тревати лише кілька днїв або може також протягати ся тижнями, місяцями а навіть роками. Недуга обявляє ся розвільненем стільця, притім можуть бути: вздуте, пертє і корчі (болї). Лїчене острого катару є таке: перше всього треба положити ся до постелї і давати довкола живота теплі оклади. Корм обмежити до найменьшої скількости. Можна подавати лише гербату, клиїк, худі кашки, яйцї на мягко і т. и. Проволочний катар повстає нераз з лихого вилїченя острого або витворить ся потрохи сам. Тут добір корму є також найважнїйше. Заборонене є: ярини, овочі, бульба, легуміни, стручкові зерна (біб, фасоля, горох), коріня, цукор, кава, трунки, (пиво, вино, горівка, коняк), чорний хлїб, товщ, товсте мясо, риби, сир і т. и. Дозволено: молоко (хто зносить), найлїпше з додатком товченої і паленої жолуди, кашки (вівсяна, ячмінна, пшенична, саго, риж і подібні) біла булка, сухарцї, бішкокти, яйцї, худе мясо, гербата, какао (найлїпше жолудове какао), чоколяда, троха червоного вина, а головно з борівок. Довкола живота носити теплу (флянельову) опаску. В тяжких випадках взагалї конечна є порада лїкарська. ——"

СОПУХ З УСТ.

Скоро кому чути з уст, то може бути сему дві причини. Або в жолудку творять ся всїлякі вонючі гази від нестравности, котрі відбивають ся, або мусить такий чоловік мати попсовані зуби. В першім випадку треба не давати причини до витвореня таких газів, іменно не їсти острих і товстих страв, не пити нїяких трунків, а за лїк уживати три рази денно по кождім головнім їдженю ложочку соди до заживаня (Natrium bicarbonicum), котру дає ся впрост до уст і попиває ся звичайною зимною водою. В другім случаю скороби такий чоловік мав попсовані. порожні зуби, то в дїрках тих зубів гниють всїлякі останки

страв і бактерії, а з причини тої гнилизни виходить з уст неприємна вонь. Треба уста і зуби полокати розчином квасу борового (Acidum boricum) ложочку на шклянку води. А скоро би то не вистарчало, то треба зіпсовні зуби повитягати, о скілько они не є ще так зіпсовані, що можна їх запльомбувати.

СТОВЧЕНЄ.

На стовченє є добре зразу спокій і обклади з квасної води(з апти ки); пізнїйше, як перші болї перейдуть, натиранє ушкодженого суста-ву звичайною жовтою вазелїною.

ХРИПКА.

Не вільно якийсь час співати і голосно говорити, не виходити під-час слоти на двір, а на дворі дихати через ніс, а не отвореними устами; не пити зимного пива або студеної води, тодї коли чоловік зігрітий Стеречи ся пороху і диму (не курити циґарів і люльки). Вдихати па-ру водну що вечера з додатком соли. Взяти горнець, котрий містить зо 2 кварти води, загріти воду аж до кипячки, відставити на лавку і всипати 2 ложки соли. Голову разом з горшоком накрити плахтою або хусткою і вдихати, доки пара іде. Потім іти спати і не виходити вже на воздух. Пити сирі яйця. Робити оклади довкола шиї з мокрого а добре викрученого ручника на ніч, а поверха сухим обвинути. А якби хрипка проволїкала ся, то купити в аптиці води сельцерської і пити ту воду з горячим молоком пів на пів два рази денно по шклянцї.

ЧИРЯКИ (БОЛЯКИ).

Чиряки творять ся на тїлї через закажене дрібними сотворінями (т. зв. бактериями), котрі входять до проводів підскірних, там роз-множують ся і викликують ропінє, або так зване „материзованє". Най-частїйше проте дістають боляки по тїлї такі люди, котрі не дбають про чистоту тїла або котрі через своє заняте не можуть про се дбати. Через нечистоту разом з брудом осїдають на тїло тоті бактериї і ви-кликують боляки. Щоби ті бактериї лекше до тїла ввійшли, то скіра мусить бути троха поранена. Тому бачимо, що боляки творять ся там, де щось скіру задирає, як примїром на карку, де чоловіка гризе ков-нїр, на лїктях, на сидженю, колїнах і т. д. Також знаємо, що люди ослаблені мають менше відпорности і дістають часто боляки по тїлї (найчастїйше при цукровій хоробі).

Щоби остеречи ся від таких боляків, то треба з часта купати ся, зміняти білє і взагалї дбати про чистоту скіри. Скоро вже боляк вит-ворить ся, то можна зразу пробувати, щоби він розійшов ся. Прикла-дає ся проте оклади з квасної води (з аптики). Скоро він не хоче розій-ти ся, то стараємо ся, щоби боляк скорше набрав і щоби нарва з него витекла. Можна також прикладати теплі оклади з ленного тїста, кащі, кулеші, а дуже часто уживають у нас теплу печену цибулю. Також ро-блять часто всїлякі мішані масти з тїста, молока і меду, але то не має нїякого особливого дїланя. Ходить лиш о се, щоби боляк огріти, аби

він скорше дозрів. Найлїпше тримає теплоту тїсто з ленної муки. Зрілий вже боляк можна дати собі протяти лїкареви, щоби нарва з него як найскорше вийшла і завинути його чистенько. Можна почекати також, аж боляк сам пропукне. Тодї треба його чистими руками витиснути, прополокати карболевою водою і рівнож чисто завязати. Найлїпше уживати до перевязки аптичної чистої вати. Звертаємо увагу, що при великім недбальстві може наступити навіть з найменьшого чирака тяжке закаженє крови. Проте не треба собі чирака легковажити і кождий відповідно лїчити.

ШУМ І ШТРИКАНЄ В УСЇ.

В легких випадках помагає виполоканє уха шприцкою або ґумовим бальоном лїтною водою і напаруванє над горшком з горячою гербатою з румянку. По такім напаруваню треба положити ся на болючий бік до ліжка і не вільно виходити на двір. Для охорони треба затикати ухо все чистою ватою. В тяжких випадках треба конче помочи лїкарської специяліста.

ЧИ ДОБРЕ ПУСКАТИ КРОВ?

З пусканєм крови треба бути дуже осторожним. Кров є для чоловіка дуже потрібна, она підтримує житє, силу і теплоту тїла. Проте позбути ся єї легкодушно може бути навіть річ шкідлива. Часте пусканє крови і то без потреби може спровадити сумні наслїдки, бо поводує у чоловіка так звану анемію (брак крови) і з того може виробити ся якась поважнїйша недуга: сухоти або инша подібна хороба. Давнїйше був звичай, що люди пускали собі кров правильно, від часу до часу і думали, що то є конечно до житя потрібно, в тім хибнім переконаню, що з кровию виходить з тїла всяка хороба. Тепер, коли наука лїкарська станула висше, знаємо, що то неправда, що з убутком крови недуга зовсїм не уступає, але противно нераз змагає ся, бо богато хоріб є як раз з недостатку (браку) крови. Ми буваємо нераз в найбільшім клопотї, якби тої крови недужому прибавити, бо лекше єї позбути ся кватирками, як витворити нову краплями. Для того ми пускаємо кров тепер дуже рідко і то лише у людий молодих, здорових і кервистих, найчастїйше при случайнім затроєню крови, недугах мозкових, запаленю легких, при ударі апоплєктичнім (шляґу) і взагалї там, де думаємо, що опуст крови є конечний, і де не боїмо ся тої крови з огляду на лихі наслїдки і кервивість недужого троха упустити. Борони Боже, пускати єї у дїтий або людий ослаблених, блїдих, малокровних.

ЧИ ДОБРЕ ПИТИ ТРУНКИ?

Надмірне уживанє трунків є безперечно шкідливе для здоровля, а недуги, які повстають з надмірного уживаня трунків є ось які: по перше тяжкий катар жолудковий, котрий є у такого хорого майже невилїчимий, а то тому, що слизна болона, котра вистелює жолудок, неначе спалить ся і не може вернути нераз до свого первісного стану. Друга недуга є тяжка хороба печінки (утроби). Печінка така твердне

і змінює зовсїм свою будову так, що кров, котра через ню має переходити, не може вже перепливати, застоює ся в середині в животї і живіт проте пухне. Недугу ту називаємо також водною пухлиною. Хорі на сю недугу не видержують єї і звичайно гинуть. Крім того впливають остр'і трунки і на серце, котре побільшує ся, затовщує ся і в кінци та кож не може робити своєї служби. У такого хорого пухнуть з разу ноги, а пізнїйше живіт і хорий гине також на так звану водну пухлину. У таких хорих на серце бувають часто нездорові нирки. Але не лише серце, але і судини кровоносні (жили) хорiють від алькоголю: они тверднуть, і недугу ту називаємо звапненєм жил. Такі звапнені жили дуже легко пукають (переривають ся) із них випливає кров. Найгірше, як то стане ся в мозку, (що дуже часто лучає ся) і такий хорий є тодї ражений параліжом. Йому скривить лице, відійме власть в руцї і нозї по однім боцї, а звичайно відймає і мову. Нераз наступає відразу смерть: є то та недуга, коли ми кажемо, що когось „шляґ трафив". В кінци надмірне уживанє трунків може довести до правдивого божевілля; такі люди дістають шал, мають всїлякі привиди, звичайно бачать много миший і щурів, нечистого духа, чорта і т. д. Одним словом з поміж таких людий дуже много стає постійними так званими варіятами. А найгірше те, що нераз злі наслїдки переходять і на дїти таких людий. Проте повинен кождий чоловік уживати трунків дуже мірно і як раз вистерігати ся таких сильних напитків, як оковита, рум, арак і т. д.

ДР М. ОЛЇЙНИК

ЯК ШКОДИТЬ АЛЬКОГОЛЬ ЛЮДЯМ

Алькоголь, то є така теч, прозора, як вода. Тота теч находить ся в горівцї, винї, пиві, румі і инших горячих напитках, то є таких напитках, котрими можна впити ся. Алькоголь робить те, що чоловік упиває ся. Якби в тих напитках не було алькоголю, то ними не можна би було впити ся так, як ще нїхто не впив ся содовою водою. Алькоголю є найбільше в горівцї, менше в винї, а ще менше в пиві. Длятого горівкою найлекше впити ся. Пива треба досить богато випити, щоби впити ся, бо в нїм є мало алькоголю. Назва алькоголю походить з арабського слова „алькегаль" і означає плин чистий без краски і смаку. Горівка робить ся зі збіжа і бараболї (картофлїв) через ферментацію (киснене) в горальнях, а пиво в броварах через ферментацію солоду. Звичайна горівка має 30—60% (процент) алькоголю, в пиві є 4—5%, а в винї 9—23 %.

Уживанє алькоголю давне як світ. Однак дуже давно в старинї уважали люди питє за гріх і пили тільки при великих торжествах в честь богів. Жінкам і дїтям було цїлком заборонено пити. Вино, котре впровадили в давнину Фенїкіяни до Египту і Грецiї, перейшло і до ста-

ринних Римлян. З початку було у Римлян заборонено пити вино, але перед упадком Риму, Римляни таки добре пили. — Пиво, котре знали ще за давних, старих часів, зачали фабрикувати головно в Німеччині в 15. віці, то є около 500 літ тому. Однак горячі напої були дорогі. В 16. віці (перед 400 роками) зачали люди гнати горівку з жита; а в 18. віці (около 200 літ тому) з бараболі (картофель). Тоді горівка розширила ся скоро і між біднійшими людьми.

Шукаючи причини, чому алькогольні напитки так скоро розширили ся, доходимо до того, що і тут капіталізм є головною причиною. Картофлі і збіже булиби за дешеві, за мало приносилиб зиску, якби люди спожитковували їх в сирім стані. Зиск збільшає ся, як ті продукти переробить ся на горівку. Пани дбають о свої інтереси і заводять горальні і бровари. (Сама Галичина платила річно на алькогольні напої майже 120 міліонів корон. З того 10 міліонів кор. іде на покритє коштів виробу горівки. 30 міліонів на податок до державної каси, а 80 міліонів чистого зиску дає нарід там за дурно, а радше за трійло тим, що сьвідомо заливають його тою отруєю. А заливають на те, щоби держати нарід як найдовше в некультурній тьмі і в неволі).

Длятого наша народна честь і журба о будучу долю народа наказує нам виступити із широкою аґітацією проти уживаня алькогольних напоїв, та стреміти до того, щоби видерти ті міліони, які за те трійло даємо нашим ворогам, та ужити їх на здобутє лучшої долі.

Держави, котрі мають міліонові зиски з того жерела, не можуть і часто не хочуть спинити пиянства, а всякі закони проти пиянства є дуже часто тілько на папери. Алькоголь, крім великих протекторів, як пани і держава, має ще за собою і тяжкі відносини житеві хлопа і робітника. Робітник, котрий кепско віджившує ся, шукає поживи і потїхи в келїшку. Хлоп, що зіпрів в жнива від роботи, не також кватирку, бо по його думці, горівка збільшує силу чоловіка. Нужда і богацтво однаково тягнуть до коршми. За мало впливу мають також місії церковні — пияк і пекла не боїть ся. Тут крім широкої осьвіти, найбільшу вагу має пропаганда (навчанє), що алькоголь є дїйсно шкідливий для орґанїзму (для тїла), що він не є нїякою поживою, що не додає сили, не огріває, а туманить мозок чоловіка, нижить його тїло і забирає здоровлє. Величезні розходи на алькоголь в ріжних краях виносять понад 18 тисяч міліонів корон. Америка видає 5 міліярдів, Анґлія 4, а Німеччина 3 і пів. (Міліярд то є тисяч міліонів). Крім того держави ті удержують шпиталї для пияків і варіятів, арешти і приюти. Те все удержує ся з податків. Якби не алькоголь, то навіть ще в теперішнім устрою не треба би було так богато всїх тих уряджень.

Річне спожитє трунків зростає в ріжних державах і рівночасно зростають податки від алькоголю. Річна консумція пива, вина і горівки на голову виносить в літрах послїдними літами перед війною:

В Бельґії	пива 169,	вина 4,	горівки 12
В Франції	пива 22.	вина 103,	горівки 12
В Данії	пива 33,	вина 1.	горівки 27

В Нїмеччинї	пива	107,	вина	6,	горівки	13
В Анґлії	пива	145,	вина	22,	горівки	8
В Австрії	пива	35,	вина	22,	горівки	12½
В Росії	пива	5,	вина	3.	горівки	14
В Америцї	пива	47,	вина	2,	горівки	8
В Швецїї	пива	11,	вина	½,	горівки	5
В Італії	пива	1,	вина	95,	горівки	2

Числа ті виказують, кілько припадає пересїчно на голову. Але як відчислимо жінки і дїти, котрі переважно не пють, то випаде далеко більше лїтрів на одного мужчину.

Пива найбільше пили в Бельгії, Анґлії, і Нїмеччинї. Вина у Франції. Італії і Швайцарії. Горівки в Данії, Австрії і Росії. Найменьше пють Скандинавці і Шведи, де перед 50 лїтами найбільше пили. Нїмецький робітник видає на трунки пяту часть свого доходу.

А в Галичинї? З 20 тисяч шинків в Галичинї, 17 тисяч є по селах і місточках, три тисячі по містах. На примір в Стрию є 100 шинків, а пропінація несе більше як 220 тисяч корон річно. Порівнати нашого робітника з нїмецьким то видаток на трунки 30 до 40 корон річно, перевисшає його сили.

Як висказали учені, алькоголь не розгріває чоловіка. Розширює тілько начиня в скірі, котрими пливе кров, і робить вражінє тепла. Не додає сил, але упоює. Горівка приголомшує голод, каже забувати гризоту, але не має жадної вартости поживної. І найлїпші вина не є поживні для чоловіка і дїлають хвилево на чоловіка так, як батіг на коня.

Алькоголь відбирає людському жолудкови воду, через те у пияків виступає така спрага. Приложіть до скіри алькоголь, скіра побілїє, зморщить ся і висхне. Так само дїлає алькоголь на жолудок. Болона в жолудку терпить так само, як скіра на пальци. Через розширенє начинь кровоносних (котрими пливе кров) жолудка — болона в жолудку пучнїє — видає більше соку жолудкового, хвилево побуджує смак, но ті зміни провадять за собою через часте уживанє алькоголю до катару жолудка і кишок.

Пияк з часом тратить апетит а ранками вонїтує. З жолудка дістає ся алькоголь до крови. Тут нищить червоні тїлка крови. Се дуже шкодить здоровлю. Найблизшою дорогою дістає ся алькоголь до утроби (чорна печінка), котра з часом через часте уживанє алькогольних напитків побільшає ся і твердне. Наслїдком того ствердженя виступає пухлина ніг і цїлого черева і неминуча смерть. Такі самі зміни викликує алькоголь і в нирках. В начинях кровоносних і в серцю наступає стовщенє і звапненє бючок (або артерій, тоє аачинь), котрі несуть кров червону. Через те посудини ті часто пукають і викликують в мозку кровотоки, нераз смертельні (апоплексія, або удар мозку). Дїставши ся до мозку, алькоголь нищить мозкові клїтини (комірки). Память з часом слабне, счезає охота до роботи, у одного виступає хвилева веселість, у другого плач і смуток. Під впливом алькоголю, декотрі впадають в гнїв, розбивають, палять і крадуть. Як шкідливо дїлає алько-

голь на мозок, то виказує спис тих, котрі улягли хоробам мозку і наслїдком уживаня горячих напоїв. Алькоголь є причиною параліжу мозку в 30—40 процент випадків, то значить: На 100 людий, що дістали параліж мозку, є 30 до 40 пияків. Инакше каже ся, що поміж тими паралїтиками є 30 до 40 процент (процент означує ся коротко так: %) пияків.

В р. 1899 до віденських шпиталїв, доставлено 549 людий умово хорих. З того 219 хорувало наслїдком пиянства. Но не думайте, що тілько чиста горівка причинюєть ся до того. Те саме робить вино, пиво, яблочняк і инші напої, в котрих є алькоголь. З часом, наслїдком питя, зір і слух тупіє, скіра жовкне, висихає; чоловік перед часом старіє ся. В горлї викликує питє — нежит (катар) горла, в легких нежит озявок (тхавок), а часто сухоти. В нервах часто виступає запаленє і пораженє нервів. В Анґлії наслїдком питя виступає рід ревматизму (подаґра, гостець). В загалї всюди, де алькоголь втискає ся, оставляє за собою шкідливі наслїдки. По довшім уживаню лишає в орґанізмі (в тїлї) такі зміни, які годї усунути. Богато причинює ся до уживаня алькоголю те, що ми їмо мясо і дуже солені страви(приміром оселедцї, паприка і таке инше) викличуючі спрагу. Се дуже шкодить людському здоровлю. Хто пє день в день келїшок горівки, той стало затроює себе. Так, якби уживав що днини малої скількости трутини. Алькоголь вчить чоловіка забувати про господарку, про жінку і дїти та про суспільні обовязки.

Загально у вязниці 70 процент проступків і злочинів є наслїдком пиянства. Якби удало ся усунути шинки, то майже всї арешти можнаби позамикати. В Ню-Йорку 80 процент арештантів дістало ся до вязниць в наслїдок пиянства. У Франції через зріст числа пияків, число вязнїв значно зросло. — Поміж двома тисячами проституток (публичних жінок), 995 пило дуже богато.

Тяжкі часи, малий заробок, повинен ще більше здержувати робучий народ від уживаня алькоголю. Швайц. посол Ґумпрехт каже, що в Бернї на 10 убогих осіб — в 9 случаях причиною було пиянство.

Стоваришеня для убогих виказують. що зі 100 убогих осіб, 40 до 80 процент було пияками. До одної кольонії убогих в Прусах, що зоветь ся „Бремергафен", зголошувало ся річно пять тисяч пятьсот осіб — з того 4 тисячі 235 зубожіло наслїдком уживаня трунків.

Родинне житє пияків стає неможливе. Батько більше видає на корчму як має доходу. Родина убожіє. Дїти пияків привчені за молоду до горівки, стають самі пияками. Ще до сего причиняють ся вічні сварки і бійки. Жінка часто покидає чоловіка і занедбує дїти. Найбільше шкідливо впливає алькоголь на потомство. „Недалеко впаде яблоко від яблінки", „який тато, такий син" — каже приповідка. 75 процент пияків походить із пияцьких родин. Дїти пияків терплять часто на епілєпсію (падачку — се тяжка хороба), на нїмоту (родять ся нїмі) і глухоту. Вони бувають дурноваті (ідіоти) і хорують на воду в мозку. Професор Лєґрен виказує, що між 814 дїтьми в 215 родинах пияцьких було 21 процент неживо уроджених дїтий, а крім того 33 процент

нездорові. В шпиталю „Бісет" під Парижом у Франції, до котрого приймають епілєптиків і дурноватих, було 1886 року на тисяч хорих — 620 людий, які мали родичів пияків. Уживанє алькоголю є причиною того, що матери не мають корму для дїтий. Причини треба шукати у батька-пияка. В 78 процент випадків, батько є налоговим пияком, а дочка не може кормити. Другий випадок такий: На 100 пияків тілько 10 процент дочок було здібних до кормленя. Крім того у тих жінок розвивають ся часто сухоти, нервові хороби і хороби зубів. В наслїдок сего, що пияки легко западають сухоти, також дїти їх стають часто сухітниками. Слїдуючий примір дає Бунґе:

Батько, який є пияк:	число пияків:	Сухоти у дїтий процент;	Нервові терпіня і хороби у дїтий %
неналогових	149	10,7	6,5
налогово неумірков.	67	16,4	6,0
неналог. уміркован.	169	8,7	4,0
знаний пияк	60	21,7	25,0

З сего виказу бачимо, що у налогових пияків дуже велике число дїтий (около четвертина) хорує на сухоти (чахітку) і тяжкі нервові слабости.

Як чоловік здоровий, то бактерії (заразки туберкульози (або сухоти, чахотка) не богато йому шкодять. Але пиякам шкодять вони дуже бо пияки мають затроєне тїло. В такім тїлї заразки дуже легко розвивають ся. Длятого сухоти і инші хороби лекше напастують пияків і їх дїтий. Якби удало ся через цїлоковиту тверезість усунути уживанє алькоголю, то зменшила би ся значна часть хоріб як: сухоти, жолудковий нежит (катар), рани жолудкові, рак, зіпсутє зубів, хороби утроби, нирок, нервів і мозку. Пияцтво родичів мстить ся на дїтях. Вони стають пияками і злодїями. Подаванє алькоголю малим дїтям нищить здоровлє дїтий. Такі дїти дуже хорують. Досьвіди вчених виказали, що вже 3 або 4 ґрами алькоголю шкідливо дїлає на орґанїзм (аа тїло). Чим нарід є темнїйший, тим лекше приймає таку отрую, як алькоголь. Нездібність до війська в Австрії є в части наслїдком уживаня алькоголю. — На 100 випадків самоубійств 11 до 19 процент має свою причину в пиянстві. В Росії половина самоубійників рекрутує ся з пияків. Жиди, котрі мало пють або й зовсїм нї, рідко допускають ся самоубийства. В Прусах умерло одного року 11 тисяч 744 осіб наслїдком пиянства, 508 пияків відобрало собі житє, а 311 умерло наслїдком сильного затроєня алькоголем. Шиакарі (крім Жидів!), кельнери, услуґа по шинках, робітники в горальнях і броварах — підлягають найбільше тому налогови.

Запитаймо ся тепер, що є головною причиною розповсюднюваня алькоголю. Отже передовсїм фалшиве переконанє, впоюване віками, що горівка є здорова, що поправляє смак, що загрівае і підтримує сили чоловіка. Се було чи не найбільшою причиною розповсюдненя алькоголю. Горівка дїлає так, як средство усипляюче чоловіка (хльороформ) Вона нищить волю чоловіка. Що алькоголь є для здоровля шкідливий — се доказують зміни в жолудку, нирках і мозку вже по зажитю 30 до

40 грамів. Що він не поправляє смаку, доказують часті нежити (катари) жолудка у тих людий, що пють. Сили мяснів і мозку не тільки не підвисшує, але противно: нищить її. Алькоголь кажуть відживляє чоловіка. Та се неправда. Алькоголь робить тільки те, що чоловік набирає богато товщу. А се є для чоловіка не тільки непотрібне, але ще й шкідливе.

Кажуть: алькоголь додає сили. Та се неправда, бо показало ся, що турецькі робітники в Константинополи, котрі заняті ладованєм товарів на кораблї, при дуже тяжкій працї без мяса і кроплї алькоголю — належать до найсильнїйших людий. Питє алькоголю знесено в американськім войську в р. 1832. Французькі баталїони підчас кримської войни належали до наславнїйших, а не пили анї вина, анї горівки. — Кажуть, алькоголь огріває. Кажуть, що чим зимнїйший край, тим менше людий може вижити без горівки. Тимчасом учений Нанзен в подорожи на далеку північ — через 15 місяців жив із своїми товаришами без кроплї алькоголю і зносив тріскучі морози. В Америцї в 18 зелїзничих компанїях 200 тисяч робітників, занятих тяжкою роботою, не уживає жадного трунку. Деякі фабрики найскорше приймають таких робітників. В Америцї і в Анґлії міліони людий вирекло ся пиянства. У Швецiї около 105 тисяч людий не пє нїчого. Милями не видно жадної коршми.

Мало пити, чи цїлком не пити? — Відповідь легка. Длятого, що алькоголь вже в малій скількости дїлає на цїле тїло як трутина, що бє легко до голови, ослаблює волю чоловіка і через те він по одній чарцї випиває другу, та що до пиянства легко привикнути — длятого — кажу — найлїпше нїчого не пити! — Де устає мірне вживанє алькоголю, а зачинає ся надуживанє? Про се годї щось певного сказати. Є люди, яких тїло зовсїм перейшло алькоголем, хоть вони через цїле своє житє не чули підхмеленя. Ті люди звичайно не замітили сего, бо все пили по троха. Такі умірковані пияки підтримують той поганий звичай: пити. Вони вводять його в житє, кажучи, що він не тільки нешкідливий, але противно; пожиточний і необхідний. Приклад дїлає на других і вони починають також пити. Длятого найлїпше не пити нїчого!

Протиалькогольний рух почав ся в Америцї з початком 19. столїтя, то є перед около сто роками. В провінциї Мен заборонено продавати всякі напитки. До сеї заборони прилучили ся ще дві инші американські держави. Але в тих державах не заборонено ввозити алькоголю. Тож сей заказ не богато поміг. Пізнїйшими часами заведено таке право, що кожда громада може завести у себе заборону продавати і спроваджувати алькоголїчні напитки. Таке право ухвалює громада більшостию голосів. Яка з того користь, показує держава Масачусетс в північній Америцї. Добробут значно зріс у повздержливих громадах. Там увязнено на 10 тисяч мешканців тільки 10 осіб, а в инших громадах 23 особи на тисяч мешканців. Усюди однаковий вислїд: обичайність, ощадність, здоровлє і добробут значно зростають!

В Злучених Державах північної Америки число людий, що зовсїм не пють алькоголю, доходить до 10 мілїонів. Звідси пішов протиалькогольний рух у Канаду, Анґлїю, Скандинавію, Фінляндію і другі краї.

Фінляндці в більшости виступають за такою самою забороною. Сей рух обгортає всї краї.

Поборюване алькоголю, се річ гігієни (науки про здоровлє), бо алькоголь нищить наше тїло, нївечить наш мозок, — словом: живому ще чоловікови копає яму. Але поборюване алькоголю належить також до суспільних (соціяльних) наук, бо суспільність з попсованим здоровлєм не може відновити ся, не може видобути із себе повнї своїх житєвих сил!

Замість засипувати жерело свого звироднїня, — ми дальше черпаємо з него!

Хто отже щиро бажає добра народови, сам повинен іти в народ і пропаґувати тверезість. Аж тодї, як маси зрозуміють шкоду, яку спричиняє алькоголь і покинуть пити — аж тодї воскресне день правдивої свободи! Маймо надію на сьвітлу побіду!

Дивім ся на Фінляндію, Норвеґію! Там сїльські громади по кількасотлїтній боротьбі запровадили у себе цїлковитий заказ продажі алькоголю! В Канадї більшість голосів є за тверезостию! — Не забуваймо, що по нашій сторонї стає наука, котра виказує шкідливість алькоголю і жадає цїлковитої тверезости! А науцї нїхто не опре ся!

Тверезість при нашій завзятій і упертій праці — мусить побідити!

МЯСНИЦЇ.

Враже паньство бенькетує,
Від гульнї двори трясуть ся,
ллють ся морем славні трунки,
від потрав столи аж гнуть ся.

З нужди плачуть хлоські дїти;
сум тиняєсь попід стрїхи.
Тут розпуки сьпів лунає
і конає луч утїхи.

Чом же із розпуки тої
не займеть ся грім пожару
і кроваво не розідре
сьвітової кривди хмару?

Чом же ті безсильні сльози
не знїмуть ся раз потопом
і в останне вже не змиють
межі між панами й хлопом?!

Ярослав Весоловський.

Чернівцї, 23. 8. 1903.

З ЛІТЕРАТУРНОЇ НИВИ

НА НОВИЙ РІК

І ЩЕ СТАРЕНЬКИЙ РІК МИНУВ..,
МОЛОДШИЙ ДІД МІЖ ДАВНІМИ ДІДАМИ —
РОСКАЖЕ ВСЕ, ЩО БАЧИВ В СЬВІТІ, ЧУВ,
ШАНОВАНИЙ І ЩАСТЯМ І СЛЬОЗАМИ..,

І ДУМКОЮ ТУДИ НЕ ДОЛЕТИШ,
КУДИ ВІД НАС ЙОГО СХОВАЛА ДОЛЯ,
НА ВІКИ ЗНИК, НЕ СПОДІВАЙТЕСЬ БІЛЬШ,
ВЖЕ РІК НОВИЙ ДАЛА НАМ БОЖА ВОЛЯ.

І ЛЮДЕ ЗНОВ, ЯК ВОДИТЬ СЯ ДАВНО,
ТУРБУЮТЬ СЯ, ЩОБ ГОСТЯ ЗВЕСЕЛИТИ;
РАДІЮТЬ ВСІ, ГОТУЮТЬ МЕД, ВИНО,
І ЦЯЦЬКАМИ ВБІРАЮТЬ ГІЛЬЦЕ ДІТИ.

НАШ МИЛИЙ ГІСТЬ! ДАЙ, БОЖЕ, ДОБРИЙ ЧАС!
ЯК АНГЕЛА, ТЕБЕ МИ ПРИВІТАЄМ;
ІЗ БОЖИХ СТРАН ТИ ПРИЛЕТІВ ДО НАС,
НА ТЕБЕ МИ НАДІЮ ПОКЛАДАЄМ.

ЗРОБИ НАМ ВСЕ, ЯК СЛІД І ДО — ПУТЯ;
ВІТАЮЧИ НАД НАШОЮ ЗЕМЛЬОЮ.
ПОШЛИ НАМ ЧАС СПОКІЙНОГО ЖИТЯ
І ОСІНИ НАС ПРАВДОЮ СЬВЯТОЮ!

Леонід Глібів.

А. НОВАК.

ДУНДИШИНІ ДОЧКИ

В столичнім місті західної Канади, В. — там де живе кільканайцять тисяч Русинів — Українців, говорило ся, що з наших деяких Українських дівчат нема путя.

„Не мають з них потіхи родичі на фармах, що пускають дочок у служби, не мають також ті, що живуть в самім місті."

„Найлїпше таки, як дівчата при родичах, під материм оком."

„З фарми як звичайно пустять родичі дочку на службу, вона по статкує кілька місяців або рік і, — як що не за анґлїйським розумом піде, то якоїсь иншої віри послухає і дасть себе обдурити. Не мають свого розуму за то навіть, що сине під нігтем. Та коби за добрим пішла, та зробила щось своїм родичам на потїху, ато нї, добрі люди, вона лише сором своїм родичам нанесе і як не повіє ся світами, то впхає родичам ніж острий в серце".

Дундиха знала, що думала, бо й вона має дівчата, та ще, як казали люди, найкращі в тому містї між нашими. Українські хлопцї пропадали за ними, але вони навіть в той бік не дивили ся. Таке гризло за серце Дундиху, бо не тяжко аби її дівчата пішли тою самою дорогою, як богато других. Хоть її дочки не вирікають ся своїх родичів, та всеж, Дундиху застрашувала та „зараза" — як вона називала, — те душевне збоченє, що так поширилось між дівчатами.

Приїхала з фарми до міста аби мати їх на оцї, а тут прийшло ся, — не лише штикають поступки дівчат, але й чоловік до того гризе її, що їм не треба було покидати фарми, бо як тодї, так і тепер однакові верби за дівчатами виростають. Нема з них потїхи, бо як лише підуть у служби до міста, пропаде їх вся любов до родичів і до того всього, що гарне і рідне.

— Нїзаким не жалую, лише за гомштатом. Пропало. Я вже виджу, що з сего нїчого не буде. Вивела мене в люди мама і її валебні доньки, що їх наплодила. А то було жий на фармі і корчуй ними! Злаком ся дурний на їх центи, що заслужать. Лиши хату другому, даром, — послухай жінки і поїдь!... А тож менї треба так тяжко гарувати? Треба менї слухати тої мізерної труби? Зле було бути своїм паном? Коли то мамка, — мамка. Перевернула всьо горі корінем!

Отак гриз Дунда свою жінку. Вона зацитькувала його, успокоювала, глагоїла все як лише могла.

Нераз він і по доброму говорить:

— Кажи їм! Наводи Марію на розум аби йшла замуж. Іван Кісточка пара хоть куди. Молодшу наклонюй най би вона так не вбирала ся. найби менчі капелюхи купувала та більше до дому давала гроший.

— Ей, говори, говори! Чи я їм не кажу, чи я їх на розум не наводжу?

— А вони що?

— Сміють ся на то всьо і кажуть, що й мене зроблять Анґлїчкою. лиш коби не тато.

— Коби не тато! Видко, ще боять ся тата .. А най боять ся, бо...

— Нема тут чого бояти. бо що ти їм зробиш? З бійкою далеко не зайдеш. Кримінал! Як от Підпалькова Маринка запхала рідного тата за таке до арешту.

— Правдива Содома.

— Кажім сяк і так, — вони нам в ласку не стоять, бо самі на себе заробляють. Напудиш, підуть як другі, та ще й тілько нїчого не зро-

биш.

— Та то біда.

— Та щей яка... Суш голови бере ся.

— Щож робити нам?

— Ану, хоч головою об камінь. Чи я знаю що? Думаю не раз, думаю та й нїчого не можу придумати. Не раз так зкартала би, що аж мною трясе, та бою ся, що вдарю остатний раз. Чи їхати де знов на фарму та їх забрати з собою чи що. Сама не знаю... А щось би робити бо пропадуть.

— Іхати можі на край світа, але чи то поможе.

— Як так то й хорому лїкар не може помогчи.

— Що то дїє ся в тій Канадї, то аж пичінки встають до гори — Дунда говорив вже з досадою.

— Бо то Канада, фур (фрі) контрі (вільний край).

— Аби вона була пропала без мене, то лїпше би було. Привези її тут на панство. Нї! най би там була кисла! та доношувала ще мамину горботку. Найби далї остина гризла за кождим рубцем, то невдячне ст... Так то вони платять за вихованє. От доньки! От донечка одна здругою. А не снилиби ся. То хлопець в мене, що є то є, а дївчина, то таке зїлє, що пристане і до пня.

Зайдуть в балачку по доброму, але Дунда все скінчить наріканями.

— Суш голови бере ся, тут аби порадити ся, а він все от так нарікає.

— Про мене, роби собі що хоч з ними. Я не буду мішати ся, бо я їм не мама. Як зарядила, так і маєш!

І знову промине місяців зо два, як вони пічнуть про те саме і так саме закінчать як передтим.

Виходить, що коли дочка пішла в службу між чужі люди, вона може робити, що хоче, бо вона має там своїх дорадників — учителїв.

Супроти таких впливів, родичі не можуть нїчого вдїяти; безсильність їх буває супроти таких впливів тим більша, чим слабше у дочки вихованє, а гарнїйше лице. Можуть такі родичі вже на початку, як дочка відходить у найми, на віки з нею розпращати ся.

Подібним впливам підпали гарні Дундишині дочки. Дундиха нїколи не подумала, щоби товаришки, котрі не раз приходять з її дочками до її власної хати, були їх дорадницями.

Дундиха, можливо, булаб нїчого не знала, як би до сього не дала була причини товаришка старшої її дочки Марійки, білява Рузька.

Прийшла вона одного дня з полудня і питала за Марійкою.

— Сїдай, вона далї надійде — попросила Дундиха.

— Не маю так чашу. Маю ще десь іти...

„Ади вже її покрутило" — подумала і запитала:

— А то куда так?

— До школи...

— Як то? Ти ходиш уже до школи? Вже не служиш?

— Та чьому нї. Мене посилає до шьколи старший син тої Анґлї-

чки де я служьу.

— Що, може буде женити ся з тобою?

— Хі-хі-хі! — засьміяла ся і почервоніла. То була така потакуюча відповідь Рузьки.

— Кількож має літ той Анґлік?

— Та щось шорок.

— А ти?

— Вісїмначіть. Хі-хі-хі!

— Агі на тебе дівче! А родичі що, позволяють?

— Я нїчього їм навіть не пишьу...

— А якої він віри, той твій тато? — шуткуючи запитала Дундиха.

— О він правдивої віри.

— Якої правдивої?

— Такої шьо вірят у байбил.

— В який байбил? То такий Бог, чи що?

— Нї, то така книжка, що в нїй стоять божі слова. І ваша Мері сподобала собі ту віру...

— Що ти говориш? Кажи ще раз!

— Вона сподобала — повторила нерішуче і замяла словами.

— Що сподобала!? Кого сподобала!?

Дуже не рішучо:

— Молодшього.... ту віри!..

— А молодший що, може хоче також з нею женити ся?

Мовчанка з напруженим вичікуванєм. А потім зхвильована Дундиха почала кричати:

— Кажи, — перевертнику, — кажи! Зїласьмою дитину! Бодай ти їла стигла та мертва! Кажи! — кажи! Зараз твої кости!..

Дівчина задрожала і так пополотнїла, що вибалучені страхом очи, мусїли зробити на Дундиху вплив, бо вона поглянула в сторону дверий. Дівчина тим часом прийшла до свідомости, випрямила ся і твердо сказала:

— Бийте! Я пізнала правдиву віру, шьирити її буду і за ню хочьу терпіти. Ваша донька така сама — додала з призирством.

— Моя донька!? Вон менї з хати!

Отворила двері і так її сильно втрутила, що бідна дівчина з розгону вдарила собою до паркану і впала.

Піднеслась, зняла руки в гору, якби наповнена новим натхненєм, сказала зворушливо — мученичим голосом:

— О Христе!...

І вона так гордо відійшла як „справдішна" мученица за „Христові ідеї, за правдиву Христову віру."

А Дундиха в безпамяти повалила ся на ліжко і гірко плакала. Плакала за тим, що в неї було найдорозше і що її нерівне житє підтримувало. Вона для дїтий жила і все носила тяжкий хрест задля них, а дїти, тодї колиб для матери жили, встромили її ніж в саме серце.

І в такім настрою застала її найстарша дочка Марійка, котру мож

порівнати до здорового дерева, з надпсованою лушпою. Припала до ліжка і почала журливо питати:

— Що вам мамо, що болить вас? Боженькуж ти мій....

Мати ще дуще почала заходитись від жалю, а по хвили ледво чутним від зворушеня голосом відозвалась:

— Серце мене болить дитинко, бо здаєть ся, що кров з него капає.....

— Я йду за доктором — поквапно рішила і вже збирала ся до відходу.

— Не треба, доктор менї не поможе.... Не йди.

— То може за Ганною, аби скинула вам огню...

— Не треба, не треба, бо то мої власні дїти болять моє серце.

Марійка звернула свій допитливий погляд до матери і ждала на дальші поясненя.

Дундиха тягнула дальше, а з її слів проникало жалістю...

— Застромила ти менї ніж в серце, донечко. На яку віру ти пристала? Що то за „молодший" брат з тобою хоче женити ся і до школи посилати, так як того перевертника? Кажи, — лише по правдї — Кажи.

Марійка вмісто відповідати припала матері до грудий і почала так само заходитись як перед хвилею мати. Се було несвідомою відповідию чутливости.

— Цить моя дитино, не шльохай — почала упевнено научати свою дочку — зорю.

— Признай ся до всього, бо я вже довідалась, яка ти робиш ся дитина. Ти хоч стати Анґлїчкою? Ти того н езнаєш, що кожда наша дївчина, хоть перейшла на друге, все була між другими чужа. Така не раз гіренько заплаче в свій кулак.

— Я не така, мамо, я нї... — процїдила крізь жаль і сльози покотились ряснїйше.

— Я вірю тобі. Цить... Ти не будеш така, бо тобі жаль, я виджу, що тобі жаль.... Ти жаліслива, то я не бою ся за тебе. Тобі великий жаль, правда? А менї ще більший був би, як би ти не хотїла знати за мене, як би ти встидала ся заговорити до мене, як би ти відцурала ся того, що стоїть коло самого серця. Ану, подумай, правда? як ти заговориш по свому, то ти чуєш ті слова десь аж коло самого серця, а як заговориш по анґельски, то ти чуєш ті слова лише на язиці.

— Та то правда, мамо

— Ану вмисно спробуй!

— Гут дей мотер!

— Добрий день мамо! — і Марійцї з радости й очи, наче засьміялись і вона додала: Як сказати добрий день мамо, то в грудях, так як би ще раз додало: Добрий день мамо!

— А правда? — і Дундиха пригорнула свою Марійку і обцїлувала і Марійка відчула ті пестощі так, як рідні слова. В її уяві ще й тепер гомонїли чутливі слова матери, якими говорить також серце, і потрі-

бні в новім краю анґлїйські слова, якими говорить лише язик — і бизнес.

Мати зрозуміла тепер свою дочку. Вона пізнала також, що її дочкам чогось бракувало і що в тому вона сама винна.

Тепер саме ту вину вона почала справляти.

По довшій мовчанцї Марійка роздягаючись відозвалась:

— Вона мене намовляла, правда, але деби я слухала того. Говорила, що менї варта бути Анґлїчков, а не Ґалїшенков. Казала, що мене сподобав її хлопця молодший брат, буде давати мене до школи і оженить ся. Я противила ся, а вона таки намагала ся і не раз — я потакувала, але як прийду до дому і роздумаю, то й так менї стане встидно...

— Видиш дитинко, як то не гарно не говорити про таке мамі? Чи ти думаєш, що вона тобі щирійша як я? Не гарно ти робила.

— Я мамо...

— Та я знаю, що ти добра дитина і вже не будеш слухати переверТнїв. Нинї Кісточка приходив.

— Я за него мамо не піду...

— А на когож будеш ждати?

— Маю час. Я ще хочу до школи. Подївувати... Я лїпшого варта —додала з проволоком.

— Ну, дай Боже, але се не зле трафляє ся. Має лот і хату, шпаровитий. Добрий хлопець.

— Та най буде... Я навіть не думаю за таке. Я скорше таки й не віддам ся.

— А як же так мож?

— Та так. Бути без ласки так як тепер, то ще найлїпше. Як має бути злий, то лїпше нїякий. Чиж я не виджу тих, що вже повіддавали ся? Чиж я не виджу їх гараздів?

— Як є любов та й всьо переможуть. Томуж ми тебе не силуємо... Тато, правда, кричить аби ти не гордила ним і віддавала ся, але я не силую... Силуване не милуване...

— Я навіть і не думаю мамо!

— Так не буде небого. Твої думки перемінять ся. Чи не знаєш ти що Паланя думає в своїй голові?...

— Вона слухає тої Ганки, що з нею ходить. Але що вони говорять, — я не знаю. Оногдї підслухала я, як вона намовляла Паланю, аби вам гроший не давала. Я вам хотїла сказати...

— Дїтоньки мої, ви аби давали гроший не знати кілько, то ви мамі не годні відплатити ся.

— Я до неї вїзьмусь мамо. Так не буде як її намовляють.

— Роби як знає твоє серце, дитино моя дорога; роби так, аби було добре і аби направити її на добру дорогу.

Із того що її Марійка така щира та смирна дитина, Дундисї зовсїм полегчало на серци і вона говорила нїжно — пестливим голосом дальше:

— Ой не знають дїти, що їх зелїзні причутя зарізують не оден раз

маму. Не знають... Будуть знати аж як свої дїти муть виховувати; як по ночах не будуть спати, як своє здоровлє потратять і, як з серця кров буде капати так, як от менї.

— Будь благословенна дитино моя, що зійшла на добру дорогу і йди нею нїчим злим не спіткнута. Як колись будеш свої дїти виховувати, то виховуй так, аби їх з свого ока не спускати. Аби в них не бракло любови до своїх родичів і до всего того, що є рідне, що злучене разом з серцем. Возьми собі се до серця добре, дитино моя дорога, бо не знати чи прийде така щаслива хвиля, аби поговорити так як тепер.

Нема на такі чутливі науки чи часу, чи може за боротьбою о насущний нема коли про таке думати.

Дундиха пригорнула в кінци ще раз Марійку і цїлуючи її в голову, кінчила свою науку:

— А тепер, жий менї на потїху і продовжуй мого віку, бо є ще менчі від тебе.

І в душі матери наче сонечко засяло.

Віннїпег, 14. III 1909.

В КУЗНИ.

Завзято дише міх ковальський;
огонь ятрить він, не вгаває.
І полумя стає мов стекле,
повали досягнуть бажає.

Немов наздоптана гадюка
Сичить в огни желїзо й веть ся.
Даремна лють!... Ударить молот
і в лук воно в ту мить зігнеть ся.

Ковальські руки не дармують,
в ковало молот дзвоном дзвонить.
З під нього й плуг, що землю крає,
й меч, що точить кров, виходить.

І сьвіт наш кузня — лиш велика.
І сам кує всяк власну долю
й сталить свій ум.
Огонь сеж досьвід,
як молот — має кождий волю.

Лихий живе із кривди, добрий
у сїчу за права єднає.
Бо боєм йдуть до щастя люди,
покірний в путах пропадає!

Чернівці, 19. X. 1904. **Ярослав Весоловський.**

НЕ СУМУЙ НАРОДЕ!

Ся поезія була виголошена 24 вересня 1916 на Святї Отвореня Українського Народного Дому в Віннїпегу.

Не сумуй Народе! Не для тебе плач!
Бо ти не бездомний в нерідній країні!
Ти не без притулку в світовій руїні —
У тебе єсть хата! Подивись! Побач!

Хотяй твою рідну вороги спалили,
Городець, загоник кулями порили,
А сини вірлята кістьми полягли,
Твій батько старенький могили копає,
Твоя ненька рідна в наймах пропадає,
А сестру голубку в ясир потягли!

Дїтям сиротятам хлїбець зрабували,
Коровку послїдну на мясо забрали,
А церковця рідна, твого серця рай!
Стоїть мов труп голий серед пожарища.
Без вікон, дїрава! Кругом цвинтарища.
І з неї ґранати взяли свою пай!

Дзвони, що в неділю так мило лунали,
Тобі відпочинок по працї звіщали,
Спокій та відраду на душу лили —
Тепер із дзвініцї вороги здіймили,
Їх вигляд, їх голос, на инший змінили,
Житє руйнувати у світ потягли.

А де ще осталась мізерна хатина,
Що колись пишалась житєм мов калина,
В садочку вишневім, на краю села —
Тепер стоїть гола, стріха не пошита,
Мов та домовина грозою сповита,
Бо з неї вдовиця в дебри утїкла.

В згарищах голодні собаки заводять,
Нужда, голод в купі з заразою бродять,
Отсе, мій Народе, твій родинний край!
Се рідня землиця, в котрій ти родив ся,

Що за море хлїба шукати пистив ся...
Однак не сумуй же! Не плач! Не ридай!

Бо сльозів за мало щоб горе залити,
Ти Народ великий! Тобі треба жити!
Тебе не зломили бурливії днї..
Всї ворожі злоби цїлими віками
Кров з тебе точили цїлими ріками,
Однак ти, Народе, ще не згинув! Нї!

Ти живий! Могучий! У тебе ще сила!
У тебе єсть мова твоя рідна — мила!
У тебе єсть хата... Хоть на чужині!
Тут у тяжкім горю ти знайдеш розраду
І дїлом покажеш, що не лишивсь з заду
В заморській, прибраній, новій вітчині!

Тут чижії люди тебе пошанують,
Тут любов і згода в тебе запанують,
А жертви із серця ти не поскупиш!
Тут огонь родинний серце ти огріє,
А світло науки промінї розсїє,
Потїш ся Народе! Чогож ще тужиш?

Тут люба надїя в душу твою гляне,
Що по лютій зимі, знов весна настане,
І рідна землиця знову зацвите,
Як по тучі, громах, любо сонце гріє,
А вітрець легенький тумани розвіє,
І оживе знову, що в тебе святе!

Ся хата, Народе! се твоя святиня,
Для твого розвою могутня твердиня,
Она тобі долю й славу збереже!
Ти під єї стріху разом ся згуртуєш,
Тут для дїтий своїх будучність збудуєш,
Она тобі вмісто рідної буде.

А спори, незгоди, пора вже лишити,
Бо в єдности й згоді краще буде жити,
Нехай процвитає велика рідня!
У тій рідній хатї горнись до науки,
До тебе Вкраїна простягає руки!
Не плач вже народе! Будучність Твоя.

Семен Ковбель.

ТРИ СОЛОМОНОВІ СУДИ

(Зі староруської мови переповів М. Возняк).

За часів Ізраільського царя Давида жив дуже богатий чоловік, що мав велику силу невільників, невільниць і нерухомого майна. В нього був оден син. Що зробив батько? Накупив богато товарів і віддав їх синови, який сїв на корабель і відїхав із товарами в Африку.

Довго-довго перебував там, і тимчасом умер батько та зіставив цїле своє майно длятого, що не було при нім сина, своїому рабови касиєрови. Сей раб почав з того, що піддав усїх домових покійного страшним терпіням, чим спонукав їх усїх відійти з дому. Таким способом остав ся сам оден із усїма богацтвами свойого пана, їв, пив, веселив ся і віддавав ся усяким можливим утїхам за чужі гроші. По якімсь часї вернув молодець-син зі своєї далекої подорожі і пішов зараз по приїздї до батьківського дому, де з жалем довідав ся, що його батько перейшов до вічности.

Стрінувши його раб, почав виганяти його з дому, при чім сказав: „Негіднику, яке право маєш ти вривати ся до мойого дому?" Що-ж зробив молодець? Взяв тростину, став бити нею раба по голові і сказав: „Ах, ти негідний рабе, загорнув все, що придбано моїми та батьковими трудами й за ті гроші ведеш гуляще житє". З того повстала межи ними бійка й не було кому їх розірвати.

Вкінцї син старця мусїв відійти та пішов до царя Давида з жалобою на невільника. Коли зявив ся молодець перед царем, сказав: „Най жиє цар во віки! Той і той забрав усї гроші мойого батька і каже, що не я син старя, а він". Цар запитав: „Чиє в тебе сьвідки?" Він відповів „Нема". Тодї прикликав цар раба й запитав його також, чи є в нього сьвідки. Раб відповів також: „Нї". Тодї цар відпустив його зі словами: „Йди в супокою нема нїяких доказів".

Довідавши ся про се син старця, звертав ся два рази до царя із плачем і жалями так, що вкінци сказав цар до нього: „Як не перестанеш надоїдати, я буду приневолений вибити тебе. Є в тебе сьвідки, добре, инакше що можу зробити для тебе?" Соломон, що був при тім, закликав до себе прохача та сказав: „Не відступай від царя, а як він розсердить ся на тебе, скажи йому: Владико царю! Як не хочеш сам доходити моєї справи, поручи її свойому синови Соломонови". І дїйсно Давид поручив розгляд сеї справи Соломонови.

Тодї цар Соломон запитав молодця: „Чи знаєш, де похований твій батько?" Він відповів: „Нї, не знаю". Потім прикликав раба й запитав його також, чи знає могилу свойого батька. По відповіди: „Знаю" приказав йому Соломон принести плечеву кість руки батька. Коли принесено кість, Соломон приказав пустити з рук обох їх кров

і зібрати сю кров в осібні начиня. Після того сказав до раба: „Кинь кість в твою кров!" Раб кинув, але кість не приймила краски крови. Коли-ж молодець на приказ Соломона кинув також кість у свою кров, кість в одній хвилї зачервонила ся. Сю кість показано всїм присутним, при чім Соломон сказав: „Видите, ся кров вийшла з тої кости".

Весь Ізраіль дивував ся такому рішеню, Молодцеви вернули всї богатства його батька, а раба повернули по давньому в невільництво та віддали його також молодцеви. Тому й написано в третїй книзї Царств, що Соломон був наймудрійший з усїх людий.

2.

Отсей був випадок із трома братями, що прийшли до царя Соломона вчити ся від нього мудрости. Соломон сказав їм: „Останьте ся та служіть менї, я навчу вас мудрости." Визначив їх своїми справоздавцями й вони прослужили так трийцять лїт.

Під кінець сказав оден брат до другого: „Що ми зробили? Полишили наші доми та все наше майно ось уже трийцять лїт, прийшли вчити ся мудрости, служили та нїчого не навчили ся. Покиньмо службу та вернїм ся домів. По такій постанові прийшли раз до Соломона та сказали до нього: „Трийцять лїт уже минуло, наш царю, як ми опустили наші доми; відпусти нас побачити ся з рідними й домовими." Цар казав скарбникови принести триста золотих і сказав братям: „Вибирайте одно з двох, або я дам кождому звас по три мудрі ради, або вручу кождому по сто золотих". Порадивши ся межи собою, постановили братя взяти лїпше гроші, а коли одержали їх, відійшли.

Як відійшли від міста коло чотири милї, наймолодший із братів сказав: „Що ми зробили? Чого ми приходили сюди? Щоби дістати гроші чи науку? Як хочете послухати моєї ради, то вернїм цареви гроші і попросїм його навчити нас мудрости". Братя сказали йому: „Як ти хочеш вернути гроші і в замїну за них дістати три мудрі ради, йди сам".

Наймолодший брат вернув ся до царя Соломона та сказав: „Мій царю, я не приходив сюди за грішми, прошу тебе, возьми своє золото й навчи мене мудрости". Соломон згодив ся і сказав: „Послухай, мій сину. Коли задумуєш вибирати ся у дорогу, виходи з розсьвітом дня і задержуй ся на нічлїг, заки ще не смеркло ся. Се перше. Коли ти в дорозї подибаєш ріку в часї повени, не переправляй ся через неї, а підожди, аж спаде вода, а ріка прийме свій звичайний вид. Се друге. Нїколи своєї тайни не виявляй жінкам, навіть своїй жінцї. Ось се трете."

Вислухавши рад, попращавши ся наймолодший брат сїв на коня і пустив ся доганяти своїх братів. Коли дігнав їх, запитали його: „Ану скажи, чого ти навчив ся?" Він відповів: „Чого я учив ся, того й навчив ся", і продовжав дорогу зі своїми братями. За десять годин прийшли в одно місце, дуже пригоже на нічлїг, а наймолодший брат сказав: „Задержім ся в сїм місци, ту є вода, паливо й паша для коний. Як хо-

чете затримаймо ся ту переночувати, а зі сходом сонця як Бог дасть здоровечко, виберемо ся дальше". „Ти дурак", сказали братя. „Ще коли ти постановив віддати назад гроші і в заміну за них навчити ся мудрости, то ми вже виділи, що в тебе нема розуму. Ми до ночи можемо зробити ще кілька миль, а ти предкладаєш тепер задержати ся тутки". „Робіть, як хочете, сказав наймолодший брат, а я і не рушу ся з отсього місця".

Тамті вирушили дальше, а він лишив ся, нарубав дров, розіклав огонь, зробив шатро для себе та для коня, пустив його до ночи попасти ся, а на ніч дав йому вівса. Повечерявши та нагодувавши коня, ліг спокійно спати. А братя ішли до глубокої ночи, а коли задержали ся на нічліг, не знайшли на міци ні пасовиска для коний, ні дров, ні огня; впав великий сніг, що засипав їх і від холоду й голоду покостеніли братя. Зі сходом сонця наймолодший брат пробудив ся зі сну, сів на коня, вирушив у слід за братями та найшов їх замерзлих; оплакав померших, поховав їх, забрав їх гроші і пустив ся у дальшу дорогу.

Між тим сонце огріло землю, снігги розтаяли й ріки наповнили ся водою по береги так, що наш подорожний не міг перейти через ріку, яку зустрінув. Проте зліз з коня і рішив ся ждати опаду води. Коли в ожиданю опаду ходив по березі, побачив, що на другім боці слуги Соломона збирали ся переправити ся через ріку, з двома обтяженими золотом конями. На їх питанє, чому не переходить, відповів: „Тому, що вода дуже велика". Вони не звернули на то уваги, ввійшлив ріку й потопили ся на єї середині, бо не були в силї спротивити ся сильним филям бистрої води. А молодець вижидав часу, коли вода спала цїлком, перейшов ріку, забрав золото з потоплених коний і поїхав щасливо домів.

Коли жінки його братів побачили його та запитали про своїх мужів, він сказав, що вони лишили ся у Соломона вчити ся мудрости. Сам же зачав скуповувати поля, виноградники, будувати доми та робити всеможливі грошеві обороти. Кілько разів не питала його жінка, щоби він сказав, звідки взяло ся у нього стілько гроший, він усе з невдоволенєм давав відмовні відповіди; вкінци, як жінка зачала сильно наставати на нього, він виявив їй усе, що скоїло ся з ним.

Раз посварив ся він із жінкою так дуже, що справа дійшла до бійки і тодї жінка закричала: „Мало тобі, що ти вбив двох братів, ти й мене хочеш убити". Коли жінки двох братів довідали ся із тих слів, що їх мужі померли, тодї донесли цареви Соломонови про убійство наймолодшим братом двох його старших братів. Цар приказав привести до себе молодця і покарати його смертию за вбійство.

Коли вивели його на кару, він попросив допустити його до царя, аби особисто пояснити все. Як його допустили, впав ниць перед Соломоном і сказав: „Я мій царю, оден із трох братів, що були в тебе трийцять лїт для вивченя мудрости, і саме той наймолодший брат, що вернув тобі золото й одержав три мудрі ради". Цар вислухав цїлої справи, як було, та сказав: „Не бій ся! Грошї, забрані тобою по твоїх

братях і моїх слугах, належать до тебе законно; мудрість, якої ти навчив ся, уратувала тебе від смерти й збогатила тебе; вона й уратує тебе тепер від обвиненя, яке внесли на тебе жінки твоїх двох братів. Ти вільний, йди домів і жий щасливо!"

З тої нагоди Соломон і сказав у своїх причтах: „Придбанє мудрости лїпше золота".

3

Мудрий Соломон, сказав: „Мужчину одного на тисяч я найшов, а жінки межи всїми ними не найшов". Почувши се нарід и старшина дуже здивували ся. „Докажу вам, як бажаєте", сказав Соломон, „що я маю слушність — і приказав винайти що найлїпшу та взірцеву пару під зглядом моральним.

Перед тим закликав до себе мужа та сказав йому: „Знай, хочу зробити тобі честь і назвначити тебе міністром мойого двора". — „Я твій невільник", відповів муж, „і готовий тобі служити, як усї прочі піддані". „Коли так", сказав Соломон, „йди тай убий свою жінку сеї ночи і принеси менї єї голову, а завтра я віддам за тебе мою доньку та назначу тебе управителем великої части Ізраільської землї". Муж відповів: „Я виповню, царю, твою волю", і вернув ся домів.

В нього була дуже красна жінка та маленькі дїти. Жаль огорнув його серце; став плакати і стогнати. Побачивши сумне лице свого мужа запитала його жінка: „Чого ти такий сумний, мій любчику?" „Лиши мене, в мене на душі лежить велике горе!, відповів муж і не доторкнув ся нї їди нї питя. Він роздумував і говорив сам зі собою: „Як я убю жінку, коли в мене маленькі дїти?" і казав жінцї йти спати з дїтьми.

Скоро тілько вона положила ся і заснула твердо, він взяв меч в намірі убити її; та побачивши, що найменший син спить на грудях своєї матери, а другий коло неї, підложив руки під голову та сказав: „Нї, не можу! в серце царя Соломона ввійшов мабуть сатана, що він жадає від мене такої жертви. Лишенько, що менї робити? Як я убю матїр, дїти не перенесуть єї смерти". При тих словах вложив меч до похви та додав: „Най Господь проклене тебе сатано!" Але зараз потім знову вернув ся, схопив знову меч і сказав: „Убю її, чей завтра віддасть за мене цар свою доньку тай ущасливить мене-; та при погляді на сплячу жінку, якої волосє розкинене було по лиці хлопця, почув великий жаль і сказав: „Най цар віддасть менї свій дім і цїле своє богатство, й тодї не вбю моєї жінки", сховав меч, лїг у постїль і до рана переспав зі своєю сїмею. —"

Наступаючого ранку явили ся у нього царські посли та привели його на двір. Цар Соломон запитав його, чи виповнив він то, що обіцяв зробити. Муж відповів: „Як ти великодушний, царю, не опирай ся при твоїм приказї; два рази пробував я виповнити його та двічи не стало в мене духа на се". Соломон сказав: „Ось одного з тисячки найшов я", відпустив мужа та трийцять днїв полишив його родину в спокою.

По сїм речинци він післав тайком за жінкою, а коли вона прий-

шла, запитав її: „Чи красний у тебе муж?" „Дуже гарний", відповіла вона: „Я чув про твою красу, полюбив тебе й хочу зробити тебе своєю жінкою і царицею над усіми моїми жінками тай убрати тебе в золото від голови до ніг". „Годжу ся", сказала жінка, „і що хочеш, мій царю, я зроблю". „Одно перешкаджає мені здійснити моє бажанє", сказав цар, „а то се, що в тебе є муж". На питанє жінки: „Що треба зробити?" відповів Соломон: „Убий свойого мужа, а я оженюсь з тобою". „Так я і зроблю", сказала жінка. Соломон подумав собі: „Як так, то вона певно убє свойого мужа, треба найти спосіб, аби вона не могла його вбити". Щож він зробив? Він дав їй меч, з оловяним блискучим вістрєм і сказав: „Ось меч, яким ти й забєш свойого мужа, тілько доторкнеш ся ним горла, зараз переріжеш".

Жінка повернула з тим мечем домів, а стрінувши ласкаво мужа, обійняла, стала цілувати його та сказала: „Посидь зі мною, мій пане, вінку моєї голови". Муж незвичайно втішив ся таким привітом, сів із жінкою до стола їсти й пити, не підозріваючи нїякого підступу з єї боку. Коли запитав жінку як бажає вона перевести сей вечер, вона відповіла: „Я бажала би повеселити ся із тобою і видїти тебе пяним". Добродушно та зі сміхом приймив він єї зазив, став пити аж до похмілля і заснув.

Побачивши його в такім положеню, жінка встала, взяла меч, даний царем, і почала різати мужеви горло. Проснувши ся, здивований муж побачив жінку, яка стояла коло нього в намірі убити його. „Що то значить?" запитав він, „яким способом опинив ся у твоїх руках меч і хто дав його тобі? Як не виявиш мені усьої правди, порубаю тебе на кусники". Вона оповіла все, як було, та що їй обіцяв цар Соломон. Ну, в такім випадку нїчого бояти ся.

Коли на другий день рано явили ся посли від царя, обоє вони пішли до двора, де цар сидів уже зі старшиною. Цар, побачивши чоловіка та жінку, засміяв ся і велїв їм оповісти, що за історія була в них дома. Вони оповіли все подрібно, що було, а муж додав: „Я пробудив ся зі сну, виджу, стоїть надімною жінка з обнаженим мечем, готова вбити мене, і як я не був би ухилив ся, то був би вже на тамтім світі: я змилосердив ся над нею, вона не пожалувала мене". Тоді сказав Соломон: „Я знав, що в серці жінки нема милосердя, тому я і дав їй оловяний меч".

Старшина, що була сьвідком цілої сеї справи, рішила, що правдиве вреченє Соломона: „Мущину одного на тисяч я найшов, а жінки межи всїми ними не найшов".

ЛЮДВИК ЯКУБОВЬКИЙ.

ЯК Я РАЗ ЗАБУВ НА ГОСПОДА БОГА.

Я був хлопцем. Був чемний і любив Бога. Кождого ранку цїлував я батька в руку а матїр в чоло. Коли в неділю раненько завіяло в мій покій святочні звуки церковних дзвонів, тодї складав я руки і почував себе подвійно чемним. А ідучи парними сонїшними днями через золоте море пшеничних піль, чув я навкруг себе благословлячу ласку божу. А коли буйна буря наганяла на корони лип перед нашими дверми і згинала їх скритучі віти то сюди то туди, тодї було ся моє молодече серце і я прочував в тій бурі самого Бога. А коли я стояв над гробом моєї сестри Марійки, що умерла перед роком, саме тодї коли менї девятий минав, а в темно-зелених кучерях білого бозу шептав вітер, тодї думав я на тисячі ангелів, що окружали Бога. Я бажав знати, чи Марійка, яка була більшою пустійкою як я, буде сидїти в перших рядах дуже близько коло Господа Бога...

Так, я любив Бога, бо я був чемний хлопець.

* * *

На різдво всунув менї батько в руку велику книжку. Сей дарунок мусїв бути від самого Господа, бо такі красні образки і фігури червоні, голубі і золоті бачив я доси лише у вікнах церкви сьв. Михайла. Другого ранку отворив я єї, щоби читати і там стояли такі побожні слова: „Гріхи безбожних мужиків і як вони збунтували ся проти власти!"

Ах ті ледачі мужики, погадав я, бо я був хлопцем — і був чемний і любив Бога.

І я читав...

Сего дня не міг я говорити молитви перед обідом, бо мої уста не складали ся і через них не вийшло боже слово. І в моїх руках, що тряслн ся, не опинило ся нї кавальчика хлїба. Розгнїваний батько вигнав мене з хати а блїде лице матери глядїло в землю підчас сего строгого розказу. Я викрав ся далї і примістив ся глубоко в лїсї, в лїсї, в мосї і папороти. Тодї я забув на Господа Бога, і на всї молитви до него!

Бо в сїй великій книжцї таке можна було вичитати:

„Івась був дуже упертий. Двайцять лїт мав він тепер і хотяй був найбіднїйшим в своїм селї, то в думцї плекав глупу гордість. „Я не піду до графа що тижня по три дни з возом і плугом. Я не маю воза, а мій плуг, гм, розбили цїсарські піхотинцї. Коли менї украдено одиноку корову, як ті гицлї зробили, то буду і я красти!" Так безбожно говорив отсей парубок до матери, яка лежала в своїм нужденнім бурдею на старій соломі. „Івасю, я голодна!" пробурмотїла она і подивила ся на него безпомічно. Він глядїв крізь шпару глиняної стїни в дале-

чінь. Ген лежали поля ґрафа а над ними розливав ся соняшний блеск, неначе сонце світило лише для того, котрого замок глядїв гордо з високої гори на широкі доли.

І безтямна ненависть огорнула його.

„Принеси менї ріпу! Івасю!"

„Тоті пси зідруть з мене штани, коли буду красти!"

„Попроси в замку кілька костий ..."

„Гей, привитають мене довгим батогом! Я його закушав!"

Його щоки горіли від встиду і болю. „Чекайте", шептав він, „сегодня в ночи будете пражити ся, так як ви менї спражили мою одиноку корову". І в своїй гордости лишив він стару маму а сам пішов до шинку під „бичою головою".

Тут розлягав ся дикий голос, бо серед мужиків стояв молодий хлопак без заросту, ученик, що утїк із вінтенберґської школи, і говорив і кричав. І мужики говорили і кричали, так що ізза гамору не розумів жаден свого сусїда. Вінтенберґский хлопак верещав найголоснїйше: „В котрім нїмецькім краю має мужик ще свої давні права? Де його права уживаня громадських піль, толік і лїсів? Де умірковане кріпацтво? Де його власний суд? Нехай Господь змилує ся! Все те і инше з давного почесного стану мужиків по більшій части погубило ся і завмерло, так що коли хто про се заговорить, почує: що він ворог панів і бунтівник, і заслугує, щоби його укарати на майнї, тїлї і житю".

„Се пуста балаканина" закричав тепер Івась голоснїйше як всї инші, так що всї обернули ся і дивили ся на него. „Фалькенштайньский ґраф, он там на горі, сказав: „Коневи належить ся нагайка, ослови вудило, плечам дурака бук!" А ми є конї, осли і дураки! Годї менї більше терпіти! Чи ми не присягали на святі тайни, що сегодня в ночи пустимо в замку ґрафа червоного когута? Га? Хто за мною?"

„Ми всї!" закричали нещасні мужики, і в своїй безбожности вхопили они за вила і заржавілі списи і пустили ся потайно до замку ґрафа. Але тут приняли їх нечемно. Оден старий, самолюбний мужик, до нїс про те Фалькенштайнови, і ґрафова челядь розігнала пушками, бердишами і булавами збунтовану юрбу.

Лише Івась тримав ся і його зловили.

Священик прийшов до него у пітьму його вязниці, щоби його приготовити до смерти. Жадне слово не вийшло із його упертих уст. Він запитав ся його, чи він забув на божі слова, які сьвятий Павло виголосив: „Хто ставить ся проти власти той противить ся божому порядкови". Знову не сказав Івась нїчого. І надійшов ранок і сонце піднесло ся і костир був вже зладжений для него і два парубки повели його. Він не сказав нї слова.

Аж піднїс ся дим із запаленої скипки до звязаного мужика.

І його напав гіркий плач.

„Ах, мушу я вже умерти і не попоївши доси ще нї разу хлїба до сита".

І полуміне підносило ся і підносило ся і скоро запало ген високо мов оден з огнених стовпів, що світили над Содомою і Гоморою ..."

От тоді стало ся, що я забув на Господа Бога ...

З нїмецького переклав О. Б.

МИХАЙЛО ЯЦКІВ.

ЖУРАВЛЇ

Як думки, гонені скукою, летїли вільним простором ті суятливі мандрівники. Таємно лунав їх гутір в царстві ночи, в нїм тремтїла туга й падала на сон землї.

Досьвіта спочили на урочищи нубійської долини. Кількох стануло на сторожи, инші бавили ся та іграли.

Лише найстарший, що все вів перед, стояв на боцї і звісив голову. якби дрімав, або був хорий. Далекі країни з над Ґангесу, де перебув весну молодих лїт, манили його тепер.

Він рушив ся і вдарив у веселий гурт. Гурт розскочив ся і станув здивований.

Підїймили ся знов в далеку путь. Досьвіток сипав рожі на їх крила, а крила плили як рожеві филї. Збили ся високо понад пущі і гори.

В полудне були над морем. Над ними голубів простір, під ними сталева рівнина, мережена сріблом,

Провідник став дивний. Опустив ся з чола клина, клин отворив ся в дві лїнії, потім злучив ся в колесо і зачав кружляти на однім місци. Настрашений гурт слїдив старого провідника, а той підїймив ся в гору, шибнув в бік і вдарив з розгоном в колесо. Колесо розбило ся, але по хвили стануло знов довкола провідника. Він бив дзюбом і крильми, але не трафляв на товаришів. Летїв лише за їх понурим круканєм і боров ся з воздухом. Отемнїв.

Розлючене колесо ударило на него дзюбами і крилами, він скрутив ся як стрілений, опадав, удари сипали ся градом на його голову.

Злетїв стрімголов з піднебного блакиту і впав в море.

Закрутили ся широкі круги на синій пропасти, а по кількох хвилях стала вона знов гладка і лискуча.

На чолї гурту станув новий провідник і так полинули далї клином ті дивні суятливі мандрівники.

ПРО КРИТИКІВ

Сон — Джерома К. Дмерома.

Раз менї приснив ся сон. (Нїчо инше й не може снити ся, я знаю. Але ся фраза звучить так поетично, по біблійному, що я не міг здержати себе, щоб не вжити її). Менї снило ся, що я попав у якийсь дивний, незвичайний край, у нїм вели лад самі критики.

Мешканцї сего чудового краю дуже високо цїнили критиків, майже так само, як критики самі себе, хоч, розумієть ся, не зовсїм так само, бо се не можливе. І ось вони згодили ся у всїм слухати критиків. Менї прийшло ся прожити у сїм краю кілька лїт. Не дуже приємно було там жити. Так менї снило ся.

З початку в сїм краю були автори і писали книжки. Але критики не находили в сих книжках нїчого ориґінального і нарікали, що люди, котрі з більшим успіхом могли би копати картофлю, надармо тратять свій час і рабують час критикам(се ще важнїйше), збираючи до купи всякі можливі дурницї, знані кождому школяреви, і подаючи публицї старі сюжети та старі істориї, що вже давно-давно пережили ся і переїли ся і докучили всїм до живої душі.

Автори прочитали се, що написали критики, зітхнули, перестали писати книжки і взяли ся до картофлї. Але вони в сїй роботї не мали нїякого досьвіду і копали картофлю дуже зле, а люди, для котрих вони копали, безнастанно радили їм покинути се заняте і пійти писати книжки. Одначе всїм не догодиш.

З початку в сїм чудовім краю були й артисти. Вони малювали образи, а критики приходили і дивили ся на сї образи крізь свої окуляри.

— Нема нїчого ориґінального в сих образах, — говорили критики, — все ті самі краски, та сама перспектива, той самий захід сонця, те саме море, і суша, і небо, і люди. По що нещасні тратять свій час, малюючи образи, коли вони з далеко більшим успіхом могли би білити доми?

До речі сказавши, ви мабуть замітили, що нїщо не сердить так вашого критика, як думка, що ви „надармо тратите свій час". Особливо страта часу мучить його. Він дуже дорожить чужим часом.

— Боже! Боже! — каже критик.— За той час, що він ужив на те, щоби намалювати сей образ або написати сю книжку, він міг би почорнити пятнайцять тисяч пар чобіт або розмішати пятнайцять тисяч ведер вапна. Ось як люди тратять час!

Їм і в голові не приходить, що як би не сей образ або не ся книжка, то чоловік зовсїм певно ходив би без дїла з кута в кут з папіроскою в ротї.

Зовсїм так само, пригадую собі, поступили собі зі мною, коли я був ще маленьким. Сиджу собі, бувало, як ягнятко і читаю „Брехню

розбійника". Нараз хто небудь із моїх осьвічених свояків загляне через моє плече і скаже:

— Ба! По що ти час тратиш на такі дурниці? Пішов би та заняв ся би радше чимсь хосенним!

І він відбирає менї книжку.

Я встаю і йду „заняти ся чимсь хосенним". За годину вертаю до дому і виглядаю як фігура з образу битви, бо я впав з даху оранжериї фармера Бетса і зломив кактус, хоч сам не знаю, звідки я взяв ся на даху. Лучше було би позволити менї дальше цїкавитись „Брехнею розбійника". — — ——

Артисти в тім краю, що я бачив його у снї, перестали малювати образи, купили собі драбини і взяли ся білити доми.

Як бачите, край, що менї снив ся, не був такий як наш, де вільно критикам говорити, що їм спаде на думку і де на їх слова не звертає нїхто нїякої уваги. Нї! У тім чудовім краю на критиків дивили ся люди серіозно і слухали їх.

З поетами і різьбарями упорали ся вони дуже скоро. Думка, що осьвічений чоловік стане читати сучасні поезиї, коли на світї є Гомер, або що він захоче подивити ся на яку-небудь иншу статю, коли ще дещо лишило ся з Медицейської Венери, — була занадто нерозумна. Поети і різьбарі тілько даремно тратили свій час.

Що вони радили їм робити, я забув. Знаю лише, що нової роботи вони зовсім не знали і так лишили ся без нїякого занятя.

Музиканти також пробували зайняти ся своєю штукою, але недовго. — —— — — —

— От, звичайне повторюване одних і тих самих нот у ріжних комбінациях! — сказали критики. — По що вони даремно тратять свій час на складане сих неоригінальних композиций, коли могли би замітати улиці. — — ——

Один написав драму. Я спитав ся, що про него написали критики. Менї показали його могилу.

Коли в тім осьвіченім краю не стало вже нї артистів, нї літератів, нї музикантів, котрих можна би було критикувати, народ сказав:

— Чому би наші дорогі критики не мали критикувати на? Критика корисна для кождого. Нам усе так говорено. Подивім ся тілько, яку користь принесла вона артистам і письменникам: жаден з них не тратить тепер надармо часу! Чому-ж би й нам не користати з добродїйств критики? ——

Сю думку подали вони критикам. Критикам вона незвичайно сподобала ся і вони заявили, що візьмуть ся за сю роботу дуже радо. Треба критикам признати, що вони нїколи не лякають ся роботи. Вони готові сидїти і критикувати вісїмнайцять годин на добу, коли потрібно (і навіть, коли й не потрібно). Вони нїколи не нарікають на те, що мають за богато роботи. Вони готові критикувати всїх і все на сїм світї. Вони готові критикувати всїх і все і на тім світї, коли перенесуть ся туди. Мабуть старенький Плютон має з ними немало клопоту.

Таким способом, коли хто купував дім, або курка в курнику знесла яйце, то питали ся про гадку критиків. Для критиків кождий дім був неоригінальний.. Кождий дім виглядав так як і инші: всї вони були збудовані після одного і того самого пляну: в низу — пивниці, над землею — дім, а зверха — дах. Анї дрібки оригінальности!

Так само було і з яйцями. Одно яйце було таке як і друге.

То було просто нещастє.

Вони критикували все. Молода пара, залюбивши ся в себе, приходила до критиків і питала ся про їх думку:

— Люба панночко, — говорив критик, оглянувши молодця докладно, — у вашого судженого я не можу найти нїчого нового. Ви тільки дармо стратите час, коли вийдете за него замуж.

А до молодця вони говорили:

— Боже борони! В тій дівчинї нема нїчого принадного. За що ви полюбили її? От собі — миленьке личко і фіґура, ангельський характер, глубокий розум, добре серце і сильне здоровлє! Але з того часу, як є світ, то вже певно було таких дівчат з десять. Ви лише дармо тратите час, люблячи її.

Про вінчанє не було що тепер і думати.

Вони критикували пташки за їх нудний, стародавнїй спів, критикували квітки за їх давно звісні запахи і краски. Вони нарікали на погоду, що в нїй нема оригінальности(правда, вони не знали нашої весни) і докоряли сонцю, що все однаково то сходить, то заходить.

Вони критикували дітий. Скоро тілько в якім домі прийшла на світ нова дитина, вони приходили сказати свою гадку. Мати з гордістю показувала їм свого новонародженого сина.

— Бачили ви коли такого молодця? — говорила вона. — Незвичайна дитина, правда? Подивіть ся лише на його ноженята! Бачите, які в нього ніжки? Няня каже, що вона перший раз в житю бачить таку дитину. Ах, ти мій голубчику!

Але критики не годили ся з тим.

— Говоріть своє! — відповідали вони. — В нім нема нї каплї оригінальности, нї каплї! Така сама дитина, як кожда инша: гола головка, червоне лице, великий рот, приплесканий ніс. То слабе наслїдуванє. То пляґіят, найзвичайнїйший пляґіят! Ви тілько дармо стратили час, панї добродійко! Коли ви не можете сотворити нїчого більше оригінального, то ми радимо вам заняти ся радше чимсь иншим.

Аж тут прийшов критикам конець.

— Ей ви! Надоїли ви нам із своїми критиками! — закричав нарід. — Коли вже на те пішло, то і ви неоригінальні і ваша критика неоригінальна Ви повторяєте все те саме, що говорило ся ще в часи Соломона. Ми утопимо вас і відітхнем свобідно!

— Як? Утопити критиків? — скричали критики. — Се нечувана жорстокість!

— Ну, от почули ви раз від нас оригінальну думку, — злобно відповів нарід. — Тепер ви повинні бути з нас вдоволені!

Вони схопили критиків і втопили їх, а потім видали коротенький закон, в котрім критика називала ся злочином, що за нього кара — смерть.

Потім штука і лїтература в тім краю стала де в чім дивна і смішна, але про те жити було там далеко приємнїйше. Так менї бодай снило ся!

Переклав О. М.

МИХАЙЛО ЯЦКІВ.

МРІЯ ВІРЛА

Плач трембіти лягав на гори і хмари. Хмари в видї старинної фльотилї плили на захід, скелї як вірли — одні підіймали шпилї в гору, инші розхилювали крила до лету.

Зі мною ішла чужинка з зеленими очима. Вона сказала:

— Твоя невгасима любов до природи сьвідчить про велике терпінє....

— Там на долинї, як я був дїтваком, взяли мене на службу. Казали менї пильнувати годинників, рахункових книг і догаджати чужим дїтям. Ті примховаті й невилїчимо нудні чужі дїти. Перед часом приймила їх земленька, але не в тім дїло.

З моїх гір був тільки оден товариш — орел, у великій зелїзній клїтцї в парку.

Що днини видїв я його муку. Від досьвітку прокидав ся він зі сну, водив оком довкола, розбивав собою до зелїзних прутів, пробував їх кігтями, клювом, бив крильми, але не годен був поконати. Завзято, без впину розщибав собою, а по заходї сонця сяде було втомлений і покалїчений, з грізною розпукою в очах і западає поволи в сон. В ночи видав я, як він заквилить тихо, жалісно, підїйме голову, порухає крильми і знов зажмурить очи.

І коли я з утоми і горя западав в сон, то перекидав ся в вірла і мрів також про свободу, зелені верховини і хлипав.

Аж раз на зорях навідав ся я до него з зелїзним молотом і розбив клїть.

Дивив ся спокійно на мене, потім приступив до отвору, вихилив голову, повів зором довкола і вискочив на землю. Дивував ся і не вірив, чи се його мрія, чи ява. Але по хвилї розмахнув крила і з радісним криком підіймив ся в гору, чим раз висше і висше.

Коли пропав для людського ока та запанував сам серед соняшного простору, мене схопили посїпаки і протягнули на земли.

Я зірвав ся з болю і погрозив їм пястуком. Вони протягнули мене вдруге. Я вирвав ся знов, кинув на них проклоном й опинив ся також на волї.

Посїпаків взяли чорти, а орел живе і я відвідую його на високих, недоступних шпилях.

ПРИВІТ НОВОМУ ДНІПРОВИ

Пливи Дніпре новий, поміж народ живий,
Неси хвилї утїхи — розради,
Хоть стоять пороги посеред дороги,
Хоть береги пінять ся з досади.

Тебе скрізь пізнають, тебе привитають,
Бо чиста у тобі водиця;
Ухолодить болї в тяженькій неволї,
Обмиє заплакані лиця.

Сполоче незгоду з помежи Народу,
Зєднає велику родину!
Твої милі звуки, просьвіти — науки
Заглянуть у кожду хатину!

Хоть не всюди стрінеш пахучі долини,
Береги покриті квітками,
Лани колосисті, сади золотисті,
Співучі дївчата з вінками.

І багна, яруги злоби та наруги
В дорозї прийдеть ся минати,
І гори скалисті, чагари тернисті,
Котрих ти не всилї зрівнати!

Твердії мов криця лави Ненаситця,
Розпоруть могучії груди;
А кручі захоплють і правду потоплють
У пропасть клевети й облуди!

Поминувши гори — впадеш в чорне море,
З гіркою від злиднів водою —
Кровлю закрашене, слїзми засолене,
Згубиш там водицю ти свою.

Вода в море впаде! Однак не продаде,
Пропадуть лиш бруди ізмиті,
Незгода і спори, обмиті роздори,
Що жовчею злоби налиті!

А лучі погоди, любови і згоди
Із моря знімуть ся росою,
Та спадуть блаженні на серця зранені,
На душі прибиті журбою.

Та гордо і сьміло покличуть на діло
Могучу, но сплячу родину,
Щоб зі сну вставала радісно стрічала
Свобідну вільну Україну!

Нехай тебе, Дніпре, в дорозї не зіпре
Ні буря, ні скали укриті,
Ні злоба ворожа, круті роздорожа,
Що хтїлиб твій лет ізмилити!

Бо тії могили, що славу покрили
Що будеш в дорозї минати,
Грізно в очи глянуть, і тебе проклянуть
Як схочеш з дороги звертати!

С. Ковбель.

ВПЕРЕД.

Вперед за рідний край за волю,
За пригноблений, окутий люд,
Хоч нїчого не знайдем, крім болю,
Хоч нас жде невіддячений труд!

Вперед проти зла однодушно! —
Розросла ся ворожа юрба....
Не гадаймо прожити безсумно,
Бо життя — то що дня боротьба.

Вперед хто не хоче конати,
Статись трупом гнилим живучи!
Сьміле слово — то наші гармати,
Світлі вчинки — то наші мечі.

Вперед до завзятого бою
За громадські та власні права,
Коли бути бажаним собою,
Коли серце ганьбу відчува!

Вперед! годї скнити рабами,
Час кормигу ганебну знести!
Щоб без хлопа, без пана — братами
Всї ми вільні прийшли до мети!

П. Грабовський.

ІВАН КРИПЯКЕВИЧ.

ПОСЛИ НА ДВОРІ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.

Завдяки сьвітлим побідам Богдана Хмельницького Україна відзискала назад визначне становище між европейськими державами. Нагадали ся часи давних Володимирів і Ярославів, коли до „золотого київського стола" мандрували посольства з півночи і з полудня, від сходу і заходу; гетьманський двір в Чигирині став знов метою горячих забігів ріжних европейських володарів.

Найбільше інтересовані були найблизші сусїди: Польща і Москва, Татаре, — їх посольства майже не зникають з Чигирина, одно відходить, друге приходить. З великим поважанєм відносили ся до українського гетьмана прикарпатські воєводи: волоський, мутянський семигородський; також і від Сербів приходили посли.

Але й дальші держави, Туреччина, Венеция, Австрія, Швеция, старали ся удержати зносини з Україною: навіть з далекої Анґлії надіслав Кромвель лист повний чемности і компліментів. Крім послів від правительств все було повно на дворі Хмельницького мандрівників з далеких сторін: ріжні егзотичні патриярхи, митрополити, архідіякони, черцї, далї післанцї від всяких панів і панків, — все те кружило коло двора, забігаючи о ласку і протекцию могутнього гетьмана.

Чужі посольства належали в Чигиринї до звичайних подій, авдиенциї відбували ся майже щоденно; тому й в короткім часї приєми послів почали укладати ся в постійні, конвенціональні форми, витворив ся цїлий двірський церемонїял, що визначав, як мають приймати ся ріжні посли, — церемонїял не списаний і не скодифікований, а все таки живий і трівкий, що пережив і правлїнє Хмельницького.

Посли діставали охорону і опіку вже на границї, як тілько вїзджали в межі козацької держави. Кожде місто, місточко і село було обовязане дати послам сторожу, підводи і харчі. Послів стрічали з великою почестию, особливо коли се були „великі посли", що їхали для важних переговорів.

З міста виїздив старший — атаман або сотник на чолї віддїлу війська; віддїл був більший або менший, відповідно до того, яке значінє мало саме посольство. Підїхавши до послів всї козаки зсїдали з коний і старший витав послів короткою промовою; коли часом не можна було зібрати відповідного числа війська на стрічу, старший перепрошував послів і заявляв, що се не стало ся з його вини. Сторожа відпроваджувала посольство до другої місцевости, де витали послів в такий сам спосіб. В більших містах в Київі, Переяславі, а передовсїм в гетьманській столицї, в Чигиринї, стріча послів була ще більше церемонїя-

льна. На стрічу виїздив відділ зложений з кількасот козаків з хоругвами при звуці труб і літаврів; в імени війська витав послів полковник.

Коли їхали до гетьмана московські посли, значить ся православні, напротив них виходили церковні процесиї: попи в ризах, народ з хоругвами і образами.... Тодї і посли зсїдали з коний чи висїдали з повозу та ішли пішки до церкви, де відправляв ся молебень. В містї стояли при дорозї рядом козаки і стріляли з самопалів; на публичних площах стояли пушки й пішла гучна стрільба в честь послів.

Коли посли приїхали до цїли своєї подорожі, діставали двір на мешканє; займав ся тим місцевий городовий атаман; він також доставляв послам харчів і корму для коний. Харчі бували ріжного роду.

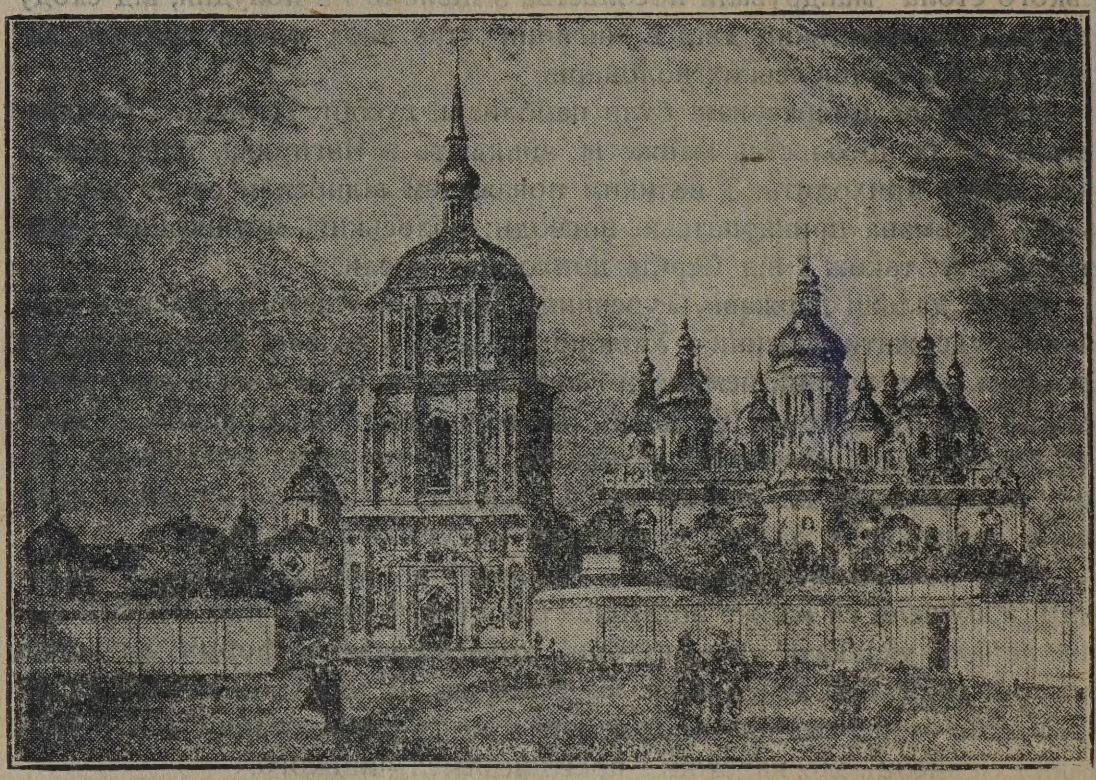

Софійський Собор в Київі..

Так пр. московський посол 1649 р. дістав в місточку Ромнї чотири пшеничні хлїби, чотири части волового мяса, два „кружки" вина і ведро пива, а для коний міру вівса і сїно, — очевидно був тим вдоволений. Але той сам посол, коли заїхав до Чигирина, почував ся дуже нїяково, коли дістав тілько три хлїби і то вівсяні, дещо вяленої риби і лиш бочівочку меду, а для коний трохи сїна і отаман мусїв оправдувати ся, що нема лїпшого хлїба, бо збіже не вродило ся, що в ріках велика вода, не можна дістати риби, що траву зїла саранча...

Посли повідомлювали про свій приїзд гетьманський двір. Тодї від гетьмана приходив котрийсь з висших урядників, звичайно писар або військовий осавул, витав посла і назначав день авдієнції у гетьмана. В означений речинець являло ся у послів кількох козацьких старшин

— осаул, писар, оден з полковників, та двірські урядники як підскарбій і конюший і просили послів ще раз до двора і послам приводжено коні прибрані в дорогоцінні сїдла з чапраками і старшина їхала побіч послів, служба — „гетьманські люди" або „дворяни" ішли побіч них пішки. Перед гетьманським двором другорядні посли зсїдали з коний вже у воріт, важнїйші вїздили кінно на подвірє, аж під ґанок.

Повитанє гостий відбувало ся також в ріжний спосіб відповідно до значіня посольства. До декотрих послів виходив гетьман аж на подвірє, инших стрічав в сінях, ще инші витали його аж в світлици. Сїни були звичайно повні старшини: по обох сторонах стояли полковники, осаули, сотники і разом з послами входили всї до авдієнційної салї. При авдиєнциях були присутні й гетьманські сини, Тиміш та Юрась; жінок не стрічаємо нїколи.

Авдиєнція відбувала ся все в той сам спосіб. Московські посли наперед складали поклін сьвятим образам, потім витали гетьмана і віддавали йому царські грамоти. Гетьман брав грамоту до рук, цїлував її або прикладав до чола на знак почести, відпечатував і віддавав пи-

Братська Церква в Київі — відбудовано Ів. Мазепою.

сареви до відчитаня в голос. Розпочинала ся церемонїяльна розмова. Посол питав о гетьманське здоровлє, гетьман дякував і розпитував ся о здоровлє царя; посол говорив, що цар здоровий, гетьман бажав цареви здоровля і на будуче. . .

При читаню грамоти всї стояли, а при царськім імени кланяли ся „мало не до землї", ... По тім розділяв посол дарунки від царя, — звичайно се були дорогоцінні соболї; діставав їх гетьман і його родина писар, осавул і вся присутна старшина. На тім скінчила ся церемонія повитаня і посли приступали до „діл" — переговорів. Коли справи були менше важні, говорено про них при всїй старшинї; коли посол мав секретні порученя, гетьман відводив його до другої „сьвітлиці". Там сїдав гетьман на лаві за столом і просив посла сїдати праворуч; писар Іван Виговський, що був присутний навіть при найтайнїйших переговорах, сїдав також, але дещо дальше.

По скінченій розмові гетьман просив послів у нього „хлїб їсти". Посли дякували і приймали запрошенє; колиб не приняли, се булаб обида для гетьмана. На стіл кладено скатерть і вношено обід. Посли сидїли по правій руцї гетьмана. В бенькетї брала участь визначнїйша старшина, деколи тілько близші члени гетьманської родини, Богданові сини, донька Катерина, жінка Данила Виговського, і сама гетьманова; жінки підіймали гостий, а нагляд над всїм мав як господар сам гетьман.

В половинї обіду, „в пів стола" гетьман казав собі налити вина в срібну чарку, виходив зза стола і підносив здоровля царя, або монар-

Полтавський Собор. ...

ха, від котрого прийшов посол; підчас кождого тоасту в містї стріляли з пушок. Гетьман навіть вчасї бенкету мав шапку на голові — на знак своєї власти; а як пушка стрілить, — оповідає один московський посол, — він встає, шапку здіймає і говорить: „дай Боже здоровля цареви!" ... Потім наступала стрілянина з усїх пушок.

По скінченю бенкету, „по столї", гетьман дякував послам, що зволили у нього „хлїб їсти", посли „витали ся з усїма і відїздили до сво-

го двора. Знов відводила їх почесна сторожа гетьманських дворян з осаулом і писарем; служба відносила послам дарунки від гетьмана — вино угорське та волоське. Посли деколи підіймали у себе старшину, що їх відводила.

Що дня заходили до послів ріжні старші та урядники; військовий осаул приходив рано складати послам „добрий день" від гетьмана; приходив городовий отаман, писар, полковники. Часом, а бувало се дуже рідко, гетьман сам складав візиту послам. Виїзд гетьмана відбував ся з великою помпою, при участи старшини і почесної сторожі. Паперед ішли трубачі і трубіли в труби; за ними ведено два осїдлані коні, прибрані в дорогоцїнні чапраки; гетьман їхав в „ридвані" або конем під бунчуком і червоною хоругвою; довкола їхали полковники, сотники, осаули, ішли піші козаки і гетьмани разом більше як 100 людей. Щоби показати послам свою почесть, гетьман висїдав вже перед воротами і пішки ішов через подвірє; посли виходили напроти, витали гетьмана і вводили через сїни до сьвітлиці. По звичаю віддавав гетьман поклін образам і починала ся дружня розмова....

По якімсь часї відбувала ся прощальна авдиєнция. Послів вела, як звичайно, почесна сторожа аж до двора. В авдиєнцийній сьвітлиці була зібрана старшина; вела ся офіцияльна розмова; потім писар приносив гетьманську грамоту і гетьман передавав її послам. Знов офіцияльні подяки і уклони — посли прощали ся і зі сторожею відїздили до свого мешканя. Тут присилав їм гетьман дарунки; звичайно був се расовий кінь, сїдло оправлене сріблом, дорогий лук, золочений „колчер", — часом мішок дукатів. Посли їхали з Чигирина під хоругвами, при звуках труб і літаврів; почесні сторожі відводили їх аж до границї.

Приєми послів — підводи, харчі, дарунки для них, коштували немало. Нераз жалували ся козаки, що богато гроший іде на „людей чужоземних". Доходи України — мовляли — великі, а що прийде до військової каси, все іде на утримуванє послів; треба було навіть заводити специяльні податки, щоби покрити сї розходи.... Але все таки послів приймала козаччина показно і з „честию"; чужі люди розносили славу козацького імени по широкій Европі.

ЛЄГЕНДА

Дівчину вродливу юнак покохав,
Дорожче од неї у світї не мав.
Ой, леле! — у світї не мав.

І кляв ся, божив ся, що любить її
Над сонце, над місяць, над зорі ясні,
Ой, леле! — над зорі ясні.

„Тебе я кохаю. За тебе умру...
Оддам за кохання і неньку стару!....”
Ой, леле! — і неньку стару!

Та мила його не боялась гріха;
Була, як гадюка, зрадлива, лиха.
Ой, леле! — зрадлива, лиха.

Всьміхнулась лукаво і каже йому:
— „Не вірю, козаче, коханню твому.
Ой, леле! — коханню твому.

— „Як справдї кохаєш, як вірний єси,
Менї серце неньки живе принеси”.
Ой, леле! — живе принеси.

Юнак мов стеряв ся: не їв і не спав,
Три днї і три ночи він десь пропадав.
Ой, леле! — він десь пропадав.

І став ся опівночи лютий злочин:
Мов кат, виняв серце у матері син....
Ой, леле! — у матері син!

І знову до милої, з серцем в руках,
Побіг, і скажений гонив його жах.
Ой, леле! — гонив його жах.

Ось-ось добігає, не чуючи ніг....
Та раптом спіткнув ся і впав на поріг.
Ой, леле! — і впав на поріг.

І серденько неньчине кровю стекло
І ніжно від жалю воно прорекло.
Ой, леле! — воно прорекло.

В останне озвалось до сина в ту мить:
—„Мій любий, ти впав... тебе не болить?"
Ой, леле! — тебе не болить?

М. Вороний.

Кирило Розумовський останній український гетьман.

Кирило Розумовський гетьман України від 1750 до 1764, за часів московської цариці Єлисавети. Розумовський був сином реєстрового козака з села Лемешів з Чернигівщини. До Петербурга поїхав як співак і був принятий до царського хору. Ставши гетьманом оказав ся чоловіком якому українське житє було чуже, через те що він виріс у Петербурзі. Він був послїдним гетьманом України.

ЛЇС НУЖДИ

Темна ніч покрила землю. Край лїса стояв якийсь молодий чоловік, а довкола него високі дерева витягали своє галувє, як би хотїли його вхопити. Перед ним розходили ся стежки на всї боки а він стояв і думав, котрою би йому іти, бо не знав дороги. Нараз рішив ся і пустив ся скорим кроком дальше та ішов все лиш наперед, бо так був задуманий, що нїчого не видїв. Ледви спостеріг ся, що дерева і корчі стають щораз густїйші; аж на конець спотикнув ся на якийсь корінь і упав. Аж тепер побачив він, що збив ся з дороги і опинив ся серед страшної глуші.

Він встав і пустив ся знову дальше, то сею то тою стежкою. Та дарма, кудиб й не ішов, а все вертав на то саме місце, де був спотикнув ся. Сили його опустили, голод зачав йому доскуляти. Він закрив собі лице руками і став голосно плакати.

Коли підняв голову знову, побачив перед собою якихсь трох людий, котрих перед тим не видїв. Перший з них мав на собі золотом вишивану одежу, а пояс його був виложений дорогими каменями. Другий був убраний в чорну одежу і мав червоний пояс, а третий мав на собі лиш грубу сорочку і простий ремінь. Він держав в руцї сокиру.

— Чого ти тут шукаєш? — спитали його ті три люди.

— Я гину — відповів молодець. — Змилуйте ся наді мною.

— Чогож ти від нас хочеш?

— Нїчого, лиш поможіть менї вийти з лїса.

— То вибирай собі котрого з нас, щоби тебе вивів.

А що молодцеви найлїпше сподобав ся той в золотій одежі, то він не роздумуючи, сказав: Я тебе собі вибираю!

Чоловік в золотій одежі усьміхнув ся, подав молодцеви руку, а тамті два десь щезли. Мовчки ішов молодець побіч свого провідника. Ішли дуже борзо, але дорозї не було кінця.

— Я втомив ся,— сказав наконець молодець і станув.

— Бачиш, дорога далека а тобі ноги послабли. Я не можу вивести тебе звідси. Але за кілька хвиль буде сюда їхати подорожний. Возьми отсей меч та відбери йому коня, а той тебе винесе звідси.

— Хто ти такий, що даєш менї таку раду?

— Я злочин!

— Щезай від мене! — крикнув молодець і кинув ся на землю.

Він чув ще, як чорт зареготав ся, а відтак не було вже нїкого коло него. Коли він отворив очи, стояло двох людий коло него.

— Що ти тут робиш?

— Вмираю. Ох, виведїть мене із сего страшного лїса.

— То вибери собі одного з нас, котрий би тебе повів.

Молодень надумав ся маленьку хвилинку, а відтак сказав до чоловіка в чорній одежи із червоним поясом: Тебе собі вибираю!

Не кажучи й слова подав йому незнакомий руку і повів його. Ішли дуже довго, аж прийшли на край якоїсь пропасти, з глубини котрої чути було якісь стогни і зойки.

— Бог сьвідком, що не можу вже іти дальше — промовив молодець на силу.

— Тому я й завів тебе сюди — сказав йому на то той чорний. — Лиш сею дорогою можеш вийти з лїса. Тут в споді сидить смерть, она вибавить тебе від всеї муки.

— Господи, хтож ти такий, що даєш менї таку, раду?

— Я розпука!

— Щезай від мене! — крикнув молодець і з превеликого горя повалив ся на землю.

— Коли отворив очи, стояв перед ним чоловік в грубій сорочцї з сокирою в руцї і сказав: Ходи зі мною, синоньку! То правда, що твоя дорога далека і повна трудів, але хто терпеливий, тому Бог помагає.

Молодець подав йому руку, а незнакомий ішов побіч нього. Сокирою рубав він пнї, що заступали їм дорогу, і вів його через найгустїйші корчі.

— Возьми отсю колоду на плечі — приказав йому незнакомий.

Молодець послухав, хоч голод і утома його мучили. Але чим дальше они так ішли, тим рідший ставав лїс, а тягар, який він двигав, здавав ся за кождим кроком лекший.

Наконець дійшли до кінця лїса, а перед ними показала ся велика лука, озарена світлом всходячого сонця.

— Ми дійшли вже до цїли — сказав незнакомий — лїс, через котрий ти лише що перейшов, то лїс нужди. Не забувай на то нїколи, а тепер скинь тягар з себе.

Молодець скинув колоду з плечий і спитав: Хтож ти такий, добрий друже, що вів мене так знаменито?

— Я праця — відповів незнакомий і щез.

ОДНА НЇЧ НА ДНЇ МОРЯ

Оповіданє моряка із залоги підводної лодки).

На нїч ми мали спуститись на дно моря. Залога потребувала конечно хотяй одну нїч спокійно переспатись і відпочити, щоби набрати сили на дальші днї трудів і працї.

А так гарно і спокійно спить ся на мягенькім піску моря. Здаєть

ся, що тоді ціла підводна лодка перемінилась у вигідне ліжко. Тільки море мусить бути спокійне, бо коли на горі йдуть бурливі филї, то їх слїдно навіть у значній глибині, і тоді лодка хитаєть ся на всї сторони. В такім випадку нема хиба гіршої муки і в самім пеклї.

Наша лодка поволи спускала ся глибше і глибше. Глибінь моря в тім місци ми передше докладно вимірили оловянкою. А чим лодка більше наближалась до морського дна, тим її електричні машини повільнїйше працювали. Коли лодка находила ся всего лиш кілька метрів від дна, машини станули.

Нараз почув ся легенький удар. Далеко лекший ніж той, коли зелїзничий поїзд стає. Ми находились на днї моря. Скоро напомповано ще трохи більше води в кітли, аби обтяжити лодку, а потім кождий пильно і строго оглянув ще раз всї вентилї і затички, щоби переконатись, чи нїгде не показуєть ся хоч би капелиночка води.

Остаточно замельдовано, що все в порядку. Коли полишено потрібні коло машин варти, — вся залога дістала свободу робити, що хоче.

І залога — самі блїді і змучені та замащені оливою постати, однак сьмілі і горді хлопцї — перейшли до кімнати, призначеної на відпочинок. Там запанувало гамірне житє. Всї сміялись і говорили миючи ся від бруду й оливи.

— Гей, кухаре, а що нинї даси їсти? — стали кликати всї весело до кухаря(правдивого чарівника, який вмів з невибагливих засобів все зварити щось смачного і доброго. Тепер він стояв перед своєю маленькою електричною кухнею і пильно та завзято мішав щось варихою в кітлї. А пахощі від того аж скоботали в ніс).

— Воловий гуляш з бараболею! — відкликнув кухар, не перериваючи своєї роботи. — За пять мінут буде готовий.

І дїйсно за пару хвилин ми засїли при столї і пильно змітали з тарелїв подану страву. Електричні прилади до огріваня видавали з себе приємне тепло, яке в кімнатї, де не було найменшого руху воздуха, підносило ся сейчас в гору, так що коло стелї було о скілька степенів більше тепла, ніж при підлозї. Грамофон безнастанно грав марші і пісні.

* * *

Нараз потім стало тихесенько. Залунала рідна пісня, на днї моря, далеко від вітчини....

Лодка лежала тихесенько на днї моря. Не ворохнула ся нї на волосок.

А ми небавком поклали ся в наші гамаки, щоби по довгих безсонних ночах ужити сну і спокою — на днї моря....

РІДНІ КРОВАВІ ПОЛЯ

Ой поля ви поля!
Мати — рідна земля!
Скільки крови і слїз
По вас вітер розніс!
Він розносив кругом,
І Днїпром і Днїстром
В Чорне море котив,
Босфор кровю поїв — ,
Від Карпат за Кубань,
По-за Сейм, за Есмань,
По траві, по степах,
У ярах, у горах,
І на листї в лїсах
Блищить, наче роса,
Наша рідна сльоза,
Наша тямка лиха —
І блищить, і горить,
Жалем серце гнїтить:
Та сльоза горяча
Душу чулу пече.
Сивий дїду — Днїпро!
Свої води давно
Ти всї морю віддав
Собі слїз ти набрав.
І в Днїпро і в Прут
З гір не води течуть...
То не повінь була,
Що поля залила.
Не водою заливсь
Днїпровою наш Низ, —
То з народних із слїз
Береги розійшлись....

О. Кониський.

ПРОФ. ОСТАП ГРИЦАЙ.

ЖИВЕ СЛОВО ШЕВЧЕНКА

(1814 — 1914).

І Воно не вмерло.

В сто лїт опісля, як Його творець нужденним кріпаком звитав сонце в глухім моринецькім закутї, слово Тараса Шевченка, або скажімо радше, слово України — заяснїло божественним сяєвом безсмертности. В ряді імпозантних святощів людства, що їх воно зберігає собі від двайцяти віків — найшло ся місце і на невибагливі своїм одягом ті Шевченкові пісні, які нині з естрад концертових саль ворушать тисячами на ших слухачів з тою нїколи незбагненою силою, яка є все і всюди царською признакою ґенія. Так. На вид вони невибагливі до стидливости. Головно ми, винїжені естети XX. віку можемо з того огляду робити наші досліди і закинути колишньому пастухови, що він іменно і на вершинах своєї творчости викидає зі себе свої ґейзерові слова з наївністю пастуха.

А пастух з Кирилівки назвав себе кобзарем, був ним і тільки ним, не знав нїяких тайн рафінованого артизму і не розумів ся цїлком на курсах оригінальности. Він співав як мужик. І почував тільки те, що могли порозуміти мужик, дитина і проста жінка. Його невидною авдиторією все були сїльські дївчата. Все він до них звертаєть ся, все говорить до них навіть протягом найповажнїйших місць в своїх творах та ілюзіонує іноді їх прості відповіди, що здаєть ся нам, наче-б ми були в читальні, або на майдані: Сей невидний круг білих дївочих лиць, потоплених мовчазно в горесну пісню про синії, окуті кригою гори Прометея — се одинокий в своїм роді артистичний контраст. Не має його навіть Рімбо, ні Вайльд, ні Гередія. У них є правда чудові рими, про які Шевченко не мав понятя навіть тоді, коли в своїм посланію тулив до зболїлої груди Україну на протяг віків. Бо він не вмів навіть заховати всюди риміки чотиривершів, а його ритм своєю осцеляцією приводить іноді до розпуки не тільки перекладчика, але і того читача, який бажає аритметики віршового метрум. Не вмів — здаєть ся навіть стетови, бо йому се було байдуже. Але той брак куншговного риму рекомпазує Шевченко тим контрастом між простою душею а найглибшими проблемами житя, на який з поміж всесторонно образованих поетоманів заходу здобуло ся тільки кількох на сто лїт. А може і то нї. Бо Шевченко се майже один поет в світовій лїтературі, який так тїсно ідентифікуєть ся з найглибшими проблємами житя, що то за ними його майже не видко. Україна — се я. Іноді цїлими сторінками його „Кобзаря"

здається нам, що се не говорить поет — тільки Україна як така. І нема може поета в світі, для якого трагізм життя докола нього таким був виключним мотивом, як для нього. Хто в нас в силі те зрозуміти? Ще хиба один Шілєр вмів так ставити ся на овиди світів, як він. Але Шілєр конструував світ після фільозофічної доктрини і стидав ся за евентуальні неправильности в його устрою, а Шевченко бачив все тільки неправильности і почував безсмертну лють ізза них. Рідко хто з поетів так вмів у пісні лютити ся як він. Ще нині, читаючи ті спінені кровю слова, нас прошибає дрож, а всяку авдиторію вкриває глибока тиша, коли ті ґейзери його сердешної люти пливуть з уст кільканайцятьлїтного декляматора. Його не трудно деклямувати — саме ізза того, що він почував те, що почували мужик, жінка і дитина, і висказав те трохи не їх словами. Адже він до дівчат все звертав ся і їх непорочною інтуіцією провірював правду свойого почуваня. Правда — він рідко коли вмів розбавити свою ніжну авдиторію ясними сценами чистого артизму. десь колись змалює ділю в роді вишневого садку коло хати і тих дівчат, що не хочуть спати, і того соловейка, що їм виспівує таємну тугу з душі. Шевченко є абнеґацією всякої ідилї. Той замучений за волю України все майже розпятий на хрест і все чує горячу кров Прометея на своїм лоні. Тому його усміх, його ідилїчний малюнок такий все гли-

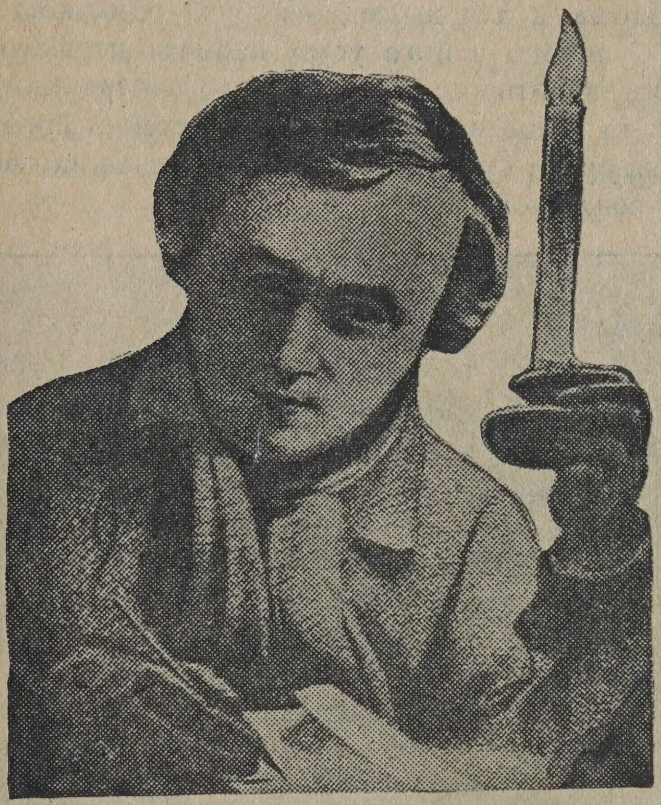

Тарас Шевченко в молодім віці. Автопортрет.

боко вражаючий, наче усміх дитини спочиваючий в обіймах демона. Здаєть ся нам, начеб він не мав часу на погідне оповіданє — щойно блисне білий сніг його хат і зелених гаїв — вже бідолашний рай запа люєть ся, світом несеть ся демон кривди і йому — кобзареви — треба кидати йому на зустріч слова, як клуби живучої крови. Бо Шевченкови однаково чи він в неволї неоплаканий своїми та забутий умре, за теж йому не однаково, чи демон деспотизму не приспить його суспільства. Хто з нас новітних гіпокритів, затроєних скептицизмом авто-адораторів зрозуміє глибини, з яких плили такі почуваня? Для кого з нас вітчина як понятє стане, до такої степени пережитєм, що для нього? Ось те є в Шевченка анахронізм — ся його безсонна любов до того, що для нас попри всї фрази нашого часу, є студенним понятєм. Його два-три слова мають в собі більше патріотизму, як всї наші вічеві тиради. Бо ми розумуємо, підчас коли він тільки почував. Для нас Україна — се сюжет, тема, мотив, а для нього вона була одинокою дійсністю. Те слово „брат" — щойно в його устах набирає первісного значіня. У нього цїлий світ зводить ся кінець кінцїв до поневоленого середовища братів і сестер та закованої матери. І Прометей в його інтерпретації нам близький як брат і Гус і цїлі ряди тих козаків, що він їх виводить на овид своєї опечаленої душі.

Село Кирилівка, де родив ся Тарас Шевченко.

Він так глибоко вірить в нашу симпатію, що не задає собі нїколи труду малювати острійше людину. Гамалїя, Підкова, Гайдамаки — чи є хоч одно лице, одна постать змальовані про себе, по правилам обсер вації? На що? Адже головна річ — кайдани порвіте, а ви те розумієте—

нї? І на що бавити ся описами, коли з глибин поневоленя ідуть болючі крики?

Як сказано — Шевченко не мав часу на такі описи, бо над ним раз на все схилив ся горесний Ангел України і він мусить хватати душею його сердешний шепіт. Він не творить артистичних цїлостий, тільки говорить все до когось про горе. Тон скарги тому такий характеристичний для нього. І той тон апострофованя, дискусії та вибухів гнїву.. Протягом одної поеми він розправляєть ся з Богом і з Хмельницьким і з ворогами і всмиряє свою душу лагідним словом до братів. А все і всюди пристрастно і — сказати-б — очайдушно як пристало на ґенія. Кілько то разів він грізно звертаєть ся до Бога! І не диво — сей уроджений кріпак — все при тій нагоді краще вдаряє в струну Прометея, як ось Шелї або Ґете. Бо для Шелї і Ґете — біль Прометея був тільки сюжетом, темою, мотивом, а для нього одинокою дїйсністю його душі.

Здаєть ся нам тому, що Шевченкови чисто артистична сторона творчости мусїла бути свідомо несказано байдужна. Що він дивив ся на штуку як орґан національної самооборони і що йому може здавало ся святотацтвом знизити штуку до чогось в роді забави для читача. Тимто в нього нема властиво нїколи артистичної структури акції — опо віданє про себе все є байдужне, головна річ — ідея. Ідея болю. І тому він є так несказано далекий від усього, що називаємо брехнею штуки. В нього нема нїяких ілюзій. Ще хиба тільке Леопарді вмів так правдивими і так страшними сльозами плакати як він. І той жаль, який пливе з кождого слова є так могучий, що знимаєть ся все в сторону судьби і богів і вслухані в його звуки ми є безсильні проти його простого слова, бо Шевченкове слово не належить до него, тільки до народу як такого. Що тим самим він як артист інтересний головно для Українця — то треба сказати. І те, що чар його рідного слова знищить мабуть і найкращий переклад. Одначе в нас він стоїть саме тим подихом своєї землї і тому могучою красою справдї пережитого почуваня, яке головно тепер, в часах наших письменницьких кокетерів; із брехливими ефектами лїричних кунштів по правилам: штука для штуки, являють ся нам просто казочною минувшостию.

ЛІЛІЇ.

У пишних палатах якогось маґната
Роскішні лїлії цвили;
Їх люде з далека, де вихор та спека,
На втїху собі завезли.

Любують їх очі, веселї дївочі,
А часом і хмурий маґнат

На їх як погляне — нудьга нараз тане
Пругів на чолї вже не знать.

Оттак вони пишні, усякому втїшні,
Мир в серце людське подають;
А люде не знають і гадки не мають,
Як сльози в ночи вони ллють....

Чогож то їм шкода? Аджеж, і врода,
І розкіш і шана їм є....
Не люба їм шана у гордого пана,
Їм краще убоге своє;

Їм краще у бідній країні їх рідній,
За панську ту ласку здались;
І спека пекуча, і вихор летючий,
Що їх опалили колись....

Так ти, моя крале з далекого краю,
Неначе лїлїї мої;
Здаєть ся, й на волї, у шанї і холї,
Та все бо не в рідним краї.

Твій погляд ясненький, твій сміх веселенький
Та щирая ласка твоя
Усїх нас єднають, усїх нас витають,
Як тихая з неба зоря.

Поглянем із боку (нехай бо нівроку)
Та й скажем: „життя тобі рай".
А все ж твоя втїха — поплакати стиха,
Згадавши веселий свій край.

І. Манджура.

ХРЕСТИ

Лїсисті взгіря Карпат затїнюють густими борами бистрі води Прута й богате підгірське село Л. в надвірнянськім округї, що розложило ся по обох боках ріки. Лїси тут переважно листкові: дуби, буки, берези та лїщина. А висше них почуєш запах ялівцевої живиці. Здаєть ся тобі, що входиш в якусь затишну сьвятиню, отїнену вічними гаями, овіяну запахом святого... кадила. Поважно шумлять дуб й рослі берези, перешіптують ся про незнані нам тайни.... А повага таємни-

чого їх говору удїлюєть ся твоїй душі, врочистю наповнює твоє серце, дивним забутєм уповиває твої нерви. Поважні дуби глядять гордо в діл на пінистий Прут і на тонкі лози в лугах, що гнуть ся від вітру: сьвідомі того, що є сторожами всходу в могутні верхи Чорногори.

Чиж смів би ти подумати, що найдеть ся зухвалець котрий заколотить їх відвічний спокій й сягне безправно святотатською рукою, щоб зломити їх могутне гилє? Чиж сьмів би ти провірити, що їх урочисту повагу розвіє колись злобний сміх підлого розбишаки?... А все-ж таки стало ся! Недавно ще горіло тут кріваве пекло, що сушило мох і нїжну травицю лїса, а серед лїсової сьвятинї прорізували свисти смертоносного олова і стали. Та буря проминула. Зістали ся рани в землї, що зївають... І нїхто не береть ся їх лїчити, нїхто не витягає з них зелїза, ні трійливої міди.

Зістала ся також коло пятьсот метрів довга могила, що, наче пухлина на тїлї людини, тягне ся збочем гори! Вона ще сьвіжа, ледви вкрита травицею й жовтим листєм.... А на обідвох кінцях того незвичайного гробу стоять два високі хрести, вироблені з галузий повалених гарматними кулями дубів. Химерна доля судила їм стояти на сторожі костей тих самих людий, що немилосерно звалили з ніг їх батьків.... І здаєть ся тобі, що чуєш стогін дубів, які падають, зойк ранених беріз, плач пошматованої землї....

Запорожська фігура.

НАЙДОРОЗША ПЕРЛИНА

Бачив я всякі перли
І коштовні самоцьвіти;
Але єсть одна перлина,
Що з усіх найкраща в світї.

Купувать її не можна.
Або нею торгувати;
Її часто мають бідні
І частїйше, ніж богаті.

Ту перлину не дістати
Ні з печер землї, ні з моря;
Тілько той її знаходить
Хто чутким родивсь до горя.

Одібрать її не зможе
Нїяка злоба несита.
Єсть вона — сльоза святая,
За нещасний люд пролита.

В. Самійленко.

КОЖДИЙ КЛИЧЕ

Всюда гомін, тужні сьпіви
Геть лунають у чужину:
Кождий кличе до обнови,
За край любий, Україну.

Всї гомонять розпучливо:
Ратуймо, народ в неволї!
Ми не хочем жить в оковах,
Ми хочемо волї, волї...

Волї хочем, хочем раю,
Та не вміем дружно стати.
В нас говорить ся богато,
А дїло в нас — спати, спати...

С. М. Дорощук.

ОРДА ЙДЕ...

Про татартькі дикі орди пише М. Аркас в своїй історії України таке:

Зимою 1237 року татарський хан Бату зі своєю ордою посунувсь на північ. Звоював Камських Болгар, і почав руйнувати одно руське князівство за другим. В 1239 році повернув він на південь, до нас на Україну.

— —

Страшною хмарою йшла його орда. Попереду кінні ватаги її палили й рабували усе перед себе, людей вирізували і брали у неволю, забирали худобу і коні; за тими ватагами сунула головна орда із возами, гуртами скоту і верблюдів, табунами коней, отарами овець, жінками і дітьми. Стогін і рев підносив ся від орди, і здалека було чути, що вона наближаєть ся; де вона пройшла земля ставала чорна, як після сарани, — ще навіть гірше, бо нікого — ані чоловіка, ані скотини живої нігде не було видно. По спалених селах та городах усе, що можна було забрати, вони забрали; людий брали у неволю і гнали перед собою, як отару; худобу і коні долучували до своїх табунів та гуртів; старих, малих та хорих без жалю вбивали — по майданах. Після татарського наїзду валяли ся на земли непоховані люде та коні — дивлючись у небо своїми мертвими очима та вишкіривши зуби, вони наче усьміхали ся до вовків та орлів, котрі шарпали та розтягали кістки їх навкруги.

—

Так перейшли Татари, Чернигівське, Київське, Волинське і Галицьке князівство

ХМАРИ

Сунуть ся, сунуть ся хмари,
Темні, брудні,
Наче злих фурій отари,
Мов ті привиддя страшні.
Вітер гуде, завиває,
Гіля зелене ламає,
Цвіт молодий обриває —
Цвіт на весні.
„Сонечка, сонечка з неба,
Світла й тепла!
Жити нам, житоньки треба!
Весно... ти нас завела..."
Тужить зелена діброва,
Плаче травиця шовкова,
Хилить ся квітка чудова —
Квітка мала.
Сунуть ся, сунуть ся хмари —
Думи сумні.
Де ж ви поділи ся, чари —
Мрії щасливі, ясні?
Чи вже вам більш не ряснїти,
А чи, зірвані, вам, квіти,
Вянути тільки й марнїти
В серци на днї?

М. Вороний.

УБОГИЙ

Дощ холодний хлюпотить,
Лист пожовклий шелестить,
Вітер віє в димарі,
Чорні хмари угорі...
Лїто швидко пролетїло.
Холод. Мерзне схудле тїло;
Нїчим печі прокурити,
Нїчим дїточок прикрити.
Вже два роки недорід:
Нї з чого зварить обід,

Де не кинеш ся — біда!
Скрізь убожество, нужда....
Обтоптав усї пороги —
Не знайшов нїгде спромоги....
Деж ти, де, моя надїє,
Що ще сонечко пригрїє?!...
Дощ хододний хлюпотить,
Лист пожовклий шелестить,
Вітер віє в димарі,
Чорні хмари угорі.

С. Шелукин.

ЧИ ЖЕНИТИ СЯ?

(Турецька небилиця — Шем Будділа).

Гамді ібн Наім задумав женити ся, але якось довго не міг на то важити ся, — бояв ся, бачите, що буде опісля каяти ся з того. Нако-ець постановив собі розпитати сотку людий і зробити так, як йому ільшість порадить.

Як постановив, так і зробив. Одні намавляли його конче женити я а другі так само рішучо йому відраджували, аж остаточно він вже е знав, що робити. Розмавляв вже о тім з девятьдесять і девятьма, але акий був з того мудрий як і перед тим. Тодї він собі подумав: Спи-аю ще сотого — як той мене порадить, так і зроблю!

На другий день вже досвіта вийшов він на улицю, щоби спитати араз першого, котрого стрітить. Аж ось надїхав якийсь чоловік вер-ом на палици очевидно якийсь дурноватий.

— Вступи ся з дороги! — крикнув до него той якийсь дивний здець — щоби тебе мій кінь не вдарив.

Гамдін ібн Наім відступив ся і вже не сумнївав ся, що той незнако-ий то якийсь несповна розуму. Але що він вже постановив собі зро-бити так, як його перший порадить, то крикнув за ним:

— Чуєш, свату! Кажи свому коневи станути, я би хотїв тебе щось опросити.

Їздець сїпнув поводами і станув. — Кажи борзо! Чого тобі треба? — сказав він і почав удавати, мов би то палиця норовила ся і не хо-їла довго стояти.

— Я думаю женити ся, та хотїв би спитати тебе о раду — відповів Гамді.

Той на палици надумав ся трохи. — Мій соколику! — відозвав ся

він відтак. — Жінки бувають з трох таборів. Жінка з першого табору буде слухати, жінка з другого табору буде тобі ворогом, а жінка з третого табору буде тебе слухати і буде тобі ворогом. Стережи ся, щоби тебе мій кінь не вдарив! Вйо! — і поїхав дальше.

Гамді подумав собі: Що той дурноватий наплів мені якоїсь дурниці? Та як мені пізнати з якого табору яка жінка? Хиба побіжу та ще раз його спитаю!

— Гей, свату! Зажди трохи!

Незнакомий станув як і передтим.

— Скажиж мені, як я маю пізнати, з якого табору яка жінка?

— То річ дуже проста. Жінки з першого табору, тоті, що слухають, то дівчата. Коли посватати яку дівчину, а она перед тим не знала ся ще з ніяким мужчиною, то она держить ся першого. Жінки з другого табору, тоті, що ворогами, то вдовиці, що мають дїти. Коли оженишся з такою, то можеш бути певний того, що не будеш мати спокою. Она все буде більше любити свої дїти як тебе. А тоті, що з третого табору, то бездїтні вдовиці. Коли будеш для неї лїпший, як був перший єї чоловік, то она буде тебе любити. Колиж нї, то она все буде згадувати свого першого небіжчика та казати, який він був добрий, а тебе буде ненавидїти. Стережи ся, щоби тебе мій кінь не вдарив! — Вйо!

І він знов поїхав дальше.

Гамді ібн Наім не мав спокою: чи то якийсь дурноватий, чи якийсь мудрий, що йому так радив?

— Гей, свату! Зажди ще третий раз!

Їздець станув і спитав, чого Гамді хоче.

— Скажи мені поправдї, хто ти такий? Ти говориш так мудро, а при тім робиш так, як дурноватий. Але коли ти не дурноватий, то хто ти такий? —— "

— Я з роду Бені Аміра і мав дві жінки, котрі мені обі померли. Мої свояки настають тепер на мене, щоби я конче ще раз женив ся. Я вже не знаю, як собі дати раду з моїми дорадниками та й удаю дурноватого. Стережи ся, щоби тебе мій кінь не вдарив! Вйо! — і він поїхав на своїй палици дальше.

І. ДЕ-ЛЯ ФОНТЕН

ОКРАДЕНИЙ СКУПАР

Оден скупар був страшенно захланний на гроші. Він жалував собі навіть найконечнїйших річий до житя, щоби лише зложити велику суму. Собі від губи відоймав, морив ся голодом, ходив в старих лахах, щоби призбирати як найбільше золота. Однакож не він мав золото, але золото мало його. Він був невільником золота.

Гроші свої він закопав в земли, а разом з ними і своє серце. Він нїкого і нїчого не любив, лише гроші, хотяй не мав з них найменьшого пожитку. Одинокою його приємностию в житю було думати про свій скарб і бігати крадькома до сего місця, де його закопав. Там добував з землї свої улюблені дукати, переглядав їх, перечисляв і любував ся їх видом.

Але одного разу підглянув скупаря якийсь робітник та забрав йому цїлий скарб. На другу днину прибігає скупар, відкриває свій схованок, а з золота анї слїду. Взяв отже плакати, ломить руки, рве волосє, йойкає і клене. Коли сю розпуку скупаря побачив якийсь прохожий, питає його, що таке стало ся.

— Ох, вкрали менї мій скарб, моє щастє! — відповідає нещасливий скупар.

— Ваш скарб? А де-ж він був?

— Ось тут, під сим каменем!

— А чому-ж тут? Чи ми жиємо в часах татарських нападів та грабежів? Чи-ж не лїпше було зложити свої гроші в скрини, поставити її в своїй комнатї і брати з неї гроші, кілько і коли вам було треба?

— Що?! Брати гроші? Пускати їх в світ? — мої любі, мої солодкі дукати?! Марнотравити їх? Сього я нїколи не робив і не зробив би!

— Ну, коли так, то не маєте чого так дуже гризти ся. Страта ваша не така знов велика. Бо коли ви вашого скарбу нїколи не рухали, лише на него дивили ся, то положіть на його місце камінь. Нехай вам годї здає ся, що се ваш скарб. А пожиток з него для вас і для людий буде той сам, що і з вашого золота.

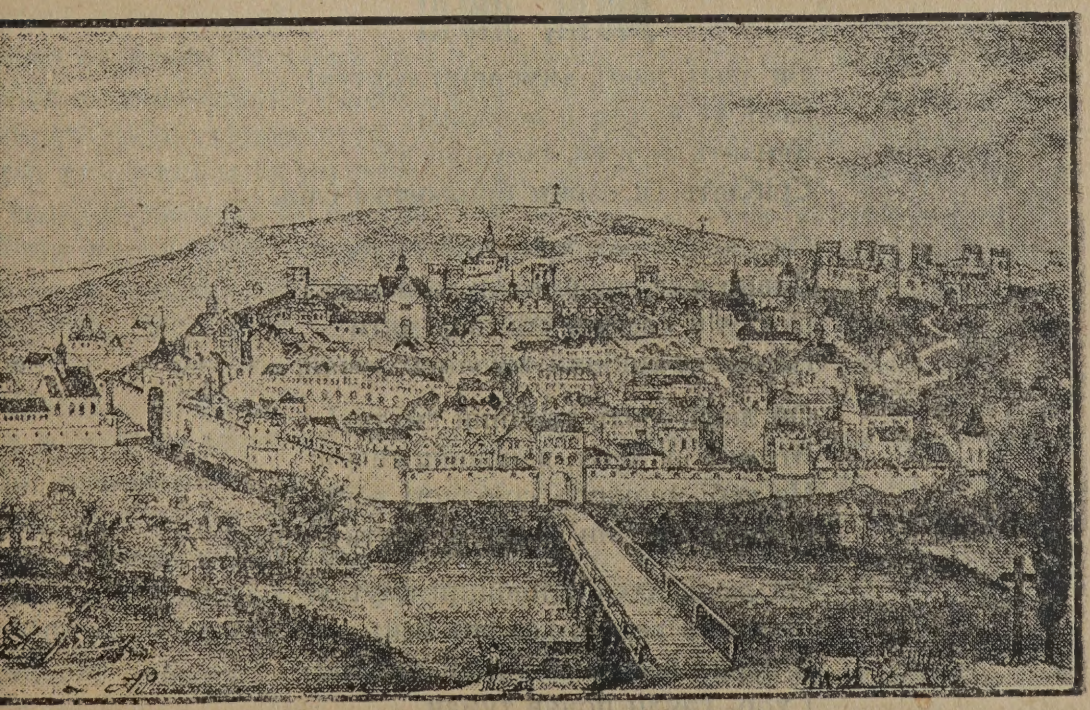

Старий Перемишль, з сучасної гравюри.

НЕ ЧУЖОГО МИ БАЖАЄМ

Серед поля широкого дубець виростає;
Ой там полем на воронім молодець гуляє.
Віють вітри, віють буйні аж дуб похилив ся;
Скажи, скажи, козаченьку, куди ти пустив ся?

Чи ти їдеш в Туреччину Христян визволяти,
Чи ти їдеш на Вкраїну волі добувати?
Не йду я в Туреччину а нї на Вкраїну,
Од могили до могили соколом полину.

Полину я, полину я, до могил приляжу,
Батькам нашим всю тяжкую недолю роскажу.
Роскажу їм наше горе, наше лихолїтє;
Тепер, скажу сердешнії, поблагословіте.

Благословіть! погуляєм у чистому полї!
Не чужої ми шукаєм, а своєї долї!
Не чужого ми бажаєм, а свойого права:
Де полягла, там воскресне наша рідна слава!

М. Шашкевич.

ЛЮЛЇ, ЛЮЛЇ

Ой люлї, люлї, химерний смутку!
Шепоче вільха й верболіз;
Квилить задума, шовкові вії
Сріблять ся синим брилянтом слїз.

Ой люлї, люлї, дрімучий смутку!
Давно вже сонце пірнуло в гай;
Поснули квіти в обіймах мяти;
Перлисто-срібний журчить ручай.

Ой люлї, люлї, таємний смутку!
Втомив ся легіт, вільшина спить;
На небі меркнуть сріблясті зорі,
Снують ся тїни... Цить, смутку, цить!

Ой люлї, люлї, зловіщий смутку!
Зітхають верби, хвилює лан;
З царин несеть ся туман-задума;
І хорі груди поняв туман.

П. Карманський.

ЯК ДІЙТИ ДО БОГАЦТВА

ПРИМІРИ З ЖИТЯ ВЕЛИКИХ КУПЦІВ

(За С. Смайльсом.)

Кождий чоловік бажає улекшити собі житє та зробити його вигідним; кождий хоче дійти до заможности і богацтва. Ріжними дорогами йдуть люди зо сеї цїли: оден працює на рілї, инший в ремеслї, ще инший кидаєть ся до промислу. Кожда дорога доводить до мети; до чого небудь взяти ся, можна здобути маєток, як тілько працювати витревало і розумно. Але найбільше користи дає нинї торговля, купецтво.

В нинїшних часах кождий є по трохи купцем. Бо купцем є не тільки сей, хто веде сам якесь підприємство, але й кождий, хто що небудь продає або купує. Але як мало таких, що справдї розуміють ся на торговлї і вміють пильнувати своєї користи! Неоден через власний нерозум і незнанє сам приносить собі шкоду і руїну! Стати купцем — легка річ, але бути добрим купцем — завданє тяжке і трудне. Хто хоче дійти до маєтку на купецтві мусить пізнати ся з основами торговлї, приглянути ся докладно купецьким звичаям, присвоїти собі купецькі прикмети.

Перша прикмета, якою визначаєть ся добрий купець, се віра у власні сили. Кождий, чи він родив ся в палатї, чи в сїльській хатї повинен оглядати ся тільки на себе самого, бо лиш тою дорогою зможе дійти до заможности і щастя. Вірити в свої сили — се не легка штука; самостійність розвиває ся поволи і треба довго у нїй вправляти ся. Той, хто оглядає ся на чужу поміч, сам собі шкодить; хто виховав ся в великих вигодах за молоду, той на старість живе звичайно в нуждї. Лїпше працювати від дитинства, зростати серед перешкод і недостач, як лежати на мягкій постели і чекати, коли щастє само прийде до чоловіка. „Все так буває, — каже Шульце з Делїч, відомий орґанїзатор кас, — що челядники й робітники талантом, витревалостию вибивають ся з нужденного місця на перше становище, обіймають провід в найзвичайнїйших підприємствах, доходять до значного майна або принайменше знаходять собі спокійне забезпечене на старість. А противно бачимо часто, що сини богатих батьків, що стоять в найбільше успішних умовах на початку карієри через неспосібність, лїнивство, марнотравність запропащують маєтки і зовсїм зникають з промислового світа, або знайшовши науку в нещастю, на ново мусять зачинати карієру. Таким способом все відбуваєть ся переміна і рух між крайними місцями в промислї — від великого підприємця до найбіднїйшого робітника, і на відворот. Причина сього лежить в люд-

ській природі. Кождий знає, що незвичайно тяжко виробити собі висше становище, особливо коли так стало ся, що чоловік родив ся в найбіднійшій суспільній верстві; але як раз тому, ізза тих перешкод і непоборимих трудностий, знаходять ся люди, що працею і витревалостию успішно розвязують се тяжке завданє. Се лежить в природі чочоловіка, що його спосібности й прикмети тільки тоді розвивають ся вповні, коли лишимо його на власні сили серед тяжких проб долї. З другого боку, коли нема конечної потреби, примусу, коли одїдичені засоби позволяють виконувати дїло без напруженя, — чоловік легко уступає перед перепонами, тратить змаганє до працї, хоче уживати без труду, — а все те веде до знесиленя і деморалїзації..."

Можна подати богато прикладів з житя купців і промисловців, які зачинали з голими руками, а вірою у власні сили і невсипучою працею дійшли до великих богацтв. Стефан Жірар, що помер у Філядельфії 1831 р., лишив маєтку 75 мілїонів франків. А до Америки приїхав в дванайцятім роцї житя без найменшого майна, як простий хлопець на корабли; незвичайною витревалостию, сміливими підприємствами, не оглядаючи ся на нїчию поміч, дійшов до становища одного з найбільших купців на світї. — Таким самим способом дійшов до майна Німець, Яків Астер. Також був сином бідних батьків, виїхав до Америки з невеликим засобом товарів. В часї подорожі пізнав ся з якимсь купцем, що торгував футрами, а той змалював йому користи такої торговлї і намовив до такого підприємства. Приїхавши до Ню-Йорку, Астер вступив до одної великої торговлї футрами, підівчив ся, чого було треба, і заложив з малим капіталом власний склеп; вів його з таким розумом і працею, що по шістьох роках зібрав 200.000 долярів. З часом розширили ся його відносини, його торговля футрами обняла цїлий світ, а його кораблї були на всїх морях. По смерти 1848 р. лишив 30 мілїонів долярів. Всїм відома історія родини Ротшильдів, славних мілїонерів. Основу під богацтва сього роду положив Анзельм Ротшильд, Жид, роджений у Франкфуртї 1743 р.; до маєтку дійшов з нїчого великим розумом і працею.

Кождий сам є паном свойого щастя. Кому не щастить ся, то звичайно його власна вина. Оден Анґлїєць пише: „Всї жалї на світ є неоправдані; не бачив я нїколи заслуженого чоловіка, якого люди не оцїнили б; недолю завдячуємо звичайно самі собі". А инший Американець говорить: „Все, що люди говорять про недоцїнені заслуги, се звичайно говорене людий неповоротних і нерішучих, які хочуть скинути на світ причину свого нещастя. Хто має знанє і хоче працювати, все знайде собі місце дїяльности. Сміливі люди, на яких так часто нарікаємо, що забирають нам хлїб, звичайно визначають ся великою енергією і рухливостию, і для того доходять до богацтва..."

Пильність се також прикмета, без якої не може обійти ся анї купець анї всякий инший чоловік. „Пильність се мати щастя", каже Венямин Франклїн. „Лїнивство все робить трудним, пильність все улекшує. Лїнивство лїзе так поволи, що легко може дігнати його

біда. Лїнивство як ржа — нищить більше як праця; ключ, якого все уживають не тратить блеску. Працею і витревалостию маленька мишка перегризе велику линву; малі удари сокири валять найбільші дуби. З лїнивства пливе журба, з непотрібного відпочинку нудьга". А инший письменник каже: „Лїпше дїяльне пекло, як лїнивий рай!" Хто не пильнує своїх інтересів, сам готує собі руїну.

Оден властитель великого маєтку через лїнивство і невмілу господарку так підупав, що мусїв продати половину своїх дібр, а решту пустив в аренду на 20 років. Ще не минуло 20 років, коли одного разу питає арендар дїдича, чи не хотїв би продати свого майна. „Чи може ви хочете купити?" відповів здивований пан. „Як згодимо ся на цїну, то дуже охотно". Пан здивував ся ще більше: „Скажіть менї, як се може бути: я не міг удержати ся, хоч мав доходи з маєтку два рази більші і не потребував платити чиншу, а ви господарите на половинї майна, платите за аренду і ще зложили такі гроші, що хочете купити землю?" „Се дуже просто", відповів арендар. „Ви сидїли собі спокійно, а я сам працював — і тепер збираю овочі своєї працї".

При пильности потрібна купцеви точність, порядок і докладність в кождім дїлї. Всяку роботу, навіть найменшу, треба виконувати старанно і докладно. Недокладність, поверховність приносить велику шкоду навіть пильним і роботящим людям. Не можна мати довіря навіть до чесного чоловіка, коли він є неуважний або недокладний; кожду роботу треба оглядати подрібно, бо не можна вірити йому на слово; його недокладність приводить все неспокій, заводи, непотрібні труди.

Характеристичною прикметою англїйського полїтика Карла Якова Фокса було се, що кожду справу переводив дуже докладно і сумлїнно. Коли вже був на високім урядї, хтось скритикував його письмо. Фокс зараз приняв собі учителя калїграфії і писав з взірців як малий ученик, поки не поправив собі характеру письма. Практичний купець що має богато до писаня, дуже велику вагу привязує до читкого і гарного письма своїх помічників і се нераз рішає про долю молодих купців.

Ще більше потрібна точність що до часу. Хто в означенім часї сповняє се, що обіцяв, знаходить у кождого пошану і довірє. А хто є неточний в часї, тому і в инших справах не можна вірити. Коли оден з секретарів Юрія Вашінґтона оправдував ся, що не прийшов на час і складав вину на годинник, Вашінґтон відповів спокійно: „Або ви знайдїть собі инший годинник, або я знайду собі иншого секретаря".

Порядок і точність се прикмети, без яких купець не може обійти ся. Звичайна причина, чому упадають ріжні підприємства се те, що в їх веденю нема нїякого пляну і порядку. Основою кождого інтересу, є точні купецькі книги. Хочби обсяг інтересів був найменший, має бути у нїм лад і порядок. А до порядку належить записувати в книжках все, що наше майно побільшує або поменшує, всї приходи й розходи, належности й довги, — щоби в кождій хвилї мати докладний образ, як

стоять наші інтереси. Хто може без такого знаня робити ощадности в домашнім житю, як вони потрібні? Коли записаний кождий випадок, легко можна знайти сї позиції, які на будучність треба зменшити, щоби прийти до рівноваги. Помиляєть ся той, хто думає, що можна спустити ся на память. Навіть при найменшім інтересї память не вистарчає. Коли наші довги записані, лекше пригадуємо собі, що треба їх заплатити і дбаємо, щоби вирівнати їх в відповіднім часї, а через те збільшаємо наш кредит і знаходимо людий, що нам в потребі поможуть. Коли списуємо наших довжників, також лекше стягнемо з них, що нам належить ся; довжників треба пильнувати: чоловік заплатив би малий довжок, якби йому в час пригадати, поки довг не став дуже великий. Недостача дакладної бухгальтерії є часто причиною, що купець не знаючи добре своїх приходів і розходів, накладає на свої товари ціни такі низькі, що сам руйнує ся, або знов такі високі, що відганяє покупців від своєї крамниці. Щож лїпше остерігає нас перед небезпекою, яка наступає на наш маєток, як не рахункові книги? Кільско-ж разів впадає в безвихідне положене родина, коли умре несподївано батько, який вів свою бухгальтерію тільки в голові або лишив тільки доривочні, на листку списані, відомости про стан свого маєтку? А преціньтак мало треба часу до веденя невеликої книжки приходів і розходів, позичок і довгів!...

Купець повинен цінити незвичайно час. „Час се гроші" говорить приповідка і се глубока правда. Анґлїйський письменник Вальтер Скот так писав до одного молодого чоловіка, що просив його о раду: „Старай ся все займати ся хосенним дїлом і не марнуй часу на дрібниці. Кличем твоїм нехай все буде: робити! Се, що має бути зроблене, зроби зараз; відпочинкови і забавам віддавай ся все по працї, а нїколи перед працею. Підчас походу війська в задних рядах приходить до безладу, коли передні не поступають все і безнастанно. Так само є у всякім дїлї. Коли се, що маємо зробити з початку не буде зроблене точно, старанно і основно, то назбираєть ся так богато працї, залеглости стають такі тяжкі, що вже тяжко дати собі з ними раду. Так само говорить Венямин Франклїн: „Коли любиш житє, не марнуй часу, бо се матеріял, з якого житє утворене. Кільско-ж марнуємо часу, сплячи довше, як потреба; забуваємо про се, що сплячий лис не зловить курки і що в гробі мати будемо досить часу до спаня!"...

Анґлїйський адмірал Нельсон замовив раз товари у купця і просив його дуже, щоби відіслав йому їх о 6-ій годинї ранком. „Буду мати честь віднести їх особисто точно о 6-ій рано", відповів купець. Нельсон покивав головою і сказав з усьмішкою: „Се не досить, ви повинні бути чверть години скорше" „Добре, буду при ваших дверах три чверти на 6-ту". „Гарно, любий добродію, все лїпше чверть години скорше; тій чверти години завдячую все добре і корисне, що я зробив в моїм житю".

Оден французький мінїстер полагоджував все в час свої справи і не мав нїяких спізнених робіт, та ще ходив щоденно на забави; коли

його питали, яким способом може погодити працю з забавою, відповів: „Се легко зрозуміти, — не відкладаю ніколи на завтра справ, які нині треба полагодити".

Вичисливши важнійші прикмети, якими відзначаєть ся добрий купець: пильність, докладність, точність, порядок, можнаб ще додати богато иншого: обережність, рухливість, рішучість, витреваліть в намірах. Товариських акт се також важна прикмета для купця, а можна її набути не тільки через вихованє з дитинства, але й в пізнійшім віці через пильну обсервацію і досвід.

Але найважнійшою прикметою купця, яка приносить йому правдиве щастє — се чесність. Чесність заробляє найбільше і заходить найдальше. Чесність так само як добра монета платить в цілім світі. Оден досьвідчений купець говорив свому ученикови: „Ліпше як міра буде за велика, як за мала, а зле на тім не вийдеш. „Оден богатий англійський пивовар приписував зріст свого майна головно тому, що все давав богато солоду до пива. Ішов від бочки до бочки, кушав з кождої і говорив: „Ще за тонке, додайте ще міру солоду". І справді його пиво було знаменитим напитком і принесло йому чесне імя і богацтво.

Нїякий фах не виставляє чоловіка на такі спокуси як торговля. Через купецькі руки переходить велика сила чужої власности, товарів і готівки, що йде на руки купців, їх субєктів, касієрів посередників і — се приносить велику честь купецькому станови. Деколи ще знаходимо нечесних купців, що використують своїх клїентів надто високими цінами або поганим товаром, касієрів, що втїкають з чужими грішми, фабрикантів, що фальшують товар. Але такі випадки є нині досить рідкі. Більшість купців мерзить ся такою поганю і цілє житє іде чесною дорогою. І таким купцям ідуть інтереси найлїпше, бо вони всюди мають довірє, —а се основа людських відносин.

Часто чуємо думку, що житє купця має на цілі виключно матеріяльну користь, що купець тільки про се має думати, щоби добре вести інтерес і заробити як найбільше гроший — а поза тим нїчого. І справді стрічаємо таких купців, що поза своїм крамарством світа не бачать і тільки збивають гріш до гроша. Такі люди не цікавлять ся нїчим більше, а навіть не знають, що робити з добутими грішми. Але ми робили-б велику кривду купецькому станови, якби думали, що всї купцї такі вузкоглядні. Противно — жили і живуть все купцї з широким світоглядом, що побіч своїх интересів не забувають про загальні справи, купцї, які не тільки ведуть добре торговлю, але взірцево сповняють горожанські обовязки. Є між ними люди, що цікавлять ся наукою, штукою, суспільними питанями. Є між ними люди, що великим коштом збирають книжки, закладають собі цілі бібліотеки, щоби йти все з поступом науки. Инші знов основують музеї і ґалєрії образів, купують найгарнійші твори штуки, опікують ся незаможними артистами. Ще инші беруть участь в полїтичнім житю, досліджують пильно суспільні справи. Такі купцї вміють уживати розумно свого маєтку. Гро-

ші вважають не метою житя, але дорогою до мети; гроші се тільки засоби, при помочи яких можна сповняти великі і славні дїла. Неоден купець записав тестаментом все своє майно на добродійні цїли, на школи, стипендії для бідної молодїжи, на бібліотеки, музеї і инші публичні інституції. Такі люди заслужили память, вдячність і пошану цїлого людства.

Щоби показати, що все, про що до тепер сказано, може в житю здійснити ся, приводимо ту житєписї двох знаменитих купців, що можуть служити взірцем для всього купецтва.

Петро Газенклевер родив ся 1716 р. в Нїмеччинї, був сином властителя фабрики зелїза. В семім роцї житя віддав його батько до дїда, що мав фабрику бавовняних виробів. Тут стало улюбленим занятєм підростаючого хлопця приглядати ся роботї ткачів; безнастанний вид робітників вже з маленьку навчив його шанувати і любити працю. В школї був одним з найпильнїйших учеників і тут вже показав, чим буде пізнїйше, бо найлїпше полюбив науку ґеоґрафії, описи далеких країв і чужих звичаїв. Але хоч проявляв охоту до купецтва, батько взяв його наперед до своєї фабрики, бо знав добре, що хто хоче бути купцем мусить мати практичний досвід в фабрикації. Чотирнайцятилїтний хлопець пізнав ся з рахунками і бухгальтерією, а потім пішов до кузнї; мусїв як простий робітник переходити всї фабричні степенї. Чекала його тут тяжка робота, скромний харч і просте ліжко. Сам признає ся, що робота, яку йому давали переходила його сили. З малими перервами працював від 5-тої години рано до 9-тої вечером; снїданя й обіди їв на стояки й аж вечерем сїдав разом з иншими робітниками до лїпшої вечері. Та хоч тяжкі були його термінаторські роки, наслїдки сього були дуже гарні. Газенклевер говорив пізнїйше, що роботящий спосіб житя зміцнив слабе тїло і дав йому змогу зносити невигоди, а він їв все смачно і нїчо йому не шкодило. Найтвердше ліжко було для него мягке й вигідне; непогоди й злі дороги не відбирали йому гумору. Казав часто: „Бажаю всїм батькам, щоби призвичаювали свої дїти до поганої страви і невигід, бо богато людського щястя є в тім, щоби знати в кождім часї примінити ся до всяких обставин". —"

Коли Газенклевер в девятьнайцятім роцї житя відбував першу подорож до Парижа, познакомив ся в дорозї з одним поважним стариком, який дав молодому такі науки: „Бачу, що ти чужосторонний і може їдеш до Парижа, щоби побачити велику і гарну столицю Франції і пізнати звичаї нашого народа. Ти є молодий і не знаєш ще світа, — тому й хочу подати тобі деякі ради, які знаю з довголїтного досвіду. Давнїйше був я лїкарем і мав широку практику; тепер зложив собі стільки, що можу пережити решту житя в спокою і вдоволеню на селї. Памятай про се добре: хто хоче заховати здоровлє і бути щасливим, мусить беречи ся трох річий, — пиянства, гри в карти й товариства легкодушних жінок. З піяньства походять всї инші нещастя. Підчас моєї практики лїчив я тисячі молодих людий, що з тих причин втра-

тили здоровлє і щастє; багато з них вмерло, инші зруйнували собі житє. Слухай моїх рад, а в старости будеш мене згадувати з вдячностию". — Молодий чоловік запамятав ті перестороги. Газенклєвер перейшов пішки Францію аж до Піренеїв і потім повторив ту саму подорож ще пять разів в інтересах свого батька. Але батько через нещасливі обставини втратив цїлий маєток; вкінци син мусїв лишити рідний дім і шу-

Переяславська Рада.

Переяславську угоду заключив з Москвою гетьман Богдан Хмельницький в роцї. 1654. Головнїйші умови єднаня України з Московщиною були такі:

1) Україна має право власної управи незалежно від царських урядників.

2) Право власного законодавства і судівництва.

3) Право вибирати вільними голосами гетьмана і урядників.

4) Приймати чужоземних послів і зносити ся з чужоземними державами.

5) Давнїйші права городів і права та свободи станів духовного, шляхотського, міщанського, козацького і посполитого щоб були ненарушені.

6) Право реєстрованого війська щоб було 60 тисяч.

7) Україна мусить платити державцеви данину, але щоб до сеї справи московські збірщики не втручали ся. Україна повинна помагати цареви військом на війнах а цар повинен хоронити й захищати її від польського наїзду.

кати в світі щастя; батько збіднів так, що не міг йому дати на дорогу ані сотика. Але Петро порадив собі в житю, бо з молодого віку виніс найгарнійші прикмети: відвагу, працьовитість, пильність і чесність.

В 1742 р. став Газенклєвер подорожним агентом при підприємстві свого кревняка, що мав фабрику тютюну в Аахен. Обїхав Францію і Нїмеччину, їздив також до Росії і дуже побільшив доходи фабрики своїми розумними заходами. На Шлеську вивчив ся полотнянного промислу, якому потім мав віддати важні прислуги; вислав навіть пробки шлеських полотен свому стриєви, що був купцем в Лїсабонї і так отворив тому товарови новий, корисний ринок, з якого і сам пізнійше користав. Свояк з початку обіцяв, що прийме його як спільника до свого підприємства; але як Газенклєвер вернув до Аахен з довгої подорожі по Іспанії і Португалії і пригадав обітницю, той відповів, що має пятьох синів і мусить про них дбати. Невдячний чоловік не тільки не допустив Петра до співучасти в користях, але ще й казав заплатити йому половину коштів дороги. Газенклєвер обурений такою несправедливостию, кинув інтерес того свояка. Навязав переписку з своїм стриєм в Лїсабонї; той відписав, що готов приняти Петра як спільника, коли вложить до спільної торговлї 8.000 гульденів. Газенклєвер не мав навіть половини сеї суми; але його примірне поведенє, чемність і купецька рухливість, здобули для нього довіре чужих людий і оден знакомий купець позичив йому потрібні гроші, цінячи його прикмети. Як приїхав до Лїсбони, стрий вже не жив, а інтерес був в руках двох молодих свояків. Злучив ся з ними під фірмою Лянґ і Газенклєвер, оженив ся і жив щасливо чотири роки. Потім виступив із спілки і заложив нове підприємство в Кадиксї. — Щоби помочи батькови в удержаню родини, добрий син взяв на себе вихованє трох наймолодших братів.

Се був час дуже тяжкий для купців; численні банкроцтва рознесли страх в торговельнім світї. Але Газенклєвер не втратив ані на хвилю рівноваги ума і вийшов побідно з усїх проб. Щоби навязати нові зносини і оглянути найлїпші фабрики в Европі, відбув знов довгу подорож по Франції, Анґлії, Голяндії і Нїмеччинї. Всюди, куди звернув ся, лишив користний слїд; дбав не тільки про себе, а й про загальний поступ промислу. І так у Франції купив партію полотна і роздїлив її по шлеських фабриках для науки і заохоти тамошнїм ткачам. Так само впливав в Оснабрік на полїпшенє полотничого промислу і через се доброта виробу піднесла ся о 25% і в тім самім відношеню також доходи фабрик. Коли запрошено його до Берлїна на нараду в справі піднесеня шлеської торговлї, Газенклєвер зробив замітку, що в Іспанії і Португалії жалують ся на нерівну ширину шлеських полотен і через те не хочуть їх купувати; завдяки сій замітці пруський уряд видав розпорядженє, щоби фабрики робили полотно в одній ширинї. — Протягом сеї подорожі придбав собі Газенклєвер богато знаня і став справдї одним з найвизначнійших купців.

Вернувши ся до Кадиксу, застав тут немилі несподіванки. Спіль-

ник в його неприсутности господарив погано; Газенклєвер розлучив ся з ним і завязав нову спілку з двома иншими купцями. Розширили ся його зносини з Америкою і зросла торговля шлеським полотном, до якої сам дав початок давнїйшою пересилкою. Річний прихід його дійшов до кількох мілїонів. Але полудневе підсонє шкодило його здоровлю і Газенклєвер за радою лїкарів перенїс ся з родиною до Льондону. —

В 1761 р. приїхав знов до Лїсабони, де мало не знайшов смерти підчас страшного трясеня землї (30 цвітня). Слїдуючого року відбув подорож в иншу частину Европи, а саме обїхав північні краї, головно Швецію, щоби скріпити давні торговельні звязки і навязати нові, а також, щоби скріпити плян, яким здавна займав ся його рухливий ум. Купцї з за Атлянтику донесли йому, що в північно американських ко-

Гетьманиха Настя Скоропадська.

Іван Скоропадський був гетьманом України від року 1709 до 1722. За його часів перенесено резиденцию українських гетьманів з Батурина до Глухова, під саму московську границю. Се перенесенє підірвало гетьманську власть і відібрало гетьманови давнїйше його значінє. При Скоропадськім мали велику силу ріжні його свояки, а особливо його молода гетьманиха Настя, з Марковичів родом; про неї казали, що то вона, Настя, носить булаву, а Іван — плахту

льоніях Анґлії (нинїшніх Злучених Державах) знаходить ся безмір зелїзної руди і що ґрунти разом з лїсами можна купити за безцїн. На тім будував Газенклєвер свої пляни. Знав Анґлїю і довідав ся, що сей край потребує річно більше як 400,000 бочок зелїзної руди і за неї а також за дерево, поташ, лен і коноплї платить за границею 2 мілїони фунтів стерлїнґів (9,600,000 дол.). Обчислив далї, що ті продукти можна дістати за низшу цїну як де инде, а тим самим плоди инших країв не зможуть витримати з ними конкуренції на анґлїйськім торзї. Так отже рішив ся підняти сей великий інтерес. Перед тим ще придбав технїчні відомости потрібні в такім підприємстві; в подорожах вивчив ся докладно найлїпшої управи льну і конопель; з гірництвом пізнав ся добре в Швеції, а фабрикацію зелїза і сталї знав, як знаємо, ще з молодечих лїт з фабрики свого батька. Щоби добути відповідний капітал, злучив ся з двома Анґлїйцями, що вложили до спілки 21.000 фунтів стерлїнґів. Величезне поле дїяльности лежало тепер перед підприємчивим Газенклевером, але він не лякав ся величезної праці, бо в тяжкій школї житя привик до зелїзної витревалости і пильности. Зумів зєднати для справи уряд і богатих купців, що також приступили до спілки і коли вже всї приготовленя були покінчені, виїхав 1764р. до Нового Світа.

В Америцї знайшов все так, як йому описували. Купив копальню зелїза, ґрунти і лїси на просторі 52 моргів, спровадив з Нїмеччини моторних гірників, ковалїв, вуглярів, теслїв і ин. робітників, виставив поверх 200 будинків усякого роду, магазини, відливарні, кузні, млини і т. ин., отворив нові копальні зелїза, ставив мости, копав великі збірники на воду, щоби млини могли навіть серед посухи сповняти своє дїло, — одним словом розвинув незвичайну дїяльність. Копальні зелїза розвивали ся добре а витоплений металь був такий знаменитий, що в Анґлії знайшов відразу великий покуп. Все йшло дуже добре. Газенклєвер без сумнїву був би провадив з успіхом се велике підприємство, якби мав до дїла з чесними людьми. Але несподївано мусїв вертати ся до Анґлії, бо головний його спільник, Сетен, знайшов ся на дорозї до банкроцтва; виїзджаючи лишив на своїм місци кілька директорів, яких уважав добрими людьми. Коли приїхав до Анґлії, банкроцтво Сетена вже було всїм відоме; товариству він був довжний 15.000 фун. стерл. Щоби вратувати свою честь, Газенклевер зложив зараз членам американського підприємства докладне справоздане; се зробило таке корисне вражінє, що спілка вислала його знов як свого повновласника до Америки. Тут чекали його нові клопоти. Поставлені ним директори допустили ся всяких надужить і позатягали великі довги. Щоби забезпечити підприємство Газенклевер жалував ся на се перед зарядом товариства, але тут йому заявили, що відбирають йому уряд. Очевидно спільники хотїли його відсунути, щоби зібрати се, що він засїяв. Газенклевер анї на хвилину не тратив відваги. Щоби заспокоїти вірителїв, продав свій удїл в американських посїлостях, а потім виточив товариству процес, щоби примусити спільників до виповненя належ-

них йому зобовязань. Найзнаменитші купці анґлїйські і американські, які знали його честь і бачили інтриґи його ворогів, висказували йому глубоке співчутє, а сам мав сказати спокійно про себе: богато я терпів, богато втратив, але заховав се, що найбільше вартне — імя чесного чоловіка; втратив 280.000 долярів, а крім сього мусїв платити з власної кешені довги товариства. Аж двайцять років пізнїйше виграв процес зі спілкою.

Газенклевер перенїс ся з Анґлії на Шлеск, і тут з останками майна

Гетьман Петро Дорошенко.
1665 — 1676.

Петро Дорошенко був родом з козацької родини Чигиринської сотнї. Його дїд, Михайло Дорошенко, був гетьманом у 1625 роцї і загинув під мурами Кафи; а батько Петра був полковником за Богдана Хмельницького. Ще за Богдана Хмельницького мав Петро вже високий уряд, а за Виговського, бувши Прилуцьким полковником, був його щирим прихильником. Дорошенко став ся гетьманом України за помічю турецького султана. Туреччині піддав ся на радї 1669 року на р. Росаві коло Корсуня, на тих самих умовах, на котрих були піддані їй Молдавія і Волошина. Сею угодою забезпечено було Українї не тільки автономію, але вона не мала платити султанови нїякої данини — тільки що мусїла достарчати йому війська.

розпочав на ново широку купецьку дїяльність, працював невпинно й богато робив для загального добра. Піднїс шлеську торговлю полотном, заложив пляновані давно маґазини на лен і прядиво, завязував товариства для піднесеня просвіти між фабричною людностию і т. ин. В 1787 р. краяни в доказ великого признаня для його заслуг вислали його до Берлїна, щоби робив заходи у правительства в інтересї вільної торговлї. Сей дїяльний чоловік умер в 76 р. житя, лишаючи по собі память на довгі роки.

Ґотлїб Натузій родив ся 1760 р. в Бранденбурґії. Батьки його були дуже бідні. Віддали сина хлопцем до Берлїна на науку крамарства. Тут мусїв сповняти всї найнизші прислуги: носити листи й пакети, розносити товари, витирати столи, замітати крамицю і т. п. При тім справа була погана, а купчики робили йому всякі прикрости, Між иншим хотїли його примусити, щоби кождої суботи виносив потайно з крамницї каву, цукор і инші товари; чесний хлопець нїяк не хотїв на се пристати. На щастє довідав ся господар про цїлу справу, перевів слїдство і винуватих прогнав з крамницї. Натузієви від тепер було лїпше. Своєю працею і сумлїнностию здобув собі довірє властителя, так що той 1780 р., коли скінчив ся час науки Ґотлїба, давав йому 30 талярів річної платнї, як схоче при нїм лишити ся. Натузій згодив ся, але щиро бажав перейти з сеї невеликої крамницї на ширше поле купецької дїяльности. В крамницї де працював, бачив тільки перші, елєментарні початки торговлї, бо не було тут навіть правильної бухгальтерії. Властитель був ширим чоловіком, але без ширших поглядів. Натузій не міг нїяк у такого купця поширити круга свого купецького знаня. Одинока дорога до сеї цїли була самоосвіта: молодий Натузій віддав ся їй з великою витревалостию і аж дивувати ся приходить, як він зміг побороти всї перешкоди. Був занадто бідний, щоби купити собі дорогі книжки, мусїв взяти ся на инший спосіб. В кождій крамницї уживають до пакованя товарів старих ґазет і всяких паперів; Готлїб переглянув пильно сю макулятуру і все, що відносило ся до торговлї і промислу, відкладав на бік, щоби вечерем по замкненю крамницї, або на другий день рано, або вкінцї в найблизшу неділю уважно перечитати сї листки. Такою дорогою навчив ся богато. Нарештї відшукав кілька аркушів якоїсь знаменитої книжки про торговлю. Кілька разів читав ї сї картки з великою увагою і тодї отворив ся перед ним новий світ понять, пізнав, що має робити справдї образованй купець, який хоче відіграти в купецькім світї значнїйшу ролю. Щоби заспокоїти жадобу знаня, відтепер видавав на книжки навіть сї гроші, що були призначені на снїданє. Так здобув собі поволи ріжні знамениті твори, головно про торговлю і полїтичну економію. Між иншим роздобув книжку славного Анґлїйця Адама Сміта п. з. „Про натуру й причини національного богацтва", і читав її стільки разів, що вкінци вмів її майже на память. Крім сього вивчив ся сам без нїякої помочи купецької аритметики, подвійної бухгальтерії, науки про векслї, монети, курси і т. ин. Але невдовзї пізнав, що ся наука не доведе до нїчого, як не буде

мати відповідної практики. Тому вправляв ся в писаню вправ на купецькі теми, видумував якісь фікційні інтереси, нїби ввійшов в зносини з ріжними купцями, вів нїби з ними ріжні торговельні справи, переписував ся, завів книги довжників і кредиторів і таким способом зібрав кореспонденцію, що займала кілька сот аркушів разом з відповідними дневиками, книгами і т. ин. Сю ріжнородну роботу робив в тайнї, сам для себе, так що нїхто про се не знав. Навіть такі науки, що на перший погляд лежать поза обсягом купецької дїяльности, були предметом його студій, а саме природні науки, а головно хемія.

Чим більше поширювало ся його знане, тим більше бажав кинути дотеперішне обмежене поле дїяльности і вступити до великого купецького дому. Його купець підвисшив йому, правда, в двоє платню, але Натузій не міг таки видержати і написав широкий лист до Зенвельда, шефа славної тодї купецької фірми в Маґдебурзї; описав там історію свого образованя і просив, щоби на пробу дали йому хочби найнизше становище в канторі. Зенґевальд пізнав із змісту і форми листу, що має до дїла з незвичайно талановитим чоловіком і відразу подав йому почесне місце бухгальтера в своїй конторі. Натузій був незвичайно порушений сею офертою і почував ся безмежно щасливий, що його бажане так скоро змінило ся. Коли повідомив свого шефа, що має намір опустити крамницю і перейти до Маґдебурґа, старий купець дуже дивував ся й остерігав Ґотлїба, щоби не переціновував своїх сил і не приймав обовязків, до яких не має ані талану ані науки; вкінцї заявив йому, що на 4 тижнї лишить йому вільне місце, щоби міг вернути ся на давне становище, як покажеть ся невідповідним в маґдебурськім купецькім домі. Але Натузій вже не вернув ся. Щоби доказати, що знає добре бухгальтерію, приступив до іспиту і зложив його так гарно, що зараз давали йому місце в мінїстерії. Але він, як обіцяв, вступив до дому Зенґельда і ввів там зовсїм новий і взірцевий порядок, так що знайшов велике довірє у нового шефа і поважане товаришів. Давний його опікун хотїв дістати його назад до свого склепу, давав йому місце спільника, а навіть обіцював зробити його наслїдником цїлого майна, бо не мав дїтий. Але Насузій не годив ся. В короткім часї майже весь заряд підприємств Зенґевальда знайшов ся в його руках, а коли Зенґевальд умер несподївано, знайдено його тестамент, де він дозваляв на дальше істноване своєї фірми тільки під услівєм, що Натузій стане спільником дому. Стало ся, як бажав, і Натузій перший раз мав нагоду розвинути свої великі спосібности.

З початку мав богато клопотів; але відваги не втратив, працював витревало й побільшив кредит своєї фірми через ощадний і розумний спосіб житя, як і щасливими підприємствами. Свою купецьку зручність показав в ряді смілих спекуляцій, які приносили йому великі доходи. Як обережно приступав до дїла, видно з такого прикладу: Його дім мав участь в перевозї тютюну; раз прийшла відомість, що транспорт прийшов до Гамбурґа дуже знищений. Ватузій поїхав сам до Гамбурґа й пересвідчив ся, що шкода не така значна, як йому донесено; ку-

пив отже на ліцитації велику частину того тютюну, привів його до доброго стану і заробив на тім інтереси 30.000 талярів. Коли по смерти короля Фридриха II знесено в Прусії тютюновий монополь, Натузій заложив фабрику тютюневих виробів; його фабрикати мали такий покуп, що попит був більший як подача і протягом року продано більше як за 700,000 талярів. При своїм підприємстві ввійшов в зносини з ріжними урядами і навіть давали йому посаду члена тютюневого заряду в Прусії з титулом тайного радника; але посади не приняв, бо монополізація торговлї тютюном, яку проектувало правительство, не сходила ся з його переконанєм.

Коли Наполєон I. заснував для свого брата Єроніна вестфальське королівство, Натузій забрав свої капітали з фабрик тютюну і купив коло Магдебурґу монастир з сусїдними добрами. Ся посілість, в величині майже пів квадратової милї, положена на незвичайно родючім ґрунтї, стала тепер основою живої промислової і рільничої господарки. Наперед поліпшено рільне господарство в усїх напрямах, потім поставлено на найлїпших взірцях бровари, горальні, млини, заложено величаві огороди і оранжерії, в кількох добрих місцях замаджено величаві огороди і оранжерії, в кількох добрих місцях засаджено ляни, також фабрику цукру, — а на чолї всього того стояв давний крамарський ученик... Такі обовязки можна було виповнити тільки при помочи взірцевого порядку, що все проникав. Порядок був головним кличем Натузія. Щоби мати перегляд всеї роботи, Натузій подїлив свої заведеня на віддїли і над кождим поставив окремого управителя, що був за все відвічальний. Оден управитель другому мусїв за все платити готівкою. Навіть домашне господарство вело ся відповідно до купецьких правил і за все платило готівкою. Над всею тою машиною наглядала докладна і строга контроля бухгальтерії. Всї управителї віддїлів складали при кінци тижня звіт до центрального бюра, де був осїдок головної бухгальтерії. Від часу до часу Натузій збирав ріжних управителів до спільної наради. Щоби улекшити зносини між поодинокими частинами заведеня, видано навіть власну паперову монету; навіть в околици приймали її охотно, бо в кождій хвилї можна було виміняти її на срібло в центральнім бюрі.

Але Натузій не тільки дбав о власні справи; добро загалу також було його метою. Тисячі давав на річ нових відкрить і винаходів на полї механїки і хемії. Творити щось користного — се була провідна ідея всїх його підприємств. До кінця житя Натузій не перестав працювати над своїм образованєм. Все шукав товариства людий, від яких міг чогось навчити ся, безнастанно читав найлїпші твори економічні, купецькі, технольогічні і природничі. Умер 1835 р. в богацтві, лишаючи по собі взірцеве господарство. Так високо дійшов з малого крамаря завдяки працї й освітї.

НЕСТОР ЛІТОПИСЕЦЬ.

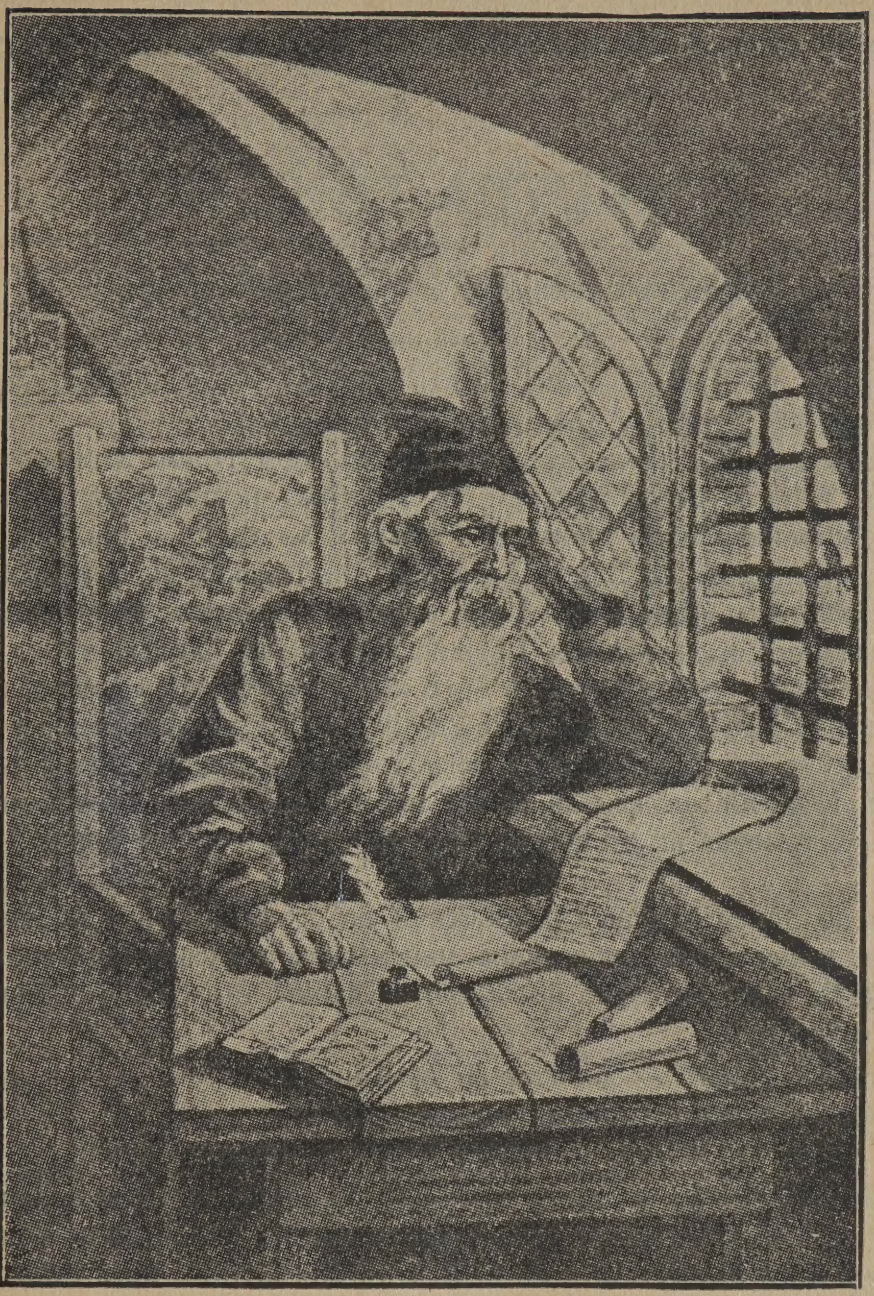

Нестор лїтописець, або „Нестор-Чорноризець" був одним з авторів, які працювали по своїх монастирах над лїтописами. Лїтописи, се історія давнійших часів, а богато з них мають також і лїтературну вартість. Лїтописцї працювали над тим, щоб „наша слава не пропала", а була передана на память будучим поколїням.

Несторове імя стоїть в звязку з Початковим або Несторовим Лїтописом, який обіймає події перед роком 1111-им.

Лїтопись взагалї розпадаєть ся на три частини: 1) Початковий, або Несторів до року 1111-го; 2) Київський Лїтопись — до року 1201-го і 3) Галицько-волинський лїтопись до року 1292-го. Лїтопись писана по роках, і розповідає що кождого року стало ся.

Г. Ґ. СКЕҐАР.

ЕКСТРА ҐЕНҐ

(Правдиве оповіданє з канадийського житя).

Дїялось се пізною весною десять миль на всхід від Нельсон у Брітиш Колюмбії, в тисячу девять сот девятім році.

Дзень дзелень, дзень дзелень, дав ся чути голос дзвінка. Се був знак, що вечера готова. Дзвінок ще не втих, як цїлий ряд позамащуваних робітників лїзли двома драбинками до ґари — їдальні. Їдальня се було нїчо инше, як лише стара ґара, що стояла на окремих шинах попри зелїзничу лїнію котра була на яких трийцять миль завдовшки, простягаючись на всхід від Нелсон. На дверах їдальні стояв Хінець (чайнимен) з дзвінком в руцї, а його хінський костюм і довжезна кіска, що сягала аж до пят, впадала кождому в очи, хто лише минав його.

Стіл, що був з роблений з негибльованих дощок, і на яких трийцять стіп довгий, аж вгинав ся під просто звареними стравами, а мух була тьма тьменна як по стїнах, так і на столї, а також повно і в стравах.

Хінець, тепер увихав ся, доносячи до стола, як чого не доставало і присїм приспівував тихесенько якусь хінську пісню. Повертаючи до кухнї Лі Ву Конґ (се було його імя) зауважив, що оден робітник не їв нїчого окрім пая.

Ґута пай Джан? — запитав Лі Ву Конґ.

А йдиж ти цибуху, грізно відповів Джан.

Мі но севі ва ча сий, — сказав Хінець і пішов до кухнї.

Вечера скінчила ся, другі посїдали на шини та курять, инші знов почали голити ся, а деякі сїли в карти грати. Трохи дальше від картографів сидїли два старші чоловіки, а то Аксентий з Буковини і Гриць з Гусятина. Гриць оповідав Аксентієви, що дістав лист з старого краю, і сей лист дуже його зажурив, а щоби Аксентій повірив йому, що він говорить правду, Гринько витягнув лист з кишенї і подав його Аксентієви, щоби він прочитав. Аксентій від разу лишивши читати вступне слово, поздоровленє і поводженє котре забрало аж сїм рядків писаня, а зачав читати ось як: „Тих гроший, що ти Гриньку прислав менї, то є за мало в господарстві, ти же сам знаєш, що тут все подорожіло. А за того тилегуза, що ти писав то прошу тебе не сердь ся за дурно на мене, бо в нашім селї зайшов такий сон на кожду канадничку і тому я анї перша, анї послїдна"....

— Ай, ай. Гриньку, то чому ви такі смутні при роботї, я гадав, що ви може слабі.

Чоловіче добрий, таже така нещота як се, то гірш слабости — заледво прошептав Гринько. От, не дай Господи нїкому такого почути від свої жінки. Най єї пан біг скарає, за мою працю і труд.

Гринь підпер собі чорними мозольними руками голову, і зачав страшенно плакати, так неначеб його серце мало розірвати ся на малесенькі кусочки, а сльози з очий гей би два потічки, що несуть чисту воду, потекли по лиці, змиваючи весь бруд.

Та перестаньте Гриньку, що сталось, то вже най його мара бере, — сказав жалібно Аксентій. Я мав також подібний припакок, але не брав собі до серця. От, ходїм до картограїв, та побачим хто нині виграє. —"—"

Гринь не відказав нїчого. Його голова дальше спочивала на руках, а він вже не плакав, лише голосно відхлипував. Аксентій вложив лист до коверти і застромив його Гриньови до кишенї, а сам пішов до картограїв. "—"

— Хто взяв мого нїкля (пятака)) що я поклав на ento? — крикнув Бил. —" —" —""

— А щоб ти..., ти макогоне, таже ти лишень тепер взяв — Джек-пат, — відкрикнув Джов.

— Дец райт, — обізвались чотири прочих грачів.

Бил, нерадо, поклав нїкля на дошку і поплював в руки, бо зараз буде бачити своїх пять карт. Все стало тихо, як в церкві.Кождий грач, подивив ся в свої карти двічи. Чотирох поклало по пять центів на дошку, а два скинули карти.

— Моя варта ту биц, — сказав Джов.

— Гов, а ти сановамус, куда за стів з постолами, — заверещав Бил, таже то я маю битувати вперед.

— Не тра, аби ти битував вперед, таже ти дїлєр, а я форант!!!

— Як так, то я тобі рийзую фор биц, — докинув Бил.

— А я даю фор биц і рийзую пять дулярів, — сказав весело Джов і кинув пять доляровий банкнот на дошку.

— Я калую, на маєш пятку; ну, що маєш покажи?

— Покажи ти вперед, бо ти калуєш!

— Ади, я маю штріт, на диви ся, пять, шість, сїм, вісїм, девять.

— Ти паскудне шморкало, твій штріт не здалий, такий як ти, я ось маю фулгавз, два королї і три дуси.

— А присясто боже, що то Джан той гупула карти зштекував. Але як би я знав на зіхер, то зараз дістав би в нюхало.

— А ідиж ти грінгорне, а ти вже до ґаламаґи брав би ся, ігі на тебе таже я навіть і не дїлював сей раз, аби я так здоров.

— Гов Бил, таже май якийсь розум, — обізвав ся Джов. То що ти програв пятку і сикс биц, то було зовсїм райт, анисти ґад.

— Ет, я вже більше з такими манилами не граю, — сказав Бил.

— Хлопцї! ану хто хоче їхати до Нельсон? Там сегодня бари є утворені до одинайцятої, звичайно в суботу.

Я, я, — обізвалось, щось десять голосів нараз.

— Лише шість поїде, а ви решта зачекайте, батлину скач привезем з Атабаска салун.

В однім дусї ганґара була на треції, а Бил вже вертав від формана з позволенєм їхати. —"

Почало смеркати ся. Робітники зачали залїзати до ґари. Тут в одній ґарі спало трийцять хлопів. Подвійні постелї пороблені з дощок на округ ґари по при стїну, а на самій середині стояла зелїзна огрівальня, там дальше велика бочка з водою а коло неї дві миски до митя, се все робило не миле вражінє на всякого, хто лише дивив ся на се. До ґари, треба було лїзти драбинкою із землї. На підлозї було на який цаль болота, а в стїнах в скалубинах, незлїчима скількість блощиць, які пили людську кров що ночи. Влажучи до ґари, чоловік діставав удар в голову від неприємного сопуху. А що наші робітники, суть майже всї налогові курцї, то ся ґара закурена так неначе комин. Трийцять без одного сиґареток палилось нараз. Тут було досить диму, щоби шинку або ковбасу задимити.

— Скажіть но хто, якоїсь байки, за царя, або войну, — обізвав ся хтось з кутка.

— Як би то наша лямпа чиста, то я би вам щось прочитав — відозвав ся Аксентій.

— Той наш билкук, шляк би його трафив, за дурно у сего сі-пі-яра ґроші бере, а нам анї чистої лямпи, анї сьвіжої води нема. Але завтра піду я до баса, щоби йому дав фаєр.

Аксентій встав, взяв панчоху, обтер шкло від лямпи. Гайда хлопцї присувайте ся до мене блище, а я вам щось файне прочитаю. Сю книжку, я ще з Черновець завіз, се файна козацька історія називає ся „За сестрою".

Коло Аксентія зібралось около пятнайцять слухачів. Всї з великим зацїкавленєм слїдили кождий рух Павлуся героя оповіданя. Так все ішло аж до одинайцятої години, а по сім часї надїхали картограї з Нельсон з батлею скач. Кождий картограй був тепер незвичайно цїкавий, моцний та відважний, а на устах їх не було нїчого, лише ґадем і гел. Аксентій запер книжку і обернув ся до стїни. За пару хвиль прийшов Бил по черзї до Аксентія з батлинов.

— На Гуцуло житнівки, — погойдуючись сказав Бил.

— Я не хочу, — відозвав ся Аксентій не обертаючись.

— Но то чорта випеш. Хлопцї! що то такого стало ся Аксентієви, що він не хоче пити?

— Ет, ти не чув яку гарну байку він читав за якихсь козаків та за Павлуся!

— Но і що з того, що він уміє читати, а я нї, а чи ми оба не робимо на екстра ґинку, не бєм шпайґи разом? Ви менї лишень давайте сюда тих вчених дїдів, я їх тут пофіксую, таже то я через них мусїв втїкати до Канади.

Батлини скач вже не стало. Тепер всї полягали спати. Світло погасло. За пару хвиль, одні хропіли, другі стогнали, треті зубами скре-

готали знов инші в снї говорили; а рівночасно всї кидались бо блощицї зачали свої жнива.

Оден Аксентій не міг заснути. Його товариш Гринь з Гусятина, прокидав ся майже що години, а часами голосно, сварив ся з жінкою.

Настав ранок.

Лі Ву Конґ задзвонив на снїданок як звичайно. По снїданку прийшов бас В.— і сказав, що хотяй сегодня є неділя, всї мусять іти до роботи, бо вода з гір розмулила треку.

В церквах в Нельсон, заграли орґани, а на екстра ґинку, забренькотїли шуфлї. Гриць подивив ся на Аксентія тай каже: ходїм браце до роботи, бо як не підем, то дістанем таєм, а як підем то я зароблю своему тилигузови на черевички.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА (1722—1794).

Імя Гр. Сковороди широко відоме по цілій Україні, як самородного українського фільозофа — що колись у сїрій свитині мав величезний вплив на українське громадянство, а своєю етичною наукою ще може більший вплив — як своїм житєм і своєю ориґінальною особою. Сучасники Сковороди бачили в нїм „вандровну академію" і самого його уважали більше вартним за цілий унїверситет.

Гр. Сковорода власними ногами сходив не тільки всю Україну, але й в західній Европі не мало наміряв ся просторів, щоб виробити в собі „серце гражданина всемірного". Про Сковороду пишуть сучасники, що хотяй він бував всюди, й богато бачив у широкому світї — нїколи не цурав ся свого рідного ґрунту, а навпаки на рідній ґрунтї сїяв

свої зерна правди, добра і правдивої моралї.

За життя Сковороди ні один його твір не був надрукований, через те, що такі гадки, як він голосив, заборонялись тоді. Тепер видано вже перший том його праць в Петербурзї, а другий ще не діждав ся видання, через цензурні умови. Та про те Сковороді не треба було шукати читачів — вони його шукали, як згадує Шевченко в споминах з дитячих лїт.

Про Сковороду як фільозофа, пише С. Єфремов так: „У простій свитині з відлогою і торбою за плечима, з сопілкою за поясом і патерицею в руках ходив Сковорода по селах, учив народ старим українським стилем. Вчив Сковорода скрізь — по ярмарках, під церквами, в селянських хатах — усюди, де знаходив собі слухачів, і таке безпосередне житє серед народу, на лоні природи, найбільше припадало йому до душі. В одній поезії Сковорода говорить таке:

„Не пойду в город багатий, а буду на полях жить.
Буду вік мій коротати, де тихо время біжить.
О дуброво! О зелена! О мати моя рідна!
В тобі жизнь увеселенна, в тобі покій тишина"!

Ширше про Сковороду можна довідатись з книжки С. Єфремова „Історія українського Письменства". Єфремов каже про Сковороду — що він фільозоф без системи, що його можна зближити з Сократом і з Епікуром, з пантеїзмом і з дуалїзмом, з утілїтаризмом і з ідеалїзмом, з сучасними йому масонами і пізнїйшим Толстим. „Познай себе", була підвалина світогляду Сковороди.

На своєму надгробкови казав Сковорода зробити напись: „Мір ловил меня, но не поймал".

РОЗБИТЕ СЕРЦЕ.

Я бачив, як вітер березку зломив:
Коріня порушив, гіля покрутив...
А листя не вяло і свіже було,
Аж поки за гору вже сонце зайшло.
Я бачив, як серну підстрілив стрілець:
Звалила ся, бідна, — прийшов їй кінець;
Бороти ся з смертю, було їй не в міч,
Одначе боролась, поки зайшла ніч.
Я бачив — метелик поранений млів:
Крильце перебите на сонци він грів;
Ще трошки пожити на думцї було,
І може пожив би, та сонце зайшло.
На світї у кождого є сонце своє...
Любенько живеть ся, як сонечко є;
А згасне те сонце — і жити шкода:
На світї без сонця усе пропада.

В. Александров.

ДР. ІВАН КОСТЬ ПАЗДРІЙ.

ЧИ ДОБРЕ СКОРО ЖЕНИТИ СЯ?

Квестия женетьби, чи супружества є так стара, як рід людський. А саме значінє замужного житя! Тай справдї як дуже поодиноким та вирозумілим оно видасть ся менї і вам на перший погляд ока, а однак що за великі працї пороблено в послїдних кількох десятилїтях, аби віднайти правдиве його значінє! Кругом нас повно замужних людий і замість студіювати їх, ми обвиваємось мракою тайни і говоримо про фертилїзацію цьвітів; розводимось, аналїзуєм і дискутуєм про всякого роду проблєми, що відносять ся впрост до звіринного світа, починаючи від риби аж до слоня. На підставі тих розслїджувань наші учені і фільозофи давали нам поради, котрі ми на жаль — часто іґнорували.

А якеж значінє замужного житя? Значінє і цїли свої оно мусить мати — і сего думаю — нїхто нам заперечити не зхоче.

Столїтя тому взад — як говорять антропольоґи — чоловік мало чим ріжнив ся від инших звірят, і уроджений інстинкт служив йому, коли він рішав квестию замужного житя. Така програма женитьби могла мати так довго місце, доки чоловік позістав і на дальше зі своїми примітивними понятями житя супружого. Но в походї в перед, — в своїй еволюції — необходимим було змінювати свої первістні понятя в пропорції до ново набутих культурнїйших понять. І нинї чоловік ріжнить ся від звичайного звіряти хотьби тим, що при виборі собі товариша ((чи товаришки) житя, не послугуєсь більше сим первісним інстинктом, сею неопанованою жадобою і апетитом до супружого житя — що колись служили йому як вказівки, — а взаміну, колєктивна думка інтелєктуального розвою усїх віків служить йому тепер, коли він рішає питанє замужнього житя. Колиж нефортунно ми відказуємось послугуватись сею думкою. так ми тодї ступаємо взад. Такий вчинок є фатальним для цїлого роду людського і ми поповнюємо великий злочин супроти тисячі мілїонів, що так дуже старались своїми змаганями виратувати нас від звіринної обори. Одним словом культура — розуміючи єї в найширшім понятю, а се: моральна, інтелєктуальна, вокацийна, естетична і фізична є людським факультетом, факультетом, що наділяє нас всїма нашими силами і інтелїґенцією, має служити нам і при рішеню квестий супружого житя, і ним не сміємо нехтувати.

Нїхто — думаю — не закине менї, що питанє се є надмірно великої ваги не тільки для поодиноких людий, певних націй, але і для цїлого загалу. Бо поодинокі члени, становлять націю, а нації цїлий за-

гал. тому доля цїлого загалу залежить від поодиноких одиниць. Сли так будем розуміти квестию супружого житя, то нїм ми приступимо до вівтара і зложимо „присягу вічної любови і послушеньства", варто би нам вперед гаразд над сим застановитись і зрозуміти цїль нашого вчинку. Будучи свідомими свого вчинку і вповні переконані, що ми компетентні до супружого житя, поступаймо тоді після наших замірів.

А якіж суть цїли — спитаєте — замужного житя?

Цїль його є така:

1. Зберегти рід людський; значить не допустити, щоби вигинув рід людський.

2. Зберегти культуру роду людського.

3. Бажанє стати паном власного дому.

4. Потреба товариша житя.

Щоби тому — як бачимо — ми могли кваліфікуватись стати мужем, чи женою, ми мусимо мати до сего певні дані і добре зрозуміти свою задачу, инакше призначеної нам місиї, ми нїколи не сповнимо як слїд.

Менї насувають ся мимоволї тут на думку, наші питомі канадійські обставини. В деяких округах — як ходять слухи — родичі видають своїї доньки в 14 чи 15-тім роцї житя, і не застановляють ся над сим бідолахи анї на хвильку. Мабуть не свідомі, яку велику кривду роблять вони своїм дїтям, як грізно вони карають їх позволяючи на таке дїло. Такий вчинок простити може хиба крайна нужда. Бо прошу-ж приставити собі! Чотирнайцять лїтня дитина, недоросток фізичний і умовий, та котрій приналежить лавка шкільна і пікованє родичів, несвідома єще майже свого власного істнованя, вяже нинї собі світ і ще комусь з собою і готова стати материю. Чи можна представити собі більшу траґедію? І що-ж можна вимагати від такої матери; яку користь принесе она собі, своїй нациї, цїлому роду людському? Чи сповнить вона призначену її цїль.

Фізиольоґи ті, котрі занимають ся розвоєм і функциєю тїла людського, впевняють нас, що повний розвій фізичний як і умовий осягаєсь в 25-тім роцї житя. Значить, щоби фізично бути вповнї розвиненим і тим робом бути спосібним пропаґувати рід людський в його користь, ми мусимо осягнути 25-го року житя. Перед тим ми не зрілі до супружого житя. Часто приходить ся нам почути, що матери не потребують жадного образованя, і що плодженє дїтий є їх одиноким призначенєм. Дивлячись з тої точки ми видимо не лише смішну абсурдність, але і страшну шкідливість такої доктрини. Порода материй, що приняли би таку раду вскорі стали би виключно породою, що мала би смертельний вплив на будуче поколїнє, була-би неспосібною товаришкою свому чоловікови, і в короткім часї погубила-би цїлий рід людський. Противно — батько як і мати, мусять бути образовані в найширшім понятю того слова, і шанувати ся взаїмно.

Оженитись, значить жити під одним дахом, Подумай — скільки

се в собі містить! Двоє людий жиють разом не маючи попередно зовсім подібного досвіду! Зовсім природно, єсли они люблять ся взаїмно, поважають одно другого, суть вирозумілі і тактовні, їх житє буде щасливе. В противнім разї где є брак того всего, ми мусимо хиба над ними болїти. Се виглядало би немовби хтось засудив двоє звірят подібної породи закути до купи ланцухами на цїле житє. Як видимо тому до женячки конечна є фізична, так як і духова зрілість, в повнім значіню того слова. Від дївчини, що видаєсь в 15 роцї житя ми рішучо не можемо сподївати ся, анї одного, анї другого.

Де хто може сказати, що є край, де молоді побирають ся трохи скорше, як се дїєть ся у нас. І оно правда. У Індійців і Абисинців, ми знаходимо матери, що числять навіть по 12 лїт житя. Не забуваймо однак, що се нарід більше південної раси, та при тім не культурний. Ми канад. Українці, всеж таки маємо свою культуру, та притім ми не є жадні Індийцї, анї Абисинцї. Менї цїкаво, як задивляють ся на житє ті, що беруть собі за жінки 14 лїтні дїти, та яке в них поняте житя. Чи подивляти їх, за їх холоднокровність, чи болїти над їх несвідомостию? Яка невидима сила відграє тут ролю, що спричинює сї передвчасні супружества? Чи примітивний інстинкт звірят, чи акри землї і доляри, чи може колєктивна думка інтелєктуального розвою цїлих вікiв? Образ, передвчасного супружества видить кождий аж дуже яскраво, хто тілько має обсервуюче око. Не добре, а навіть лихе поведенє дому, брудні хати, ще бруднїйші дїти, слабість, зараза, блїді лиця цїлого дому, а глянеш в лице матери, чи батька, та видеш лице передвчасної старости, лице апатії, з котрого вичитаєш їх немічність, їх несвідомість, їх нужду та їх розпуку.

Квестия замужного житя, тому як видимо є дуже важним моментом в житю чоловіка, і нїм ми до сего приступлемо, мусимо бути вповнї до сего приготованими. Родичі повинні на се звертати особлившу увагу, і нїколи не позволяти на передвчасні супружества.

Теорія Шопенгавера — скислого нїмецького фільозофа — нинї не має місця. В теперішному столїтю народи цивілїзовані побираючись руководять ся побільшій части інтелїґентним понятєм ідеального житя. Так само повинно бути і у нас. Правда, оно богато залежить на тім, що хто розуміє під ідеалом, та яке у кого поняте ідеального житя, ідеального чоловіка, чи жінки. У одного ідеалом може бути одно, — у другого друге. В моїм понятю — скажім — ідеальна жінка, мусить посїдати певні прикмети, що роблять єї в моїх очах і розумованю найвідповіднїйшою для мене до супружого житя, і від кождої дївчини, я вимагав би слїдуючих прикмет:

1. Фізичне здоровлє. Нїколи не треба женитись з недоростком, або з дївчиною, що вказує симптоми будь якої невилїчимої слабости. Нервові, гістерички, не для женячки.

2. Образованє. На се звертати особлившу увагу, і більше дивитись що є під черепом, як на черепі. Довгі, рясні коси є нїчим, сли під ними

порожно. Треба жінки, з котрою можна би поговорити на будь яку тему, і котра вказувала би, що має бодай здібність здорового розумованя.

3. Материнський дух. Дівчина, котра не має материнського духа, не повинна думати стати материю. З дівчиною — котра — скажім — назвала би маленьку дитину „байструком" за те, що воно несвідомо злапалось єї чистої спідниці і забрукало, — треба зірвати всякі дальші зносини.

4. Господарність і гостинність. Під господарностию треба розуміти провадженє цїлого дому. Заряд над кухнею має належати також під її виключну власть. Єсли уміє собі також і дещо вшити — тим лїпше. Гостинна бути мусить. Самолюбних, замкнених в собі жінок, лїпше не брати за жінку.

5. Краса. Не конечно красавиця, але гарна з лиця і стану.

6. Моральність. З неморальною людиною дружитись, не може бути нї квестії.

В короткости ідеальна жінка є та, що є фізично здорова, образована, має материнського духа, господарна і гостинна, вирозуміла і тактовна, гарна і моральна. Чи думаєте, що досить?

УВАЖАЙТЕ. ЩОБИ ВАС НЕ ОЦИГАНИЛИ.

Люди, котрі мають до дїла щоденно з банками, чеками, контрактами, і т. и. повинні пониже подані точки використати для свого власного ужитку:

1) Єсли нот (вексель) згублений або скрадений, то се не звільняє властителя; він мусить заплатити, як докаже ся йому дату і суму нота.

2) Нот приносить процент лише тодї, коли се є на нїм застережене.

3) Властителї відповідають за всї вчинки своїх аґентів.

4) Кождий з окрема член в спілцї відповідає за цїлу суму довгів в фірмі (виключаючи випадок, коли при заснованю зроблено спеціяльні услівя.

5) Контракт без винагороди є неважний.

7) Не можна змусити до виконаня контракту, зробленого в неділю.

6) Нот (який би він не був), зроблений в неділю, є неважний.

8) Контракт або нот зроблений з малолїтним, є не важний.

9) Нот одержаний через ошуканьство, або від особи пяної, не може бути сколєктований.

10) Посьвідка за гроші все є пожадана.

11) Учинок одного спільника вяже всїх решта.

12) Як одна особа уживає підпису другої особи (на нотах, оголошенях, або рахунках) то ся друга особа не є за се відвічальна.

13) Чеки або дрефти мусить ся представляти до виплати без

неоправданих відтягань.

14) Особа, даючи чек другого, має право жадати, щоби сей чек був предложений в означенім дни.

15 Нот, дрефт, чек, контракт, або инші важні папери мусять бути потверджені ручним (писаним) підписом.

16) Устна угода не має жадної вартости, хиба тоді, як докаже ся свідками. Писана угода говорить сама за себе.

Отже уважайте!

ЯК СПОДОБАТИ СЯ ЛЮДЯМ?

Люди мусять з людьми жити. Прихильність, любов і поважанє людий помагають нам дуже богато в житю, длятого треба конче старати ся їх собі позискати, а щоби позискати, треба людям сподобати ся. Вже сама природа так нам призначила, щоби ми подобали ся одні другим: одних наділила красою, другим дала силу, иншим розум а кому поскупила сего або того, то дала так, що все таки свій свого знайде. Нїхто не знає, для кого він красний або розумний, длятого мусить кождий по своему старати ся сподобати ся, повинен знати бодай загальні правила, як то робити.

Хто хоче сподобати ся другим повинен: 1)дбати про свою поверховність; — 2) дбати про свою внутрішну вартість; — 3) уміти жити з людьми.

Поверховність впадає перша в очи і робить на кождого перше вражінє; она або відразу потягає до себе,або відтручує. Така вже людська натура, що насамперед дивимо ся на чоловіка, який він зверха, а відтак аж питаємо, який він в своїм внутрі; а хоч не треба нїколи судити людий лиш з їх поверховности, то й не можна також зовсїм на ню незважати. Але поверховність то не лиш сама одіж; до неї належить і тїло, а оно ще важнїйше як одіж. Люди кажуть: „Прибери пень, буде подобень". То правда; але як пень нездоровий або й гниє, то і прибране йому не поможе: Хороби не закриє хочби й яка одіж. Дбати про поверховність тїла, значить длятого дбати також про здоровлє. А треба памятати на то, що здоровий і чистий на тїлї чоловік найскорше подобає ся другим. Нехарактерного нїхто не любить.

Чистоту і здоровлє чоловіка піддержує часте митє і купіль. На то стати кождого; треба лиш, щоби кождий хотїв і до того навик. Лице миємо що дня не лиш на то, щоби його по спаню відсьвіжити, але головно на то, щоби змити з него бруд і удержати при добрім здоровлю. Чисте, здорове і гладке лице подобаєсь кождому і о то треба дуже дбати. Хто працює в порохах, кому на лици викидає прищі або хто слабує на очи нехай миє ся лиш лїтеплом.

Мити треба добре і до митя уживати і мила, але не простого анї такого, що має дуже сильний запах, Добре мило лицю не шкодить, але треба його добре змити чистою водою. Рівночасно треба мити уши, ніс в серединї, рот і зуби та руки.

Здорові, білі зуби то велика окраса лиця і важна річ для здоровля. Зуби треба мити що дня, лїпше на ніч перед спанем, як зрана. Хто не може мити щіточкою і пастою, нехай миє пальцем набравши на него дрібку соли. Мити треба з обох боків, долїшні з гори а горішні зпід споду. Хто має зіпсовані зуби, нехай купить собі за пару центів в аптиці Kali hypermanganicum; розпустить кілька зеренець в теплій водї, щоби була яснофіолєтна та нехай від часу до часу тим полоче. Лїк той нищить всяку гниль в зубах і межи зубами, від котрої і зуби болять і з рота чути. Взагалї треба уважати на то, щобимати чистий віддих і длятого уважати навіть на жолудок, щоби був здоровий, та не їсти таких страв, котрі роблять віддих не чистим, скоро має ся іти між люди. Курцї повинні мало курити і також добре зуби мити і рот полокати, та уважати на то, щоби від них не було чути як з комина.

Руки треба хочби й кілька разів на день мити. Люди, що роблять коло нечистої роботи, повинні за кождий раз добре мити, коли сїдають їсти. Нечистими руками не треба брати нїякої страви. Руки треба мити милом а відтак ще добре сполокати. При митю треба вимивати добре всякий бруд зпід нігтїв. Нехай нїхто не гадає, що у людий тяжко працюючих руками, мусять руки бути брудні.

Нігтї треба завсїгди держати в порядку; они надають пальцям краси і сили, Від часу до часу треба їх рівно і гладко але не за богато обтинати. Довгих нігтїв не треба запускати. Довгі нігтї перешкаджають в роботї і можуть легко задерти ся та статись причиною болючої рани. Запускане довгих нігтїв, хоч би лиш одного на мізиннім пальци, виглядає на дивацтво або на брак інтелїґенції. В прочім руки з довгими нігтями виглядають погано, бо нагадують лапи в диких звірів. Красні нігтї повинні бути більше вузкі а подовгасті, красно випуклі а не широкі і мовби приплескані. Матері, дбаючі о красу своїх дочок, стискають і витягають длятого кінчики пальців маленьким донечкам і так надають молоденьким нігтям красної форми. Нігтї повинні бути рівні, гладкі рожеві без всякої скази; длятого треба уважати, щоби не калїчити собі пальців в тім місци, звідки ніготь виростає, або на самім нігти. Нігтї треба обтинати так, щоби часть нігтя, неприросла до пушки, була по серединї ширша а по боках вузша і так творила нїби білий півмісяць. Бруд під нігтями поганить пальцї, а у людий з інтелїґенції буває ознакою нехарности і недбалости та слабого почутя краси.

Великою і дуже важною окрасою чоловіка есть його волосє.

Красне буйне волосє, відповідно причесане, підносить красу лиця, надає йому більшого виразу та повабности і так у великій мірі причиняє ся до того, що чоловік подобає ся другим.

Спосіб чесаня, форма, яку дамо волосю або фризура, то в житю також дуже важна річ; але при тім не конче треба зважати на моду а більше на то, з чим кому до лиця. Нині єсть загальний звичай у мущин стрічи волосє. Пора щоби й наші селяни покидали звичай носити довге волосє; неоден виглядав би тоді на більше цивілізованого чоловіка. В кождім селї знайшов би ся оден, котрий би підстригав і голив та мав би з тої прислуги заробок. Але й стриженому волосю можна та й треба надавати якусь форму, фризуру, а се вже зависить і від вподоби кождого і від штуки того, хто фризує або причісує. Загально можна сказати, що стрічи треба не дуже коротко а зачісувати найдогіднїйше просто в гору без всякого розділу, а коли з розділом то хиба лиш з боку. У кого дуже низьке чоло, той зробить лїпше, коли буде зачісувати волосє в гору. Дуже високе чоло не конче красне та й не завсїгди єсть ознакою мудрости; длятого в такім случаю лїпше причісувати волосє на чоло. Мастити волосє, хоч би й пахучими помадами, не належить до краси а занадто вимащене робить чоловіка навіть гидким. Найкрасше і наймилїйше волосє, коли чисте і сухе та має природний запах; на то повинні особливо панночки памятати. Хто же хоче конче уживати помади, то нехай уважає на то, щоби мала делїкатний запах і не була шкідлива та нехай єї лиш рідко уживає ся. До причісуваня твердого волося вистане часто лиш само змочене водою.

Важне також питане: чи голити заріст, чи запускати і який носити? На то нема правила, бо то зависить і від вподоби і від того, як кому до л и ц я. Загально можна сказати: Молодий як обголить ся, буде ще молодший, а старого і голене не відмолодить, отже шкода заходу і видатків. Молодому доки заріст не вирівнає ся, лїпше голити ся, бо иноді може і сьмішно і погано виглядати; старшому більше заріст до лиця. Але в зачісуваню, голеню і ношеню заростів треба на то уважати, щоби не робити з себе якоїсь ляльки або карикатури. Виголювати ся на анґлїйсько - льокайний спосіб, підстригати вуси і робити щітки під носом, робити з вусів на мадярський лад шила або задирати їх до гори та ще й закладати длятого хомути попід ніс на уши мало кому додає краси, а дуже часто лиш осьмішує і приспорює заходу. Лиш штука сполучена з природою викликує правдиву красу і на то у всїм, що дотичить особи чоловіка, треба памятати. Так само і дуже довгі вуси та борода бувають, що правда дуже оригінальні, але ледви чи кождому з ними до лиця, а певно, що недогода. Впрочім як кому до вподоби.

Яка фризура найвідповіднїйша і найкрасша для женщин — сего хиба нїхто не годен вгада-

ти. Можна лиш загально сказати, що ніколи нетреба строго держати ся моди і не наслїдувати тих, у котрих тілько в голові що й на голові. Кожда женщина, іменно же молода панночка, повинна так чесати ся, щоби їй з тим було до лиця, та щоби сподобала ся тому, кому міркує. Але яка би й не була фризура, треба уважати на то, щоби все волосє було в ню уняте а не звисало недбало на очи та щоби надавало голові красної форми і не робило з неї чудацтва. Не треба також волосєм закривати уший, хиба що они були би трохи за великі або що занадто би відставали; тоді треба їх трохи прислонити. Малі, рожеві, красно викроєні уши то велика окраса голови і лиця, отже треба щоби їх було видко.

Та й сільські дївчата повинні на то уважати, щоби хорошо чесати ся, щоби волосє було завсїгди чисте і сухе. Може найвідповіднїйше було би сплїтати все волосє в одну, дві коси без уплїток, котрі нищать волосє, та припинати їх на голові. До змиваня голови найлїпше уживати чистої теплої води і лїпшого мила, жовтка або запареного ромену.

Дуже важною річию єсть дальше чистота тїла. Бруд і піт роблять чоловіка немилим, ба навіть гидким для других. На то єсть легкий і для всїх приступний спосіб: часта купіль в теплій водї. Навіть і бідні люди можуть легко і без великих коштів зробити собі раз на місяць теплу купіль. Хто може частїйше, тим лїпше. До купелї може послужити бочка, а води, чей не трудно нагріти. Хто працює в порохах і взагалї при нечистій роботї, хто дуже потить ся і має острий піт, хто слабосильний, повинен часто купати ся. Особливо малі дїти треба часто купати, хоч би що тижня або хоч раз на дві недїлї. Хто не може купати ся, нехай бодай змиває ся, теплою водою на цїлім тїлї і часто мочить та миє ноги, особливо коли дуже пітнїють. Кому ноги дуже потять ся, нехай мочить їх часто в теплій водї додавши до неї трохи карболевого квасу.

Хто хоче сподобати ся другим, повинен дуже уважати на свою одїж. Навіть біднота і велика ученість не надають ще права, щоби не дбати про свою одїж, як з другої сторони богацтво не на то, щоби зараз ним чванити ся і робити з себе стрійка. Одїж в першім ряді на то, щоби нею підносити красу тїла і так сподобати ся другим. Длятого одїж повинна бути як з одної сторони практична, значить ся , тревала і відповідна до пори року та занятя, так з другої сторони красна формою і матеріялом. Форма (крій) і краса матеріялу повинні бути до віку і лиця. Так само треба добирати і всї додатки та прикраси до одежі. Уникати треба всего, що може за надто звертати увагу на себе, що може разити других як н. пр. за надто яркі краски і т. п., а уважати на то, щоби одїж притягала других до себе, значить ся, щоби око других могло на нїй з вдоволенем спочити. Передовсїм не треба нїко-

ли стрійків наслїдувати.

Одїж робить на кождого перше вражінє а перше вражінє буває найсильнїйше. Людий судимо в першій хвили по одежи а дальший, глубший суд лишаємо собі на пізнїйше; для того треба уважати на то, щоби вже перший суд випав о нас користно. Тому то чи виходимо на улицю, чи ідемо до когось в гостину або комусь представляти ся, беремо на себе лїпшу і красшу одїж, відповідну до хвилї. Але яка би й не була одїж, повинна завсїгди бути порядна і чиста, не зімята анї не подерта та замащена.

Важну часть одежі творить білє; оно найблизше тїла і длятого повинно бути не лиш як найдогіднїйше, але й як найчистїйше, а коли вже цїле повинно бути чисте, то тим чистїйші повинні бути ті його части, що вистають зпід одежі. Білє треба так часто зміняти, як лиш хто може; зміняти треба також і тодї коли ідемо до когось в гостину, хоч би лиш на дуже коротку, на якісь товарискі збори і забави і т. п. Тим, що зміняємо білє і убираємо на себе лїпшу одежу віддаємо честь другим і тим способом позискуємо других для себе.

Та й на обув не треба забувати. Передовсїм треба уважати, щоби она була зроблена до ноги, не за велика або не за мала та й не затяжка. Добра обув причиняє ся також богато і до ходу а хід то також важна річ в житю. Треба ступати сміло, але легко і без стукоту. Свобідний, легкий, елястичний хід надає чоловікови немало краси а до того причиняє ся також і обув. Обув повинна бути завсїгди дуже чиста. На то треба особливо тодї памятати, коли маємо зайти до чужої хати та ще може й на чистенькі білі або й восковані та вистелені коврами помости. Треба на то памятати, щоби не робити собі клопоту а другим неприятности. Коли входимо до когось, треба длятого обув добре витерти, а часом й випросити ся наперед від принятя в такім місци, де би можна нечистою обувю наробити комусь неприятности.

Велику ролю грають в житю також всїлякі прикраси як: хустки і шальки на шию, краватки, рукавички, перстенї і ковтки, годинники і ланцушки, бранзолєтки, спинки, косицї і т. п., а навіть всїлякі дрібнички, причіплювані до ланцушків від годинників або т. зв. брельоки. При всїх того рода прикрасах треба мати на увазї дїйсну їх справдїшну красу а уникати всякої пересади, пустої чванливости і нерозважного наслїдуваня других, бо в противнім случаю можна дуже легко лиш себе осьмішити, обидити лїпше і делїкатнїйше почутє і понятє краси у других і тим замість позискати собі людий лиш обрушити їх на себе та викликати їх на себе, і збудити їх неохоту до нас. Треба уважати, щоби у всїм була якась гармонія і відповідний добір а уникати всего, що може разити чи то краскою, чи формою, або нарушувати загально принятий товариський звичай. Хто не знає принятих

товариських форм, нехай длятого в случаю потреби розпитає наперед других, щоби опісля не знайшов ся в клопоті. Хустки на шию, шалики і краватки треба завсїгди добирати і до лиця і до одіня а притім уникати ярких і разячих красок. Рукавичок уживаємо звичайно лише тоді коли того вимагає принятий звичай, н. пр. на візитах і забавах, для більшої паради або в дійсній потребі, н. пр. коли кому руки дуже потять ся, і т. п. Звичайно чисті і білі руки приятнїйші для ока, як рукавички на них часом може ще й брудні.

Ковтки і перстенї то останки з давних звичаїв, коли ще починала ся наша культура; анинї стратили они своє значінє. Женщини з лїпшим вихованєм і висшим образованєм перестають носити ковтки. За то більше в уживаню перстенї як у женщин, так і у мущин. Але насадити богато перстенів, може ще й по кілька на оден палець то погано і показує брак почутя правдивої краси та зраджує низький спосіб мисленя, охоту величати ся своїми дорогоцінностями. Молоді мущини не повинні носити перстенів, женаті хиба лиш обручку; для панночок вистане зовсїм оден, хороший перстень а для відданих опісля ще й обручка. Бразлєтка, золота або срібна, то окраса лиш для жіночої руки; до неї можна часом причепити ще який невеличкий медалик, або якусь старинну монету, але не треба нїколи причіпати по кілька, щоби аж бренькотїли за кождим рухом. Звичай у деяких мущин, т. зв. „аристократів", носити на руцї бразлєтку або закований ланцушок, котрий не можна здоймити то хиба знак людської дурноти і убожества духа.

Годинник то річ потреби і вигоди і добре би було, щоби кождий чоловік носив годинник при собі та уважав, як борзо час минає і як коротке людське житє. Але іменно для того, що годинник річ потреби, повинен він бути скорше схований, як висїти нїби на показ і на принаду для злодіїв — звичай якого часто держать ся женщини з інтелїґенції. Причіпати годинник до пояса не конче красно а певно що не практично. Ланцушок від годинника може служити і за прикрасу, але головна його задача держати годинник; він повинен длятого, іменно же у мущин бути більше схований. Розвішувати ланцушок в поперек грудий ледви чи красно. А вже зовсїм не красно причіпати до него множество всїляких дрібничок як н. пр. медалїоники, вправлені зуби, свинки, песї голови і т. п.

Годї тут дальше розписувати ся о поверховности; хто лиш трошки розважить собі здоровим розумом, не запамороченим дуром моди, або якими примхами, хто має лиш трошки змислу для краси, той легко і сам вишукає собі ще й всїлякі инші способи, якими можна сподобати ся людям з поверховности.

Далеко важнїйша як поверховність єсть внутрішна вартість чоловіка. Людий приймаємо після їх поверховности, але від-

пускаємо після їх внутрішної вартости. А внутрішна вартість чоловіка ось в чім: в його знаню і образованю, в його поведеню, в чистотї і силї характеру, в доброті і щирости його серця; о то повинен кождий старати ся. Знанє і образованє надають нам висшости, а висшість потягає до себе. То не дурний видумав, коли сказав, що „лїпше з мудрим згубити, як з дурнем найти". До мудрого кождий радо втїкає. Длятого кождий чоловік повинен старати ся придбати собі якогось знаня і образованя. Знанє може комусь вистати якесь одно, в якімсь однім напрямі, оно може тодї стати ся для него способом до житя; але загальне образованє, о скілько можна як найбільше, всесторонне, потрібне для кождого. Образувати ся можна а навіть і потреба самому, бо образованє ще не кінчить ся на тім щоби скінчити якісь хоч би й найвисші школи; длятого хто лиш може повинен старати ся придбати собі образованє або доповняти його при помочи відповідних книжок і часописий.

Але образованє ще не в тім щоби чи то при помочи книжок чи школи придбати собі множества всїлякого знаня; потреба ще, щоби оно впливало на цїлу душу чоловіка, на весь спосіб його мисленя, на його дїла і на кождий його крок та на кожду хвилю в його житю. В противнім случаю може чоловік мимо свого великого знаня подобати на необразованого. Правдиве образованє повинно не лиш збільшити всїляке знанє, але й ублагородняти чоловіка, робити його лїпшим в кождім напрямі. Лиш таке образованє зможе причинити ся до того, що будемо могли сподобати ся людям.

Благородність чоловіка проявляє ся в чистотї і силї його характеру та доброті його серця. До того навіть не конче потреба аж образованя, бо преці бували завсїгди і бувають благородні межи необразованими людьми. Красний характер і доброту серця можна виробити й самому в собі а то через самовиховнє. На то повинні зважати всї ті, що не можуть як слїд образувати ся. Самовихованє в тім, щоби чоловік сам думав над собою, розважав добре всї свої дїла уважав на других і порівнував себе з ними та старав ся серед всяких обставин стреміти до добра і правди і так виробляв в собі характер і доброту серця.

Характером називаємо всї ті прикмети чоловіка разом, котрими він руководить ся у всїх своїх дїлах, в цїлім своїм житю з людьми. Коли ті його прикмети суть того рода, що у всїм стремить лиш до того, що добре і красне, то кажемо, що то красний, чистий характер. Коли чоловік від тих прикмет не відступає, а противно, старанно, старає ся їх в собі скріпити і серед всяких обставин удержати, то кажемо, що то сильний, постійний характер. Чоловіка з таким характером всї люблять, поважають а навіть беруть собі його за примір. Сильний характер єсть проявом сильної волї. Люди слабої волї бувають і слабо-

го, похитного характеру, а коли ще ї зовсїм не старають ся виробити в собі доброго характеру, коли в своїх дїлах, в своїм житю, дають волю злим прикметам, то в них виробляє ся поганий характер. Таких людий нїхто не любить, всї їх боять ся і уникають.

Доброта серця єсть великим даром, даним тому, хто єї має вже з природи, Єсть то змаганє чоловіка робити так, щоби із всего, що робить, був якийсь хосен і для других або бодай щоби з його роботи невиходила нїяка прикрість, нїяка шкода для нїкого. Чоловік доброго серця буде любити свою родину, свій нарід, не буде його цурати ся, буде любити всїх людий о скілько они собі на то заслугують; він буде для кождого вирозумілим, буде для всїх трудити ся, всїм о скілько може помагати і не скривдить нїкого; він буде старати ся жити зі всїми в мирі ізгодї. Чоловік доброго серця всїм подобає ся, всї його люблять, всї йому приятелями, нїхто ворогом.

Доброта серця стоїть в тїсній звязи з характером і єсть одною з найважнїйших його прикмет. Але доброти серця не треба мішати з милосердием, котре єсть лиш хвилевим проявом тої доброти часами навіть дуже слабої. Чоловік справдї доброго серця буде завсїгди і милосердний; але той що часом милосердить ся, не завсїгди буває чоловіком дїйстно доброго серця, а може змилосердити ся, коли на них прийде така хвиля.

Але щоби людям сподобати ся, найважнїйша річ, щоби уміти з ними жити. А уміти з людьми жити, то велика штука, котрої анї не легко виучити ся анї єї научити. Житє зводить нас з таким множеством всїляких людий, насуває нам таке множество всїляких случаїв, ставить нас нераз так нагло в якімсь рідкім положеню, що годї всего предвидїти і на все установити якісь правила та узгляднити кождого чоловіка і його натуру окремо. Длятого можна подати лиш деякі звичайнїйші случаї, а всего иншого мусить вже кождий сам учити ся з практики, з житя. Житє само то найважнїйша і найлїпша школа, лиш треба в нїй мати на все добре око і ухо, треба думати добре і роздумувати часто над самим собою і над людьми, над своїми дїлами і над дїлами других, порівнувати себе з людьми і людий з собою і з того вишукувати для себе науку житя з людьми. Хто буде старати ся виробити в собі красний і сильний характер, той вже в половинї виучить ся штуки житя з людьми.

Щоби вміти жити з людьмй, перша річ, щоби уміти пізнавати ся на них, а до того треба і образованя і — як вже сказано — доброго ока і уха на все, треба добре і глубоко мислити та й учити ся пізнавати характери людий, їх вдачу, їх пристрасти, примхи і забаганя та взагалї всї їх добрі і злі сторони, а з того всего брати собі науку, як з ними поступати. — Друга річ в тім, щоби пізнавши людий, уміти до них приноровити ся, зна-

чить ся, щоби уміти погодити свій характер, свою вдачу, образованє і т. д. з такими самими прикметами або й з браком деяких у других людий, і то так, щоби й самому не попустити нїчого із своїх і другим не уймити з них нїчого, а де у других якісь браки, так впливати на них, щоби не накидуючись нїкому зі своїми прикметами викликати в них зміну і притягнути їх до себе На сїм основує ся т. зв. тактика або спосіб поступованя з людьми.. Брак тактики в житю з людьми буває дуже часто причиною всїляких неудач, непорозуміня і незгоди а вслїд за тим і неприхильности та ворогованя. Частию тактики єсть такт, котрий єсть впливом доброти серця і любови. На конець трета річ в тім, щоби уміти кождої хвилї і в поступованю з кождим чоловіком підобрати скоро відповідну тактику та удержати від повідний тон і такт.

Найважнїйші способи житя з людьми то чемність і щирість. На чемности ще нїхто нїчого не стратив. Чемним треба бути не лиш супроти висших від нас або супроти нам рівних, але тим більше й супроти низших від нас, щоби їм не дати почути їх низшости; до того не маємо нїякого права, бо низшість і висшість то лиш дїло обставин. Але при в сїй чемности треба уміти удержати свою повагу і свою особисту достойність. Треба віддати честь, кому она належить ся, але нїколи не гнути ся в двоє і не робити з себе раба перед висшими. Але так само не треба й братати ся зараз з першим лїпшим, часом навіть далеко низшим від нас, лиш длятого, щоби тим, як то нераз буває, показати нїби то свій „демократизм". То не в тім демократизм; людий низших від нас треба підносити і притягати їх до себе не понижаючи анї себе анї не даючи другим почути їх низшости. Хто уміє удержати такт в чемности, того певно будуть всї любити і поважати; той сподобає ся і рівним собі і висшим або низшим від себе.

І щирий чоловік всїм подобає ся; але щирість має свої границї. Длятого треба знати, коли і з ким можна бути щирим, бо за велика і необережна щирість рівнає ся дурноті. Але щирости не треба нїколи удавати, бо удавана щирість виходить на лукавство і фарисейство, а люди скорше чи пізнїйше пізнають ся на тім і зненавидять такого чоловіка. Коли з ким не можна бути щирим, то найлїпше держати ся, о скілько можна з далека від него та не заходити собі з ним в такі дїла і розмови, котрі вимагають щирости.

Щоби можна жити з людьми і їм сподобати ся, треба бути для них вирозумілим. Всї ми помиляємось і всї маємо свої слабі сторони; длячогож зараз за що небудь кидати каменем на других? А хибаж ми можемо ручити за себе, що нїколи в нїчім не схибимо і не провинимо ся? Хто не вирозумілий для других, у того брак доброти серця, той може легко стати завзятим, а завзятий може навіть і злочину допустити ся. Завзятого боять ся і нїхто його не любить.

Не треба нїколи від людий богато вимагати. Кождий таким, яким може і уміє бути серед даних обставин та дає тілько, кілько може й уміє дати. А вже нїколи не треба вимагати від людий якоїсь вдяки; було би вже добре, як би они не показали ся невдячними. Хто робить щось другим длятого, щоби мати від них вдяку, показує тим, що не робить добра задля самого добра, а хиба лиш длятого, щоби вгодити своїй самолюбивости, а тим вже наперед виставляє ся на людську невдяку та нїби таки сам шукає собі чогось, на що мігби опісля відказувати та нарікати і так робить собі часто ворога з того, від котрого домагає ся вдяки.

Щоби людям сподобати ся, треба їм сочуствувати, треба настроювати ся до їх вдачі і до хвилї в їх житю. З веселими треба веселити ся, з сумуючими сумувати; треба брати участь в щастю і нещастю людий, бо самі того від них вимагаємо. Але чуство для людий повинно бути щире, не удаване і не поверховне; коли же не може бути щире то лїпше держати ся з далека. Але не треба нїколи завидувати людем їх щастя або ще гірше тїшити ся з їх нещастя та може ще й показувати то по собі. То було би лиш ознакою поганого характеру і браку доброго серця.

Не треба нїколи висувати ся наперед, але й не оставати ся по заду. Хто пре ся конче вкруги, до котрих по правдї не належить, хто хоче конче удавати такого, яким по правдї не єсть, той виставляє себе на сьміх і погорду і такому покажуть завсїгди хоч би й делїкатно, що йому не там місце, куди він пре ся; він відобє ся від своїх кругів і до чужих не пристане. Так само не треба побивати ся за всїлякими почестями, відзнаками і титулами, бо хоч они з одної сторони і підносять чоловіка в очах других, іменно же тих, котрі не далеко видять і не мислять глубоко, то з другої сторони осьмішують тих, котрі за ними дуже побивають ся і роблять з них невигідних товаришів, котрим трудно вгодити. Честилюбиві люди мало кому подобають ся. Але знов і не треба оставати ся по заду, не падати зараз лицем перед тими, котрі зроблять нам якусь маленьку честь, котра їх навіть зовсїм не богато коштує, не гордити ся тим і не величати ся; треба знати честь і достойність собі самому, бо хто того не відчуває, той сам себе понижає а тодї тратить честь і повагу у других та стає ся дуже часто хиба лиш їх попихачем. Люди независимі і на становищах повинні дуже уважати на то, від кого і коли можут приймати запрошеня і якісь угощеня. Взагалї треба взяти собі за задачу не бувати або, хиба лиш колись виїмково у тих, котрих би ми не могли запросити до себе, або котрі не схотїли би у нас бувати.

Треба жити з людьми в згодї і мирі. То стара як світ приповідка: „Згода будує, незгода руйнує". В згодї повинна жити не лиш родина, але й чужі люди а вже найбільше близькі су-

сїди. На згодї і мирі опирає ся цїле людське житє. Люди не можуть обійти ся одні без других; одні других потребують конче, а де настануть роздори, сварня і колотнеча, там нема добра.. Длятого треба дуже пильно оминати все, що веде до незгоди і колотнечі. Згода не втім, щоби мирити ся і перепрошувати ся, але в тім, щоби не давати нїколи причини до незгоди.Людий одного народу, людий, що живуть разом, не повинні розєднувати анї віра або обряд, анї народність або переконаня полїтичні. Кождому треба лишити то, що йому догідне, що для него добре, миле, дороге і святе. Особливо же треба дуже уважати на то, щоби не робити незгоди в родинї і народї, бо через незгоду ослаблюють і розбивають ся і родини і цїлий нарід. Нераз дуже трудно удержати згоду; длятого, коли вже конче мусить прийти до незгоди, треба бодай все зробити, що она настає не знашої вини. Колиж би прийшло вже до незгоди, то треба конче старати ся о то, щоби як найборше помирити ся і не відтручувати нїколи від себе руки поданої до згоди.

Розмова то найчастїйший і найважнїйший спосіб, котрим можна сподобати ся людям. Для того треба уміти з кождим поговорити, треба знати як і коли до кого відозвати ся та яких слів і висловів а навіть якого голосу ужити в бесїдї. Не до кождого говоримо однаково, не з кождим розмавляємо однаково. До одних треба в розмові знизити ся, другим треба показати, що стоїмо з ними на рівнї.. Але завсїгди треба говорити сміло і і виразьно, а передовсїм розумно і ясно та добирати красних слів і висловів а уникати всякої простої мови хоч би й супротив простих людий або в гнївi. В розмові треба бути з кождим делїкатним як в словах так і в голосї і то не лиш в супроти женщин, але й супроти рівних нам а навіть супроти низших, іменно же супроти дїтий і слуг. Треба також уникати частого повторюваня як н. пр. „пане", „пане добродію" і т. п., бо уживанє таких слів робить чоловіка смішним і вказує на то, що або не можемо, або не умiємо борзо думати, або що ми переймили від когось погану навичку. В товариствi треба уникати голосної, крикливої бесїди, але так само і вистерігати ся всякого шептаня утаєних сміхом і даваня знаків очами або якимсь иншим способом, щоби тим не звертати уваги на себе і не викликувати в других підозріня, що то вони є предметом того рода нашої розмови або забави.

Також нїколи не треба силувати ся на дотепи, іноді може й дуже недотепні, та при таких дотепах не змушувати своїм сміхом других людий до сміху, бо нема нїчо нуднїйшого, як натяганий дотеп і вимушений сміх. Нема нїчо поганїйшого і прикрїйшого в товаристві, як брати собі за предмет своїх дотепів чиюсь особу, докучати їй і коштом їй бавити товариство, або передирати ся з кимсь, колоти когось двозначними словами, давати йому на притик або на здогад недопо

відаючи чогось, викликувати в кімсь цікавість або тягнути когось за язик, щоби від него щось довідати ся і т. п. — звичай, який водить ся дуже часто межи молодими людьми. Також треба бути осторожним зі своїм судом і нїкому з ним не накидувати ся а так само не накидувати нїкому своїх поглядів і переконань та не перечити ся і не брати, хоч би навіть і по нашій стороні була правда; однакож можна то зробити, але зручно так, щоби то не виглядало що беремо ся когось учити і хочемо конче показати, що лїпше щось знаємо або розуміємо. Розмова взагалї повинна бути свобідна, не вимушена, легка і весела, не дотикаюча нїкого і нї чого не обиджаюча та треба дуже уважати на то, щоби не наводити на товариство нудьги, або якогось суму.

Можна навести ще богато инших способів, як жити з людьми, щоби їм подобати ся, але ми кінчимо на сїм; хто се прочитає і добре роздумає, легко і сам їх знайде.

- - ДОМАШНО-ГОСПОДАРСЬКІ СПРАВИ - -

ПЕТРО ЗВАРИЧ

БУДОВАНЄ ДОМІВ НА ФАРМАХ.

Настає час, коли наші поселенцї в Канадї, доробившись гаразд на фармах, зачинають будувати вигідні і дорогі хати. Декотрі суть того переконаня, що хата збудована з дерева є найлїпша і найтеплїйша. Они за всяку цїну старають ся дістати дерева (локсів) на хату, хочби мусїли за ними їхати в лїси кількадесять миль. Хотяй первісні хати старокраєвого типу збудовані з дерева суть танші, теплїйші і досить вигідні на кілька лїт початкового житя на фармах, то однак дерево не так легко надаєть ся до будови модерних, просторих і вибагливих домів, як різаний матеріял і дошки. Дім збудований з дерева богато дорозше коштує, чим здощок, а притім немає тої моци і краси.

Він під надмірним тягаром наліпленої глини нищить ся скоро, глина в кутах тримає ся вогка, і дає нагоду множитись плїсни і всякій нечистотї, що є страшним шкідником здоровля, а часто в таких хатах кидає ся гриб. Все те головно повинно відстрашити кождого від будованя такої хати, зваживши в додатку, що кошт деревляної хати може рівнає ся коштови мурованої з цегли.

Заміряючи будувати гарний дім для мешканя, треба найперше вибрати відповідне місце, опісля обдумати і нарисувати плян і уложити

спосіб будови так, щоби вся робота йшла в найлїпшім порядку і коштувала як найтаньше. Місце під хату повинно бути підвисшене і сухе; віддалене не менше 50 кроків від прочих будинків, а сто від загороди і близше в сторону головної дороги. Що до властивого пляну то його не так легко кому будь зробити. Тому найлїпше, приглянутись гарним і виставно збудованим домам, чи то в містї, чи на фармах, а коли подобаєсь їх вигляд з надвору, то попросити властителя, щоби позволив оглянути їх росклад в серединї. Притім треба всьо точно змірити, списати, а вразї потреби поробити деякі зміни, поінформувати ся, що до кошту і проче. Се все легко довідатись і при тім неодної доброї ради вислухати. Неоден з наших фармарів видав кілька сот долярів на будову хати а позаяк його робота не була належито уплянована, систематично переведена, і зроблена фаховими людьми, то він сердега по невчасї зобачив, що помимо великих видатків нема в нїчім ладу, та однак його досвід йому нїчого не поможе, хиба що може другому легко придати ся. ,

Нїм зачне ся будову, треба найперше викопати обширну пивницю і вимурувати її каменем, цеглою або цементом, або виложити дошками. Вхід до пивницї має бути оден з надвору, а оден з гори або з кухнї або з спіжарнї, двоє вікон по три шибі уміщених в горі. Пивниця повинна бути передїлена на дві части, з котрих одна булаб призначена на бараболї і ріжну огороднину, а друга чисто утримувана і ужи-вана на овочі, набіл, мясо і т. д. Щоби мороз через мурований фундамент не переходив до середини, то повинна бути подвійна стїна. Фундамент повинен виставати дві стопи понад землею, тодї пивниця і хата будуть сухі і будуть мати чисте і здорове повітрє.

Фронт будинку не мусить бути все звернений до полудня, як наші люди до сего привикли, бо краще виглядає будинок звернений фронтом до дороги. Кімнати (руми) повинні бути так розміщені, щоби від фронту припала кімната гостинна (parlor — front-room), дальше їдальня (dining-room), а за нею кухня (kitchen) і спіжарня (pentry), а спальнї поруч в другім рядї, або на горі (up stairs). Кімнати повинні бути середної величини, не надто великі, а що до височини, то девять стіп звичайної височини, хоч можна дещо висше. Вікна повинні бути великі з двома шибами до підсуваня а фронтові подвійної величини з кольорованими шибами.

На зиму повинно ся закладати подвійні вікна, то не буде морозу на шибах і вода з вікон не буде нищити стїни. Кожда кімната повинна мати одно або двоє вікон, дві стопи широкі а пять високі, а двері 32 цалї широкі а 6 стіп і 8 цалїв високі. Найперше треба вибрати довільну величину вікон і дверий на складї а після них лишити отвори в стїнах, а не як се звичайно роблять без міри і на замовленє дорозше платять.

Сказано, що деревляна хата дорозше коштує як з дощок, однак хто вже наважить ся будувати таку хату, то мусить дерево до шнура обтисати, висушити і рівно в стїни вправити. Замість лїпити

глиною то лїпше і тривкійше позатягати шпари з обох сторін піском з вапном, а опісля з надвору бити фільцованими дошками (siding), а з середини вибити латинками і випляйструвати ґіпсом з піском (wood fibre). А хто знов хоче конче глиною лїпити то мусить дістати жовтої клейковатої глини, яку треба кіньми добре з сїном вимісити і вилїпити нею стїни. Коли глина висхне та потріскає і пороблять ся шпари, то тоді місто вирівнувати стїну глиною було-б дуже добре ужити до сего ґіпсу з піском, і дощиною гарно і рівно виправити стїни.

Стїни на гладко виправлені гіпсом можна білити вапном, помалювати оливною або водною фарбою (calsomine). З надвору оббиває ся стїни дошками, або ґонтами і конечно мусить ся помалювати. А се не так для краси, як для тривкости.

Дах лїпший ґончений, як бляхою побитий, бо бляха спричиняє в зимі зимно, а лїтом горяч в помешканю.

Для окраси дому, повинен бути з переду ґанок або ґалєрія, однак повинні бути гарно викінчені, а не виглядати як звичайні піддаша.

Викінченє в середині, як підлога, сходи і футрини повинні бути з твердого дерева (fir) і щільно пасовані, помальовані фарбою або покостию (stain). Лякерувати (varnish) не конче виплатить ся, бо він по часї блїдне або лущить ся і стовкає ся, а опісля не легко перемальовувати.

———

Щоби підлога не задерала ся має ся уживати №1 дощок вузьких, котрих слої ідуть до гори (edge grain flooring), а не поземо (flat grain flooring).

———

Єсли будує ся хату з цегли, то стїна не повинна бути масивна себто одьоцїльна, але повинна бути подвійна з цалевою шпарою в середині, де знаходило-б ся повітре, котре віддїлювало-б зовнїшну температуру від внутрішної. Мурована стїну не повинно ся від разу пляйструвати зі середини, але вибити латинками на цаль від муру і опісля ґіпсувати то така стїна в зимі не буде намерзати ані мокріти. Повала (суфіт) повинен бути пляйстрований а тоді не буде місця, де могли би множити ся блощиці і инші насїкомі.

Хата о чотирох або більше кімнатах повинна мати два комини, вистаючі понад дах, щоби не курили.

Коло порядної хати не повинно бути запущено і закидано ріжним гноєм деревом і т. д. як се часто здибає ся. Подвірє повинно бути вирівнане і чисто утримуване, а траву що року скошувати косаркою. Перед хатою повинен бути огород і зільник, а все те в простих лїнїях огороджене дротом і обсаджене деревами. Серединою має бути головна стежка або дорога до лїнії, також обсаджена деревцями або кущамн.

— —"

Так збудована і чисто утримувана хата і обістє, є не тілько окрасою околиці, але також гордощею фармера і кольонії, а коли ще в до датку бачить ся телєфонічне полученє єї зі світом і почтову скринку коло воріт, то се є ознакою, що тут живе поступовий фармер 20-го столїтя.

РАДИ ДЛЯ ГОСПОДИНЬ.

ДЛЯ МОЛОДИХ ГАЗДИНЬ.

Штука вареня то найперша річ, на котрій повинна знати ся молода ґаздиня, хоч би навіть могла держати собі добре платну кухарку, а тим більше тота, котра може мати лиш служницю до помочи. Штука вареня не така легка, як кому здає ся і єї треба завчасу учити ся; панни на відданю повинні длятого відложити на якийсь час всї инші штуки а взяти ся до сеї і пильно учити ся всякої роботи в кухни. Не досить лиш уміти варити, але треба ще й розуміти ся на вареню, значить ся, треба знати причину длячого треба щось так а не инакше робити. Возьмім примір: Чи мясо на росіл налити студеною чи горячою водою? Можна так і так. Коли хочемо мати богато і міцного росолу, а мяса не подаємо на стіл, то розкроюємо мясо на кілька куснів, наливаємо студеною водою і варимо так аж зовсім уварить ся і добре виварить ся. Тодї в мясї лишить ся дуже мало поживних частий а за то буде міцний росіл; виварене мясо можна лишити до иншого ужитку. Коли же хочемо і мясо подавати на стіл, то треба, щоби оно було поживнїйше, а тодї лїпше наливати його кипячою водою. Мясо має в собі білковину, котра в горячій водї скипить ся на нїм з верха і не допустить, щоби воно зовсїм виварило ся. Відтак лишає ся його на огни, щоби вода добре закипіла і відсуває ся опісля, щоби лиш поволи варило ся, доки не буде зовсїм мягке. Тодї буде мясо со-

Перша хата нашого еміґранта коло Прінц Альберт, Саскачеван.

чисте; буде мати в собі більше поживи, але росіл буде слабий; його можна приправити всїлякими додатками (кости, печінка, екстракт). Коли би мясо, налите кипятком, відразу сильно варити, то оно буде тверде і ликовате, бо білковина на нїм відразу скипить ся грубою верствою і не допустить води до середини. — Оттак треба на сїм при вареню розуміти ся.

Штука вареня вимагає доброго ока, смаку і нюху. Вже при самім закупні а відтак і при лагодженю до вареня повинна господиня всему добре придивити ся, все обнюхати, а коли потреба то й покушати. Закришку до росолу н. пр. не досить лиш сполокати; треба їй ще й добре придивити ся, бо часом сидять на нїй мушки, котрі відтак плавають в росолї. При вареню всїлякої ярини, грибів і т. п. треба особливо добре придивити ся, щоби не зварити чогось, що не повинно бути в страві. При закупні муки, круп, масла, яєць і т. п. треба особливо добре на все уважати, всему придивити ся, понюхати і покоштувати, щоби не купити чогось нечистого, стухлого, старого і т. п. Всяку посудину треба насамперед добре оглянути, заким возьме ся до ужитку.

Заким приступить ся до вареня, треба насамперед все прилагодити, щоби опісля самого вареня можна добре доглянути і не потреба відступати ся від печи, бігати або посилати то за сим, то за тим. На такій біганині і тратить ся богато часу і она то буває найчастїйше причиною, що одно вибігає, друге припалить ся або припече ся і т. д., а сама газдиня страшно намучить ся.

Чистота і порядок то дальше услівє штуки вареня. Всяка посудина повинна бути як найчистїйша, длятого треба добре уважати на служницю при обмиваню. Обмиту посудину треба ще сполокати в чистій водї а відтак обтерти на сухо. Служницям не треба позваляти, щоби сушили посудину на печи або на сонци, бо таку посудину, хоч она на око буде й чиста, буде чути помиями. Все повинно бути на своїм місци і під рукою, щоби не треба за нїчим шукати. Всякі припаси повинні бути добре сховані, понакривані і позамикані та зложені в такім місци, щоби мухи та всїлякі комахи, коти і миши не мали до них приступу.

А вже найважнїйшим услівєм штуки вареня то ощадність. Але ощадність при вареню не в тім лиш, щоби мало варити, але ще більше в тім, щоби нїчого не марнувало ся. Треба уміти все використати, все до чогось ужити, при малих доходах добре і смачно зварити. Не треба наварювати а відтак казати: то не зіпсує ся, бо зїсть ся пізнїйше. Злишні страви найчастїйше марнують ся, бо стара страва рідко коли так смакує як сьвіжа, та й не завсїгди здорова, а часто навіть може бути шкідлива здоровлю.

Накриванє і подаванє до столу. Инакше накриває ся і подає ся до столу, коли єсьмо самі дома, а инакше, коли приймаємо гос-

тий, а ще инакше, підчас якогось пира. Де є малі дїти дома, то звичайно застелює ся стіл доброю мягкою церетою, такою, щоби не ломила ся. По їдженю треба церету змити теплою водою, витерти на сухо і звинути. На принятє застелює ся стіл гладоньким білим обрусом. Потрібне число тарелїв уставляє ся на столї 65 до 75 центиметрів оден від другого а коло них ставить ся після теперішної моди з лївого боку вилки, зправого ніж а висше середині стола або маленькі коло кождого накритя з правого боку. Сільнички і судинки з перцем розставляє ся так, щоби кождий міг досягнути. На пирах ставить ся карту зі списом страв з правого боку коло тарелїв, а карти з іменами гостий на сервету. Для наданя принятю більшого торжества убирає ся ще стіл цьвітами, а тодї вже господиня дому укладає цьвіти після вподоби. Звичайно перед тарелї з правого боку або на сервети кладе ся по дві три малі цьвіт-

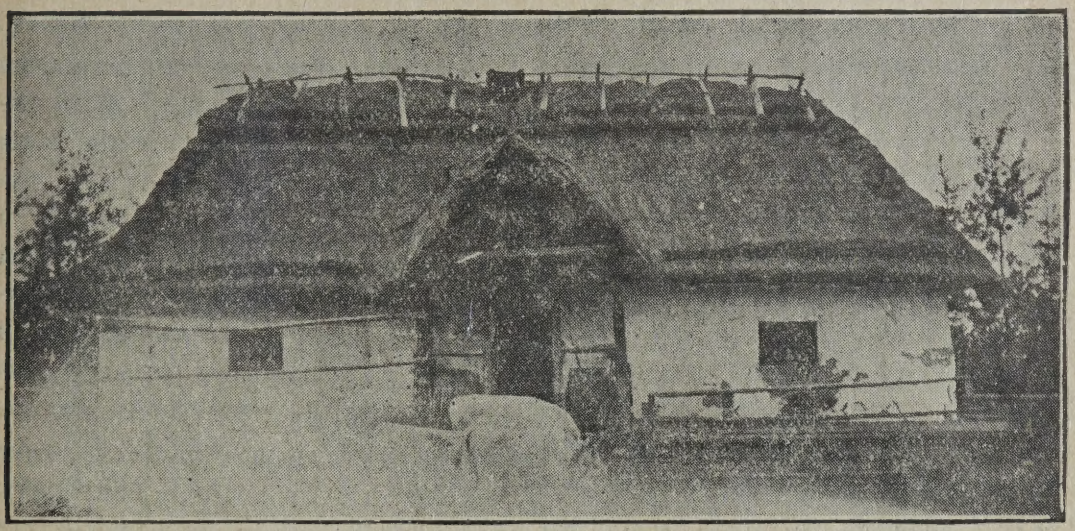

Тип галицької хати коло Лемонт, Альберта.

тареля ложку. На таріль кладе ся хорошо зложену сервету і булку або хлїб. Можна також після давнїйшого звичаю, іменно же коли єсть лиш сама родина, ставити з правого боку склянні або срібні підставочки а на них сперти ложку, ніж і вилки. Серветку ставить ся тодї з лївого боку а на нїй хлїб або булку. Повисше тареля ставить ся склянку на пиво, а пізнїйше малу склянку на вино. Карафки з водою, більші, ставить ся на ки з кількома зеленими листками або по одній більшій, отже ставить ся по одній більшій або по дві малі рожі, дві три конвалії, братчики і резеду і т. п. Крім того ставить ся ще на середині стола після його величини, одну, дві, три великі китицї цьвітів. Перекуски, подавані перед обідом, уставляє ся на окремім меншім столї.

За кождою стравою забирає ся ужиті тарелї, ложки ножі і вилки завсїгди з правого боку

і правою рукою. Скоро хтось скінчив їсти, треба зараз борзенько збирати. Полумиски розносить ся на долони підстеливши під них сервету і подає ся гостям з лівого боку. При тім треба добре уважати, щоби полумисок держати рівно і не перехилити. Коли подасть ся до столу тїсточка, овочі, сир і взагалї все, що ставить ся на закуску, особа котра услугує виходить. Чорну каву наливає звичайно сама господиня або в другій комнатї, або таки натім самім столї, насамперед треба все ужите з него позбирати. До чаю накриває ся в подібний спосіб. З правого боку від десерових тарельчиків або таки на них кладе ся десерові ножі і вилки і серветки. Все, що потрібне до чаю, треба насамперед уставити на столї, заким зачне ся чай наливати. Канапки і т. п. укладає ся на хороших тацах в ряди а шинка і инше мясо ставить ся на полумисках. Чай солодить ся мало, подає ся горячий і ставить ся при кождім накритю з лівого боку від тареля. Фляшочок з румом і горняток зі сметанкою ставить ся тілько, щоби кождий міг собі сам раз наляти. Коли по чаю подає ся ще овочі, тїсточка і т. п. то треба насамперед всю попередну заставу зібрати.

Як робити і наливати чай.

При робленю чаю найважнїйша річ, щоби вода добре закипіла і щоби чай натягнув. Воду на чай треба гріти лиш в самоварі. Коли вода тверда (має в собі вапно), то треба щоби добре закипіла і аж тодї можна нею чай запарювати. На 6 осіб вистане повна ложочка доброго чаю. До чайника сипле ся чай і дає ся дрібочку соди в порошку (двовуглекислої, котру купує ся в аптиці), але лиш тодї, коли вода тверда і чай через то не натягає добре, а відтак запарює ся кипячою водою. До чайника треба наливати лиш трохи води і поставити на самовар, щоби чай натягав і зробила ся асенция. Перед запарюванєм добре є чай сполокати: налити на него до чайника води а відтак аж запарювати. Чай запарений не закипівшою водою буває мутний і має сирий смак. При наливаню чаю треба насамперед на цукор наляти води а на воду есенції з чаю, але лиш тілько, щоби чай мав лиш помаранчеву а не червону краску. Хто подає чай в склянках, може для більшої краси так зробити: Наливши на цукор води трохи більше як три чверти склянки, треба замішати ложочкою, щоби цукор борше розпустив ся, і підождати хвилинку, щоби вода успокоїла ся. За той час можна наливати другі склянки. Відтак по черзї наливає ся до склянок чаю на воду в той спосіб, наконець ложочки прикладає ся до води а есенцию з чайника наливає ся на ложочку, з котрої она зовсїм легенько спливає на густїйшу від неї воду з цукром і лишає ся на горі. Склянка з чаєм буде тодї сподом біла і аж під верхом буде постепенно в чай переходити. Найлїпший чистий чай. Хто любить з румом, може

його трохи додати. Але рум повинен бути добрий; хто не може подати доброго руму, лїпше зробить, коли буде подавати чистий але добрий чай. Дехто любить чай зі сметанкою; одним смакує лїпше сира сметанка, другим варена. Для тих, що люблять чай з цитриною, треба подати цитрину покраяну на досить тонкі кружільця на окремім тарели.

Кваскова зупа є дуже здорова а Французи навіть називають її зупою здоровля „потаж а ля бре змякне. Тимчасом варить ся юшку з кількох волових або телячих кісток. До кваску додає ся пів ложки пшеничної муки, замішує ся добре і відставляє ся, щоби пристиг. Коли юшка ви варила ся, заливає ся нею квасок і варить ся на вільнім огни. Тимчасом перетирає ся крізь сито кілька зварених бараболь і сипле ся до зупи і заколочує ся скрізь сито кілька зварених бараболь і сипле ся до зупи і заколочує ся, щоби стала густї йша. Наконець підправляє ся

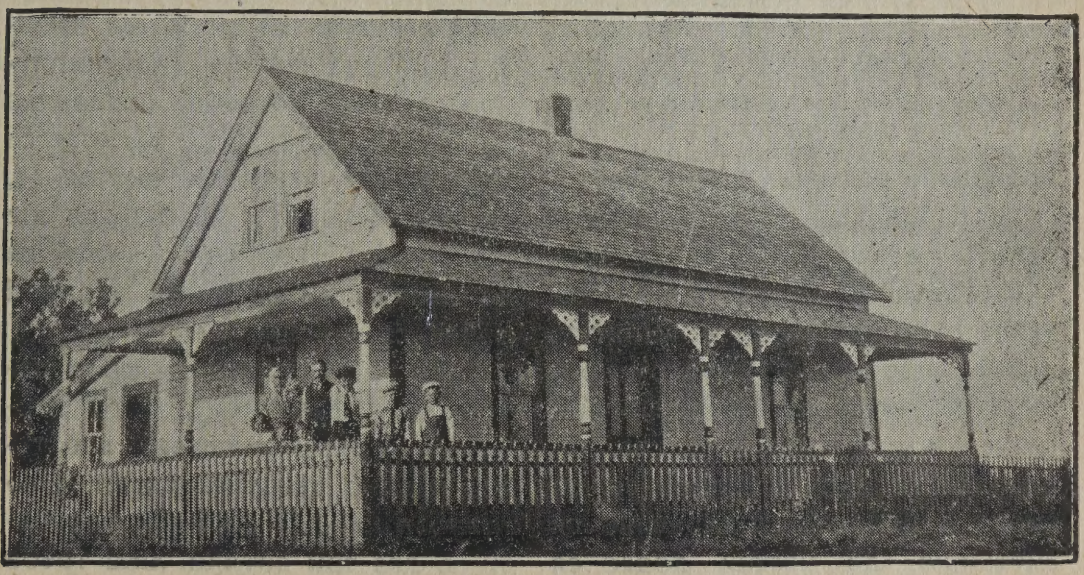

Деревляна хата Украінця Луки Гижки в кольонії Борщів, Альберта.

санте"; її люблять і варять як богаті так і бідні. Кваскову зупу можна варити двояким способом: 1) На біднїйший стіл: Квасок городовий: Квасок городовий (коли нема такого, можна назбирати й дикого на сїножатях), вибравши здорове листє полоче ся, обриває ся хвостики, сїче ся дрібненько дає ся до ринки пів ложки масла і на то квасок і смажить ся, аж до квасною сметаною, в котрій розбиває ся оден або два жовтки. Коли нема юшки, то можна розпускати лиш кипятком, посолити до смаку і підправити самою сметаною. До зупи варить ся перлову кашу, але по увареню переполїкує ся студеною водою, щоби не була клейковата, висипає ся на сито, а коли обісхне, дає ся до зупи, котру загріває ся добре і подає на стіл.

Замість перлової каші можна накраяти хлїба або булок на дрібонькі граночки, усушити в печи підчас вареня і подати до зупи окремо. — 2) На богатший стіл робить ся таксамо, лиш варить ся росіл з волового мяса і ним заливає ся лиш городового кваску. Кваскову зупу можна також подати з рижом, лиш щоби не була густа. Можна також варити на водї але підправляти булїоном, сметаною і жовтками. Сїльські господинї повинні садити квасок в городї, щоби мати його для власного ужитку і на продаж.

Помідорова зупа: 1- На одну особу рахує ся один помідор. Доспілі помідори полоче ся, розкравує ся на чотири части, наливає ся студеною водою і варить ся доти, аж добре змякнуть; тодї перетирає ся їх через сито і наливає ся кипятку, кілько потреба. Тимчасом робить ся запражку з пшеничної муки і масла, а коли готова, заправляє ся зупу і солить ся до смаку а наконець підправляє ся сметаною, до котрої додає ся трохи муки, лиш треба вважати, щоби зупа не була за густа. Окремо варить ся риж, уважаючи, щоби не розварив ся і наливає ся на него зупу. Замість наливати перетерті помідори кипятком, можна ужити юшки з кісток а замість рижу можна на робити гранок з хлїба. — 2) Варить ся таксамо як попередну, лиш наливає ся росолу з волового мяса і підправляє ся сметаною з одним, або двома жовтками і дрібкою муки, а коли би була за квасна, додає ся трохи цукру. Або: душить ся в маслї а коли згусцуть перетирає ся через друшляк, заливає ся росолом і підправляє квартою сметани на 6 осіб та наливає ся на риж. — Тай помідори повинні сїльські господинї садити в городї, бо їх можна в містї добре продавати.

Зупа грибова. Свіжі гриби обчищує ся як потреба, полоче ся і крає ся не дуже грубо. Тимчасом смажить ся посїкану петрушку і цибулю в маслї, дає ся до того гриби, накриває ся покришкою і мішаючи від часу до часу смажить ся доти, аж змякнуть. Відтак наливає ся кипятком, кілько потреба, заправляє ся білою запрашкою, засипає ся тертим або краяним тїстом (т. зв. лазанками) і варить ся ще пів години. Наконець солить ся до смаку, дає ся трохи перцю і подає ся на стіл.

Ґуляш або душене мясо з паприкою (перцюгою). Є то первістно мадярська страва, але тепер знана і люблена всюди, а головно в кождій корінній торговли за два три сотики, лиш треба уважати, щоби не була домішана до неї мука з цегли. Ґуляш робить ся так: Волове мясо, яке небудь, найлїпше з полядвицї („панський ґуляш") крає ся на кусні величини оріха. Відтак крає ся цибулю в тоненькі кружільця і присмажує ся в маслї та додає ся на конець ножа паприки. На то дає ся мясо, прикриває ся і так душить ся його мішаючи добре. Опісля заливає ся тілько теплої води, щоби мясо закрила, солить ся і душить ся дальше під покришкою до-

ти, аж мясо буде зовсїм мягке. Коли ґуляш робить ся з полядвиці, а до него дає ся ще клюски з ґрису, то називає ся „панський ґуляш"; з книдлями з бул ки „мужицький ґуляш"; з краяними клюсочками „магістрацький ґуляш"; а ґуляш по рівній части з воловини, телятини і свинини називає ся „циганський".

оливи, дрібочку оцту, або цитринового соку, білого перцю і дрібно посїканого зрізованця (трибулки). Таку салату ґарнірує ся (убирає ся) що поздовжно накраяними кусниками звареного на твердо яйця.

ПРОСТА ЯРИННА ЗУПА.

Дві моркви, половина дорідного салєра, петрушка і ложка

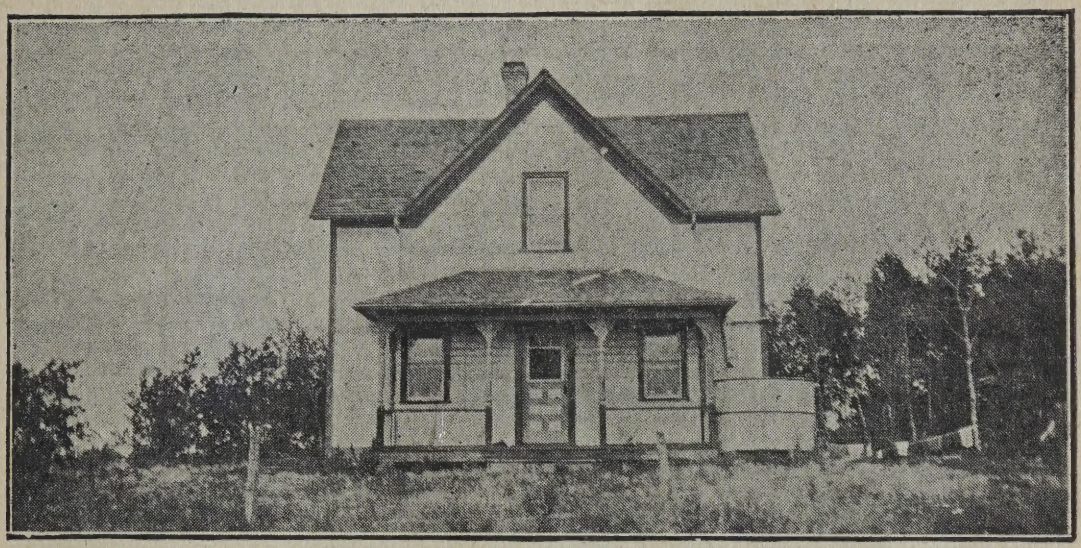

Хата п. Мих. Процкова, Сенди Лейк, Ман.

Салату перед приправленєм треба добре перебрати, оглянути кождий листочок, а відтак добре сполокати. Салата не повинна довго стояти у воді, але все таки може постояти кілька годин, щоби не зівяла. Приправляти треба аж в послїдній хви ли, зробивши наперед мішанину з оливи, можна розтерти з оцтом кілька листків і тим приправити салату. — Салату з редьковки робить ся в той спосіб, що обирає ся ї, більшу, або таки й всю крає ся в кружіль ця, солить ся і ставить ся, щоби пустила воду; тоді дає ся кміну — варять ся в 1½ лїтри води, засоленій мірною ложкою соли. Варенє треває годину.

По звареню відціджує ся плин через ситко, заправляє ся його запражкою з масла і муки припраженою на буро, і по пономнім завареню подає ся з грінками з булки або здрібними платками хлїба.

ДОБРА ЗУПА БАРАБОЛЯНА.

Бараболї добре отереблені варять ся на мягко; відливши воду до чиста, товчемо бараболї на мілку масу, додавши масла і соли після смаку.

Окремо варимо воду, до котрої даємо цибулї, петрушки, салерів, моркви — через годину; сю воду переціджуємо і до неї даємо розтовчені бараболї, котрі розпускають ся в нїй на зупу. Скоро зупа поновно заварить ся, заправляємо її 1—2 розколоченими яйцями. Зупа ся їсть ся з хлїбом.

БАРАБОЛЯНІ ПЛЯЦКИ.

Возьми 1 кільо зварених і утертих на терцї бараболь, вбий до них 2 яйця, додай 2 ложки питльованої пшеничної муки, малу склянку сметани і дрібку соли. Те все вимішай добре разом, возьми ринку або пательню, дай до неї трохи масла або смалцю, і беручи картофляної маси по трохи, роби з неї пляцки завбільшки долонї а високі на добрий палець і смаж їх на румяно, перекидаючи з одної на другу сторону на пательнї.

БУБЛИКИ З СИРА.

Утерти твердого квасного сира одну филїжанку; розбий одно цїле яйце і три жовтки, додаючи до сеї маси 20 грамів дрїжджий, роздроблених в ложцї молока.

Сим плином залий сир, утираючи його дальше, аби розійшов ся на одностайну масу.

До сеї маси додай муки стілько лише, аби з неї зробило ся мягке дрїжджеве тїсто так туге, як буває тїсто на булки.

Се тїсто розвалкуй на яку одну трету цаля грубо, виколюй з него кружки, які виколюють ся на пампухи, і накладай їх в бритванку, аби кружки себе не дотикали.

Скоро цїла бритванка наложе на вже і кружки дрібку підросли, налий до неї теплого молока на одну трету цаля глубоко, додай дрібку масла, і постав на кухню, аби бублики випекли ся в парі, при чім бритванка має бути накрита.

ЩОБ МОЛОКО НЕ СКИПЛЮВАЛОСЬ.

Щоби сему запобічи, добре є дати до молока грудочку соди, яку дістанете в аптицї, або хрінової води. На лїтру молока дає ть ся ложочку такої води. Хрінову воду повинна мати в хатї кожда ґаздиня, а робить ся її так: Тертий хрін заляти в горшку кипячою водою і сейчас горнець щільно закрити. Як остигне, зляти сю воду до фляшок і добре закоркувати.

ЯК ВАРИТИ ШИНКУ?

Шинку, що важить 10 фунтів, ополїкує ся в теплій водї, обтинає ся колїнце, вкладає ся її в великий баняк, наливає ся зимною водою і варить ся на сильнім огни через дві години, числячи від завареня, обертаючи що години. Відтак виймає ся шинку на стільницю; скоро долїшна кість віддїлює ся від мяса, то ознака, що шинка зварена. По спробованю, скоро потреба сего, вкладає ся шинку до баняка і варить ся, або коли вже зварена, лишає ся її в водї на 2—3години, аби простигла. Опісля виймає ся на полумисок і стягає ся скіру, а коли шинка вже зовсїм зимна, крає ся її в пластинки.

ВУДЖЕНЄ ШИНОК І ИНШОГО МЯСА.

Мясо, котре хочеш вудити, вийми з соли і повіси на кілька годин, аби ропа з него стекла. Потім доперва обвини в папір, аби занадто не смажило ся і повісь в комині далеко штуку від штуки, аби не притикали до себе і аби дим їх добре всюди огорнув. Дим мусить бути що дня і то точно о тій самій порі, а найлїпше вудити в ялівцевім або дубовім димі. Шинки, відповідно до величини, висять в комині 1 або 2 тижні, инші части мясива є увуджені вже по кількох днях. По увудженю повісь вудженину далеко від стїни, аби не плїснїла. Комора мусить бути суха і провітрювана.

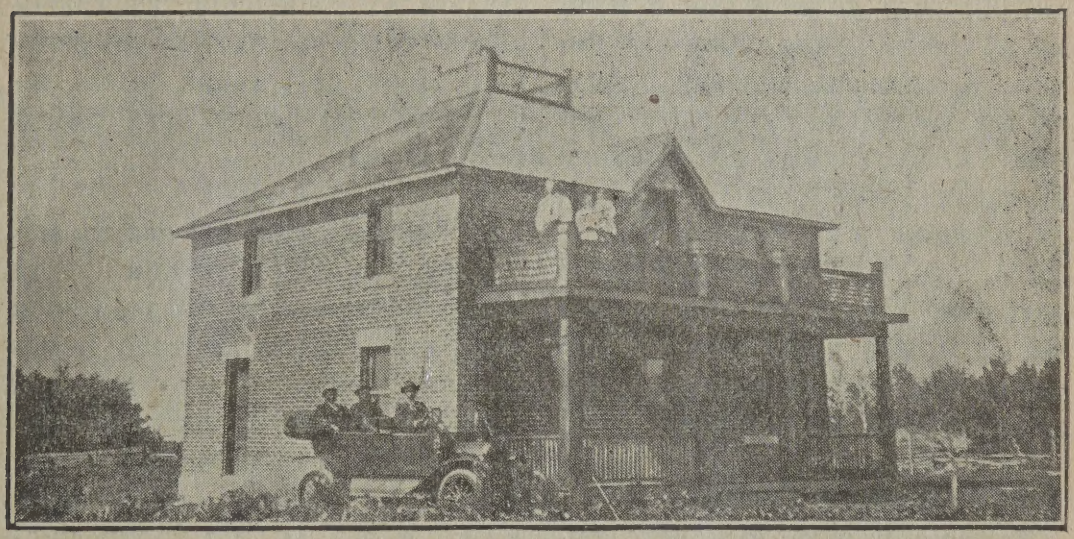

Мурована хата П. Колодїйчука в околици Борщів, Альберта. Будував Семен Гура з Едмонтону. Коштувала около 1600 долярів.

СОК ЦИТРИНОВИЙ.

Возьми 5 фунтів мілкого цукру, 1 ф. великих султанських родзинків з кісточками, 5 цитрин і 5 унцій дріжджів. До чистого шафлика всип весь цукор і родзинки, вибравши з них вперед кісточки, а вкінци вкинь до тої мішанини 5 цитрин покраяних в пястри разом із скіркою але без зерняток. Потім завари чотири горшки доброї чистої води і окропом залий ту мішанину. Як мішанина остудить ся і буде лїтна, возьми її кватирку до горшка, вложи дріжджів, всип дві ложки білої пшеничної муки, роздроби то добре, аби не було грудок і влий в шафлик. Потім накрий шафлик чистим полотном і лиши його на спокійнім, теплім місци через дванайцять годин. Найлучше розробити ту мішанину вечером і поставити на цїлу ніч. Рано буде покритий піною, а всї родзинки виплинуть на верх. Є се доказом, що вже почало ся ферментоване. Тепер треба той плин перецїдити через густе, чисте полотно і поналивати до фляшок. Наконець треба фля-

шки добре позатикати неподіравленими корками, обвязати шнурками і уложити на піску в пивници. За три або чотири дни квас будо готовий і дуже смачний.

Цитриновий квас не повинен довго стояти, бо кваснїє, тому не треба нараз богато робити.

ДУЖЕ ПРИЄМНИЙ І ЗДОРОВИЙ НАПІЙ НА ЛЇТО.

Варіть 3 ф. цукру і 7 унцій імбіру в 10 квартах води і відставте на бік, щоби вистигло. До сего додайте дві ложочки паленого цукру, соку з 3 цитрин а наконець склянку розпущених дріжджів і вимішайте добре. Потім зляйте до бочівки, заткайте і дайте на дві неділї до пивниці, а як викисне і очистить ся, спустїть до фляшок і заткайте добре. За других дві неділї можна напій вже употребляти. Він є дуже здоровий, дешевий і грає як шампан.

ВИНО З ОЖИН.

З ожин можна досконале вино зробити, а то в слїдуючий спосіб: Подушені ожини лишає ся на два дни, щоби краска з них розпустила ся. Потім видушує ся з них сок, а видушки наливає ся трохи водою і видушує ся наново на 20 ф. цукру і лишає ся, щоби викис.

ЩОБИ ЛЇТОМ МАТИ ДОВГО СТУДЕНУ ВОДУ.

Чи то в поли при роботї чи дома, де керниця далеко, треба так зробити: змочити платок, обвязати ним збанок або фляшку та поставити на твердім місци в тїни; вода з платка буде парувати і відбере посудинї тілько тепла, що вода в нїй буде студена як з леду. Таким способом можна мати й в ночи в баньках і збанках студену воду. В поли можна також збанок обгорнути сьвіжо розкопаною землею або таки й закопати його у вогку землю.

ЛЇМОНАДА.

До ¼ кварти себто до склянки води вкидає ся 3—5 кісточок цукру і мішає ся разом; скоро цукор розтопить ся, витискає ся сок з ½ цитрини, уважаючи аби кісточка не влетїла до склянки, мішає ся і подає ся до питя. Лїмоняда може бути зимна або горяча.

Медівник. Заварити кварту меду, всипати до него пів фунта мілко потовченого цукру, і знов заварити, додати до того помаранчові шкірки мягко увареної і дрібно посїченої; трохи цинамону і кілька ґвоздиків добре потовчених, трошки покраяних мігдалів, а коли мід трохи простигне всипати кварту пшеничної муки, вбити 6 яєць, додати ложочку поташу і то все добре вимішати а найлїпше вимісити рукою щоби аж від руки відставало. Тїсто нехай постоїть якийсь час, а відтак вимастити бляху воском, розмастити тїсто на блясї не дуже тонко але й не грубо, а коли має ся саджати в піч, помастити ще зверха білком, а відтак всадити до недуже горячої печи і уважати, щоби не спалив ся. Коли вже упече ся, виймити і ще горячий покраяти та всадити знов до печи і трохи засушити.

ГОСПОДАРСТВО

ЯК ЗАДЕРЖАТИ ВОДУ В ЗЕМЛИ.

Кожда земля сохнучи стягаєсь в одну густу масу і твердне. А щоби більше стягнутись, згуснути, земля ділить ся на части, на малі простори, які самі для себе стягають ся. Через те власне сї простори відділюють ся від себе і так повстають великі і малі шпари.

Коли наливаємо на таку землю води, то вода сейчас тече в шпари і входить в землю глубоко, або відпливає, а земля яка була тверда і густа, така майже лишає ся і за недовгий час знов засихає.

Щоби отже задержати в земли воду як найдовше треба її час від часу бурити. Роздроблена, мілка земля висихає дуже поволи. Взагалї мягкі, мілкі річи сохнуть дуже поволи (приміром трачовинє, попіл всякі лахи).

Переконатись про се можна легко на вазонках. Коли землї в вазонку довго не розбурувати, то вона твердне і тогди треба вазонки частїйше підливати. Колиж землю побурити на верху, роздробити, то земля довгий час мокра і рослина не потребує, щоби її так часто підливати.

В господарстві се має велике значінє, особливо в сторонах, де дощі менше падають, або в посушних роках. Управляючи землю роздроблюють її якнайбільше, а через те вона затримує довший час вогкість. Опісля час від часу ще порушують і так при малій скількости дощу рослини удають ся.

Тесаме можна сказати про сапанє; в мягкій земли загалом, рослинї лекше пускати коріне,бо мягку землю лекше розтискати.

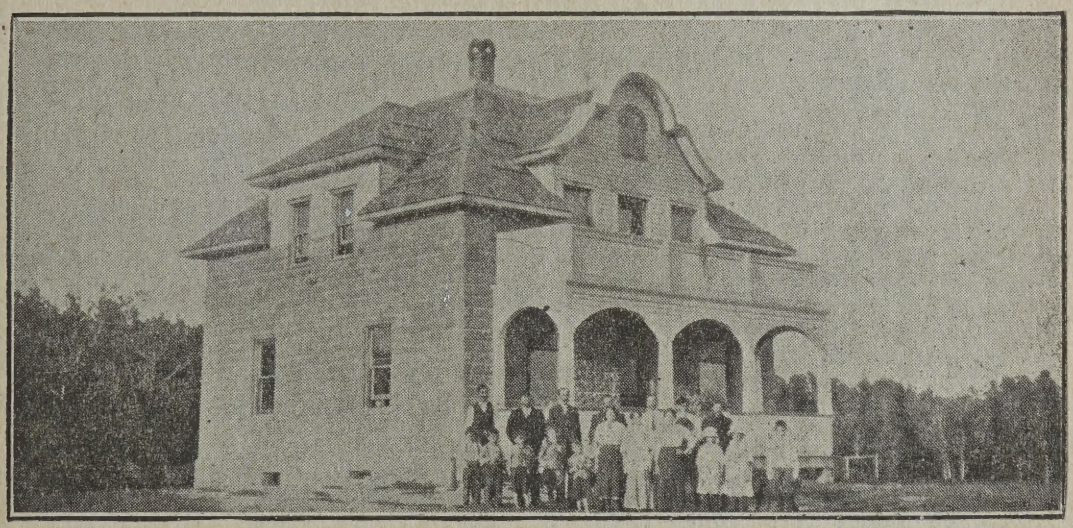

Мурована хата Якима Ґошка в околици Борщів, Альберта. Камінні бльоки виробляв Укр. фармер Я. Ковальчук, а будував Гр. Осецкий з Вегревіл. Коштує около 1800 долярів.

ДЕЩО ПРО НАВОЗИ.

Кождий господар знає, що не кождий гній має однакову вартість. Не всеодно гній кінський і свинячий, або курячий.

Що до якости гною, то обчислено, що тона гною варта пересічно:

Худобячого	$2.02
Кінського	2.21
Свинячого	3.29
Овечого	3.30
Курячого	7.07

Бачимо отже, що тона курячого гною коштує більше як 3 рази тілько, що гній худобячий, що його тона дасть земли понад 3 рази тілько поживи, що тона гною худобячого.

Для господаря гній, то гроші, тому повинен найменшу дрібочку його збирати, бо й найменша дрібочка принесе гроші.

Попіл належить до річий, що дають також рослинам поживу тому попіл треба збирати в якесь місце і потім розсівати по полю, сіножатях, або городї.

Однакож не завсїгди господар має тілько гною, кілько би єму потрібно. Тодї треба радити иншими способами — або купувати гній в сусїдів, колиб можна; або спроваджувати штучні навози, або уживати т. з. зеленого навозу.

Зелений навіз, якого наші фармері дуже мало уживають, має дуже великий вплив на рілю а за тим і на зріст рослин, які на рілї сїють ся.

Зелений навіз збогачує землю в азот в такій скількости, яку тілько через дуже велике нагноєне обірником можна осягнути.

Прироаний зелений навіз гниє звільна і в сей спосіб дає рілї конче потрібну порохницю. Порохниця надає пісковим землям більше лучности, помагає їм до затриманя вогкости і рїжних поживних частин для рілї. В глинковатих землях причиняєть ся порохня до пухкости землї і улекшує воздухови приступ до коріня.

Неодин з читачів може подумати собі, що се неможливе, бо що плуг, то не якесь там коріне, а однак так воно є в дїйсности. По прираню тих рослин, коріне їх гниє поволи, а відтак цїлковито зогниває. На їх місце повстають пусті проводи, каналики і ті зрушують землею о много глибше, як се може зробити плуг.

Коли на рілю, справлену зеленим навозом, засїємо відтак рослину ,то коріне її вже має так, як би приготовану дорогу в рілю, розростаєть ся лїпше і глибше, а се впливає дуже користно на збір збіжа. На підставі роблених досвідів, переконано ся, що коріне збіжа, засїяного на рілї, справленій зеленим навозом, є о много довше і сильнїйше розгалужене, чим на свіжім стаєннім обірнику.

За зеленим навозом промовляє і се, що рослини приорані на зелено, витягали через цїлий час свого зросту много поживних для рослин частин з рілї — за помочию своїх довгих корінів. Ті частки в зеленій масї сих рослин дістають ся відтак через приране близше поверхнї рілї, а по зогнитю зеленого навозу служать за поживу рослинам, відтак управлюваним і то навіть

таким, котрі тілько плитко зако рінюють ся.

Всї сї, повисше згадані користи, які можна осягнути через засїв зелених навозів, впливають на се, що збір рослин засїяних на приораним зеленім навозї, буває дуже користний і що ріля поправляєть ся і очищуєть ся від бурянів. На зеленім навозї удають ся знаменито кукуруза, бараболї, пастівні і цукрові бураки, яра пшениця, овес і ячмінь, як рівнож озимина.

На зелений навіз можна сїяти богато рослин, а дуже доброю є тут гречка, яка вдається найлїпше там, де є богато пчіл. Коли почислити вартість висїяної на акер гречки, то згори побачить ся, що видаток дуже малий, а навозу з приораної гречки буде дуже богато.

Коли поле має мало чорнозему, треба його зорати коло 1 липня і посїяти гречку даючи оден бушель на акер. Коли гречка висока на 1 стопу (фут) і добре розцвила ся, приорати.

На сїм найлїпше сїяти рослини, які сапаєсь, а відтак червону конюшину, до якої можна до мішати ще деяких травок. Або можна й саму конюшину, сїючи 12 фунтів на акер і лишаючи її цїлий рік. Перший раз скосити її на сїно, а коли виросте другий раз, приорати.

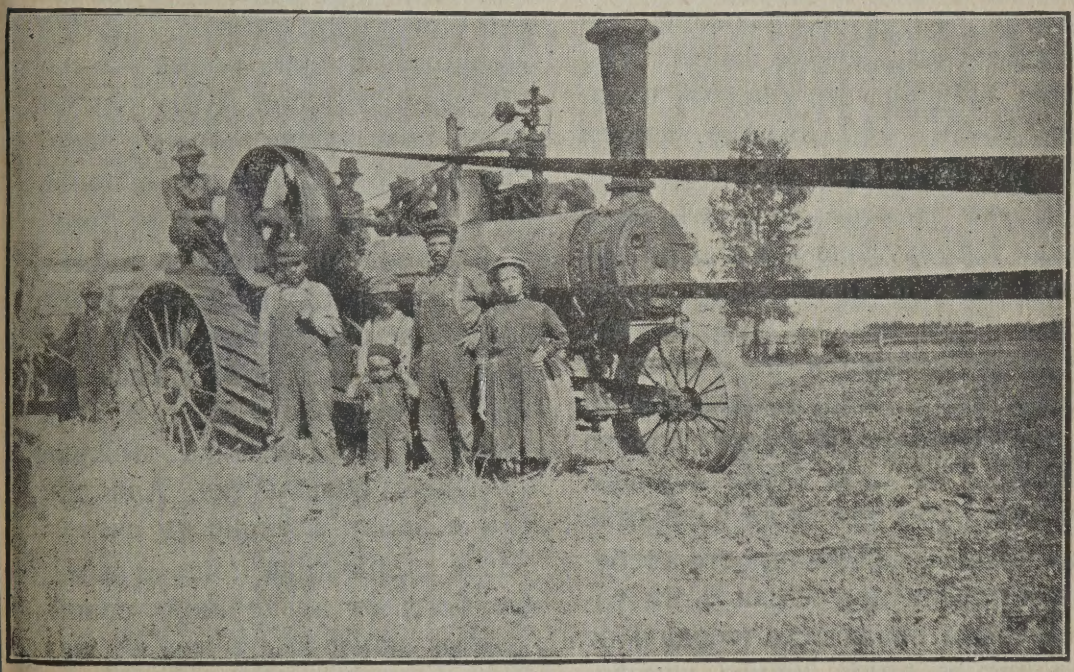

Молоченє в Сарто, Ман. Властитель машини п. В. Петращук.

Конюшина дуже управляє землю, а се через те, що єї коріне призбирує дуже богато азоту в земли, так потрібного для рослин, а якого не призбирують другі рослини.

Рослини на зелений навіз можна сїяти серед лїта, або і під осїнь, як кому вигіднїйше і виглядає, що рослина для приорання ще буде мати час вирости.

———

ПРО СОЛОНІ ЗЕМЛІ.

На богатьох фармах бувають місця, де земля солона (алькольїчна) і через те для управи непригожа. Деколи бувають тільки маленькі латочки солоної землї, а деколи такої землї є більше.

Солоні, або алькольїчні землї є двоякого рода — білі і чорні. Біла солона земля здибає ся передовсїм в Манїтобі.

Що се таке алькольїй? Є се рїжні роди солий, розпущених в земли, як — сіль звичайна, сіл глявберська, „епсом салтс", або сода до праня (се в чорній солоній земли), або инакше назвати єї „лугова сода".

Сї всї соли розпускають ся в водї і розпускають рослинні части. Вода в такій земли буває така остра, що рослини не можуть єї приймати як поживу і тому гинуть. А ще шкідливійшим є чорний альколїй (чорна солона земля, з неї вода буває чорнява, як кава), бо там сода розпускає ще більше і з'їдає просто стебелини рослин при земли. Крім того солона земля стає тверда і не пропускає води, підчас непогоди вода стоїть калабанями на такій земли, а в сухій порі земля збиває ся в грудки.

На поправу солоних земель нема доси певного способу. Чорний алькалїй можна замінити на білий (менше шкідливий) розсїва ючи 1000 до 3000 фунтів гіпсу на акер, а на білий альколїй нема певного способу. Тона гіпсу коштує около сїм долярів.

Поправляти білу солону землю можна вчасти. Треба глубоко орати і добре перебурювати, щоби вода легко переходила, а дальше постаратись о рівцї, якими вода з розпущеними солями стїкала би. Деколи буває в земли так богато солий, що они вічно підходять з водою до верха землї, де вода випаровує, а сіль лишає ся і так єї на поверхни щораз більше нагромаджує ся. Тодї треба би вставляти в землю рури для відпроваджуваня води.

Дальше помагає, коли на солону землю дати богато звичайного стаєнного навозу. Тодї земля стає пухка, мягка і на нїй вже може щобудь рости.

Декотрі рослини дуже не терплять алькольїчних солий, инші знов менше їх боять ся. Здає ся, що найбільше витревалі є бураки. Тії ростучи втягають в себе тілько солий, що перший раз на солоній земли засаджені бураки мають деколи в собі тілько солий, що худоба не хоче їх їсти, а коли б їла, то така пожива спричиняє розвільненє. Але так соли в земли зменшають ся.

Здає ся, що біла конючина менше боїть ся алькольїчних солий, а також люцерна і трава як жит нїнка (рай ґресс і и.)

Се було би все найважнїйше, що про солоні землї можна сказати. Коротко се дасть ся зібрати в такі точки:

1. Алькольїчна земля має в собі за богато солий, які в водї розпускають ся, але з водою не парують.

2. Причиною нагромадженя солий є — за мало дощів, недостаточний відплив води, в якій розпускають ся соли і за сильне випаровуванє.

3. Є чорні і білі солоні (алько

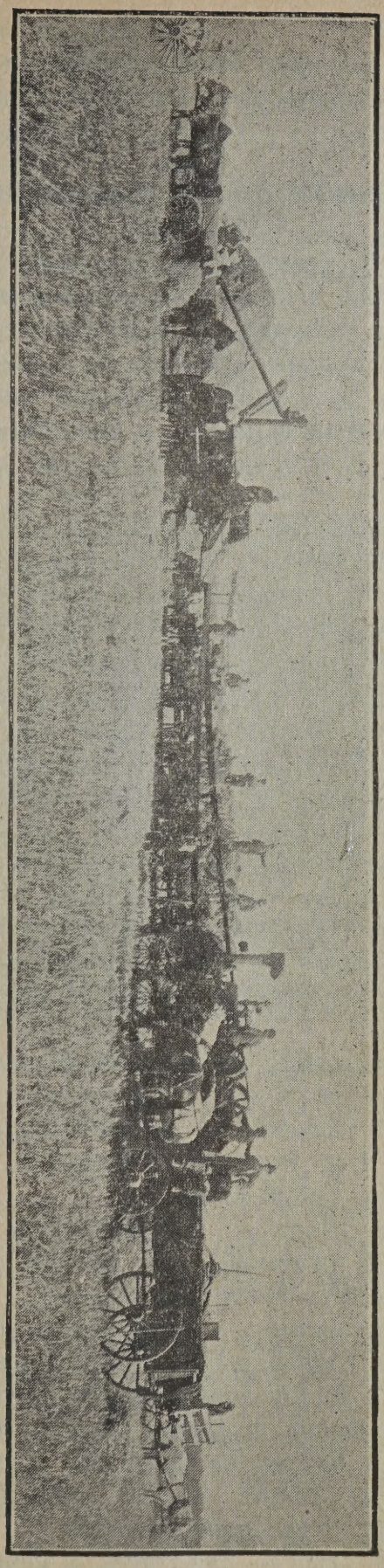

Фармер Українець С. М. Леськів, молотить своєю паровою машиною на своїй фармі коло місточка Давфін.

лїчні землї).

4. Дотепер нема певного способу поправи солоних земель.

5. Помагає добрий відплив води.

6, Давати досить оборнику на таку землю.

7. Орати глубоко.

8. Садити бураки, бо ті на такій земли скорше удають ся і за бираючи в себе альколїчні соли, поліпшують землю.

9. Сїяти рай ґресс.

УПРАВА ЖИТА.

Сїянє жита в Канадї почало ся недавно і то зачали єго сїяти неанґлїйські переселенцї з Европи. Анґлїйцї дивлять ся на жито, як на гірший рід збіжа і доперва тепер зачинають ним пильнїйше інтересують ся. В старім же краю і взагалї в Европі жито належало завсїгди до першого роду збіжа.

Наші господарі в Канадї зачинають сїяти жито щораз більше — дехто лише на хлїб, а дехто і на продаж.

Про житний хлїб треба сказати, що він належить до дуже здорових родів хлїба, особливо хлїб разовий.

Жито мелять або в млинї, коли можна, або на звичайнім „крошерови" до осипки, перепускаю чи яких три рази. Річ певна, що мука буде не дуже дрібненька, однакож хлїбови се зовсїм не шкодить.

Щож до печеня, то кажуть, що самий житний хлїб не вдає ся добре, отже роблять так, що розчиняють житною мукою, а місять пшеничною мукою, отже такий мішаний хлїб вдає ся дуже добре. Деякі наші господарі не

печуть майже самого пшеничного хліба тому, що як кажуть, житний смачнїйший і поживнїйший.

Жито сіють яре озиме, але озиме частїйше. Сіяти треба досить вчасно, щоби добре розкорінило ся і „врунило ся". Дотогож жито не потребує такої доброї землї, як пр. пшениця; оно буде і на гіршій земли. Коли жито в осени добре вкорінить ся то на весні не боїть ся посухи, нї вітрів, тому також жито добре сїяти на горбах, де на весні вітер забирає всю мягку землю, коли посіяти пшеницю.

Коли хто має більшу скількість жита, то може продати, як продає ся пшеницю. Але сїяне жита має за собою ще одну користь — жито нищить буряни скорше нїж що друге. Сюди належить передовсїм жито озиме.

Коли в осени жито добре вкорінить ся, коли на верху має густе руно, то з весною як тілько потеплїє, зачинає скоро рости. Всякі буряни доперва прокидують ся, а жито вже росте і заглушує буряни. На се власне зачинають вже й Анґлїйцї звертати увагу.

Кажуть, що з жита буває також добре сїно, коли викосити ще, поки не стане занадто тверде, поки ще нема зерна.

Згадати ще треба, що коли в 1916 роцї ржа дуже понищила пшеницї, то в тихсамих сторонах жита меньше потерпіли — чи тому, що скорше дозріли, чи жито що до сього витреваліїше.

З житної соломи (околотів) також добрі сніпки на покрите дахів, особливо в таких будинках, де не оплатить ся, або не вистарчає, щоби покрити ґонтами.

Так отже жито здобуває собі щораз більше місця в господарстві.

РІЖНОРОДНІСТЬ СПОЖИВЧИХ РОСЛИН.

В господарстві управляє ся збіже, а також инші рослини вчасти на продаж, а вчасти для свого власного ужитку. На продаж сіє ся головно пшеницю, инші роди збіжа менше, а инші рослини й огородину передовсїм для себе — а що вже лишає ся, те продає ся, коли можна.

Задачею господинї подбати, щоби пожива була найдобірнїйша, а такою буде, коли буде якнайбільше ріжнородна.

Дехто думає, що всї роди поживи можна заступити одним мясом і кавою, чи гербатою, тимчасом се неправда. Найздоровша пожива молочна і рослинна з додатком деколи мяса.

Отже в добрім господарстві повинні бути найріжнороднїйші споживчі рослини, а про се найперше мусить подбати господиня.

Ось спис рослин, які управляють ся на полях і в городах.

1. Пшениця — на хлїб для себе і на продаж. З пшеницї варять також кашу.

2. Жито — покищо сіють на хлїб (разовий), але поволи зачинають сіяти і на продаж.

3. Ячмінь — сіють переважно для годівлї, але також приладжують логазу (пинцак), що є дуже здоровою поживою. Ячмінь також палять на каву. В старім краю печуть також ячмінний хлїб, нераз дуже смачний.

4. Овес — для коний, а менше

на продаж.

5. Гречку сіють звичайно для себе на крупи. З гречаної муки варять і печуть добрі і смачні річи.

6. Бараболї — становлять велику часть поживи в кождім домі, а вчасти служать на годівлю, або й на продаж.

7. Коноплї сіють тут лише на олїй; на прядиво не сіють.

8. Лен сіють головно на продаж, хоч і олїй можна би з него робити.

9. Горох — Фасоля — Біб становлять важну часть поживи.

10. Капусту квасять на зиму, а вчасти переховують в головках на закришку.

11. Бураки, — Дуже поживним і смачним є квасний борщ. Уживають також на годівлю.

12. Огірки становлять важний додаток до їди, коли добре при лагоджені.

13. Кукурузи садять тут головно на варене доки молоді, або на пашу.

14. Цебуля, Чісник, Морква, Петрушка, Мак, Гарбузи, редька, бруква, салата, рубар — все те рівнож рослини для кухнї і стола конче потрібні.

15. Хрін — на него звертають менше уваги, тимчасом він має також своє місце. Натертий з бураком є смачним додатком до поживи, а крім того можна його також продавати.

Крім того садять ще помідори, з яких варять смачні юшки і борщі, або можна їх смажити і переховувати, подібно як і рубар.

Се булиб менше більше всї рослини, які пересїчно управляють ся на полю, або городї. Деякі з них управляють ся передовсїм для свого ужитку і добра господиня подбає, щоби зі споживчих рослин нїчого не бракувало, а то дї пожива в господарстві цїлий рік може бути як найбільше ріжнородна, а тим і здорова. Ріжнородна огороднина, а до неї мо-

Везе почту з Роза до Стюартбурн, Ман. (Українські кольонії).

ЯК ЗАРАДИТИ БРАКОВИ СІНА

З кождим роком сіножати тутешні стають гірші, а се вже добре бачать наші господарі в деяких околицях. Землї чорної мало, поволи зникає мох, що перше держав вогкість, кругом по полях вода не може довго вдержатись, бо лїси і корчі майже позникали, отже й сіножати тверднуть, висихають.

Можливо, що в части можнаб сьому зарадити гноєнєм, або ще як, але річ певна, що такі сіна, які були давнїйше, минають ся з року на рік.

З року на рік сіна меншає і деяким нашим господарам приходить круто задля браку сіна. Худобу, а то й конї годують соломою, але з сього не велика потїха, бо відповідної для годівлї соломи не завсїгди знай де ся подостатком.

Сяк чи так, а треба оглянути ся за способом, як сьому зарадити і ми тут дещо про се згадаємо.

Дальше треба конче подбати про инший рід сіна. Спускати ся зовсім на сіножати вже годї в деяких сторонах і деяким господарям замість сіяти саму пшеницю, треба часть поля від ступити на пашу для худоби.

Що найлїпше сіяти. Про се рі жно говорять, бо се зрештою залежне від клїмату (підсоня, погоди) і може ще дечого.

До річий, які можуть служити за годівлю належать:

Бураки, бараболї, конючина, люцерна, і ще деякі „травки". Також дехто на парені (сомерфало) сіє кукурузу (добре рядками, щоби можна підгортати) локо, масло, сир, маслянка, яйця, а деколи дрібка мяса — отсе страви, які дадуть силу і здоровлє кождій людині.

СІЯНЄ КОНОПЕЛЬ.

В деяких околицях наші господарі сіють богато конопель головно для сімя, з якого роблять олїй. Так пр. в околици Стуартборн люди зимою їдять богато коноплянного олїю, — навіть ті, які без того зовсім обійшли би ся, але уважають се здоровою і смачною поживою.

Сімя мелять на жорнах, а опісля товчуть в ступі, або крупи мелять кілька разів на машинцї до меленя мяса, закладаючи найгустїйшу дїрковату бляшку. Так крупи мелять ся на тїсто. Опісля везуть чи несуть до олїйнї — а таких в околици Стуартборн є кілька. Хто має богато олїю, той часть лишає собі, а часть продає другим.

Олїю уживають при печиві і смаженю, дальше мастять квасну сиру капусту саму, або на кришивши до неї цибулї, їдять з олїєм цибулю, чісник і ще дещо. Зрештою наші господинї дуже добре знають, що з олїєм робити і коби тілько був, то не змарнував би ся.

Коноплї сіють тут тілько для насіня, отже треба сіяти рідко, тодї кожда рослина широко розростає ся і дасть богато зерна. Можна сіяти окремо, або по бараболях, на городї поміж иншу огороднину рідко,по краях горо да і пр. Сіянє конопель в деяких сторонах щораз більше розширає ся.

і так має пашу і поле вичистить ся.

Добрим сіном має бути також жито, але треба його косити, поки ще не цвите, бо опісля за тверде. А жито на всякій земли пересічно удає ся.

Дуже добре сіно для поживи домовим звірятам буває з вівса скошеного на зелено. Косити овес на сіно треба, як в головках зачинає повставати молочко на зерно, або і скорше. Перед складанем в стирту треба добре висушити.

На сіно сіють також просо (по анґлійськи „милет"), а його є кілька родів. Деякі роди проса виростають дуже великі.

Рослин до сіяня можна вибрати з катальоґів, які дармо розсилають склади насінь. Найліпше було би, щоби господар найперше засіяв на пробу по трошка більше родів рослин. Можна спровадити по кілька фунтів ріжного рода травок, проса, конюшини і др. і засіяти на відповіднім кусникy поля, а опісля можна бачити що наскілько виплатило би ся сіяти.

Деколи краще сіяти рослини на сіно помішавши більше родів насіня, а се тому, що 1. — Сіно буде смачнійше і поживнійше; 2 — одні рослини пускають коріне глубше, другі мають коріне під верхом, отже для всіх є поживи; 3 — коли оден рід менше вдасть ся, то другий буде кращий, отже пересічний збір буде завсігди добрий.

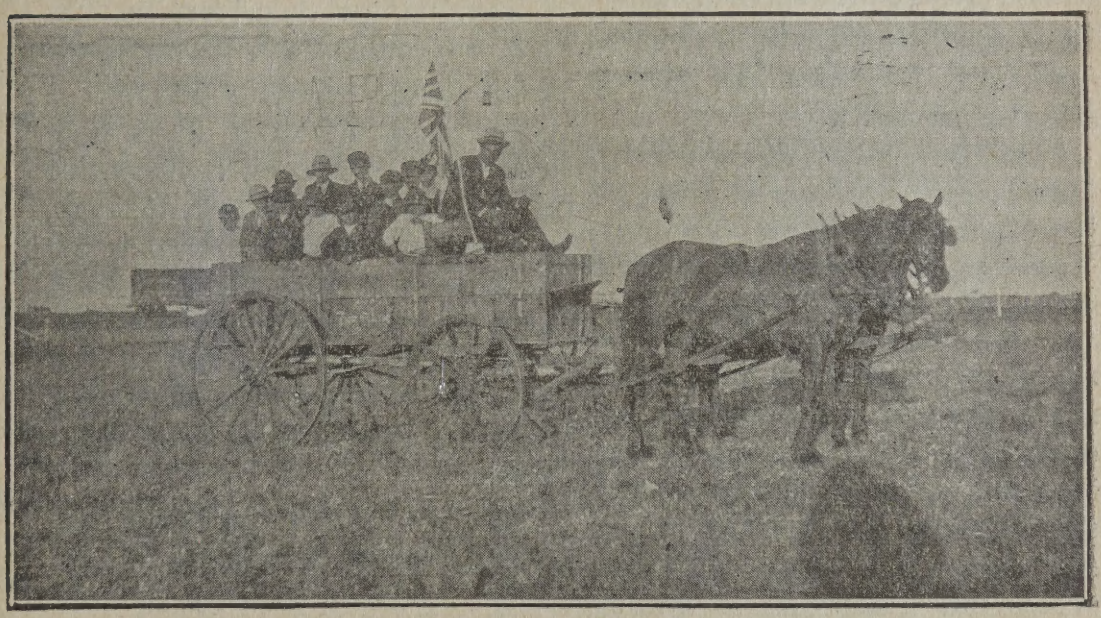

Шкoлярі їдуть до дому з пікніку в Донвел, Саск.

Та найліпше, коли господар випробує найперше, а се можна зробити малим коштом, а тоді буде знав сам, та ще і другому порадить, що сіяти.

СІЧКАРНЯ.

В кождім господарстві конечною річию є також січкарня, особливо коли нема подостатком сіна. В деяких сторонах наші люди мають вже січкарні і кажуть,

що се їм дуже оплачує ся.

Сїчкарню можна купити мабуть за менше, як 20 долярів, хоч розуміє ся, що лїпша коштує дорозше. На початок могло би і двох господарів купити сїчкарню до спілки.

ГОДІВЛЯ ЗВІРЯТ В ГОСПОДАРСТВІ.

Здавалоб ся на перший погляд, що хлїборобське господарство може вповнї вдоволити ся самим сїянєм збіжа — пшениці, вівса і др. Тимчасом досьвід показав людям, що чим господарство більше мішане, тим певнїйше, тим дохіднїйше.

Річ певна, що управа збіжа належить до перших, головних галузий господарського промислу, особливо де земля для управи збіжа дуже відповідна. Але дуже часто бувають землї дуже рїжнородної якости, піскові, каменисті, або клїмат буває дуже непевний — скорі морози, посуха і пр. В таких сторонах найкраще ще оплатить ся мішане господарство — себто таке, де побіч управи збіжа держить ся худобу для продажі, на заріз, для продажі сметани, чи масла; дальше вівцї, свинї, кури, гуси, качки, пчоли...

Мішане господарство вартісне тим, що тут коли щось одно не удасть ся, то удасть ся друге. Тут з одної річи може не бути дуже богато доходу, але з кождої річи може бути троха, а коли весь дохід почислити, то побачить ся, що робота оплатить ся.

ХУДОБА.

Хто держить при господарстві більше худоби, той час від часу має і на продаж кілька штук, а крім того може продавати масло, сметану, сир, а крім того може мати молоко для годівлї свиний чи чого иншого.

Богато наших господарів в Канадї мають нинї сепаратори до віддїлюваня сметани від молока (менші можна нинї дістати мабуть понизше 20 дол.) і відставляють звичайно сметану молочарськими баньками до міських молочарських компанїй, що мабуть лїпше оплачуєть ся, нїж робити і продавати масло, особливо коли сметани є богато.

Річ певна, що коли хтось продає десь масло, чи сметану, то мусить дбати, щоби всї прилади, всї начиня, шафи на молоко були якнайчистїйші, бо нечистість псує молоко, а від того цїна масла, чи сметани буде низша. Деякі люди роблять таке масло, якого не хочуть в склепах купувати.

Друга річ, про яку треба рівнож памятати, се пожива для худоби і на лїто і на зиму. Хто має більше худоби (чи инших домашних звірят), той не може спускатись на саму звичайну траву і сїно; він мусить наперед обчислити приблизно кілько трави буде треба на лїто і на зиму, постаратись о ню — чи то сїючи щобудь на сїно (просо, жито, всякі травки, конючину), чи садячи бураки, брукву і т. п. Хто не дбає про поживу для звірят, той не має права вимагати з них користи.

Про корови треба ще додати, що кождий господар повинен держати лише молочні корови;

бо є корови, що при найлїпшій поживі дають мало молока. Таких коров треба позбути ся.

ВІВЦЇ.

Між нашими господарами мало хто тримає вівцї, однакож певна річ, що вівцї при господарстві рівнож оплатили б ся. Користий з овець може бути богато. Найперше вовна, потім мясо для себе, а також продажа овець. Вівцї не перебірчиві в поживі. Они гризуть і маленьку траву, з'їдають всякі буряни, яких не їло би що друге і так їх винищують. Так само для овець не треба дуже теплих будинків на зиму. Вівцї не змерзають, коби тілько не було протягу, снїгу, а серед лїта дощу.

Про вовну треба дбати, щоби до неї не набивало ся полови, сьмітя, або порохів, коли вівцї бігають по ріли. Занечищена вовна має меншу вартість. Таксамо вовну повинно ся тримати в сухім місци, бо вогкість вовнї шкодить.

Овець є більше родів, з довшою, або коротшою вовною. Най першим між вівцями з довгою вовною є Лейстер, а з середною Шрапшеєр, Оксфорд Давн і Саффок Давн.

СВИНЇ.

Про свинї можна сказати, що їх годівля поплачуєть ся до певної міри. І так поплачуєсь продаванє малих поросят, а коли продає ся старші, то продавати тодї, коли вже достаточно підросли. Тримати великі свинї надто довго не оплачуєть ся, бо пожива може коштувати більше, нїж они самі. Подбати, щоби свиня найскорше виросла, а тодї єї сейчас продавати, чи то живою, чи убиваючи і відсилаючи мясо в певні місця, де мясо продають. Се можна робити особливо зимовою порою. В усякім разї добра льоха на поросята, а то й дві при господарстві поплачуєсь.

КУРИ, ГУСИ, КАЧКИ, ИНДИКИ.

Годівля курий стоїть в господарстві на першім місци. Держати кількадесять, а то й більше курий в господарстві завсїгди оплатить ся. Коло дому завсїгди знайде ся чимало відпадків кухонних, посліду і пр., що придає ся курам на поживу. Крім доходу з продажі яєць, що вистарчає нераз на всї дрібнїйші щоденні домашні потреби, з курий має ся для себе мясо , яйця.

Треба одначе памятати, щоби для курий мати просторий хлїв, який треба удержувати оскілько можна чисто і відповідну поживу.

Пожива для курий повинна бути як найбільше ріжнородна і не за богато, анї за мало. Надто товсті кури слабо несуть ся. Зимою кури мусять мати також досить руху, а се зробить ся, коли покидаєсь зерна в солому, або полову, де они порпають. Можна час від часу повісити ка пусту, брукву а кури дзюбаючи будуть також при тім загрівати ся. Пожива і вода повинна бути чистою.

Памятати також треба, що кури потребують вапна і тому треба їм сипати товченого вапняного каменя. Вапно потрібне їм на творенє шкаралупи на яйци.

Курячі вуши треба винищувати чи то даючи на розпалені вуглї досить сїрки, чи уживаючи купованого порошку. Для сього треба всї гнїзда, сїдала і взагалї будинок тримати дуже чисто.

Про гуси, качки, индики скажемо хиба, що їх годівля раз поплачуєсь більше, раз менше тому, що їх держить ся виключно на мясо, а цїна мяса буває деколи дуже ріжна, а друге, що коло них є більше клопоту, треба більше догляду, пастуха. Але деколи й се оплачуєсь, особливо гуси задля піря.

Цїкавим школярям котрі числять понад 10 лїт, Рільнича Школа висилає яйця під квочки расових курий даром. Писати до Agriculture College а вони відпишуть які условини.

ПЧІЛЬНИЦТВО.

Україна в давних часах славилась безмежним числом пасїк, — медовим краєм. В давнїйших повістях раз враз стрічаємо старих сивобородих, поважних пасїчників. Пізнїйші обставини не сприяли, видно, розвоєви пчільництва і так число пасїк на Українї дуже зменшило ся.

Однако пчільництво є річию, що оплатилоб ся, а побіч того є се річ досить інтересна. Старих людий, що їм би час вже спочити від важкої працї, тількоб заставити до догляду пчіл; їм така робота була вдоволяючим, а до того і користним відпочинком.

Нам відомі в Манїтобі пасїки між нашими людьми в Плезант Гом (д. Якиміщак), в Толстой (д. Романюк), а також в околицях Брокен Гед. Без сумнїву і в инших околицях наші пасїчники знайдуть ся.

Річ певна, що хто би хотїв закладати пасїку, то мусїв би найперше познакомити ся з усїм, що потрібно пасїчникови знати на початок. Опісля вже сама практика навчила би чоловіка як і що робити.

Про мід хиба згадати, що він належить до дуже поживних річий, а також і лїчничих. Він помагає в слабостях жолудка і грудий, а також лїчать медом лишаї і т. п.

ЗАГАЛЬНІ УВАГИ.

Коли говорить ся про мішане господарство, в якім побіч сїяня збіжа малиб мати поважне місце инші галузи (як молочарство і др.), то треба рівнож памятати, що всяку нову галузь треба зачинати з меншого, поволи, постепенно, поки чоловік не зобачить, якої працї і кошту для сього потрібно і якби найкраще і найкористнїйше сю роботу попровадити.

Зачинаючи щобудь треба обчислити не лише самі користи, але також кілько працї се вимагає, кілько гроший, знарядів, будинків і всяких инших средств. Тимто з малого найлїпше зачинати, бо тодї хоч не буде великого зиску, але не буде і великої страти. А при малім чоловік набере досьвіду і тодї вже до більшого буде вмів брати ся.

ЦЕМЕНТ В ГОСПОДАРСТВІ.

При господарстві має цемент також деяке застосоване. Звичайно найперше уживають цементу при забезпеченю ливниць

перед водою, але може бути й инший ужиток. І так уживають цементу при мурованю фундаменту під будову, роблять цементові стіни й будинки, стовпи, хідники і ще дещо.

Чистого цементу звичайно не уживає ся. Беруть цемент, пісок і шутер або камінці, мішають разом з водою і тоді роблять що треба.

Коли купує ся цемент, то уважати, щоби не був зіпсований вогкостию. І в дома тримати в сухім місци.

Пісок до цементу повинен бути чистий без землї глини і т. п. додатків. Се все ослаблює силу цементу. Чим пісок грубший тим лїпше.

Шутер таксамо мусить бути чистий від землї і глини, бо де є земля на камени, там до каменя не причепить ся сильно цемент. Коли пісок і цемент зовсїм чистий, тоді все злипає ся в один камінь.

До сього добре брати товчений камінь.

До ріжної будови буває ріжна скількість цементу і др. річий.

На грубі стіни, фундаменти під будомву і т. п. беруть: 1 часть цементу, 3 частий піску, 6 частий шутру, або товченого каміня.

На тонший фундамент, пивницю, помости, хідники беруть: 1 часть цементу, 2½ піску, 5 частий шутру. Се є пересічно середна мішанина.

Для підмурованъ під машини і других річий, що мусять бути дуже сильні, бере ся: 1 часть цементу, 2 части піску, 4 части шутру.

Де уживає ся форм для цементових робіт, а хоче ся, щоби поверхня вийшла рівна, там треба, щоби найперше форма була гладка, а дальше треба форму (звичайно деревляну) намастити милом, лойом з нафтою, або яким товщем.

До мішаня роблять скринку без дна і ставляють її на дощаній підлозї.

Найперше насипати піску, по тім на се цементу і так добре вимішати на сухо. Опісля всипати шутру, влити води і сейчас зачинати добре мішати на добре вимішане тїсто. По сїм робити що треба.

Коли цемент виставлений на сонце, то час від часу треба скроплювати водою щоби не висихав за скоро. Цементові роботи також від сонця накривають ся на якийсь час.

Коли на верха дати тоненьку верству чистого цементу, як пр. в пивницях, то менше переходить вогкість, але колиб ся верства була виставлена на сонце, то потріскає, коли за скоро висохне. Сю верству давати, поки цемент ще мокрий, хоч і твердий, розмазуючи чистий цемент щіткою, або чимсь подібним.

При будові фундаменту, стін пивниці і др. треба форму добре поправити, щоби опісля не треба поправляти, коли зачне ся цемент накидати, чи наливати.

МУРОВАНА КЕРНИЦЯ.

Керниці звичайно оббивають в серединї дошками, які звуть цибринами, або цимбринами.

Але лїпша керниця мурована, бо в мурованій вода здоровша, в лїтї досить зимна і не має нїякого запаху.

Для мурованя треба копати керницю шість стіп довгу і тільки широку. І копати гранчасту яму, а потім муровати кругло. В вусшій керниці замало просто ру при мурованю.

Для мурованя треба наперед камінців оскілько можна гладких і рівних. Між камінці не дається нїчого, а тілько від землї накладає ся дрібнїйших камінчиків, щоби мокрий пісок не сунув ся поміж камінці. Та коли камінці хоч троха пристають, то сунути ся не буде.

На спід треба положити дерев'яні підвалини округло, позбивавши добре грубі патики, „бруси" так, щоби було яких шість кутів, або взагалї щоби на них округло мурувати і мусять бути широкі, щоби мав на чім камінь лежати.

Розуміє ся, що в рогах ями дає ся більші каменї, а між рогами менші.

Мурувати треба сейчас по викопаню, бо невдовзї земля обсуває ся і валить ся.

Наперед треба також приготовити щось, на чім би можна спускати камінці. Можна зробити такий поміст, поприбивавши до грубих патиків дошки і повісити його на чотирох шнурах, які повисше звязує ся і привязує ся до шнура, який звинений на валї. На кінци вала мусить бути корба до уживаня шнура. Ще лїпше, коли на обох кінцях вала є корба, бо тогди лїпше стати двом і крутити.

Спускати камінє можна також в балії з вухами, але попід балію треба дати патик, який дротами привязує ся до такогож поперечного патика на верху балії, заложеного через вуха. Се на те, щоби дно в балії не вило милось.

Всї ті приготованя до мурованя треба робити перед тим, та сильно все позвязувати і попри бивати, щоби не вийшло яке нещастє.

Така мурована керниця і постоїть довго і вода в нїй не має немилого запаху.

Конечне також, щоби в керници був рід драбини, щоби припадково хто упавши мав як ратувати ся. Про се вже треба дбати при мурованю і тогди рід такої драбини причепити.

Зверха керницю треба огородити, щоби щонебудь не впало.

Колиж керницю оббиває ся дошками, то добре дошки з середини трошка на огни присмалити і вугля не обшкробувати. Що дрібочки вугля можуть нападати в воду, се воді не шкодить. А де обсмалені дошки, так вода не має неприємного запаху, як то буває в кождій керници з початку.

Також треба подбати, щоби керниця була далеко від гною і взагалї від такого місця, де стїкає ся всяка вода. Треба памятати, що всяка брудна вода входить в землю, а коли керниця близько, то дістає ся і до керницї.

Зверха треба керницю оббити дошками, щоби не падало всяке сьмітє, гній, або й курятко, чи й дитина. Взагалї керниця по

винна бути в чистім місци і в найлїпшім порядку.

МЕБЛЇ СВОЄЇ РОБОТИ.

В кождій засібній хатї повинен бути стіл, крісла, шафа на начинє, шафа на шматє, та куферки — а також гарна і обширна шафа на книжки і всякі папери .

Деякі річи, як пр. крісла купує кождий, бо не виплатить ся їх самому робити, але деякі річи може собі зробити кождий чоловік, — як приміром шафу. Декому здає ся, що тут треба великого майстра, тимчасом всякий чоловік зробив би гарну шафу сам.

Річ певна, що треба мати потрібні до сього річи — гиблї, долота, пилки, але се не такі дорогі річи. Їх можна купити за кілька долярів, а зробити ними роботи дуже богато.

Дошки на шафу можуть бути і гіршої навіть якости, але мусять бути сухі. Також не всї мусять бути дуже сильні. Приміром задна стїна шафи може бути з тоненьких дощок. Зрештою хто має лїпший матеріял то може з такого зробити, колиж нї, то з гіршого зробить ся. Лїпше мати гіршу шафу, нїж нїякої.

Коли хто забирає ся до роботи столярських річий, а сам не є столяром, то повинен найперше розглянути всякі малюнки таких річий, або й готові річи і після них виробити певний плян. Скажім, що се має бути шафа, отже добре найперше на папери нарисувати приблизно таку шафу, яку хочемо робити. Малюнок можна рисувати і поправляти, аж доки нам подобає ся, а тодї зачинати вже робити. А оно лекше робить ся, коли перед очима має ся рисунок.

А хто зробить одну річ, то другу робити буде лекше, бо вже буде трошка досвіду, практики.

Річ певна, що тут придав би ся столярський варстат і такий можна собі зробити купивши зелїзні великі шруби.

До склеюваня дощок придав би ся також прилад, щоби по склеєню горячим каруком можна дошки сильно стиснути клинцями, чи як, доки не засохнуть. Такий прилад можна собі легко зробити

Так можна зробити стіл, шафу на начинє, на инші річи, як на молоко, сир, дальше столик до вмиваня, або такий, де ставить ся путню з водою до питя. І чимало других річий можна собі зробити, не потребуючи вдавати тись до майстрів. Аджеж не святі горшки лїплять. До тогож фарба надає всьому викінченє.

Таксамо можна зробити гарну постїль, софу, кращу, як то нераз бачимо в деяких хатах.

Час на таку роботу звичайно в зимі, але хто вже вміє і має чим, та з чого, то й в лїтї знайде хвильку часу.

Для сього придалаб ся шопа, де би можна таку роботу робити.

До такої роботи радо беруть ся молодші хлопцї і вони могли би прикрасити хату і зробити виготу для дому. Також для комори, для стайнї і др. можна дещо зробити.

Дехто думає, що гарний мебель тогди, коли має богато

всяких виробів і точених кавалків, — тимчасом се хибний погляд. Нераз чим річ простїйша тим краща. Можна бачити купну шафу за 60 дол., в якій нема нїякогісїньких виробів, нї квітів, нї викрутасів. Все рівне, просте, гладке, але шафа незвичайно гарна.

Краса залежить також від удачного добору фарби. Деякі люди не мають смаку до барви і пр. шафу малюють жовтою фарбою. А жовта фарба дуже вигляда погано. Поробіть на нїй чорні риси, а будете мали щось гробове, що нагадує вам смерть. Також ясно зелена фарба не дуже гарна, хиба що побіч неї була би якась друга, що їй відповідала би.

До мальованя уживають звичайно темнїйших фарб.

Зрештою, хто має під руками кілька фарб, нехай їх добре розгляне, а там нехай на дощечцї мішає одну з другими, а побачите, яка найкраща.

ЗНАЧІНЄ ФАРБИ.

Є вже наші фармері, які знають добре значінє фарби в господарстві. Сам кількалїтний досвід навчив їх, що річ мальована буде два рази так довго істнувати, як немальована, а може і довше.

Дехто уважає фарбу за прикрасу, тимчасом треба знати, що фарба охороняє річи перед гнитем. Чи від вогкости, чи дощу, сухе дерево намакає, мокрієє, невдовзї висихає, коле ся роблять ся шпари, в які потім затїкає вода, яка вже не висихає так скоро. Дерево в тих шпарах зачинає гнити щораз більше і річ псує ся.

А фарба власне повстримує дерево від намаканя, від коленя ся і від гнитя.

Пригляньтесь отже на ваші сани, віз, байндер, сївачку; огляньте кожду часть окремо, дишель і др,, а побачите кілько там шпар, кілько розколин. А певно є і такі, що зверха мала шпара, а в серединї велика, коли розшукаєте.

Не відкладаючи отже треба відложити доляр чи два на фарбу і помалювати.

Найперше обшкробайте дерево, щоби не було болота, пороху, або зогнилої верстви дерева. Дещо треба й обмити.

Річ до мальованя мусить бути дуже суха. Малювати треба раз добре розтираючи фарбу, щоби виповнила найменшу шпару, а коли висхне, помалювати другий раз. Коли дерево не зовсїм сухе то фарба потім тріскає і відпадає.

Тесаме, що про господарські знаряди, треба сказати і про другі річи, як вікна, двері, підлогу і всї другі деревляні хатні річи.

Колиж деякі річи вже покололи ся і мають глубокі шпари і розколини, то треба розмішати фарби з трачовинем, або змоченими в фарбу онучами позатикати тїсно шпари, перше добре їх вичистивши, висушити.

Меблїв, дверий і других річий часом не малюють фарбою, але найперше закрашують краскою (по анґл. „стейн"), звичайно на темно (оріховоï, або дубовоï краски), а коли краска увійде і висохне, дають зверха

покост (варниш). Через таку краску знати слої дерева, а покост надає лискучости.

Кождий отже господар повинен оглянути час від часу всї до машні знаряди — віз, сани, всї деревляні части при байндрови, косарцї, сївардї, а побачить, що де облетїла фарба, там дерево зачинає колоти ся і псувати ся. Всї отже деревляні части повинні бути добре помальовані, а певно будуть тревати два рази так довго, а навіть довше.

А крім того важне й се, що фарба надає всякому гарнїйший вигляд.

МІСЦЕ НА СХОВКИ.

Кажуть, що як по виглядї чоловіка пізнаємо, яка в него душа, таксамо по виглядї господарства можна пізнати внутрішний стан. Господарство, має також лице, як і чоловік.

Найперше, що видно в господарстві, то лад, або нелад. Коли все на місци, під дахом, накрите на сухих підкладах, помальоване, на полицях, в скринках, тогди кажемо, що тут є лад. Колиж все порозкидане — в кождім кутї, в кождім місци, в корчах, на ріли, на гною, не накрите, не сховане, тогди кажемо, що тут нелад, непорядок, а з тим недбальство і несвідомість.

Зверну найперше увагу на дрібні річи — в хатї і коло хати на подвірю. Дрібних річий є тут богато: молотки, шрубки, цьвяхи, підкладки, сьвідерки, до лота, дріт, гачки, ключі і чимало чого другого. А в самій хатї і на стриху кілько то всяких дрібненьких річий.

Коли на ті всї річи нема потрібних сховків, то те все розгублюєсь, закидаєсь, що потім треба богато часу тратити на шукане, а часом і зовсїм знайти не можна. А тут зарадити можна дуже легко.

На річи є два сховки: полиці і скринки. Полицю може зробити собі кождий з кавалка дошки і прибити там, де дрібних річий є богато, де їх кладе ся — в коморі, в стайни, в шпихлїри, чи там під стріхою, де часто і близько річами орудує ся. Краї такої полиці добре оббити листовками, щоби річи не зсували ся. А то часом хтось зачепить, або вилетить курка, вже щось і упало.

Друге — скринки. Готових скринок можна легко дістати. В кождім склепі є деревляні скринки, які можна дістати даром, або за кілька центів. А в кождім домі час від часу бувають паперові скринки, чи то з чобіт, чи з инших річий, міцнїйші.

І ось то в такі скринки треба складати річи. Їх можна мати в кількох місцях щоби чоловік не потребував далеко нести якої річи або кидати на землю. А в скринцї легко щобудь вишукати і кождого часу ви бачите, що ви маєте.

Так роблять деякі господарі а ті що не роблять, повинні би так робити.

ЛАД В КОМОРІ АБО В СПІЖАРНИ.

Спіжарня або комора повинна містити ся по змозї від північної сторони, мати вікно до провітрюваня і на стїнї богато

поличок ширших або вузших відповіндо до того, як місце позволить. В горі дає ся одну дуже широку поличку на приміщенє слоїв з рижками, повилами, корнїшонами і т. п. взагалї з присмаками, яких не часто уживаєть ся, а кілька слоїв, призначених до частого уживаня, ставляє ся на низшу поличку. Близько вікна високо вбиває ся в стїну кілька великих гаків, на які вішає ся солонину, шинки і т. п. Гаки відстають далеко від стїни, аби мясо не дотикало муру, бо зачне плїснїти. Низше вбиває ся менші гачки на гриби, цибулю, чисник і т. п.

Комора повинна бути старанно вибілена, заметена і часто провітрювана; полички треба чисто вишурувати лугом і на сухо витерти. Так відсвіжена комора жде на нові припаси поживи, якими господиня відповідно до пори року буде її виповняти.

УЖИВАНЄ СИНЬОГО КАМІНЯ.

При господарстві синого каміня уживають до змочуваня пшениці, щоби знищити зародки (насїнє) снїтию, чи головнї, як дехто називає. До сього уживають також фомаліни.

Фунт синього каміня розпусти ти в 8 ґальонах води і нею можна змочити 10 бушлїв пшениці. Насипати пшеницю на купу і коли оден перемішує, другий нехай скроплює. Треба уважати, щоби вся пшениця була замочена. Опісля перед сїянєм треба пшеницю висушити.

Опісля уважати, щоби не брати в мішки занечищені снїтиєм, а бодай добре їх витрїпати прутом.

Що до формаліни, то 4½ унції(мало що більше як чверть фунта) розпустити в 10 ґальонах води, коли пшеницю має мочити ся в сїй водї через 15 мінут.

Дехто змочує синим каменем також овес.

ЦЕМЕНТ ДО ШПАР.

Нераз в підлозї приміром є якісь шпари, відколе ся кавалок дошки, вилетить сучок. Цемент до заліплюваня таких шпар робити так: Взяти фунт муки, три кварти води і велику ложку галуну. Се добр евимішати і звари ти. Тодї накидати на дрібні кусні подертого паперу і вимішати щоби було густе, як густе тїсто, або кіт. Шпари вичистити і ножем, чи чим другим напхати сего цементу, а він затвердне як дерево і шпари не буде.

СРЕДСВО НА ЩУРІ І МИШИ.

Взяти паленого ґіпсу, перемішати його на половину з мукою і поставити посудину з тою мішаниною в якім місци, де щурі заходять, а в другу посудину дати води. Як щур наїсть ся, дістає велику спрагу і пє лакомо воду. Тодї ґіпс в його жолудку твердне і щур гине.

Другий спосіб на винищене щурів такий:

Натовчіть скла, перемішайте з грубою мукою, додайте троха олію, розколотїть з водою і упечіть того в коржі. Тих коржів понаставляйте всюда там, де задержують ся щурі. Щоби щурів прогнати, понакладуйте всюди, де вони бувають, перченої мя-

тки, то вони певно випрячуть ся відти, бо не можуть знести запаху мятки.

На миши добрим средством є дикий румянок або цьвіт дівани. В місцях, де є миши, треба накласти румянку, або дівани, а миши поутїкають, бо не можуть знести того запаху.

СРЕДСТВО ПРОТИ МУХ В СТАЙНЯХ.

Мухи уникають стайні, котрої стїни помащені на синьо. Тому добре є раз, або два рази до року (в червни і серпни) помастити стїни стаєн вапном змішаним з синою фарбою, званою ультрамаріною. Бере ся 10 ф. згашеного і осїлого вапна, 1 ф. ультрамаріни і 100 кварт води та все разом мішає ся.

СРЕДСТБО НА БЛОЩИЦЇ.

Взяти топку соли, розпустити її в двох квартах кипячої води, і намастити щіткою всї сї місця, де находять ся блощицї; там, де солона вода досягне, вигинуть всї блощицї і їх зароднї.

РОЗПІЗНАНЄ ЯКОСТИ ПОЛОТНА.

З огляду на се, що льняна пряжа є дорозшою від бавовняної, часто мішають льняні тканини з бавовною. Хто купує льняне полотно, мусить добре уважати, щоби некупив такого мішаного, фальшованого. Щоби пізнати, чи полотно є чисто льняне, треба взяти з кінця малий його кусничок і зробити на нїм плямку каплею води або чорнила. Коли полотно змішане є з бавовною, то чорнило, чи вода зараз розливає ся по полотнї, бо бавовна легко втягає в себе вогкість. Як же полотно чисто льняне, то капля на нїм не розливаєть ся.

ДУЖЕ ДОБРИЙ КЛЯЙСТЕР ДО СКІРИ.

Чотири части доброго каруку намочити в 15 частях студеної води і пригріти о стілько, щоби карук розпустив ся. Потім вляти при неустаннім мішаню того каруку 65 частий кипячої води. В иншій посудинї розпустити в студеній водї 30 частий крохмалю в 20 частях води, вимішати добре і зіляти з кипячим каруком і лишити, щоби ще часок покипіло. Як остигне, додати до того кляйстру кілька капель карболевого квасу. Такий кляйстер є дуже липкий і добрий не лише до лїпленя скіри, але також і паперу, грубої бібули і т. и. В добре затканих фляшках держить ся він добре цїлими роками.

ЧИЩЕНЄ ПЛЯМ З СМОЛИ, ЖИВИЦЇ, ОЛИВИ, ОЛЇЮ І НАФТИ НА БІЛЮ.

Великий кусень вати намочує ся в бензинї і витирає ся тою ватою білє, сплямлене смолою так довго, аж плями зникнуть. При витираню плями, вату змінює ся, брудну викидає ся, а чисту змочує ся в бензинї і наново витирає ся нею пляму. Можна також пляму із смоли потягнути свіжим маслом, а в кілька хвиль пізнїйше натерти поташом, намоченим в водї, і перепрати білє в водї,

Пляму з живицї або з смарови ла натерти терпентиною, а потім милом перепрати в зимній

воді.

Плями з олїю і з нафти найлїпше прати зимною водою з милом. Пляма з олїю, взагалї товста пляма, раз запрана горячою водою, нїколи не пустить.

ПЛЯМИ ІЗ РЖІ.

Можна на білю випрати в той спосіб, що купує ся т. зв. цинкової соли, розпускає ся її в воді і в нїй пере ся пляму доти, доки она аж не щезне а відтак переполїкує ся в чистій воді.

ИНШІ РАДИ.

Домашні лїки. На случай потреби добре мати дома під рукою бодай ось такі лїки і матеріяли, потрібні до поданя недужому першої помочи: Очищену аптичну вату; кілька чистих, білих, більших платків полотна і вузкі а довгі пасочки чистого полотна, звинені у валочок, потрібні до завиваня ран; калї хльорікум (купує ся за кілька центів в аптиці до полоканя горла осо бливо для дїтий, для старших добре також і калї гіперманґанїкум (уживає ся так само до полоканя); — 2-процентову воду карболеву до промиваня ран; в окремій флящинї вапняну воду (із згашеного вапна, коли на нїм підстоїть ся) а в другій флящинцї льняний олїй (лїк на попарене, або попечене, мішає ся добре разом і тим мастить ся рану); — ромен (румянок); — шальвію (до полоканя рота). Добре є також мати термометр до міряня горячки, а скоро би горячка показала ся, післати зараз до лїкаря, а не лїчити ся самому. А вже нїколи не треба брати чужих лїків, записаних лїкарем комусь иншому, нїби в такій самій недузї.

ВОДА ДО ПОЛОКАНЯ УСТ.

Аби усунути не милу вонь з уст треба приладити собі до полоканя ось який плин: Ложочку хльорового вапна (chali chloricum) всипає ся до склянки і наливає ся на него келїшок води, а розмішавши доливає ся два рази тілько води, як чистого спірітусу. Сю воду до прочищуваня уст злити до фляшочки, закоркувати, і з неї примішувати на кождий раз одну малу ложочку до пів склянки чистої води. Сею мішаниною полокати уста кілька разів денно, найлучше рано, по обідї і під нїч; по випльованю сеї течи пополокати уста за кождим разом чистою водою.

ЧОМУ НЕ ТРЕБА КУРИТИ ТЮТЮНУ.

По перше тому, що пускаємо з димом тяжко запрацьований гріш, який би можна обернути на щось хосенного. По друге тому, що курене тютюну є шкідливе здоровлю. Воно викликує нервове битє і неспокій серця, забурене жолудка, брак апетиту, хронїчний катар гортани і на клін до грудних хороб. По трете тому, що курене тютюну ослаблює память, спроваджує безсонність. По четверте, то з причини куреня в рїжних обстави-

нах дуже легко о пожар і шкоди.

СРЕДСТВО НА НЕЖИТ (катар).

Коли дістанете нежит носа, то втягайте в ніс солодкого молока, від якого лекше стане, не треба однак зараз висїкувати ся. Також не добре раз-нараз з носа видувати, бо тим разить ся гірше напухлі слизисті болонки.

Рівнож не добре є стримувати чиханє, бо від такого стримуваня можуть легко попукати дрібні жилки в оцї а навіть в мозку.

СРЕДСТВО НА УЖАЛЕНЄ ОСОЮ.

На ужалене місце приложити чисту шматинку, добре змочену в розпущеній водою синій фарбцї, якої вживаєть ся до праня біля. Біль проходить скоро без наслїдків, при чім не треба витягати жала.

СРЕДСТВО НА УЖАЛЕНЄ ПЧОЛОЮ.

По укушеню пчолою натирає ся рану як найскорше милом і лишає ся, щоб вона засохла, бо калїй що находить ся в милї, розпускає їдь. Кождий, що ходить коло пчіл, повинен мати все при собі кусень мила.

ЯК МОЖНА СТАТИ БОГАТИМ КУПЦЕМ.

Кождий Українець повинен на то памятати і до того стреміти, щоби стати чоловіком богатим і независимим. Придивіть же ся добре, котрі то люди стають по найбільшій части богатими і независимими: тоті, що мають свобідний заробок, як: купцї і промисловцї та ремісники, всїлякого рода підприємцї, господарі, фабриканти, будівничі, адвокати, лїкарі і т. п. словом, всї тоті, що не йдуть в найми або на яку небудь службу, щоби лиш мати яку-таку постійну платню та жити з неї як то каже ся, від першого до першого. Всяка служба, хоч би в урядах, не дає свобідного зарібку, тому й не робить, або хиба лиш рідко і виїмково, людий богатих і независимих.

Зпоміж ріжних фахів, які дають чоловікови свобідний заробок, єсть купецтво ще найбільше для всїх приступне і для того би Українцям до него як найбільше брати ся, лиш сьміло і без обави а з розумом. Купець може борзо і легко розбогатїти, а яким способом, то послухайте ради анґлїйського великого купця, Віляма Гвайтлі (Whitely), котрий перший в Европі став ся основателем звісних тепер базарів, в котрих продають всїлякі товари. Гвайтлі був зразу дуже маленьким крамарем, але з часом доробив ся такого майна, що його магазини займають тепер одну цїлу улицю в Льондонї та що він держить тепер при собі до помочи около 6000 людий. Правда, що то Анґлїєць і що то в Льондонї, але послухати ради незавадить, а спробувати можна і нїхто не боронить. Отже Гвайтлі так радить:

Передовсїм треба до свого майна додати ще й свою совість і то треба памятати, що совість повинна бути завсїгди більша

як майно, бо она єсть основою для всякого підприємства. Хоч би початковий капітал і як був маленький, совість мусить бути так велика, як би то розходило ся о мілїонове підприємство. У всїм треба бути чесним і щирим, бо то як у всякім положеню в житю так і в купецтві найсильнїйша зброя. З купуючими в склепі".

Порядний і добрий купець не буде нїколи легковажити собі дрібнички і погорджувати ними. Як море складає ся з капель води, а піскова пустиня із зерен піску, так із центів роблять ся доляри а з долярів майно. Треба уникати всяких непотрібних і безкористних видатків. При тім в справі виплати треба бути дуже точним а супротив доставників і фабрикантів чемним. Коли дістануть на час свою заплату, будуть тим лїпше доставляти, а тим охотнїйше, коли будемо супротив них чемні. Треба їх зробити відвічальними за товари, бо й ми відвічаємо за кожду дрібничку, яка виходить з наших рук. Не продавати нїколи зі стратою: то треба собі добре запамятати; але й не удавати, що продаємо зі стратою, бо закупники будуть зараз недовіряти і гадати, що хочемо страту відібрати на инших товарах. Кождого даного прирече ня треба з як найбільшою точностию додержати, бо нїчого купцеви не беруть так за зле, як коли він чогось не додержує.

Щоб дістати покупців для себе, треба так обходити ся, як би ми хотїли, щоби з нами самими другі обходили ся. Тим позискуємо собі їх довірє а через них і довірє їх знакомих. Отсе єсть перша основа і з нею треба зачинати, бо першим і найлїпшим припорученєм то вдоволені закупки, хочби они були зразу і з найнизших та з найбіднїйших верств суспільности.

Коли хочемо мати успіх з нашої роботи, треба самому постійно і витревало працювати, треба пізнати інтерес так само як і натуру та прикмети закупників. Найбільшим нерозумом єсть, коли хтось здає інтерес на чужих людий. Купець повинен що дня бути на місци і мати око на кожду хоч би й як малу дрібничку. Треба зважати не лиш на свою власну користь, але також і на користь закупників, а тоді підприємство буде заєдно рости.

Супротив кождого треба бути чесним, хоч би з його поверховности і з його одежі можна здогадувати ся, що він не богато буде купувати. Чемність не коштує нїчого, а ще нїколи не зашкодила, именно же в купецькім житю, бо коли купець чемний для закупників, то они тим охотнїйше купують в него.

Цїни повинні бути незмінно постійні. Бувають купці, що волять продати зі стратою, як випустити зі склепу закупника без товару, котрому якась річ видає ся за дорога. То найбільший нерозум. Коли цїна така, як повинна бути, то закупник зараз зміркує, що не купить нїгде дешевше; коли же опустити щось з цїни, то закупник все буде гадати, що був би ще менше заплатив, як би був ще довше

поторгував ся, або коротко сказавши, що купець його оциганив.

Треба завсїгди старати ся вдоволити закупнуків; треба мати всїлякі товари, о котрих можна припускати, що їх хтось може зажадати. Лїпше навіть зробити собі самому невигоду і держати щось більше на складї, як відправити закупника словами: „На жаль, того не держу в моїм склепі"

Так менше — більше можна доробитись і стати богатим купцем.

ЯК СТАРІ ЛЮДИ ПІЗНАВАЛИ ПОГОДУ

Очевидна річ, що ручити за тоті всї признаки не можна — бодай я би на то все не присяг, але й цїлком відмовляти їм рації не мож. Колись люди установлять се науково, бо таки певно, що, скажім, місяць має вплив на наше повітрє; так само, як напр., в морі викликує він прилив і відлив — так само і в океанї повітрянім викликує зміни температури, випарованя і т. д. Але все те систематизувати, знайти закони і потверджене тих законів в дїйсности — о, яка-ж то трудна річ! І певно не скоро ще ми знатимемо докладно всї впливи небесних тїл на нашу землю. Але люди давно вже мають всякі свої прикмети що до погоди і наприклад старі люди кажуть що:

Як місяць сходить скорше ніж повинен, або показують ся великим — буде дощ.

Як довкола місяця ясне або червоне світло — буде непогідь, дощ, вітер.

Перстень рівнобіжний коло місяця — великий дощ і вітер означає.

Як є коло місяця великий темний обвід — скоро буде дощ і вітер, а як обвід ясний — то значить гарні днї.

Як обвід даєть ся бачити у вечері — буде гарно і сухо, а як рано — буде туманисто.

Вітри прийдуть з тої сторони, де той обвід губить ся.

Як ті обводи коло місяця плямисті — то бурю означає.

Коли місяць по повни ясний — буде добре повітрє, а як блїдий — буде дощ.

Коли місяць по чотирох днях має оден ріг висший, ніж другий і блакитної краски — буде 3 тиждні падати дощ.

Як місяць в останнїй квадрі має червоний обвід довкола себе — то означати має вітри і раптовий дощ.

Яка погода четвертого дня по новім місяци, така буде і весь той час.

Коли на четвертий день по відмінї місяць встає ясний — буде добре, а як хмарний або темний — будуть дощі.

Як в першій квадрі низший ріг місяця темнїйший від висшого— дощі.

Як місяць має роги грубі й темні — то означає дощі.

Як місяць до середини білявий

а роги острі — буде добра погода.

Як на темній части місяця показуєть ся червона або зелена краска — значить то дощі то вітри.

Як місяць брунатний і червоний — буде дощ.

Як ріг місяця до полудня заострюєть ся — буде полудневий вітер.

Як місяць по трох днях має острі та ясні роги — буде цїла квадра хороша.

Яка погода буде через 3 години по новім місяци, така буде 3 дни.

Як місяць блїдий — то на дощ; чистий — на добру годину, червонявий — на вітер, мутний — на дощ. Як по трох днях після повня роги у місяця тупі — буде слота до кінця чверти. Як роги місяця пятого дня після повня острі — сподївати ся вітру. Як довкола місяця круг — заповідаєть ся дощ і вітер.

Після сонця погода пізнаєть ся в той спосіб, що:

Як сонце рано блїде — то на дощ; чисте — на добру годину, червоне — на вітер. Як воно сходить велике — сподївати ся дощу; так само як довкола него біле коло. Як сонце сходить і довкола него проміне червоне або коли воно оточене червоними хмарами — сподївати ся вітру. Як сонїшні промінї місцями зеленкуваті або блїді — скоро буде дощ. Також буде дощ, як сонце зайде за темну хмару , і то буде в ночи або під рано.

А про звізди кажуть:

Як на чистім небі не видно малих звізд — можлива буря; як звізди мутні — то на дощ, а як при мутних звіздах показуються огненні хвости — то треба сподївати ся дужих вітрів і сильних дощів.

Зимно буде

як птахи, що на ставах перебувають, відлїтають скоро.

Як птахи до гнїзд пильно носять.

Як птахи в осени жирні.

Як вода, цїджена поволи, з лоскотом цїдить ся.

Як в печах з лоскотом горить.

Як огонь або горячий уголь червонїйші ніж звичайно.

Як з дахів каплї поволи падають.

Як град дрібний, білий і круглий.

Як звізди дуже блищать.

Як снїг дрібний і дуже поволи паде.

Знаки тепла.

Як зазуля богато куе.

Як богато диких гусий появить ся.

Знаки дощу і мокрого повітря.

Як мухи дуже сїчуть.

Як вівцї дуже головами бють ся, а йдучи з паші, траву хапають по дорозї та не дають ся від неї відгонити.

Як свинї грають і розкидають свою їжу.

Як товар з паші поміж корчі йде.

Як пси траву їдять.

Як їжак в своїм гнїздї дїрки затикає.

Як вівці у вечері не хотять до кошар іти і треба їх міцно заганяти.

Як голуби пізно до гнїзд вертають ся.

Як когути в незвичайну пору кричать або дзюбають по крилах та пірє скубають.

Як гуси між собою за їжу бють ся.

Як ластівки дуже низько лїтають.

Як шпаки та инші птахи дуже кричать.

Як дрібні мушки близько землї лїтають.

Як квітки дуже пахнуть.

Як вода скоро і без лоскоту лити ся дає.

Як квітки закривають ся.

Як на углях горячих мало попелу.

Як на начинє при огни богато іскр чіпляєть ся.

Як вікна й двері добре примкнути ся не дають.

Як сіль стає вогка.

Українська греко-католицька церков в Скаро, Альберта.

Як птахи, сидючи по деревах, піря на собі оправляють.

Як риба понад воду вискакує або так високо плаває, що аж хребет видно.

Як кертиці з землї вилазять часто.

Як зелені жаби дуже кричать ночами або зрана.

Як раки піском окривають ся.

Як дощевих хробачків богато з землї вилазить.

Як пчоли з улиїв не хотять вилїтати.

Як камінь потить ся.

Як роса рано вчасно зникає.

Як туман підносить ся до гори.

Як хмари великими горами, скелями показують ся.

Як малі хмарки переміняють ся на великі.

Як хмари низько.

Як в день коло сонця або в ночи коло місяця темно-сині хмари чи обводи та кола видно.

Як снїг великими клаптями падає.

Як тихим вечером дзвони, го-

динники і т. д. голоснїйше бють.

Як сонце скоро і червоно сходить.

Як сонце, сходячи, в біляві хмари криеть ся.

Знаки сухого й доброго повітря.

Як вівцї у вечері при заганяню богато бігають.

Як лилики вечерами густо лїтають.

Як соловій що години співає.

Як дощеві хробачки на земли малі купочки висипають.

Як пчоли далеко від улиїв вілїтають і пізно вертають ся.

Як святойванські хрущики в ночи світять ся.

Як конюшина або инші цьвіти широко розстроюють ся.

Як верхи гір ясно видно.

Як роса зрана довго стоїть.

Як туман, мов дрібний дощ, падає.

Як малі круглі хмари показуються ся.

Як великі хмари зменшають ся.

Як туман стоїть над водою і не розходить ся далї.

Як на долинах малі хмарки низько спускають ся.

Як хмари звільна никнуть.

Як звізди ясно й чисто світять.

Як по заходї сонця червонява хмара показуеть ся.

Знаки вітру.

Як світло в лямпі міцно прискає, або темно світить.

Як свічка коло огню ріжнобарвну корону має.

Як на гнотї нїби грибки осїдають.

Як огонь не даеть ся легко розвести або горючи, розтягаеть ся, мов би гаснути хотїв.

Як комин дим затримуе.

Як на начиню при огни богато іскр чіпляеть ся.

Як світло дрожить і полумінь гнеть ся.

Як цьвіти з далека пахнуть.

Як роса не на ті місця падае, де падае звичайно.

Як при погіднім небі, або при сходї сонця туман повстае.

Як богато пустих туманів.

Як малі чорні хмарки то там то там низше від инших показують ся.

Знаки тихого повітря.

Як вода пінить ся.

Знаки снїгу.

Як миши в осени свої гнїзда по стогах, стиртах низько при землї роблять, тодї буває мало снїгу; як же ті гнїзда високо — спадуть великі снїги.

Як кістка упеченої гуски біла.

Як холод раптом устае.

Як остре повітре і вітри міняють ся один по другім.

Знаки граду.

Як хмари білі й блискучі.

Як хмари з великими білими рогами повстають, а внизу з чорними лучать ся.

Як повітре холодне з хмарами сїрими.

Знаки грому.

Як здорова людина так якось отяжіе або болю голови дістае.

Як товар отвертими ніздрями повітре хапае.

Як товар ноги лиже та, рикаючи, до хлївів іде.

Як вівцї веселі і бють ся.

ХОЧЕТЕ БУТИ ЗДОРОВІ?

УВАЖАЙТЕ НА ВОЗДУХ.

Воздух є доконче потрібний для нашого житя. Без їди годні ми жити цїлими днями, але без воздуха ми годні жити заледви кілька мінут. Дивлячись з тої точки погляду воздух є важнїйший для нас як їда або вода, а добре провітрюванє є першим правилом гигієни.

Комнати, в яких живемо і комнати, в яких працюємо, повинні бути все добре провітрювані, перед тим заки до них увійдемо і підчас того як в них находимося.

Треба памятати, що саме поставленє відповідного будинку ще не запевнює доброго провітруваня. Ми можемо мати знамениті мешканя, великі вікна, добрі вентилятори, але як довго ми їх дїйсно не вживаємо, вони не приносять нам нїякої користи.

Найважнїйшими прикметами доброї вентиляції (провітрюваня) є: рух, холод і свіжість воздуха та відповідна скількість вогкости у воздусї.

Серед людий панує загально велике упередженє до воздуха, який порушаєсь. Тимчасом фактом є, що легкий подув воздуха є найлїпшим приятелем для хорого чоловіка. Певна річ, що довготреваючий сильний протяг, на який є виставлена лише певна частина тїла, спричинює простуду та не є пожаданий; але легкий продув який звичайно находимо в комнатї з доброю вентиляцією, є для здоровля дуже добрий.

ВОЗДУХ І ПРОСТУДА.

Помимо сего годї заперечити, що люди не привикшї до вентиляції і в наслїдок сего дуже вразливі на протяги, не повинні надто виставляти себе на протяги, заки до них привикнуть. Але по кількох днях осторожности звичайно на стільки можуть привикнути до легкого продуву, що небезпека простуди значно зменчиться; люди, що не боять ся легкого продуву скоро набувають велику відпорність проти простуди.

Загальна думка, що простуду дістають люди через те, що були виставлені на протяг, є тільки вчасти правдива. Простуду дістаємо звичайно в наслїдок зараженя ворожими нам бактеріями, а причиною такого зараженя є в першій мірі наша ослаблена житєва сила та відпорність.

Ворожі нам бактерії або бацилї є майже все в нашім носї та горлї. Доперва протяг і присутність бактерій і наша ослаблена відпорність, разом взяті, спричиняють звичайну простуду. Люди, що служать у войську нераз завважували, що як довго вони жили, машерували і спали під голим небом, так довго або зовсїм не простуджували ся, або лише дуже рідко — за те коли лише стали назад мешкати в домах, так сейчас починали простуджувати ся.

Очевидна річ, що з того зовсїм не виходить, щоби не зберігати нїяких средств осторожности, приміром, виставляти себе на протяг тодї, коли чоловік зігрітий.

ВІКНА.

Найлїпше провітрювати мешканя при помочи вікон. Порадно є держати вікна майже все отворені в лїтї і дуже часто отворені в зимі.

Рівнож порадно є все мати подвійну струю воздуха, себто одну струю свіжого воздуха, яка би входила знадвору до комнати і другу струю з'ужитого, кімнатного воздуха, яка би виходила з комнати на двір. Як не відповідної дошки. Бере ся дошку 3 до 4 цалї широку а довгу так як широке вікно і кладе ся єї шторцом на футрину або при кріплює ся до неї в місце, де звичайно спочиває долїшна рама. В сей спосіб долїшна рама буде спочивати не на футринї, а на сїй дошці і між вишним кінцем долїшної рами а між долїшними кінцем вишної рами зробить ся [illegible] трим свіжий воздух буде напливати до хати. Такий спо

Українська греко-католицька церков в Едмонтонї, Альберта....

можсего зробити отворивши два протилежні вікна або вікно і двері, то до певного степеня можсе осягнути спустивши те саме вікно троха з гори і троха з долини.

ДОШКИ В ВІКНАХ.

В зимі найлїпше можсе провітрювати комнату при помочи сіб провітрюваня не тільки вельми простий і не дорогий, але і тим практичний, що свіжий воздух заки увійде до хати мусить вперед огріти ся, отже не спричинює перестудженя ніг, як звичайно буває коли в зимі отворити вікно. Такий простий та дешевий „вентилятор" може кождий, навіть найбіднїйший собі

зробити і не троїти себе цїлу зиму зіпсованим воздухом.

ВОЗДУШНІ МЛИНИ.

Воздух нїколи не повинен стояти спокійно. Де воздух не порушує ся природним способом, там повинні бути штучні воздушні млини, гнані елєктрикою, чи якою небудь иншою силою.

СПОСОБИ ОГРІВАНЯ.

Огріванє при помочи вітвертого огнища є найлїпше, але на жаль єго по містах мало де вжи вають. Огріванє при помочи „форнесу", який огріває свіжий воздух, наколи форнес добре побудований і не видає ґазу, є лїпше нїж огріванє комнатного воздуха при помочи ріжного рода печий.

ХОЛОД ВОЗДУХА.

Як мало людий знає се, що людське здоровлє вимагає, щоби воздух був в руху, так само мало людий знає про те, що воздух, який вдихаємо повинен бути холодний. Многі люди шкодять свому здоровлю перебуваючи в горячих комнатах, особливо в зимі. Температура комнати, в якій живемо, або працюємо, не повинна переходити 70 степенїв Фаренгайта, а для людий що тїшать ся повним здоровлєм, температура 65 або хоч би й 60 степенїв ще лїпша. Горяче пригноблює чоловіка. Воно зменчує нашу умову та фізичну справність. В одній великій робітни в Ню Йорку робітники терпіли від піднесеня температури тїла і свого рода висипки. По докладних розслїдах показало ся, що причиною сего була за горяча температура в комнатї, в якій они працювали. На спробу повставлювано дошки в вікна, а результатом сего було, що робітники поздоровіли і стратили висипку.

СУХИЙ ВОЗДУХ.

На вогкість воздуха тяжко порадити, хиба винести ся там, де воздух сухійший. Рівнож нема ще нїякого дешевого способу до осушуваня воздуха, як в нїм за богато пари, особливо в лїтї.

ВОГКІСТЬ.

За те в зимі дуже часто комнатний воздух надто сухий і варта так робити, щоби він мав в собі більше вогкости. Се можна зробити держачи весь час на печи воду в широкім начиню. Треба однак завважити, що начинє повинно бути дуже широке, щоби достарчити воздухови відповідної скількости вогкости. Кажуть, що в зимовий день, середної величини дім, потребує 10 ґальонів вохкости протягом кождих 24 годин.

СВІЖІСТЬ ВОЗДУХА.

Очивидна справа, що свіжий чистий воздух є більше пожаданий від нечистого воздуха. Воздух може бути занечищений ґазом, димом, порохом, або за разливими бактеріями. Порох і дим звичайно ідуть в парі.

Освічене елєктричне є лїпше від освіченя ґазового, бо не все весь ґаз спалює ся, але частина його улїтає в воздух і затроює його.

ТЮТЮНОВИЙ ДИМ.

Дуже звичайним а рівночасно дуже шкідливим средством затроюваня воздуха є тютюновий дим. Куренє в замкненій комнатї затроює воздух дуже скоро і серіозно так для сих, що курять як і для тих, що не курять.

ПОРОХ.

Про шкідливість пороху знає кождий. Звісна річ, що в тих галузях промислу, де люди змушені працювати в поросї, робітники частїйше хоріють і скорше умирають, як ті, що працюють в тих галузях промислу, де нема стільки пороху.

Треба вважати, щоби в хатї не назбирувало ся пороху. Порох треба змітати не сухою мітлою, бо се значить не замітати, а розганяти порох по хатї з одного місця на друге, але треба замітати порох мітлою обвиненою в мокру шмату. Всякі куртини, фіранки і взагалї все, що придержує і заховує в собі порох, є для здоровля шкідливе і не повинно мати в хатї місця.

БАКТЕРІЇ.

Бактерії уносять ся у воздусї на маленьких порошинках. Коли в чистій шпитальняній комнатї, позамітали сухою мітлою, то число бактерій в обсервованім місци збільшило ся в 20 разів. З сего видно як шкідливим є замітанє сухою мітлою. Воно лише помагає ворожим нам бактеріям нападати нас, защіплювати в нас найстрашнїйші хороби.

СОНЇШНЕ СВІТЛО.

Воздух, який вдихаємо в себе повинен бути освічений сонцем, як тільки се можливо.

Многі ворожі нам бактерії не годні довго видержати сонішного світла, але гинуть від него.

ВОЗДУШНА КУПІЛЬ.

Добре є час від часу зовсїм скидати зі себе шматє. Така воздушна купіль впливає на здоровлє шкіри та помагає єї виконувати належні до неї функції. Не кождий може ходити до заведень, де дають воздушні купелї, або піддати ся лїченю при помочи виставлюваня нагого тїла на дїланє воздуха і світла, (так лїчать денеде дїтий, що мають сухоти, через що вони привикають до зимна, але майже кождий може бути бодай кілька хвилин щодня зовсїм нагий. І рано, коли встаємо, і вечер заки кладемо ся спати, є многі річи, які робимо маючи на собі одїнє, а могли би ми їх так само добре зробити не маючи одежі на собі. Митє рук, митє зубів, голенє і т. и. — все те займає до волї часу, а преціньтой час ми могли би рівночасно зужити на воздушну купіль. Рівнож гімнастичні вправи повинні ми наго відбувати. Такі вправи, без нїякої одежі на тїлї, коли тільки воздух не є надто холодний, є знаменитим средством для загартованя шкіри і скріпленя нашого травленя.

З НАШИХ НИВ

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

Війна не тілько що забрала чимало найкращого молодого цьвіту українського народу, не тілько, що понищила людське добро, але вона не менше безжалісно положила свою злочинну руку і на передових мужів українського народу, — на тих, що давали весь напрям українському житю, були розумом, совістию, душею народу.

Чимало з них опинили ся далеко-далеко поза рідною землею, а деяким з них довело ся зложити кости „в чужу землю, в чужій домовині". А були й такі, яким на власній земли не стало сил пережити страшного лиха — війна їх замучила. Не стало богатьох найкращих народних робітників, нівечать ся найкращі народні сили — а за що? Хто сьому винен?... Де на се шукати відповіди?...

Професора Михайла С. Грушевського захопила війна в Галичині. Бачучи, на що заносить ся, Грушевський постановив вернути до Росії, якої був горожанином. Через Відень й Італію, а дальше морем прибув він до Одеси, де його арештували, привезли в Київ і посадили в Лукіянську тюрму. Се було в початку грудня 1914 р.

За Грушевським не було ніякої провини і судити його не було за що. Отже без суду начальник київського воєнного округа, ґен. Троцький постановив вислати його на Сибір.

Се зробило велике вражінє на учений світ в Росії і зараз виступила в обороні Грушевського рада професорів петербурського університету, заявляючи, що Грушевський є оден з найвизначнійших російських ученых і кождий рос. університет числив би собі честю мати його своїм професором. За сим подали свій голос члени Державної Ради і другі університети. А й поступова преса стала в обороні проф. Грушевького.

Вплив сих домагань був такий, що Грушевського не вивезено на Сибір, але приміщено в місті Симбірську над Волгою. Там він живе й досї і пише богато в рос. ґазетах „Русскія Вєдомості" і „Рєч".

Проф. М. Грушевський родив ся 30. вересня 1866 р. на Кавказї. В 1884 р. скінчив ґімназію на Підлїсю. Висшу осьвіту здобув в київськім університетї. В 1894 р. його запрошено до Львова на проф. всесвітної історії львівського університету.

В Галичині Грушевський розвинув живу наукову і громадянську дїяльність, не зриваючи одначе злуки з Україною під московським

пануванем. У Львові став він головою Наукового т-ва ім. Шерченка де згуртував визначнійших учених і підняв се товариство до висоти найбільшої української наукової інституції. Наукове т-во ім. Шевченка видавало послїдними часами одинайцять ріжних наукових видань (Записки Наук. т-ва ім. Шерченка; Історична бібліотека; Етнографічний Збірник і др.). А все те робило ся при співучасти і під проводом проф. Грушевського.

Та найвиднїйшим овочем праці проф. Грушевського є велика ІСТОРІЯ РУСИ-УКРАЇНИ, видана доси в сїмох великих томах (около 4500 стор. друку), якої перший том вийшов також по нїмецьки, а опісля в Льондонї в анґ. перекладї. Для російських читачів видав Грушевський історію України по російськи.

Не станемо на сїм місци вичисляти всїх наукових праць проф. Грушевського (популярна Історія України, Про старі часи на Українї і др). лише скажемо загально, що він належить до найбільших учених світової слави, а вже з'окрема славянського світа і до найпередовійших українських народних дїячів. Стремлїнем проф. Грушевського було завсїгди зблизити і з'єднити українське житє по обох боках кордону.

МИТРОПОЛИТ ҐРАФ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

В перших місяцях війни 1914 р. забрано в полон галицького гр.-кат. митрополита Ґрафа Андрія Шептицького.

Імя Андрея приняв Митрополит вступаючи в монаший чин, а перед тим звав ся Александер Роман Шептицький.

Родив ся Шептицький 29 липня 1865 р. в Прилбичах, коло Яворова в Галичинї. Батько митрополита Поляк, однак родина Шептицьких се українська родина, що опісля спольщилась. З сеї то родини були колись люди і на поважних церковних становищах, як пр. епископ Лев Шептицький.

До монастиря вступив Шептицький 1887 р., священником став 1892. В чинї в Крехові був професором, а опісля ігуменом у Львові. Епископом в Станиславові став 20 вересня 1889 р.

Митрополитом став 1901 р.

Від того часу здобув собі широке імя і поважане серед українського народу своєю працею і добродїйностию. Його коштом засновано у Львові „Народну Лїчницю". Приватним українським школам і бурсам не відмовив нїколи грошевої підмоги. Жіноча українська громада істнує тілько завдяки його грошевій помочи.

На огородничо-господарську школу в Милованю коло Станїславова дарував свій хутір. Належав до основателїв Земельного Банку у Львові.

Окремо треба згадати, що оснував мілїонову інституцію „Національний Музей", в якім зібрано богато цїнних українських памяток, які

є доказом, що Українці мають свою власну стару культуру.

Він брав також живу участь в політичнім житю галицьких Українців й українська галицька репрезентація (посли українські) в важних справах з ним порозумівали ся, засягаючи його поради і помочи.

Коли Москалї зближили ся до Львова і богато людий забирало ся, дехто радив, щоби митрополит забрав ся, однак той відмовив і лишив ся з готовостию приняти щоби там не було. Тодї його й вивезено.

ДР. ІВАН ФРАНКО

В маю 1916 року, троха більше як рік по смерти Павлика, помер у Львові письменник і великий народний робітник, Іван Франко. Ро-

див ся він в Нагуєвичах, в Дрогобицькім повітї 1856 року. Батько його був селянином ковалем. Вже в гімназії проявив Франко великі

спосібности„ а ще більше будучи в університеті у Львові. Рішаючий вплив зробило на Франка знакомство його з Драгомановим в 1876 р. Під впливом Драгоманова Франко ступив на той шлях народної праці, яким йшов з своїм університетським товаришем й ідейним другом, Павликом, цїле своє житє.

Часи для обох товаришів були однаково тяжкі. Їх робота, їх кличі, їх праця коло піднесеня народу стягнули на них ворожнечу своїх і уряду. Доводило ся сидїти по тюрмах. Був час, коли Франко мусїв шукати роботи в чужих людий, працювати при польських видавництвах, бо свої його не принимали. Доводило ся тяжко бідувати.

Та мимо переслїдувань і ворожнечі зі сторони своїх і уряду, помимо недостатків Франко невпинно працює над відродженем свого народу. А письменицька робота Франка дуже ріжнородна. Він і белетрист (повістяр), і поет, й ученый, і публїцист. Довго треба би вичисляти його письменницькі твори.

Доперва в пізнїйших часах здобув Франко признанє за свою працю, але тоді вже його здоровлє було надломане. Він запав на тяжку хоробу, з якої хоч і підняв ся, однакож протягом 10 лїт здоровлє його було розбите. Заслуги Франка оцїнили навіть чужі: російська Академія Наук вибрала його своїм членом-кореспондентом, а харківський університет надав йому титул почесного „доктора русской словесности".

Цїле своє житє боров ся він з недостатками, які деколи були майже невиносимі. Доперва кілька лїт перед його смертию в часї святкованя ювилею його 40-лїтної праці (1913) Українці зібрали 30,000 корон і купили йому віллю (дім), у Львові. Се доперва була вчасти, хоч і пізна нагорода за труди цїлого його житя.

Про послїдні хвилї Франка малощо відомо. Річ певна, що війна була страшним ударом для так вже збідованого і ослабленого письменника. Дотогож смерть сина, а там смерть його одинокого друга, Павлика, підтяли з свого боку розбите здоровлє Франка.

Заслуги Франка для Українського народу просто неоцїнимі. Не будь його, не будь Павлика, а певно наше народне житє стоялоб далеко позаду нинїшного; в нас не була би зроблена та велика робота, на якій доперва можна будувати нове, ширше, краще житє. І працював він, кував ґранїтну скалу, розбивав запори житя не дбаючи за своє, особисте щастє і будучи вповнї свідомим того, що як казав: „Ми ломчило скалу, рівнаєм правдї путь", — дарма, що щастє всїм „прийде по наших аж кістках". І на сїй пути народної праці витревав він до послїдної хвилї свого житя.

МИХАЙЛО ПАВЛИК

Дня 25 сїчня 1915 року о 10-ій год. перед полуднем помер у Львові оден з найбільших робітників і борців за щастє і права українського народу — Михайло Павлик.

Родив ся Павлик 17 вересня 1853 р. в бідній селянській родині в Монастирську, передмістю Косова. Народну школу кінчив в Косові, низшу ґімназію в Коломиї, висшу й університет у Львові.

З ґімназії вийшов Павлик москвофілом, хоч се москвофільство було дуже поверховне, та знакомство з Михайлом Драгомановим поставило його на ґрут народний український, на якім працював без упину до самої смерти.

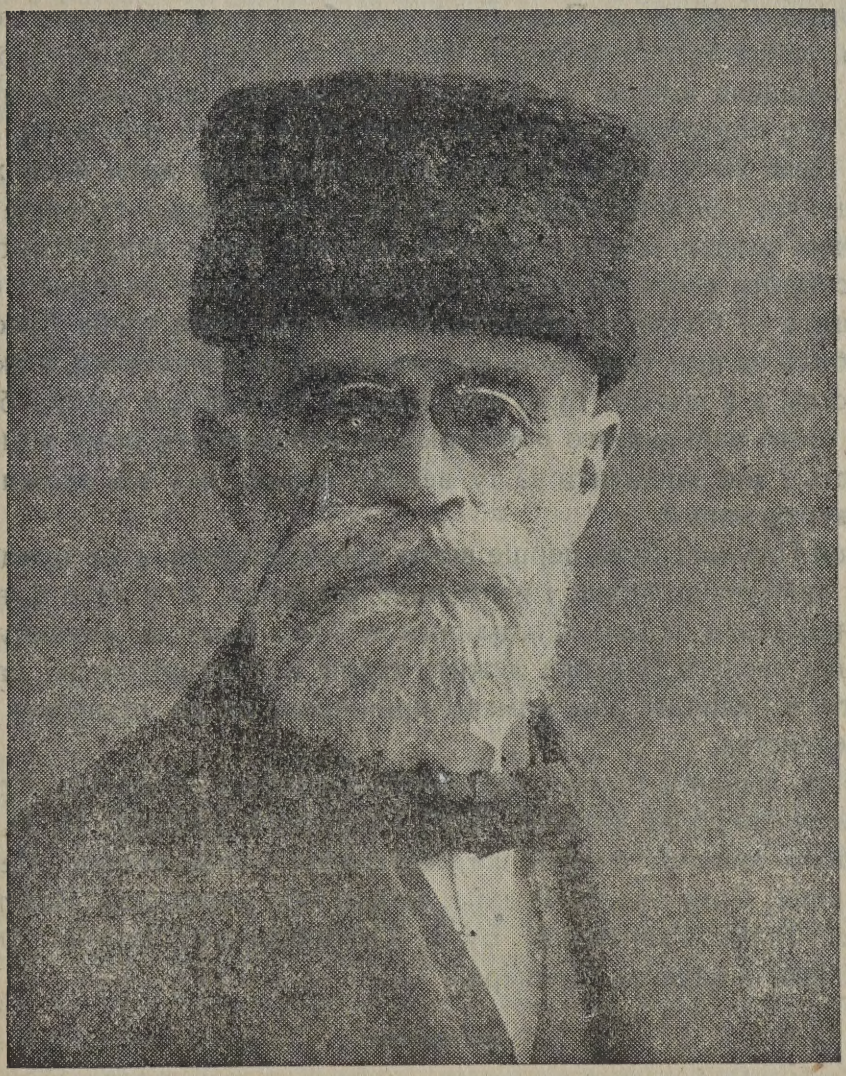

Часи, коли молодий Павлик (побіч Франка) виступив з новою роботою, з новими думками, повними розмаху і сили, належало до дуже сумних. Більша часть інтелїґенції в Галичині належала до москво-

філів, а менша хоч і почувала себе українською, то не думала нїчого, бояла ся власної тїни.

Тимто виступ Павлика показав ся всїм страшним злочином. Його наклики до думки, до праці для поневоленого народу зустрілись з осудами і йому довело ся скоштувати кілька місячної тюрми, терпіти переслїдуваня не тілько властий, але й тих, які повинні були помагати йому в роботї, значить, від своїх.

Однакож посвятившись раз святому дїлу — працї для народу, Павлик витревав при своїм до самої смерти. Байдуже було йому й се, що до послїдної хвилї свого житя мусїв бороти ся з найбільшими недостатками.

І так надмірна праця, невигоди і бідоване протягом десятків лїт так підорвали здоровле Павлика, що не було сили пережити сеї війни. А й сама війна лягла страшним тягаром на душу знемощілого старця. Бачучи знищене війною і недолю того народу, для якого працював десятки лїт, повторяв, що він не всилї буде сього пережити. І не пережинь. День 25-го сїчня 1915 року був послїдним днем його житя.

Згадуючи безмірну працю Павлика, а рівночасно страшне бідоване до самої смерти, мусимо сказати, що наш загал непростимо провинив ся супроти сього великого робітника. Хиба не належало ся йому краще щите — бодай на старість, бодай тодї, коли треба було лїчити ся, а не було за що; тодї, коли він лежав хорий на постели, з якої більше не встав, а в кімнатї було непалено. А обовязком загалу було подбати о свого найкращого робітника, — забезпечити йому житє бодай на старість і так заплатити за ту велику працю, яку він зложив на народнім жертвеннику.

Праця Павлика була перше всего публїцистична, а се праця і найтяжша і найменьше видна і найбільше невдячна. А в него був і белетристичний талан, однак за злиднями не було йому як розвинути ся.

Велика заслуга Павлика лежить також в з'орґанїзованю радикальної партії в Галичинї, яка чимало причинила ся до піднесеня українського селянства.

З праць Павлика більше наукового характеру згадатиб: Про руськоукраїнські народні читалнї; Якуб Ґаватович; дальше: М. П. Драгоманов, його ювилей, смерть, автобіоґрафія і спис творів; Переписка Драгоманова; Спис творів Франка; вкінци такі переклади: Власть тьми, Толстого; Ткачі, Гавптмана; Буря, Островського; Історія боротьби між релїґією, а наукою, Дрепера.

ЛЕСЬ МАРТОВИЧ

В мартї 1916 р. надійшли сюда вісти, що в селї Пожарську, равського повіта помер оден з дїяльнїйших українських громадян і письменник, Лесь Мартович.

Родом був Мартович з снятинського повіту, син селянина. Ходив він до гімназії в Коломиї разом зі звісним нашим письменником Василем Стефаником. Коли „за політику" мусіли покидати коломийську гімназію, то удали ся до Дрогобича, де докінчили гімназийну науку.

З фаху був Мартович правником.

Яко громадянин, був Мартович письменником і політичним дїячем. Був він дуже дїяльним членом радикальної партії, їздив богато разів на виборчу аґітацію за радикальними кандидатами і кілька разів редаґував „Громадський Голос". Як високо ставив покійний народні справи, покаже нам отсей примір. Серед шкільного року, коли був в 7-ій клясї, приходить він до директора Борковського і каже, що лишає гімназію, бо приходять вибори — а се важна народна справа, — отже треба аґітувати. Не помогли відраджуваня директора і Мартович докінчив науку аж рік пізнїйше.

Писав Мартович не надто богато, хоч оповіданя його гарні, займаючі. З його писань ширше звісні „Не-читальник", „Стрибожий дарунок", „Іван Рило", „Мужицька смерть" і ще деякі.

В послїдних 10 роках не друкував нїчого, однакож відомо, що працював над більшою повістию і писав оповіданя, які покищо і лишились в рукописях.

Покійний в послїдних лїтах підупав був на здоровлю. Помер маючи около 45 лїт житя.

ЕПИСКОП СТЕФАН СОТЕР ОРТИНСЬКИЙ

В Філядельфії, Па. в Злучених Державах помер 24-го марта 1916 року греко-католицький епископ для греко-католиків Українців в Злучених Державах — Стефан Сотер Ортинський.

Родина Ортинського виводить ся зі старої українскої шляхотськоï родини, до якої належало село Ортиничі. Там то родив ся Стефан Ортинський 29 сїчня 1866 р. Імя Сотер прибрав собі складаючи монаші обіти 1885 р.

До народної школи ходив в Ортиничах, а докінчив в школї Василіян в Дрогобичи, де опісля зачав ходити до ґімназії. Маючи 19 лїт вступив до чина Василіян. Ґімназію докінчив по вступленю до Василіян і здав матуру в Бучачи.

На унїверситет ходив в Кракові, де товаришував з Митрополитом Андрійом Шептицьким і де здобув докторат фільозофії і богословія.

Священиком став 1891 р.

По укінченю наук був професором фільозофії для василіянських питомців в Лаврові, де був два роки, а там покликано його до Львівського монастира. Коли зачались в Галичинї місії, переїхав цїлу Галичину як місіонар.

В 1895 р. став ігуменом монастира в Михайлівці, де був девять років, повних широкої діяльности.

В 1901 р. вернув до Львова, звідки збирав ся їхати на місію до Бразилії. Тут застала його номінація на епископа в Америці. До Злучених Держав приїхав 1907 року.

В послідних літах запав був на грудну слабість, з якої вже вповні не міг вилічити ся і яка вкінци поклала його в могилу. Умер маючи 50 літ житя.

МИРОСЛАВ СІЧИНСЬКИЙ

ПРИЗНАНЄ СІЧИНСЬКОГО НЕВИННИМ.

В календари Українського Голосу на рік 1915 було подано, що Мирослав Січинський прибув до Злучених Держав і що має перепровадити ся процес над вчинком Січинського. Однак календар вийшов перед закінченєм процесу, тому тепер на місци буде згадати про сю справу.

Як звісно, М. Січинський 12 цвітня, 1908 року убив намістника Галичини гр. Андрія Потоцького. Гнет і насильства Поляків над українським народом в Галичині були вже до тої міри невиносимі, що молодий студент не завагав ся пожертвувати себе самого, щоби тільки піомстити ся за кривди його народу.

Січинського засуджено два рази на смерть, а опісля помиловано — зміняючи вирок смерти на 20 літ тюрми.

В тюрмі перебув около два роки, а коли видістав ся на волю, поїхав до Норвегії, а потім до Швеції; перебуваючи там учив ся шведської і норвежської мови і взагалі образував ся в тамошних школах.

Після вибуху війни в 1914 році, Січинський їде до Галичини, прибравши собі шведське імя і ролю шведського кореспондента. Він сподівав ся, що Українці з оружієм в руках стануть проти своїх відвічних ворогів і хотів бути в сій хвили на українській земли.

Однакож грошеві недостатки примусили його забрати ся з Галичини і тоді виїхав до Америки.

До Злучених Держав прибув при кінци 1914 року і жив тут около 8 місяців, не даючи про себе знати ширшому загалови. Публично виступив він в Ню Йорку перший раз 31 серпня 1915 року.

Вчинок Січинського був наскрізь політичний, однак щоби можна було жити в Злучених Державах, треба було дістати на се правне позволенє. Щоби таке одержати постарав ся Січинський о документи свого галицького процесу і тут на їх основі переведено новий процес. Вислід був такий, що Січинського признано невинним і позволено йому жити і стати горожанином Злучених Держав. Процес сей закінчив ся в грудни 1915 року.

Признанє Сїчинського невинним було великим поличником для Поляків, які вмовляли в усїх, що вчинок Сїчинського не мав оправданих причин і тому Сїчинський є собі звичайним убійником. Тимчасом безсторонний американський суд признав Сїчинського невинним, бо хто убиває ворога свого народу, той є оборонцем народу, а не злочинцем.

Нині Сїчинський перебуває в Злучених Державах, дє працює при тамошних українських видавництвах і взагалї бере живу участь в народній роботї стейтських Українців.

УКРАЇНСЬКА БУРСА ІМ. АДАМА КОЦКА У ВІННІПЕҐУ

Вже отсе другий рік є у Віннїпеґу українська бурса ім. Адама Коцка. З'орґанїзовано її вже кільканайцять лїт тому, але що з самого початку не було досить гроший аби наймити будинок, й принимати до бурси учеників та давати їм яку будь матеріяльну поміч, дійсне отворенє бурси затягнулось аж до 1915 року в осени, коли то отворе-

Бл. П. Ад. Коцко, який впав жертвою за український університет у Львові.

но бурсу перший раз і принято тодї 16 учеників, а 1916 року отворено бурсу знова на другий рік, й число учеників в бурсї тебер збільшилось до 27.

Ви може вже певно читали про бурси в часописях, і дещо знаєте за них без нас. Може й жертвували на бурсу доляра або два. Як так

то честь Вам! Тим доляром Ви помогли класти фундамент і то сильний фундамент під нашу національну культуру. Але може також бути, що Ви ще не знаєте нічого про бурси, або дуже мало, або знаєте когось такого, що не знає нічого про наші українські бурси в Канаді — тому ми пишемо отсих пару речень, щоб поінформувати Вас, сказати Вам пощо ті бурси, для кого, хто їх піддержує, й хто ними заряджує.

Зачнемо відразу і дамо відповідь на питане: пощо ті бурси? Не потребуємо Вам казати, що чоловік без очий, дуже нещасливий і гірко йому в світї жити, а так само і народови без просьвіти без осьвічених одиниць і своїй громадї. А нам, канадійським Українцям треба тих осьвічених одиниць серед нас, треба як очий в голові.

Звідкиж вони мають ся взяти? Де мають виобразуватись? В школї.

Так в школї. Але щоб ходити до школи через кілька лїт, то треба мати гроші щоб удержувати ся тих кілька лїт. Тому й заложують ся бурси, щоб дати спромогу нашим молодим ученикам, а особливо тим, що не мешкають з родичами в містї, ходити до висших шкіл. До бурси приймають ся ученики за оплатою кілько котрий може дати, а решту кредитуєть ся їм — значить ся вони завинюють по тілько, або тілько в місяць, що мають пізнїйше віддати до бурси, як зароблять. Значить ся, бурса дає ученикови яку таку матеріяльну поміч, хоч дуже вона мізерненька і не солодка, а по друге в бурсї ученик вчать ся також рідної мови, співу, своєї історії і літератури, осьвідомляють ся національно, орґанїзують ся в студеньскі кружки, устроюють відчити, вечерки, дебати — словом образують ся самі і заразом підготовляють ся до народної роботи на колись, як покинуть шкільну лавку. А такого підготованя їм треба, і то конечно треба. І нїгде його не дістануть, як лише в своїй українській бурсї, бо всї инші бурси заложені чужими для нас — істнують лише на нашу згубу, на нашу загладу. В тих чужих бурсах вчать ся ученики цуратись свого народу — свого батька і матери, а в українських бурсах вчать ся любити свій нарід. Тому то бурси є для нас канадійських Українців необхідними, конечними.

Берім тепер друге питане: для кого є ті бурси? Відповідь буде коротка, довгої тут не треба. **БУРСИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИКІВ.** В бурсу може бути принятий лише Українець, ученик, — який має здібности й охоту йти до висшої школи і учити ся. Особливо тим потрібно бурси, що приїздять до міста до школи з фармів і не мають де примістити ся на мешкане. Хто не мешкав в містї довше, той не знає як то тяжко знайти догідне мешкане, деб можна спокійно учитись. Таке догідне мешкане дістане ученик в бурсї, і тут може посьвятити увесь свій час на науку. Не буде ходив і шукав за мешканем та гаїв час, а дістане все — мешкане та здоровий і пригожий корм в бурсї.

Йдїм дальше до питаня: Хто піддержує наші українські бурси в

Канадї, і заразом і українську бурсу ім. Ад. Коцка у Віннїпеґу?

Народ їх піддержує до тепер, й народ, наш український народ, звідки би він не приїхав сюда до Канади, має їх піддержувати й на дальше.

Чому?

Тому, що ті бурси істнують для синів українського народа, для нашого доростаючого золота. Наш народ вже зрозумів, що лише він самий мусить дбати і клопотатись вихованєм своїх дїтий, бо коли се роблять для нас чужі, й хапають нашу молодїж в свої лабети, то з такої молодїжи нам не буде потїхи ані вінця. Як хто дбає так і має.

Маючи на увазї нашу молодїж й конечну потребу висшої осьвіти для неї, знайшлись між нами люди, які взялись з'орґанїзовувати такі бурси. Як подумали так і зробили. Зійшлись разом, обговорили справу, скинули самі трохи гроший, вибрали видїл (заряд), оголосили в часописях, що вони зачинають робити, а ширший наш загал, а головно фармерї довідавшись про заходи до заложеня бурс, поперли справу грошево і так нинї маємо вже дві істнуючі бурси в Канадї: в Віннїпеґу і Саскатунї, а ще деякі орґанїзують ся.

Бурса А. Коцка у Віннїпеґу з осібна удержує ся з таких доходів:

1) З членських вкладок. Членська вкладка на рік виносить лише одного доляра. Членом бурси може бути кождий Українець, деб він не був в Америцї.

2) З добровільних жертв зложених людьми, які розуміють вагу осьвіти, і не жалують цента на то, аби наш нарід отвирав собі очи і дивив ся здорово на свїт.

3) З оплат, які дають ученики, що мають приміщенє в бурсї. Розуміють ся, сих оплат нїколи не висталоб на удержанє бурси, бо є богато учеників, що платять дуже мало й до них треба докладати, а також треба бурсу поширювати, робити її більшою, приймати до неї більше учеників з кождим роком, і власне на отсе збираєть ся добровільні жертви на бурсу.

Перед закінченєм, треба ще сказати, що бурсою А. Коцка у Віннїпеґу рядить видїл (комітет) вибраний членами бурси, тими, що зложили по одному долярови на рік. Видїл вибираєть ся кождого року, а також контрольну комісію. Видїл відповідає за все перед членами і перед українським загалом, а про все що робить і що дістане в грошах як поміч для бурси, огошує в часописях. Сегорічний видїл складаєть ся зі слїдуючих 15 людий: Шкремедка, Неґрич, Гуйван, Паньків, Жеребко, Білїнський, Фльора, Войценко, Задурович, Ферлей, Гладун, Арсенич, Пасїчний, Винник і Ґавронський.

Секретарем бурси є п. О. Задурович, а касієром п. Ів. Неґрич. Адреса бурси така: UKRAINIAN BURSA KOTSKO, 582 BURROWS AVE. WINNIPEG, MAN. Не забудьте адреси як пишете і посилаєте дещо до бурси. А кождий повинен прислати що будь на бурсу, і то не лише від себе, але заохотити й своїх знакомих, зарядити разом з другими

ПЕТРО МОГИЛА, МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ.

Петро Могила, був висвячений на київського митрополита в році 1632 у Львові. Він не мало причинив ся для поширеня освіти на Україні в тодішних часах, і був неначе тим світлом від якого розходять ся ясні лучі і розгонять темноту. В Київі заставши братську школу, зробив з неї Українську Академію („Могилянска Академія") і в ній звернув більшу увагу на виобразованє священників і добрих борців за свій український нарід і православну віру. Могила написав також богато духовних книжок. Коло Академії в перше завів бурсу для бідних дітий і удержував її своїм коштом. Київська Академія за його часів і під його управою стала розсадником освіти по цілій широкій Україні, а то й дальше; вона дала великих людий Україні, а пізнійше — її освітою та її учениками користувалось і московське царство. Була вона на ті часи як університет. З неї виходили потім і духовні, і світські, а навіть і воєнні люди.

Петро Могила помер 1 січня 1649 року; йому було тоді тільки 50 років. Перед смертію він записав увесь свій маєток на Академію у Київі.

складку, взяти від кождого хотяй би найменьшу жертву і прислати до бурси. Памятайте, що збиранє й жертвованє на бурсу, не є дертем очей — але будованєм підвалин під нашу лїпшу долю — долю цїлого нашого загулюканого й пригнобленого народу.

УКРАЇНСЬКА БУРСА ІМ. ПЕТРА МОГИЛИ В САСКАТУН, САСК.

Слїдом за Українцями з Манїтоби, пішли й Українці мешкаючі в провінції Саскачеван, і заложили сего року (1916) бурсу в містї Саскатун. Бурса в Саскатунї називає ся Українська бурса ім. Петра Могили.

Чогось лїпшого не могли зробити наші брати в Саскачеванї, як заложити бурсу. А є там і для кого. Ой, є, є! І є кому піддержати.

Тисячами, десятками тисяч розсїв ся наш народ на богатих степах Саскачевану, й доробив ся вже трохи. Оре чвіркою, їде до міста вили-

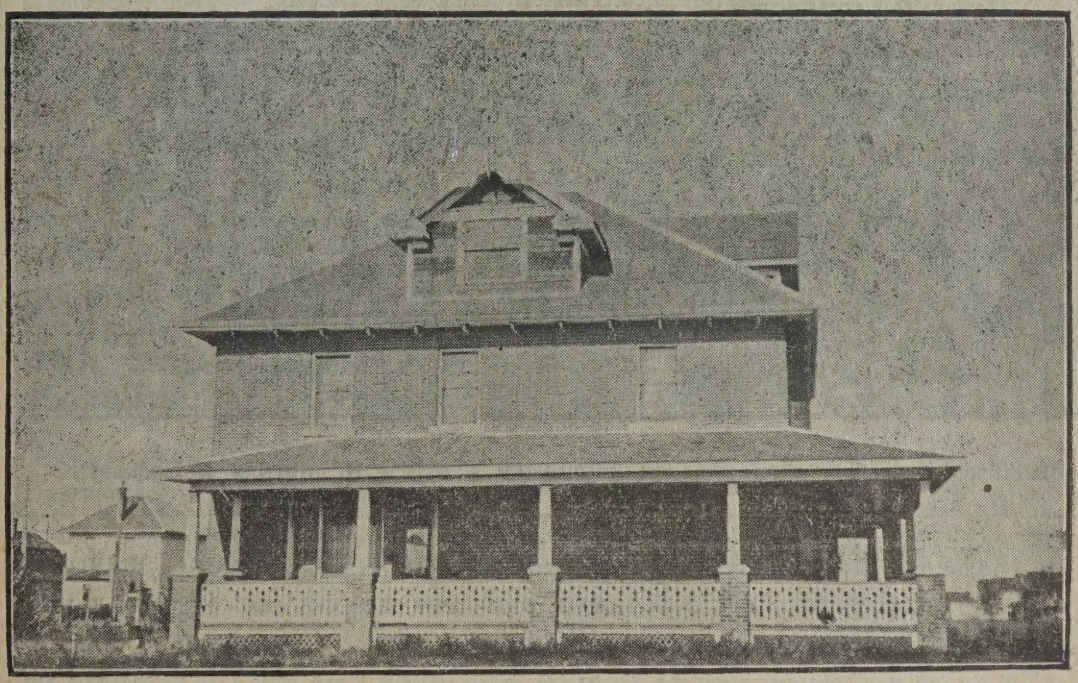

В сїм будинку містить ся українська бурса П. Могили в Саскатун, Саск.

скуючою ся бричкою, молотить паровою машиною, плекає стада коний, продає що року ваґонами збіже — словом матеріяльна сторона наших братів не зла. Та чоловік не лише тїло, є щось важнїйшого як саме тїло й маєток. Майно було, є, й буде наше, хиба що на короткий час ми станемо його невільниками, а душа вічна. І вона, та душа

людський ум чи розум потребує також корму, домагаєть ся й кличе: „Дайте й менї щось"..

І наші фармері в Саскачеванї, вчули той клич, і взялись давати корм і свойому духови, а не лише тїлови. До тепер вся просьвіта молодїжи наших фармерів обмежувалась до маленької публичної школи на фармах, до якої заглядав учитель лише на 5—6 місяців річно. І так росли дїти, росли тїлом і числом. Рідко хто думав про щось більшого для своїх дїтий, як те, аби вміли читати, писати й трохи поза десять рахувати. Хиба тут, та десь далеко там, йшов наш молодець з Саскачевану до висшої школи в місто, щоб трохи вимісити й вигладити свій розум.

Та нема чому й дивуватись. Куда мав наш украïнський фармер з Саскачевану післати свого сина до школи? До Манїтоби за далеко.

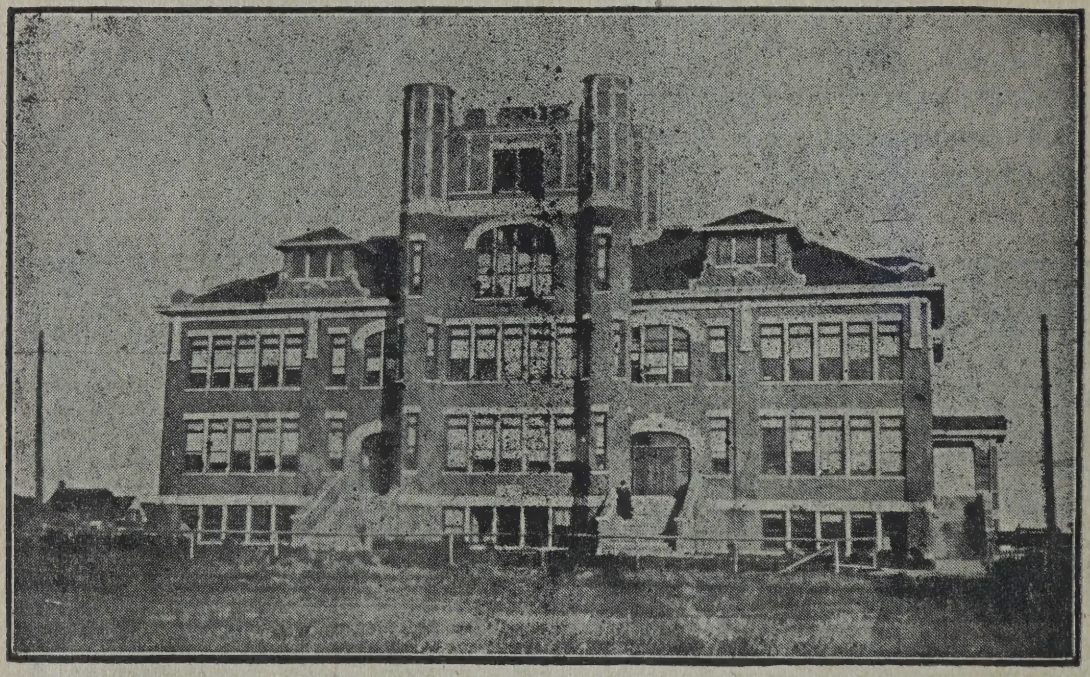

Школа, до якої ходять українські ученики з бурси П. Могили в Саскатун.

В містах в Саскачеванї нема так дуже богато наших людий, знакомих аби в їх руки можна було віддати сина чи доньку на час шкільний. І сидїли всї дома.

Та за те від тепер вже не будуть, або бодай не всї, бо фармері наші в Саскачеванї дуже мудро зарядили тому лихови, і заложили в Саскатунї бурсу. Туди буде йти їх молодїж і стукати в двері висшої школи. В бурсї дістане все, — й батьки фармері не будуть журити ся, що їх дїти марнують час й нїчого не вчать ся.

Бурса Петра Могили в Саскатунї з'орґанїзована подібно як і бурса Коцка у Вінніпеґу. Піддержують її члени й добровільні жертви; рядить нею вибраний заряд і про все пише в часописях. Сегорічний

заряд бурси П. Могили спочиває в руках отсих людий: О. Мегас, В. Свистун, А. Кібзей, М. Савяк, М. Стечишин, І. Пернеровський, Ст. Савчук, Й. Сїкорський, А. Боднарчук, та контрольної комісії з пятьох членів. Головою заряду є п. О. Мегас, секретарем п. А. Кібзей, а касієром М. Стечишин. Адреса до бурси така:

UKRAINIAN STUDENT'S INSTITUTE
716 LANSDOWN AVE,
SASKATOON, SASKATCHEWAN.

Сего року є в бурсї близько 30 учеників, з того кілька учениць, і як читаємо в часописях, хочуть приймати ще більше.

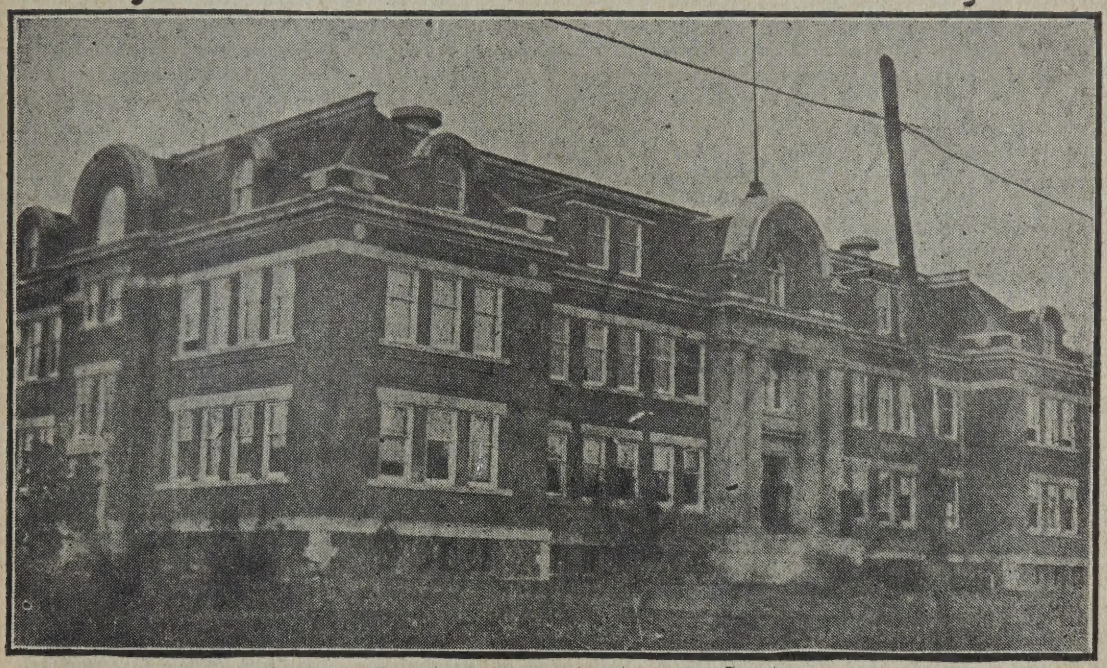

Висша школа в Саскатун. До неї ходять також ученики Українці.

Щасть Боже! Вперед Українські фармері в Саскачеванї! Цїла Канада дивить ся на Вашу роботу, інтересуєсь нею, і цїкавить ся, як Ви єї поведете. Зробіть так аби було добре. Але лише кождий підкладайте своє плече під бурсу! Нема казати: сусїд зробить.

ДЕЩО З ЖИТЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ В БРЕНДОН, МАН.

В онтім покищо забутім для Українців Брендонї сидять в шкільній лавцї наші молоді — звичайно як студенти веселі люди — набувають знаня, кріпшають на дусї, в чім можнаб сказати криєсь почасти надія розвитку інтелїґенції українського народу на канадійськім континентї.

Місточко Брендон що до положення і вигляду досить гарне, любе, тихе, без гамору — дає справдішну спромогу думки в повнім значінню того слова.

Запах свіжости купками розложистих дерев вздовж викрученої ріки „Ассінібоин" та маленьких парків, заспокоїв би після думки кождого і тілесно і душевно. Відтам в протязі доброї десятки літ виходили наші учителі, що розсіялись в округах Манітоби між український загал — звідси підуть незадовго й другі, можливо й останні.

Учеників взагалі під теперішну пору не менше як перед тим, хотяй після заряду Департменту Просвіти (т. зв. „Рутеніен Трейнінґ Скул" не істнує) роздрібнено поміж англійські доми в цїли доброго вправленя в анг. мові, яка кождому стає як найбільшою потребою. Всіх 32-ох

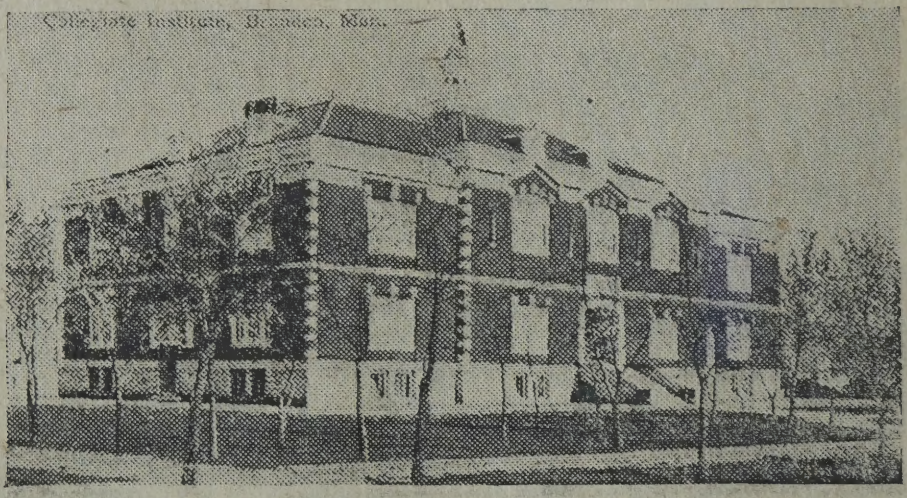

До сеї школи учащають українські ученики в Брендонї.

ходить тепер до „Каліджіет", розділені групами по клясах. Часть III. — 1; часть II. — 13-ох; часть I. — 18;— всї беруть сполучений курс. Відношенє нового принціпала п. McDougall-a досить лагідне, як рівнож трактованє дає наглядний доказ уваг справозданя Департменту Просьвіти, де приписує першу похвалу Українцям.

В дальшім розводї в застосованю ся до нового упорядкованя добачуєсь в учениках якоїсь більше симпатії беручи поодиноко взглядом других, а щоби більше заспокоїти орґанїчну потребу поступу заснована „Українсько-Студентський Кружок в імени Ів. Франка" на недїльні сходини. В цїли, щоби набути заздалегідь практичного досвіду в своїй будучій працї, вироблено обовязуючий статут, в котрім поставлено головно що:

Напрям Ст. Кружка є дати працю своїм членам, щоби одержати найосновнїйше образованє з обсягу просвітно-орґанїзаційної роботи, особливо вивченє і практика як вести ся в роботї народній, щоби можна було нею покермувати будучи на становищи учителїв в цїли роздобутя житя духового між нашим народом. Дальше — напрям

освітний опертий на відчитах, промовах, організації хору, в заопікуваню ся дїтворою і решта тим подібний ухваленєм кружка в біжучім часї.

Ось такий витяг з головнїйшого начерку нашого статута дав у руки молоду господарку. В коротцї розіграли ся горячкові дебати в гарних інтересних темах в український і анґлїйській мові, чим заінтересувало ся не лиш самих членів кружка, але й співгорожан Брендону.

Члени читальні „Просвіта", які підняпись вибудувати „Укр. Нар. Дім" в Брендонї.

Рівнож в теплих словах недільних мітінґів „Читальні Просвіти" отвори лись очи Брендонцям „потреба побудованя Народного Дому", нащо посипались щирі жертви. Предвиджує ся початково якийсь результат, що дальше — будучність скаже.

Андрій Грудка, ученик брен. семинара.

ДЕЩО ПРО УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ В ТУЛОН. МАН.

З огляду на се, що українська суспільність в Канадї не богато знала про українських студентів в Тулон, я остаточно дещо розкажу про

їх шкільне житє.

Українські студенти Тулону таксамо інтересують ся живо нашими народними справами як і други студенти в инших місцевостях.

Вже минає 5 літ, як в Тулон зачали ходити до висшої школи наші студенти. З початку було їх мале число, однак два роки потім число значно збільшилось. І від сього часу зачав ся між ними оживлений рух.

Студентський кружок „Зоря", який устроював відчити з української історії і літератури для студентів у висших клясах, а курс поправного читаня і писаня по українськи молодшим в низших клясах. Зведено в кружку дебати на ріжні теми та спів, а щоб познакомити Англійців з українським житєм, кружок устроював концерти, а деколи брав участь в програмах англійських вечерків.

Українські студенти в Тулон, Ман.

Пізнійше, по заснованю кружка „Зоря", українські студенти при співучасти англійського студентсва заснували „Клюб Натуральної Історії", де наші студенти брали поважну участь в відчитах сього клюбу для публики.

Використовуючи сю нагоду Українські Студенти виступали зі співом та дали кілька відчитів з Історії України.

Робота і труд наших студентів викликали заінтересоване в англійськім населеню, яке ще перед тим дивилось на них в иншім світлі.

Минувшого року на конвенції муніціпальних репрезентантів в Стонвал, принціпал тулонської школи запросив в імени скликуючих конвенцію наших студентів відспівати ряд українських пісень, котрі ви кликали одушевлене між учасниками конвенції. Се спричинило, що укр.

студенти були запрошувані відспівати українські пісні в инших місцевостях перед англійською публикою.

Споре число наших студентів скінчивши висшу школу,, тепер заробляє, часть учительованєм, а часть другими занятями, щоби на слї-

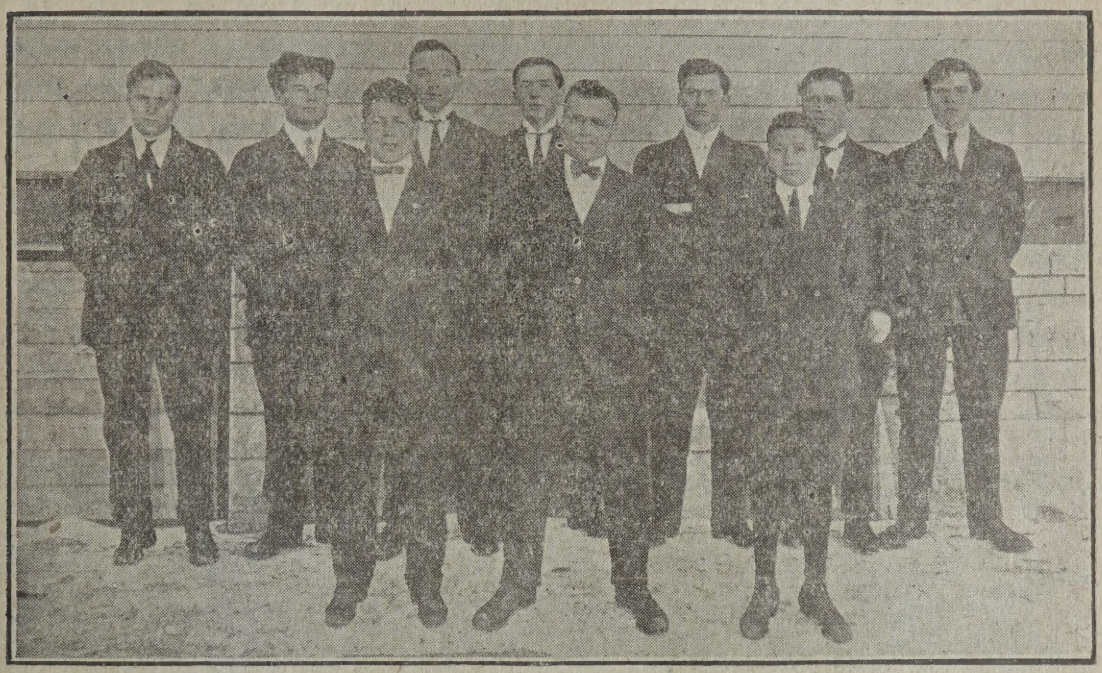

Старші українські студенти з Тулон, X. і XI. степеня.

дуючий рік бути в змозї продовжати свої студії (вписуючись на університет, медицину, права, і т. д.)

Хотяй тулонські студенти були і є в прикрих грошевих обставинах, однак при добрій волї і охотї старають осягнути собі науку та стати в ряді провідників для добра нашого народу.

ДЕЩО ПРО „РІДНУ ШКОЛУ" В ВЕСТ ФОРТ ВІЛЇЯМ, ОНТ.

Хто був тут тому яких десять лїт назад, той знає, яке було тодїшне житє переселенців в сій місцевости. Числом було їх тодї ще не богато; про якусь там єдність, орґанізацію мабуть нїкому анї снилось.

На дневнім порядку пересїчного Українця в тодїшних часах було: наробитись через день (коло вугля чи то в фабрицї), як чорний віл, а потім вмив ся, не вмив ся, повечеряв, не повечеряв „набити" собі „кичка" і так в кулку зі своїми колеґами пересидїти цїлий вечер пропивши, нераз все, що за день заробив.

Пиятика була потїхою, але не для всїх, бо не всї якраз були пияками. Решта забавлялась чим иншим; їх забавкою були: „гола", „візок", „фербель" і др. Не досить що марнували час коло „голої" та „воза", але програвали також цїлий свій доробок в карти (ферблї і др.) Такі забавки забирали їм окрім вечерів, дуже часто цїлі дві недїльні та свята. Деякі, що правда, хоч не пропивали, або не програвали свого тяжко запрацьованого гроша (але відсилали до краю). то все таки і вони під зглядом просвітним далеко від других не відкочувались. Про свїт божий як одні, так і другі мало що знали; знали ледво, що вони є в Канадї.

Рік за роком число Українців у Вест Фортї зростало, а між ними трафлялись вже і такі, що коли не видїли часописи в краю, то бодай чули, як вона виглядає. Чим раз то більше почали інтересуватись читанєм книжок та часописий з разу (звичайно) при шклянцї, а пізнїйше і лоза шклянкою.

Ученики „Рідної Школи" у Вест Форт Вілїям, Онт.

З роцї 1908 відограно перше представленє у Вест Форт „Страйк", а відтак і більше.

В пару лїт пізнїйше засновано тов. чит. „Просвіти", (тепер: ім. І. Франка). Пізнїйше се товариство розпадає ся на двоє і так повстає тов. „Руська Бесїда", а з сего тов. „Зап. Сїч".

Тому кілька лїт назад тов. „Просвіти" будує свій дім, а в роцї 1915 доплачено решту довгу, який тяжив на сїм будинку. Подібно зробило і тов. „З. Сїч". (Вже доплачує також свій власний будинок).

Коли вже дочекались товариства своїх власних домів, прийшла тодї черга, щоби подбати і про наших дїтий. Вже в роцї 1915 було їх около 80 у шкільнім вїцї. Всї учащали до шкіл тілько англїйських. Тож і не диво, що се заставило деяких патріотів подумати про таке, як

„Рідна Школа".

І так серед тяжкого 1915 року тов. „Просвіти" організує „Р. Школу" віддаючи льокаль читальняного будинку безплатно для науки дітий. Д. В. Парчевський, член чит. „Просвіти", радо зголосив ся вчити дітий за дуже скромним винагородженем — що, на початок було дуже пожаданим.

Науку розпочато з днем 14 цвітня 1915, по три рази на тиждень, в годичах вільних від науки в школах англійських. Підчас вакацій дїти учащали до школи щодня.

Хотяй платня учителя була невелика і будинок безплатно, та все таки потреба було якогось фонду на покритє коштів, прибборів шкільних, як букварів, зошитів і т. п. Проте комітет заняв ся збіркою, яка принесла кількадесять долярів доходу (було оголошено в часописях).

Дня 6-го лютого, 1916, відбулись загальні збори тов. Просвіти. Між иншим видїл товариства здав також звіт з „Р. Школи". От і зіставленє:

Загальни прихід до 6-го лютого 1916	$107.40
Розхід за той час	55.90
Осталось в касї	$ 51.50

З огляду, що на сих зборах було споре число присутних і з поза читальнї, а особливо, що були там і члени тов. „Зап. Сїчи", голова читальнї піддав гадку, чи би не можна так запорядити, щоби в комітет „Р. Школи" входили люди приналежні до тов. „Зап. Сїч", або й такі, що ще не належать до нїякогоз істнуючих товариств. З сего вийшло, шоби уладити в сїй же справі віче і запросити на него увесь український загал.

Такі збори відбулись дня 20-го лютого 1916 в домі читальнї Просвіти. До комітету зголосилось охотно 6 людий, між якими були члени одного і другого товариства, а також і не члени, як се було пропоновано. Збори признали таке число за вистарчаюче.

На першім своїм засїданю комітет упорядкував ся, а учителем назначено і на дальше д. В. Парчевського. Між иншим ухвалено також підвисшити учителеви платню.

І так наука продовжуєсь дальше. Дїти радо вчать ся не лише читати та писати по українськи, але також і народних та патріотичних пісень. Від коли істнує „Рідна Школа" у Вестфортї, не відбулось ще ма йже одно народне свято, в якім не бралиб участи наші школярі зі своїми гарними деклямаціями та співами.

На дальше буде обовязком Вестфортчан не тілько дбати про розвій Рідної Школи, щоби вона розвивалась як слїд, але не забути і на се, щоби як найбільше число наших школярів пішло до висших шкіл. Нехай знає канадійська Україна, що і в Онтерії є бодай одна місцевість, де наші люди уміють цінити освіту. Тож до роботи! а передівсїм товариства.

Г. Т.

СКАСОВАНЄ ДВОМОВНИХ ШКІЛ В МАНІТОБІ

Коли Українці зачали осідати громаднійше на канадійській земли, то застали в тутешних школах закон, який позволяв вчити побіч анґ. мови також рідної мови неанґлійських дітий, коли таких дітий в школі буде десятеро.

Минувший 1916 рік приніс нам несподіванку. Новий ліберальний уряд скасував двомовні школи — полишаючи нам самим обовязок дбати про науку рідної мови наших дітий, рідного письма, рідної історії, рідної літератури.

Не станемо розбирати чому двомовні школи скасовано. Про се писало ся широко в тутешній українській народній пресі і кождий се памятає. Згадаємо хиба, що українські делеґати, які були з'їхались до Віннїпеґу з ріжних сторін Манітоби (27 делеґатів), в четвер 3-го лютого 1916 р. ходили до парляменту разом з віннїпеґськими Українцями, де представили, які користи має наш загал з двомовних шкіл і учителів, а яких не дадуть школи й учителї з одною мовою.

Ще 26 грудня 1915 р. на вічу віннїпеґських Українців вибрано Комітет „Оборони Двомовних Шкіл", а на зборах делеґатів з кольонїй 3-го лютого 1916р. зреорґанізовано сей комітет і до него увійшли крім віннїпеґських Українців також всї делеґати з кольонїй.

Згаданий „Комітет Оборони Двомовних Шкіл" працював, оскільки було можна, в інтересї наших шкіл, хоч не завсїгди було можна зробити, що бажало ся. Однакож комітет не лишає сеї справи і надальше буде робити все, що серед нинїшних відносин можна буде зробити.

УКРАЇНСЬКІ ПРИВАТНІ ШКОЛИ

Всюда на світї таке буває між свідомими людьми, що коли не можуть вчити ся своєї мови, свого письма, своєї історії в державних школах, то основують приватні школи.

Приміром для сього може бути для нас в першій мірі Галичина. Коли тяжко було добити ся у східній, українській Галичинї таких шкіл, які задоволялиб потреби Українців, тоді почали засновувати ся українські приватні школи — ґімназії, семинарі і др. Річ звісна, що фонди на удержанє сих шкіл треба було збирати в формі складок, збірок, дарунків і тому нераз люди, що орґанізують такі школи, мусять самі

надмірно працювати, надмірно клопотатись і нераз докладати свого гроша і здоровля, щоби удержати таку школу, однакож така школа робить велику роботу. Буває таке, що не будь сих приватних шкіл, а народ не видобув би ся ніколи з під панованя чужих. Неодні народи на світї при помочи своїх приватних шкіл видобулись з чужого ярма, з пониженя, нужди і темноти; здобули собі повні людські і народні права, зросли в силу і повагу перед цїлим світом. Нагадаймо собі Чехів. Був час, коли Чехів на світї майже не було. Здавало ся, що они зовсїм потонули в нїмецькім морю і нема вже способу їм вратувати ся. Тимчасом знайшло ся кількох людий, які зрозуміли, що лише народна самосвідомість вратує чеський нарід, а таку самосвідомість може дати лише рідна школа, отже підняли клич за закладанєм приватних шкіл. І власне тут Чехи можуть послужити майже незрівнаним приміром працьовитости і жертволюбивости. Збирано жертви на кождім кроцї, при кождій нагодї, використовано кожду хвилю, кождий

Осип Мегас, предсїдатель бурси П. Могили.

випадок, для сеї великої цїли. І показало, ся що вся та робота не пійшла на марно. Чехи невдовзї стали свідомим себе народом, а зі свідомостию отрясли ся з нїмецької залежности, здобули собі належні їм права полїтичні, позаводили свої національні інституції, піднесли ся високо економічно. І ті самі Нїмцї, які майже не признавали істнованя чеського народу, а не то вже, щоби на сей нарід оглядати ся, мусїли опісля признати Чехам їхні права і взагалї признати Чехів господа-

рами в чеській хаті. Нині крім того, що з Чехами числить ся Австрія, про їх істнованє знає цілий світ. — А підвалиною того всього стали приватні чеські школи, засновані й удержувані коштом збірок і складок.

Таксамо коштом складок і збірок робили Поляки польску роботу, — уряджували відчити, закладали читалні і т. п. в східній українській Галичині, хоч ся робота робила ся на чужому ґрунті і на нашу шкоду.

Значінє привтних шкіл і взагалї здобуванє науки приватними способами і коштами вміли оцінити також Українцї в Росії при кінцу 1850, а на початку 1860-их років. Щоби піднести свідомість українського народу, тодїшні передовійші Українцї на рос. Україні друкують буквареі, граматки, щотницї (рахункові книжки) для науки — розумієсь приватної, чи то в приватних школах, чи взагалї в приватній науцї. Дальше засновано тодї богато Українських вечірних і недїльних шкіл, в яких вчили або найняті люди, або найчастїйше вчили даром україн-

Іван Телевяк і Анастазия Телевяк, селяни з Красноселець, Галичина, які жертвували значну часть свого маєтку (52 тисячі корон) на українську „Рідну Школу" в Галичині, пару лїт перед вибухом війни.

ські студенти і взагалї українські патріоти. Колиб не укази з 1863—4 лїт, що заборонили ширити народну просьвіту, то певно сї приватні школи булиб значно піднесли український народ. Річ певна, що і так поширили они за собою користні наслїдки.

Коли вернемо ся ще дальше в нашу давнину, то і там зострінемо українські приватні школи. І так коли в XVI в. побачили Українцї, як Поляки, а головно польські єзуїти позасновували на укр. земли свої школи, в яких виховують з укр. дїтий ворогів українського народу, тодї в церковних українських брацтвах засновують ся українські

братські школи, з яких опісля виходили щирі народні робітники й оборонці свого народу. Бо тілько в своїй школі можна виховувати дїтий на таких людий, як бажає ся..

Положенє неанглїйських народів в Канадї є того рода, що приватні школи тут є конечні. Свідомійші народи давнїйше вже позаводили тут свої приватні школи, а в нас того рода робота доперва зачинає ся.

Для приміру можна згадати Жидів. Їх дїти по містах хоч і ходять до публичних анґ. шкіл, однакож поза сим рівночасно ходять і до своїх приватних жидівських шкіл, де вчить ся жидівської мови, жидівського письма і взагалї того свого рідного, якого не дасть школа анґлїйська. Деякі Жиди наймають також учителїв, які приходять до дому вчити дїтий.

Манонїти можуть послужити другим приміром. Ті пійшли ще дальше, бо на своїх кольонїях довгий час удержують школи власним коштом і зовсїм до публичних анґ. шкіл дїтий не посилають. Они то мають мабуть також приватну висшу школу.

В нас приватних українських шкіл дуже мало — самі початки. Візмім Віннїпеґ. Жиє тут 15.000 Українців, або й більше, а чи всї укр. дїти мають тут де вчити ся по українськи? Перед кілька лїтами при малій гр. кат. церкві якийсь час була приватна школа, яку оплачували батьки дїтий, та не істнувала она довго. При парохії Василїян в Віннїпеґу є нинї парафіяльна школа, в якій вчать по анґ. і українськи (вчать монахинї) за місячною оплатою від дитини. Але число дїтий, що вчать ся в сїй школї, дуже ограничене, коли брати під увагу віннїпеґський загал. Дотогож се школа занадто парафіяльна.

На передмістю Віннїпеґу Брукленд заложено приватну „Рідну Школу" для дїтий мабуть перед двома роками. Основателькою сеї школи була тамошня читальня і она клопоталась фондами на єї удержанє.

В самім Віннїпеґу „Рідну Школу" підчас вакацій отворено аж лїтом 1916 року. Наука відбувалась в трох міських публичних школах, тревала 2 місяцї, а вчили 4 укр. учителї. Родичі дїтий платили від дитини за цїлий час 50 ц. Крім того збирано добровільні датки на сю цїль.

Приватні „Рідні Школи" для дїтий малисьмо доси також в Форт Вілїям і Вест Форт Вілїям, Брендонї, та може ще кількох місцях. Точного звіту про се покищо немаємо.

До приватної шкільої науки належить також наука укр. мови і письма в тих школах, де наші учителї вчать дїтий поза урядовими годинами(по 4-ій годинї), або в суботу.

Нешкільною приватною наукою є наука в дома, коли то родичі, чи хто другий з домашних, або близьких, учить дїтий українського письма.

Згадати треба також про „католицькі українські", чи „рущько-католицькі" школи в Сифтонї, Мондер і Едмонтонї, де вчать також по

українськи. Є се приватні церковні інституції.

Приватні школи на будуче мусять в нас відограти велику ролю і на них ми повинні класти велику вагу. Не у всіх школах західних провінцій вільно вчити по українськи в урядових годинах, та і там не завсїгди є наш учитель. А про міста вже і не говорити. Там українська дитина часом зовсім не має де навчити ся свого письма, коли не буде школи приватної.

Задачею отже свідомійших людий (на самих батьків не завсїгди можна надіяти ся, бо они часто сього не розуміють) постарати ся о приватну „Рідну Школу" в їхній місцевости.

Сей обовязок спадає в першій мірі на місцеві читальні, або инші українські товариства, в яких гуртують ся свідомійші люди. Де ж нема таких товариств, там повинен завязати ся комітет „Рідної Школи", який має заняти ся урядженем такої школи.

Чи така школа мала би тревати цїлий рік, чи лише якусь часть року, чи вкінци два чи три рази в році по троха; і чи в такій школї малаб наука відбувати ся кождого дня в тижни, чи менше, се залежить в першій мірі від грошевих засобів комітету „Рідної Школи", хоч можуть бути й инші рішаючі причини. Та чим наука буде тревати довше, тим дїти зискають більше. Найкраще, щоби наука могла тревати цїлий шкільний рік.

Слїдуючі мусять бути учителї. Де істнує двомовна система, там жаден український учитель не повинен відтягатись від науки українського письма, історії й літератури. Хто відтягав би ся, той показує, що йому байдужі житеві справи його народу. В школах же, де заборонено послугуватись двомовною системою, учитель повинен посвятити дрібку часу на науку українського письма поза урядовими годинами (по 4-ій год. кождого дня, або в суботу). Шкільний закон сього не може заборонити, анї не може нїхто заборонити шкільного будинка для просьвітної роботи.

Учитель в „Рідній Школї" по таких місцях, де нема фахових учителїв, може бути кождий свідомий очитаний чоловік, який в тіймісцевости знаходить ся і годивби ся посвятити троха часу для народної справи. Маючи шкільні підручники (читанки, граматику, історію України) щирий очитаний чоловік може навчити дїтий дуже богато.

Кожда приватна „Рідна Школа" яку засновує яке товариство, або комітет, мусить мати також видатки. Деколи треба постаратись о лавки, таблицю і ще дещо, а часом треба платити учителеви хочби й небогато. Де отже взяти грошей?

Шкільний комітет мусить дбати о гроші в ріжний спосіб. Дещо може дати прим. читальня, чи инше товариство; на дохід „Рідної Школи" можна урядити концерт, представленє; можна йти колядувати і при всяких нагодах збирати добровільні датки. Часть видатків можуть також покрити родичі дїтий, однакож тут треба памятати, що знай-

дуть ся родичі, яким треба подякувати, коли пішлють своїх дітий до такої школи без нїякої оплати. Мусить ся мати на увазї вихованє молодого поколїня загалом, без взгляду на те, що не всї родичі розуміють і підпомагають справу вихованя. За гріхи родичів не можна карати дітий. Про таких родичів лїпше сказати: дадуть щобудь — так добре, не дадуть — друге добре;:

А де нема зовсїм нїякої школи, де дїти вчилиб ся по українськи, там обовязком самих родичів подбати, щоби їх дїти не тілько навчили ся по українськи читати, але щоби мали що читати. Нам відомі випадки, де самі матери навчили своїх дітий українського письма.

Тому кождий батько постаравши ся, щоби його дитина вміла читати, повинен також постарати ся о книжки для дитини, а таксамо часописи. Дитина, яка вміє читати, але не читає, поволи забуває читати, відвикає і буде такою темною, як і чоловік неписьменний.

Краще пійшла би справа приватних шкіл, колиб в нас була орґанїзація „Рідної Школи", яка давалаб напрям і мала певного рода нагляд над такою роботою. Та поки до сього прийде, свідомійші люди й товариства мусять про такі школи самі дбати.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ У ВІННІПЕҐУ, МАН.

Коли хочемо сказати пару слів про Український Народний Дім у Віннїпеґу, то мабуть конечним є подати найперше, що то є властиво „Народний Дім"" взагалї, та яке значінє має він для загалу.

Мабуть нема на світї богато таких людий, що не хотїлиб мати своєї власної хати.

Кождий, хочби і найбіднїйший робітник, волить мати свій власний куток чим бути комірником. В своїй хатї, своя правдаі сила і воля, се не заперечена правда і тому всяка тямуща людина мріє про свій власний притулок і стремить до сього хочби і цїле своє житє.

Так як кожда поодинока родина потребує для себе свого власного кутка,так і громада людий більша чи менша, а навіть цїлий народ потребує такого кутка. Бо так як кождий чоловік чи родина має свої приватні, домашні справи, так кожда громада чи народ має свої загальні справи. — Для виконуваня сих загальних справ культурні народи орґанїзують ГРОМАДСЬКІ чи НАРОДНІ ДОМИ. Народний Дім, се народня інституція, де члени даного народу сходять ся, обговорюють рїжні житєві справи, розумієсь справи загально-громадські і переводять їх в житє. — Чим висше культурний котрий народ, тим більше має він у себе таких громадських іституцій. А котрий народ має більше народних інституцій, сей народ красше розвиваєть ся.

Щоби отже і ми канадийські Українці могли розвиватись і посту-

пати разом з иншими народами, нашими сусїдами, нам треба мати як найбільше таких інституцій як Народні Доми.

Нар. Дім може заступити читальню, може бути школою для старших, а в разї потреби і для малої дїтвори, може бути полїтичною народною трибуною. Народний Дім може бути святинею штуки, при ньому можуть орґанїзувати ся Народні Торговлї та взагалї спілки ріжного роду. — Народний Дім з'орґанїзований на добрих, тривких

Будинок „Українського Народного Дому" в Вінніпеґу.

основах може бути огнищем народного житя.

Український Народний Дім у Вінніпеґу є якраз таким осередком, є огнищем культурним нашого народу. Та є він не лише для громади Вінніпеґських Українців, а цїлого українського народу в Канадї, бо Вінніпеґ є столицею Західної Канади, де головно замешкує наш народ.

Початки Українського Народного Дому у Вінніпеґу не дуже старі. Чотири лїта тому взад невеличка громадка свідомійших одиниць поставила за свій обовязок з'орґанїзувати Нар. Дім. — З кождим роком громадка ся збільшалась. Щораз приступають нові члени так з міста Вінніпеґу, як і з кольоній. На початках куплено дві площі на одній з головних улиць під будову такого Дому, а в сїм роцї (1916) куплено поверхову каменицю, яку перетворено на Укр. Нар. Дім.

Якуж користь приносить Укр. Нар. Дім у Вінніпеґу для нашого народу?

Найперше скажемо, що в Народнім Домі знайшли приміщенє — народна Торговля, яка для нашого економічного розвою є конечною і при солїдарнім веденю зможе в будуччинї принести величезні ко-

ристи для загалу в сім напрямі.

Тут находить ся також Бурса ім. Адама Коцка, в якій знайшли приміщенє 30 учеників, що учащають до висших шкіл. Молодий цьвіт, наша надія, дістає висше образованє, дістає народне вихованє за старанєм настоятеля і домашного учителя. Чи мала се користь для нашого громадяньства.

Мають тут також приміщене три просьвітно-драматичні товариства, які вечерами та в свята сходять ся, читають, приготовляють драматичні штуки та плекають штуку музики і співу.

Зайти лише коли будь вечером або в неділю і заглянути в кождий кутик Нар. Дому, то аж душа зрадіє. В одній кімнаті побачимо і почуємо, як учитель викладає ученикам українську історію чи літературу, там в однім товаристві режісер муштрує аматорів приготовляючи штуку до граня, в другім діріґент виучує співати милозвучних українських пісень, знова в третім інструктор музики вчить охотників музичної штуки, а там на великій сали зібрав ся центральний Комітет Оборони Рідної Мови та радить над виданєм українського букваря для нашої дітвори, або иншого дня по 4-ій год. заглянемо до великої салї, тут маленькі наші дїти сидять у лавках і вчать ся своєї матірної мови, а знова вечером зібралась громада і обговорює справи політичні, а там в неділю по обіді чи вечером зійшлись почути відчиту на одну чи другу тему.

Все зібравши разом та і много инших подібних справ, які обговорюють ся та залагоджують ся в Нар. Домі, чимало користи приносять они для піднесеня нашого народу?

Та щоб культурна робота в Нар. Домі могла розростатись до як найбільших розмірів, щоб заряд не мусів вічно клопотатись, звідки взяти гроший на рату, чим виплатити його, треба щоб сею справою заняв ся весь народ.

Кождий Українець, з міста чи з кольонії повинен стати членом Укр. Нар. Дому, або коли на се не стати його, то сей повинен хоч би найменшу лепту дати на жертвенник народної святині.

Так роблять всї цивілїзованї народи, так робити мусимо і ми.

Постараймось отже, щоб і в нас були величаві Народні Доми,, які бачимо у наших сусїдів, а тодї і ми будемо люди між людьми.

КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ

ПОВИНЕН БУТИ ЧЛЕНОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ У ВІННІПЕҐУ.

ЧЛЕНСЬКИЙ УДІЛ КОШТУЄ $10.00, КРІМ СЬОГО КОЖДИЙ ЧЛЕН ПЛАТИТЬ КОЖДОГО РОКУ ПО $1.00 ЯКО РІЧНУ ВКЛАДКУ.

ХТО НЕ МОЖЕ СТАТИ ДІЙСНИМ ЧЛЕНОМ, НЕХАЙ БУДЕ ПРИНАЙМІ СПОМАГАЮЧИМ ЧЛЕНОМ, ЖЕРТВУЮЧИ ХОЧ БИ НАЙМЕНШУ ЛЕПТУ.

ХТО СКОРО ДАЄ, ТОЙ ДВА РАЗИ ДАЄ! НАРОДНИЙ ДІМ Є НЕОБХОДИМОЮ ІНСТИТУЦІЄЮ ДЛЯ НАШОГО НАРОНЬОГО ЖИТЯ, ТОМУ НЕ ВІДКЛАДАЙТЕ НА ЗАВТРА, А ПРИСИЛАЙТЕ НИНІ

СВОЇ ЖЕРТВИ.

ЧЛЕНСКІ УДІЛИ В СУМІ $10.00, ЧИ ПОДРІБНІ ЖЕРТВИ НА ЦІЛЬ НАР. ДОМУ ТРЕБА СЛАТИ НА АДРЕС:

„UKRAINIAN NATIONAL HOME"

590 BURROWS AVE. WINNIPEG, MAN.

УКРАЇНСЬКІ ЧАСОПИСІ В КАНАДІ І ХТО ВОНИ.

В Канадї є кілька Українських часописий, але богато людий не знають що то за часописи, хто їх видає і пощо. Тому ми на отсім місци хочемо розказати тим що ще не знають про всї українські часописи в Канадї.

Всїх українських часописей в Канадї є 5, а іменно 1) Український Голос, 2) Канадийський Русин, 3) Робочий Народ, 4) Поступ, 5) Робітниче Слово. Крім того є ще три видавані українською мовою, але видавані не нашими людьми — Українцями, але чужими. Видають вони їх нїбито для нас — канадійських Українців, але по правдї то більше для своїх інтересів. Тими часописями є „Канадійський Фармер" видаваний Чехом, в інтересах лїберальної партії; друга „Ранок" видаваний релїгійною сектою пресбітеріянами,аби нас навернути на христіянську віру; трета „Канадієць" яку також друкує для нас релїгійна секта методистів, аби нам показати, що їх релїгія лїпша.

Між українськими народними часописями:

1) „Український Голос" заступає українські народні інтереси в Канадї, ширить національну свідомість, і є орґаном а радше служить всїм українським товариствам, орґанізаціям і інституціям. „Український Голос" є найбільшим українським тижневником в Канадї.

2) „Канадийський Русин" урядовий український орґан греко-католицької церкви.

3) „Робочий Народ", орґан укр. соціялїстичної партії.

4) „Поступ", часопись провінціональна.

5) „Робітниче Слово", видаване укр. робітниками в східній Канадї.

Котру з тих Ви читаєте?

Як не маєте „Українського Голосу", то запишіть собі тепер!

Адреса така:

UKRAINSKYJ HOLOS

BOX 3626, WINNIPEG, MANITOBA.

ВОЄННІ ОБРАЗКИ

БОРБА ПОНАД ХМАРАМИ

МІЖ ВІЧНИМИ СНІГАМИ І ЛЕДАМИ.

ГАРМАТИ ТАМ, ДЕ ПЕРЕДШЕ ЛИШЕ ОРЛИ ГНІЗДА КЛАЛИ.

Від початку війни публична увага і цікавість були передовсім звернені на воєнні операції в Бельгії і на східнім фронті. Зацікавлене тими боєвими лініями було розбуджене величю операцій. Якби не се то увага всего світа була би звернена на австрійсько-італійську кампанію на італійсько-австрійській границі, бо війна в тій околици так своїми трудностями як і своєю мальовничостию перевисшає все досї видане.

Ціла боєва територія на тій лінії є пірвана. Ланцюх гір, вкритих

В горах на війні.

покривалом вічного снігу. Межи тими ланцюхами протискають них покривалом вічного снігу. Межи тими ланцюхами протискають

ся вузенькі, вючі ся долини і долинки. Се все разом унеможливляє згідну акцію великих мас війська і тому, хоч з одного і з другого боку стоїть по міліон людий, число людий, беручих участь в поодиноких битвах, є незначне в порівнаню з величезними масами жовнірів, бючих ся в кождій битві на всіх других фронтах.

Але не треба дивити ся з гори, з погордою, на тих маленьких числом войовників. Хоч не богато людий бере в них участь, то мимо того, битви звичайно є до того краю очайдушні, бо бороняча себе сторона мусить природно вибирати як найбільше не приступну скелю для

На патрули.

оборони, а атакуючий неприятель мусить вдирати ся на отверту стїну скали, щоби звідти висадити ворога.

Щоби забезпечити себе, обороняюча сторона звичайно ставить сильні укріпленя з каміня, а де треба, вирубує боєві окопи в твердій скалї.

Очевидна річ, що піхотї не все трудно умістити ся межи обривами скал, але, для артилєрії треба для стратегічних операцій, там питане зовсїм друге. Піднести тяжку новочасну гармату, а ще більшого калїбру, і уставити її на високій скелї, де **перше лише орли гнїзда клали,**

се не легка справа, але по більшій части дійсний подвиг інжинєрської штуки.

Одним з таких геніяльних помислів се підношенє або транспортованє гармат по дротяних линвах. Межи двома горами уставляють правдиву воздушну колію, лише що місто шин йде сильна дротяна линва. По тій линві точуть ся колісцята, бльочки. На вісях тих бльоків висять під линвою ноші, на котрі вкладають тягар, який треба перевезти. Від того предмету йде друга линва в оден і в другий бік і тягне його в сторону, куди треба. Так на італійсько-австрійськім фронті

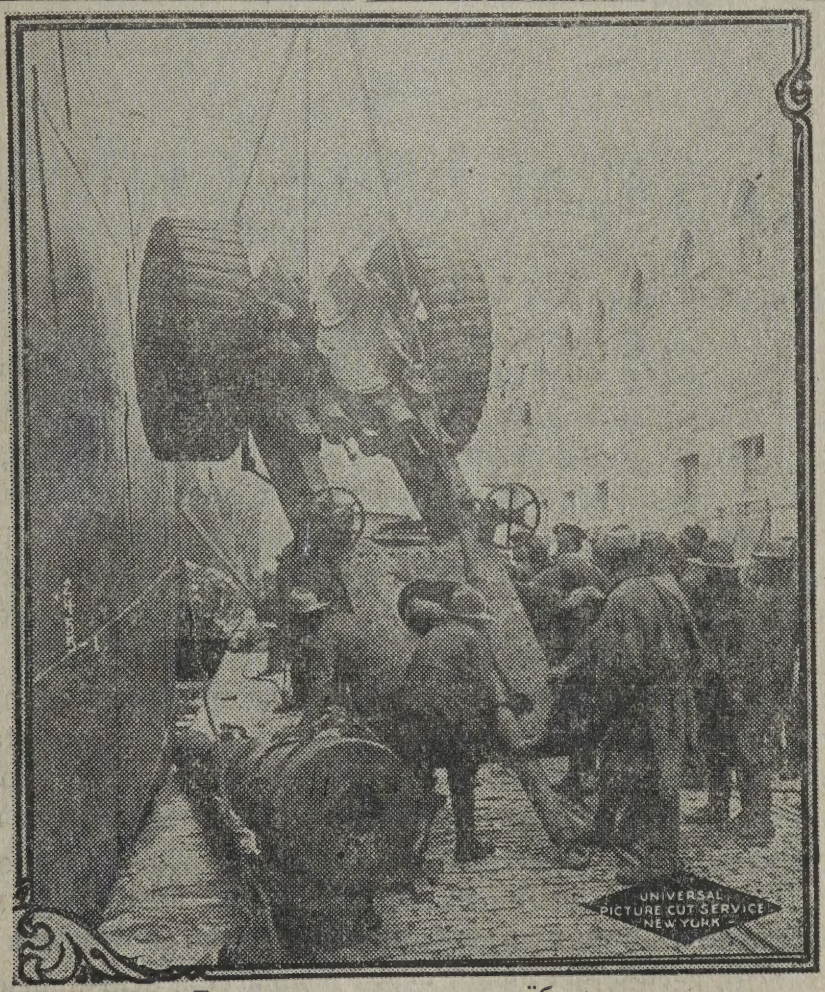

Гармата великого калібру.

привозять гармати, амуніцію,, провіянти, а навіть ранених жовнірів, коли обривиста гора не позволяє їх знести звичайним способом на ношах.

Воєнний успіх в тій околици дуже часто лежить в занятю високої гори, з котрої можна острілювати всї позиції на низших верхах. Звідси кожда сторона старає ся занимати такі високі верхи нераз вісїм і десять тисяч стіп високі, а се робить борбу в тій території ще труднійшою. Там воєнний успіх, більше як де инде, залежить від посвяченя та відваги воюючих.

Копальняні операції були також загальним явищем в борбі на тих горах. Одна сторона стараєть ся підкопати ся під другу і висадити вибуховими матеріялами в гору. В 2 случаях кожда сторона, італїські і австрійські жовнїри, викопали тунелї оден попри другого попід укріплену гору, і цїлий верх гори висадили у воздух великим ладунком вибухових матерій.

Щоби дістати належите поняте про тяжку працю і трудности вояків, воюючих в тій околици, треба памятати, що верхи всїх гір вкриті вічним снїгом та ледом, так зимою як і лїтом, і що хмари звичайно закривають верхи гір, так що борба веде ся в хмарах або понад ними.

УТЕЧА З ПОЛОНУ У СКРИНІ З ФОРТИПЯНОМ.

Швайцарські часописи подають, що дня 10-го вересня, в неділю зголосив ся до швайцарської поліції Альтстеттен Француз в цивільнім одязї і заявив, що він в скринї з фортепяну втїк з нїмецького полону. Оповіданє Француза видало ся таке неправдоподібне і авантурниче, що йому з початку не хотїли повірити. Та Француз заявив, що переведе доказ правди. І він завів заступника поліції на желїзничу стацію в Цуриху, подавши йому наперед докладне число і розміри скринї, в якій приїхав з Нїмеччини. Його слова найшли потверджене. Після його оповіданя він ще в 1914-ім роцї попав ся в нїмецький полон. Пізнїйше призначено його до робіт на зелїзничім двірци в Берлїнї. І коли перед десятьма днями на двірець надано скриню з фортепіяном, яка мала відійти до одного складу з музичними інструментами в Цуриху, він порішив використати ту нагоду і втїчи. Він скоро відбив передну стїну скринї і перебив цьвяхами від середини, так що зверха нїщо не можна було зауважити підозрілого. Потім зробив з середини кілька малих отворів, схоронив ся в серединї поміж ногами фортепіяну з середини при помочи шнурків сильно притягнув до паки. І в сей спосіб, неспостережений через 9 днів їхав зелїзницею з Нїмеччини до Швайцарії. Коли поїзд прибув до Швайцарії, він відчинив скриню і втїк. Жовнїр, мимо тої незвичайної подорожі находить ся в найгарнїйшім здоровлю.

Швайцарський цловий уряд на граници сконстатував, що скриня з фортепіяном є трохи лекша, як се подали нїмецькі власти, а іменно ріжниця виносила 52 кільоґрамів. В Берлїнї скриня важила 502 кільоґрамів а в Швайцарії вона важила всего тілько 450 кільоґрамів. Ріжницю сю становив французький жовнїр, який сам опісля зголосив ся. Цїлу девятьденну подорож він перебув скорчений, маючи до розпорядимости всего тілько 0.364 кубічного метра простору.

ПІДСТРІЛЕНИЙ ЛІТАК.

У однім селї Нїмцї зістрілили російський лїтак.

Летунови пощастилось з бідою осїсти на землю. А тоді вискочив з лїтака і вспів ще утїчи, до кого хотїв.

Але машина його застрягла по самій серединї між російськими

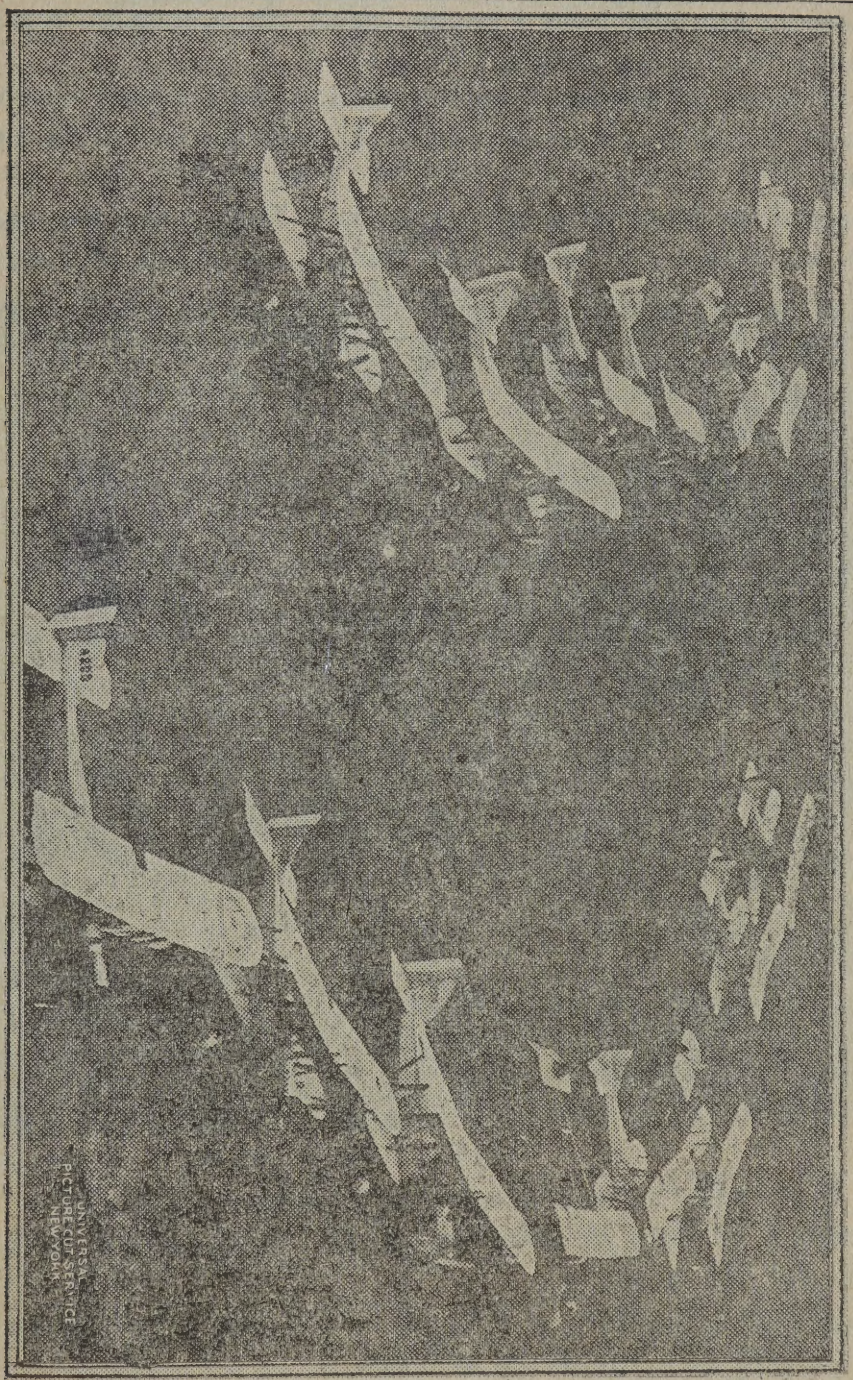

Громада военних лїтаків.

і нїмецькими шанцями.

Лежала серед поля безпомічно, як підстрілений птах, А з обох

сторін заздрісно поглядали на неї і думали:

— Чия вона буде?

Зачали то хитростию, то відвагою, то вкінци силою.

Темної ночи відважнїйші салдати підповзли до лїтака. Але і між Нїмцями найшли ся відважні, що також приколїнкували до машини. Пометушились зі собою і відійшли з нїчим. Машина стояла на тім самім місци.

Ходили Москалї днем і ночию, але і Нїмцї пильно чували; не хотїли випустити з рук добичі.

Так йшло цїлий тиждень. Одних і других брала нетерпеливість. Москалїв та забавка вже коштувала 12 салдатів, котрі лягли коло тої машини.

Аж вкінци Москалї впали на помисл. Тихесенько підкрались, привязали до лїтака довгий воловід (шнур) і вернули до шанців. Тепер

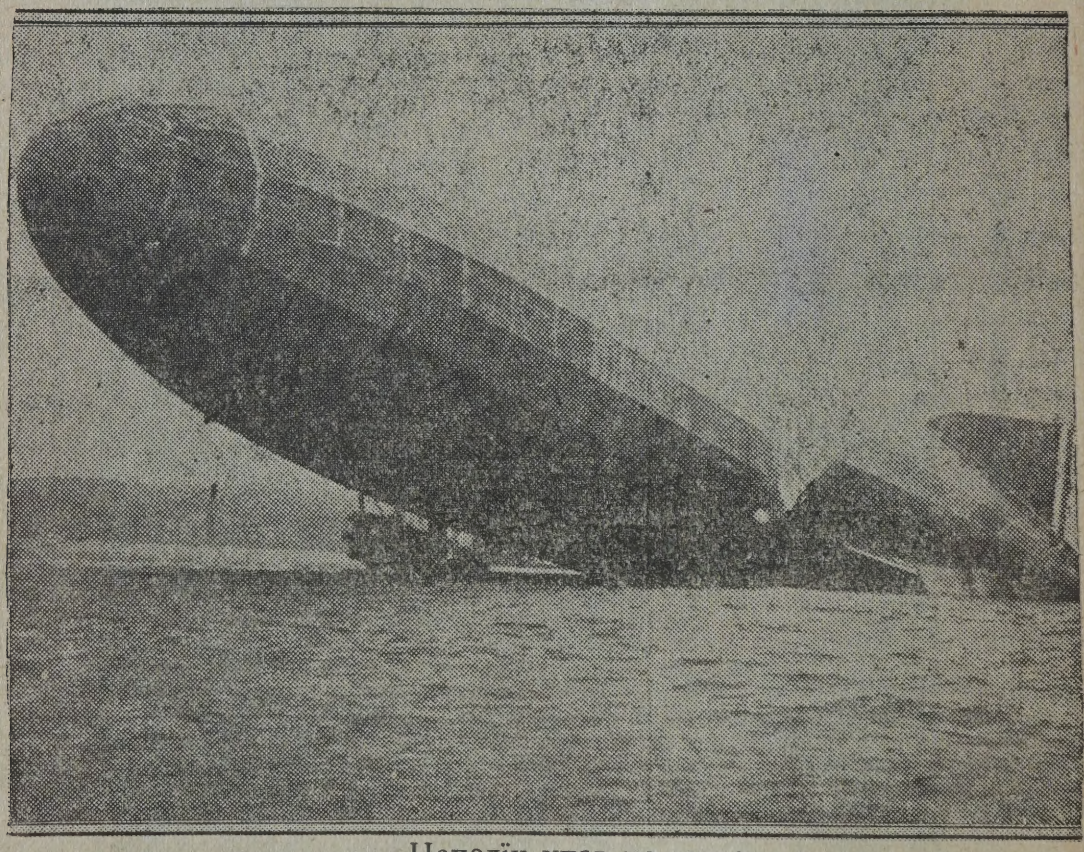

Цепелїн упав на море.

треба було лише сильно потягнути і машина коло них.

Взялись салдати до кінця воловода і сїпнули враз — а лїтак анї рухнеть ся! Що за мара!

Придивились добре — а Нїмцї і собі непомітно привязали шнурок до лїтака тай тягнуть на свій бік.

Тягнуть Москалї — тягнуть Нїмцї. Стало на тім, хто кого перетягне.

Взялись салдати до посторонка, обмотали собі руки. Хто був,

вискочив з рова і причепив ся до гурту. Як сїпнули — так і повалились до шанців. Думали, що лїтак вже коло них. Аж дивлять ся, машина полетїла до Нїмців. А до них присунув ся лише другий кінчик перерваного посторонка.

ОБРАЗ З БОЇВ В ГАЛИЧИНІ.

(Опис воєнного кореспондента).

Над Нараївкою з початком місяця жовтня 1916.

Попросту приходить ся дивувати, до чого може довести вправа. Ледви тільки який віддїл змінить своє становище, сейчас до нього достосовують ся всї закопи на лїнії від Балтійського моря по Карпати. І неначе самі від себе повстають нові закопи на терпеливій груди матери-землицї.

Наші закопи тягнуть ся горбами і краєм лїса поміж Горожанкою і Пановицями. Поза закопами, серед лїса побудовано помешкане для полковника. Та се мешкане побудовано „до гори ногами": верх в земмли а спід над землею. Вибитими в земли сходами сходить ся в долину. В серединї стїни є виложені нетесаними пнями дерев. По серединї стоїть стіл, лавка і ліжко з грубих дощок. На столї горить лямпа, безнастанно дзвонить телєфон, лежить хлїб і ковбаса. Оберстляйтнант Е. мимо того, що з верху шаліє битва, заїдає смачно, і видаючи через телєфон безнастанно прикази, все має настілько часу, щоби стиснути привітно руку прибувшим.

ПРИГОТОВАНЯ ДО НАСТУПУ НА ФІНСЬКУ ДИВІЗІЮ.

— Найлїпше буде, коли ви пійдете до передного закопу, — радив менї Ми виконаємо наступ на право від того закопу, щоби переконати ся, чи фінська дивізія вже окопала ся, чи все ще має замір нас посунути ще дальше назад.

Посеред дерев в лїсї, під шатрами звільнені від служби жовнїри ждуть на приїзд полевої кухнї. Дехто спить, щоб надолужити се, що стратив. Всї сплять в мундурах. Бо й пощо роздягати ся, коли не можна вмити ся. Води в лїсї й так нема.

Оберляйтнант Ляндштедтар і я скоро скочили до закопу, що ховав ся поза корчами на самім краю лїса. При входї до закопу осторожно заглядають крізь корчі два нїмецькі офіцири від артилєрії. При кінци закопу се саме роблять два австрійські офіцири від артилєрії. Один з них через далековид дивить ся пильно в сторону російської бригади, другий при помочи своєї карти пильно вимірює віддаленя.

Коли я хотїв щось бачити, менї треба було дістати ся до передного закопу. Туди веде рів, викопаний в глубінь чоловіка, який що хвилини зиґзаковато ломив ся. На днї рова повно болота і води. Напрям, куди він вів, неможливо було розпізнати. Де нас міг би був ворог до-

бачити, ми самі починали сейчас бігчи. Послїдний кінець закопу вів серед запор кільчастого дроту зовсїм просто.

Отсе передне становище має зовсїм вигляд граблїв. Вхід до нього се наче держак. А на кінци держака, впоперек тягне ся короткий закіп, з якого вибігають коротесенькі зуби. Там стоїть постійно варта і пильно дивить ся в поле, в сторону ворога.. Двайцять метрів перед ними

Стріляють до лїтака.

тягнуть ся в два ряди запори з кільчастого дроту. В запорах перед самим кінцем входу до закопу є лишене вільне місце для переходу патруль і для випадів.

МОЛОДЕНЬКИЙ ГЕРОЙ.

За сим передним закопом, на краю лїса лежить на земли чета пїхоти. В закопі, що становить передне становище, находить ся друга чета. Вона остає під командою молодесенького кадета, Благни. Він таксамо як і його жовнїри походить з Моравії і від 24 годин находить ся без хвилини сну і відпочинку в тім багнистім закопі. І я мимоволї все гляджу на його хлопяче лице. Він під моїм поглядом заєдно паленїє і остаточно уневиннюючи ся, говорить: „Я вже від вісьмох днїв не

вмивав ся. Він такий молодесенький, як мій син. А однак воєнний досвід і велика відвічальність роблять його поважним і старшим. У нього чотири місяці, то те саме, що у нас сорок літ.

На ліво від брами випадової в дротяній запорі є попереплетинаний, червоний від ржі дріт. Коло нього лежать трупи численних Росіян, що туди крадьки хотїли дістати ся до закопу. Відси аж до соснового ліса,

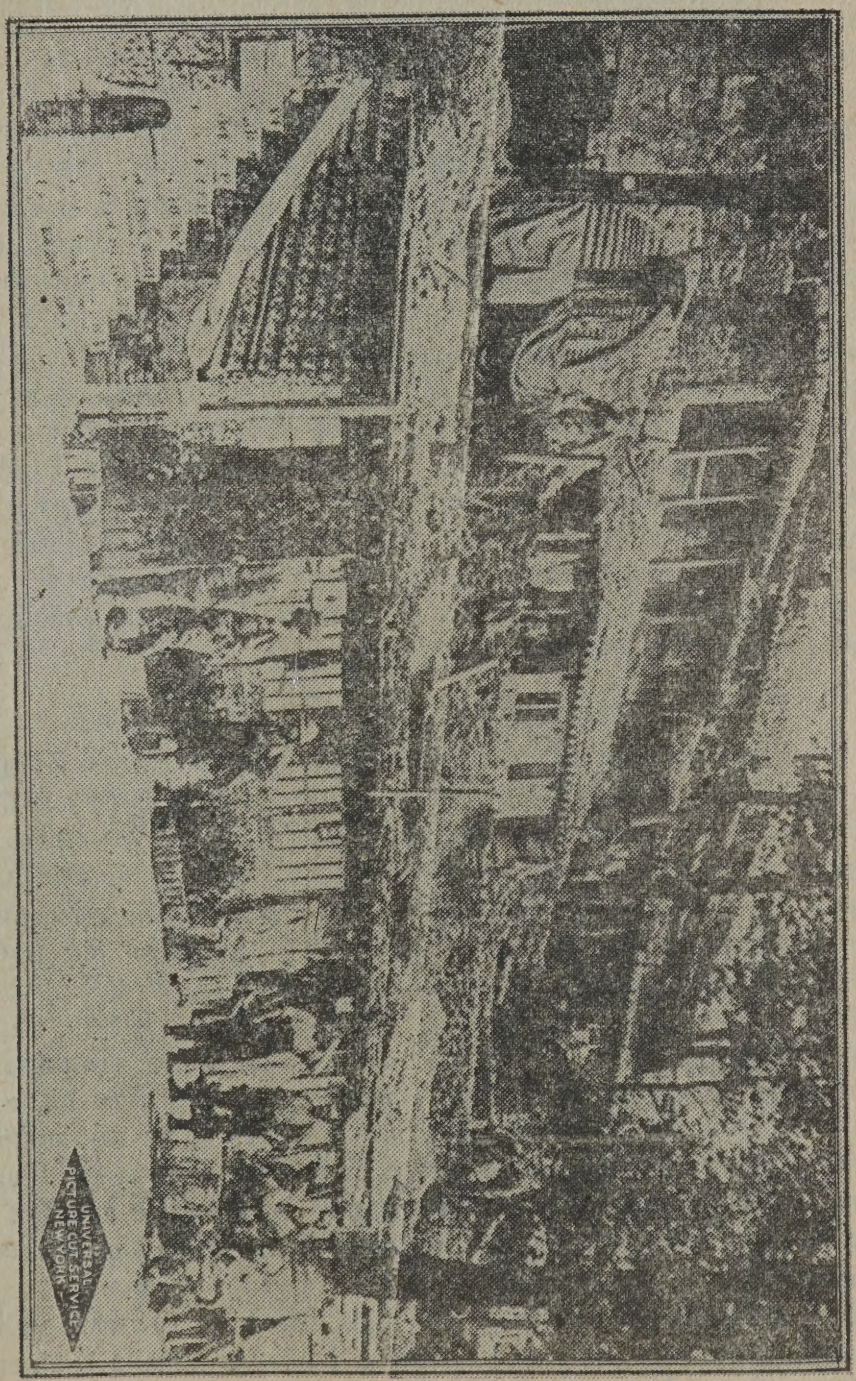

Мешкане в окопах на західнім фронті.

що лежить напроти, може є яких 200 метрів. Тепер є четверта година пополудни і сонце світить ворогови просто в очи. Сонце ясно світить на ліс і остро відріжняє кождий пень. А серед ліса дуже гарно видно,

як на вивернеиім дереві сидить російський салдат. Другий спокійно йде поміж деревами. Видно, Росіяни почувають себе в тім лїсї зовсїм безпечними.

ПАТРУЛЬ.

На лїво від нашого становища горб переходить в довгу долину, якою йде стежка і кінчить ся в другім лїсї. З того лїса щось стало поволесеньки висувати ся і прямувати до руїн камінного дому. Крізь дальновид розпізнати було добре зїгнені спини, що неначе щурі поволесеньки пересували ся поміж камінем, травою і хабазем. Поміж камінними розвалинами а лїсом, по середині дороги стоїть хрест, облитий ясним сяйвом сонця. Дуже добре видно Замучене Тїло на хрестї, а голова у терневій короні неначе похилила ся ще низше у новім болю. На раз я задріжав а цїлім тїлї. Недовіряючи своїм очам сильнїйше притиснув дальновид. Дїйсно: на верх хреста виліз якийсь чоловік. Значить ся, що Туркестанцї, яких становища находять ся з боку від нас, проти нїмецьких закопів, задумують щось лихого.

Заки я прийшов до сего передного становища, відтам вислано малу патрулю. Тепер з розвалин камінного дому блискають короткі огнї і гремлять острі вистрїли. Патруля вертає відтам і одного жовнїра несе на руках, а другий сильно крівавить. Ми поспішили вперед з закопу, щоб помочи тяжко раненому. Бідака лежить блїдий на ношах і тихо стогне. Другий ранений перевязує руку, з якої тече обильно кров і яка сильно напухла. Се від кулї — сказав немов уневиннюючи ся і лївою рукою взяв подану йому циґаретку.

НАПАД ҐАЗОВИМИ БОМБАМИ.

В тій самій хвилинї роздав ся могучий гук за моїми плечима. Страшний, дикий їздець жене воздухами, а його огненні списи бють в соснові пнї напроти нашого становища. Могучі пнї тріскають і ломлять ся неначе стебельця. Паде галузє. Трава, пісок і земля здіймає ся стовпами під небо. Ґранати падуть раз за разом, скачуть ,виють, танцюють, крутять ся. Російська сторожа десь пропала. Се наші батерії почали тарабанний огонь на російські становища в лїсї.

Попід виюче склепінє густо летячих наших ґранатів, ми що сили біжимо назад на наше попередне становище коло випадової брами. Кадет Благна, який неначе батько став мною опікувати ся, подає менї маску, говорячи, що можливо Росіяни стануть дути проти нас труйливі ґази. „Ви глядїть, і колиб тілько ваші очи стали наповнювати ся слезами, то тодї сейчас вбирайте маску і вдихайте воздух через ту трубку. А тут є ще одна трубка, на случай як би ґазовий напад потривав довше".

Нїхто з нас вже більше не звертав уваги на громові удари нашої артилерії, які падали десь поза лїском, і виючи неначе скажені собаки, люто крутили ся і несли довкола смерть і знищенє.

РОЗСТРІЛЬНА ЙДЕ ВПЕРЕД.

Точно о годинї пів до семо нараз замовк огонь артилерії. І тепер

настала тишина, що здавало ся, як би ціле море з одної мушлї переливало ся до уха. Нараз неначе гриби, на право від нас виросла ціла лїнія жовнїрів, відразу розскочила ся і похиливши ся вперед, стала бічи. Посеред лїнії прямо біг офіцир, без шаблї, тільки з лїсочкою в руцї і перевішеною через плечі торбою на мапи. І коли він на хвилину обер-

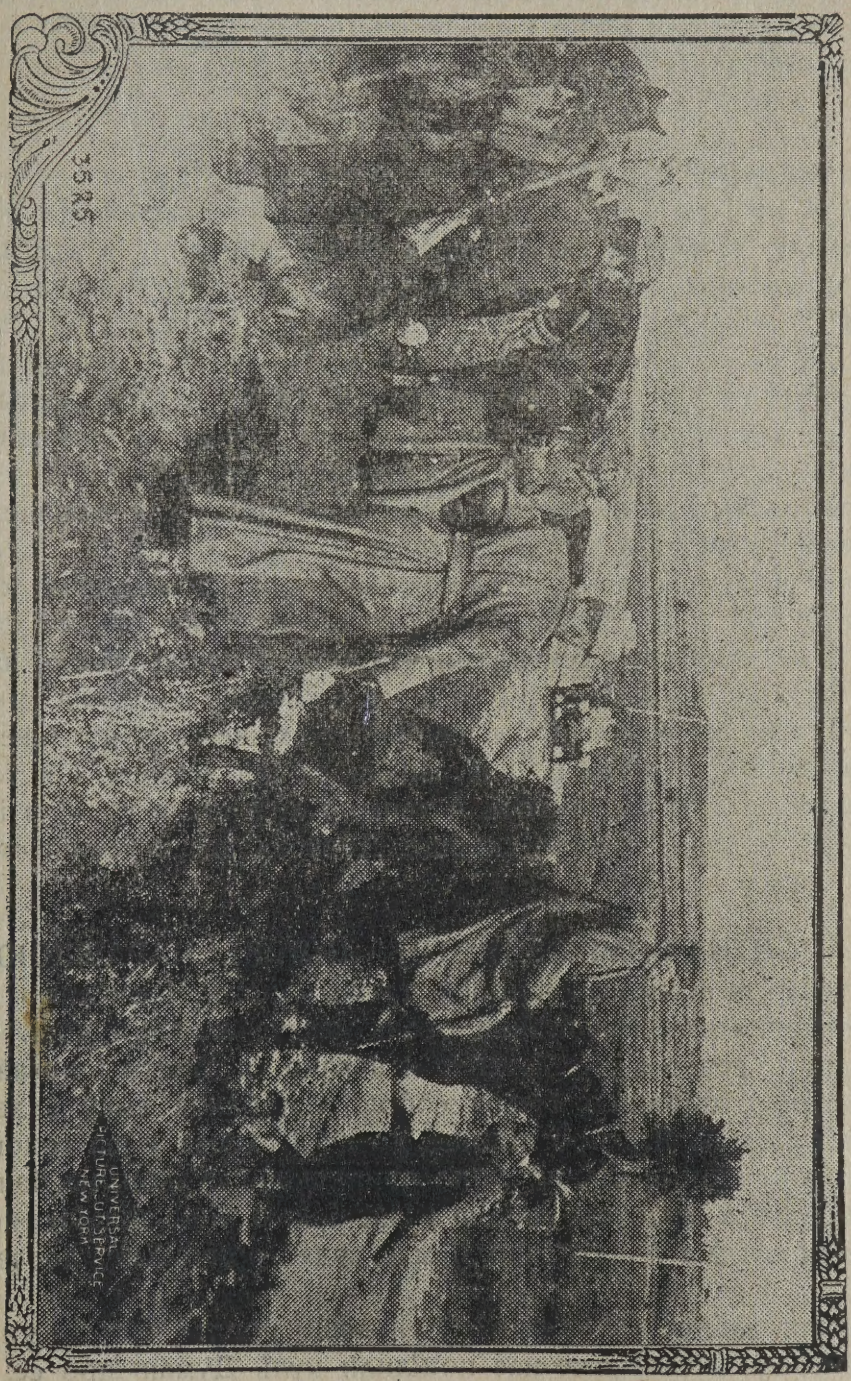

На полях.

нув ся, я його пізнав по золотій медалї хоробрости. Се є ляйтнант Молїн. Канони, люди, природа — все здержало віддих. Усе задивило ся на се геройство. І все почуває як і ті герої одну величність хвилї: йти вперед напроти невмолимого призначеня.

Розстрільна поволи посуває ся вперед і відразу розтягає ся від поля засіяного вівсом, до нашого закопу. Сей закіп і се поле з вівсом є природною охороною від боку для розстрільної. Серед тишини чую, як ляйтнант щось кричить. Він біжить все вперед, раз похилює лїску до землї, то знова підносить її до гори і править щось нею та окликами кермує своїми людьми. І тепер доперва я зрозумів значінє звороту: держати своїх людий в руках, та поняв, що то значить бути провідником і командантом.

МАШИНОВІ КАРАБІНИ.

Оберляйтнант, що був моїм провідником, вже стоїть серед поля з вівсом. Я мерщій побіг за ним. Також і кадет Благна.. Ми вилїзли з кінця закопу перебігли скоро через браму випадову в дротяних запорах і прилучили ся до розстрільної, якої перший ряд вже добіг до половини дороги. На право і на лїво від нас виринули тепер нові розстрільні. Здавало ся, що вся армія поміж Нараївкою і Золотою Липою нараз зірвала ся і кинула ся бічи вперед. Та ми не дивимо ся вперед —та ми не дивимо ся нї в право, нї в лїво, тілько на сосновий лїсок, що лежить перед нами у сяйві западаючого сонця. Дотепер ще з того лїса не залунав нї один вистріл. Коли воно пійде так дальше, то сей наступ перемінить ся в дїточу забавку.

Та мої розумованя нараз перервали російські машинові карабіни. Цїлий сосновий лїсок, який перед пятьма мінутами був ще огненним пеклом, а перед пятьма секундами чудовою осїнною іділею, нараз перемічив ся в якусь машину. Яку тільки хочете: до тканя, молоченя, писаня. Сам не знаю, до чого є найбільше схоже се монотонне тиканє. Наші розстрільні відразу неначе запали ся під землею. І я також не знаю, як найшов ся на животї. А тепер з лїса стали греміти і карабіни. Чимраз більше і чимраз скорше. Довкола нас в землю став бити зелїзний дощ.

БИТВА ПОМІЖ ЗОЛОТОЮ ЛИПОЮ І НАРАЇВКОЮ.

Ми тепер стараємо ся повзати проти ворога. Немислимо. Кождий рух означає смерть. Російський огонь неначе зливний дощ. Кусники землї скачуть довкола нас. І тепер я навчив ся цїнити і поважати навіть найменшу дрібницю. Перед собою я побачив ямку в земли, не більшу від тареля. Я скоро підповз до неї і сховав у ню голову. І так звинений в клубок, відданий слїпо припадкови судьби, не бачив з цїлої битви поміж Золотою Липою і Нараївкою нїщо більше, як кінець ремінної похви від лопати, що її має кадет причіплену до свого боку.

Як довго вже се все треває? Стративши поняте часу, лежимо непорушно в траві, неначе вже нас поцїлили кулї. Думаю про се, як се є можливе, щоби вийшов хтось живим з того смертельного граду куль. А потім менї видало ся, що огонь став маліти. Кадет, який ще вчера був для мене зовсїм чужою людиною, тепер став менї так близьким і рідним, неначе хтось, що злучений зі мною вузлами крови. Він тепер крикнув: „Молїн є вже в лїсї і очистив його".

ПРОТИНАСТУП ФІНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ.

Та неначе ворог почув сей голос, бо тепер нараз загреміли чотири вистріли канонів і перед нами вистрілили в гору чотири фонтанни землї. А потім почуло ся тихеньке шипінє перелїтаючих кусників ґранатів. Сальва стала греміти за сальвою, рівно, до такту, неначе удари

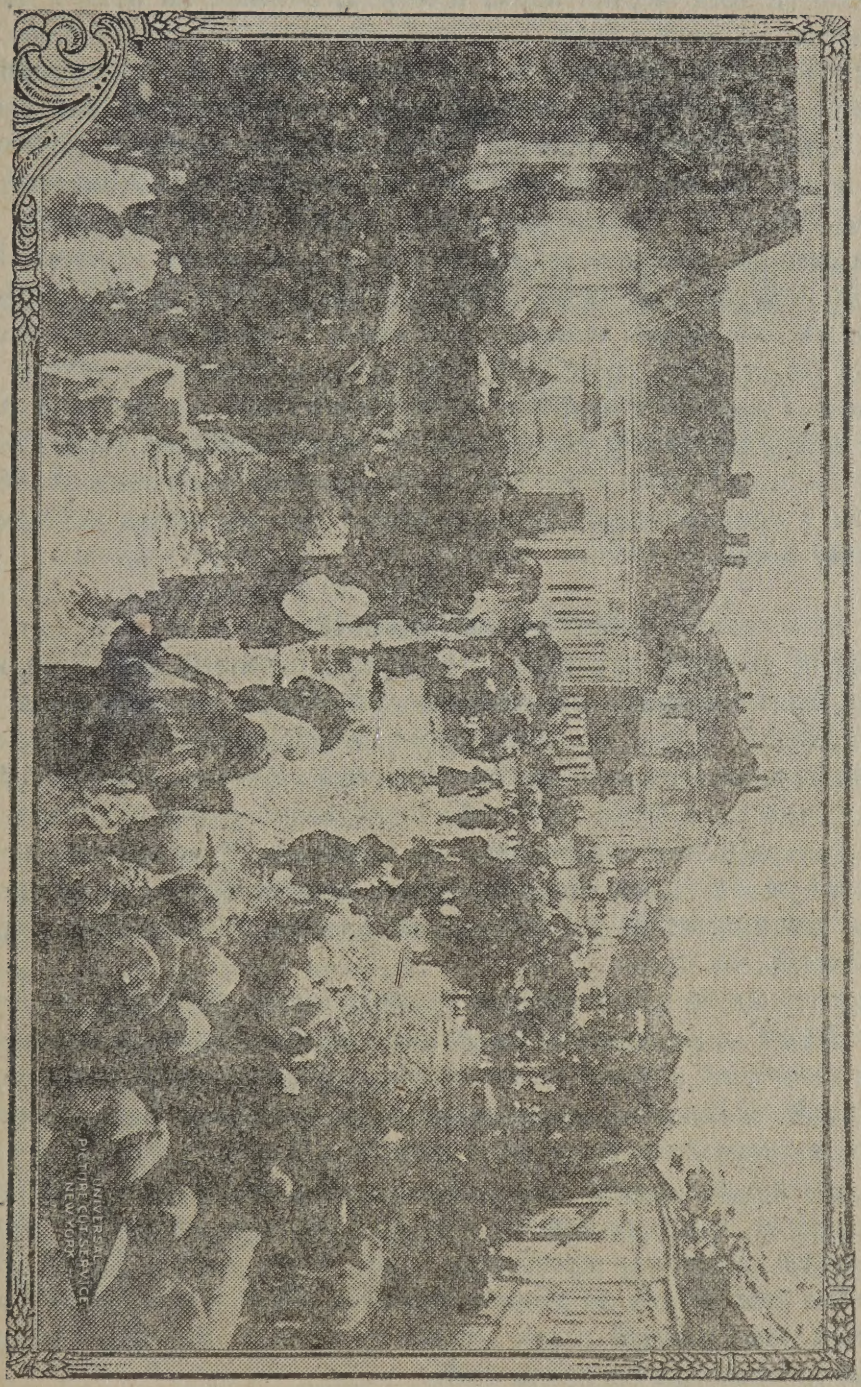

Чорноморська столиця.

довбнї, що убиває брук на дорозї; кадет сказав: „Се є висланники Фінів, які викинені з лїса. Коли ми тут останемо, попадемо в полон".

Його слова в тій хвили знайшли страшне потвердженє. Нараз від боку завило і заревіло в воздухах. Що се такого? Корпус, що сусїдує

з нашим, своєю артилєрією зачинив дорогу поміж сосновим лїском і нашим закопом. В сей спосіб зачинено перехресним огнем дорогу фінській дивізії. Тепер для нас не було виходу. Ми находили ся поміж гарматним вогнем своїх і російських батерій. Стрімголов треба було звертати до закопу.

— Коли настане перша павза в бомбардованю, на ноги і до закопу — крикнув до мене кадет.

Кілька разів нам здавало ся, що огонь артилєрії став притихати і ми зірвали ся. Та в тій хвилині довкола нас стали поновно тріскати ґранати. Тепер... Кадет зірвав ся і став бічи що сили. Я рівнож і за ним. До долу... Лежимо на животах і сапаємо. Зараз коло нас страшна битва. Вперед... Благна зигзаком біжить серед дротяних запор. Я стратив напрям, кинув ся на землю і став товаришем вбитого Москаля, що тут недавно для своєї оборони став копати малий насип. Москаль лежить скорчений, неначеб мав корчі в жолудку. Його лице сине. З лиця бє страшна насмішка. Я не маю найменшого страху перед тим трупом. Грим — і вдарила одна куля; грим — вдарила друга і роздерла плащ мертвому Москалеви. А тепер я зірвав ся, побіг коло дротів до виходу і скочив до закопу. Кадет вже є в середині. По хвилині надбіг і оберляйтнант Ляндштедтер і так ми знова всї три були в безпечнім місци.

БИТВА АРТИЛЄРІЙ.

Вартовий голосно закликав. Шаленими скоками дістав ся жовнїр до закопу. Він приходить з соснового лїса. Йшов на лївім крилї і загубив ся по дорозї. Прочі, як він говорив, очистивши лїс з ворогів, вертають рівнож через поле з вівсом. „Чи було богато вбитих?" Нї, він бачив, що коло него було двох, або трох легко ранених. Кадет післав сиґнал артилєрії, що вона стріляє за коротко. Маєстатично піднесли ся сиґналові ракети під небо і огнистим дощем посипали ся назад на землю. За хвилину наші ґранати стали близше лїса поновно свій пекольний танець.

В відплату за се тепер ворожі ґранати стали бити раз за разом в наш закіп. Гук і напір воздуха кинув нами на бік. Коло нас виросла з землї чорна фонтанна з землї і посипала ся піском і глиною на наші голови. Цїльний ґранат поза нами засипав до половини наш влучний закіп. Земля живцем погребала трох жовнїрів. Та вони вже видобули ся з землї, і хоч ще напів оглушені і оголомшені, порскають і обтрїпують ся неначе пудель, що його кинено у воду. Старають ся навіть сміятись і робити дотепи. Закурили папіроски, і все знова добре. Знова цїльний ґранат вибив таки зараз за нашим закопом лїйку в земли. Та на наше щастє тепер наші батерії стали сипати на ворожі вогнем, і вони дали нам спокій і завернули ся проти себе.

НІЧ ПО БИТВІ.

Настав вечір. Двобій ворожих артилєрій, до якого вмішала ся також артилєрія і сусїдного з нами корпусу, став притихати. Ми осягнули нашу цїль: прочищено з ворогів сосновий лїс, провірено ворожі

становища і припинено наступ фінської дивізії.

Я тепло стиснув руку кадета Благни — він наразив своє житє через мене, якого ніколи перед тим не бачив і хто знає, чи ще коли почить. З лїйки, вибитої російським ґранатом витято кусник сталї. Вона все ще горяча. Се був ґранат з 15 або 16 центиметрової канони. Кусник тепер наслїдком страшної сили вибуху майже простий, має зубковані кінцї, острі неначе бритва.

Над нашим лїсом запала ніч. Оберстляйтнант Е. телєфонує з своєї підземної нори, щоби резерви були готові звільнити ті віддїли, що через день повнили службу. Полеві кухні бухають парою.

А поза лїсом ждуть на нас наші конї.

ЯК ЛЮДИ ВОЮЮТЬ З ПІД ЗЕМЛЇ.

ЯК ВИГЛЯДАЮТЬ ШАНЦЇ?

На отсїй ілюстрації є представлені „шанцї" (звані також „закопи", „окопи", а по французьки і по анґлїйськи „тренчі"), — з боєвої лїнії у Франції.

Половина (горішна) — се нїмецькі закопи, а друга половина (долїшна) — се французькі закопи.

Роздїлені вони на половину пасом землї, понад який взаїмно до себе стріляють.

Той пас землї названий по анґлїйськи „но менс ленд", або — земля нїчия, бо там лише кулї стріляють.

По обох краях тої „нїчиєї землї" є хрестики, названі wire entanglements, — се значить „дротяні огорожі".

Ті дротяні огорожі властиво є початком шанцїв.

Як один з неприятелїв вилїзе зі своїх закопів і важить ся перейти через „нїчию землю", щоби вдарити на противника, то насамперед вдарить ся на дротяні огорожі. Він (нїби цїлий віддїл війська) хотїв би сї огорожі розвалити і пійти з баґнетом до чужих шанцїв, щоби відтам неприятеля вигнати і самому там засїсти, а ґенерал щоби міг пустити телєґраму про побіду.

Але знов той противник не сидить тихо. Він все чатує і чекає, чи хто з противної сторони не вилїзе з тренчів. Як дїйсно неприятель вилїзе з своїх шанцїв і пустить ся через „нїчию землю", то противник зараз його острілює карабінами звичайними або машиновими; а як вже неприятель коло дротяних огорож, то противник градом куль сипле на нього.

— — — — — — — — — — — —

Дехто міг собі погадати, що як би воно так страшно було, то воно як би не важив ся пускатись на „нїчию землю".

Але воно так страшно не є, бо він не пускаєть ся на ослїп. Як жовнїри вилазять з тренчів, то їх вихід і похід криють гарматні стріли, котрі валять в перший ряд тренчів противника, власне там, куди жов-

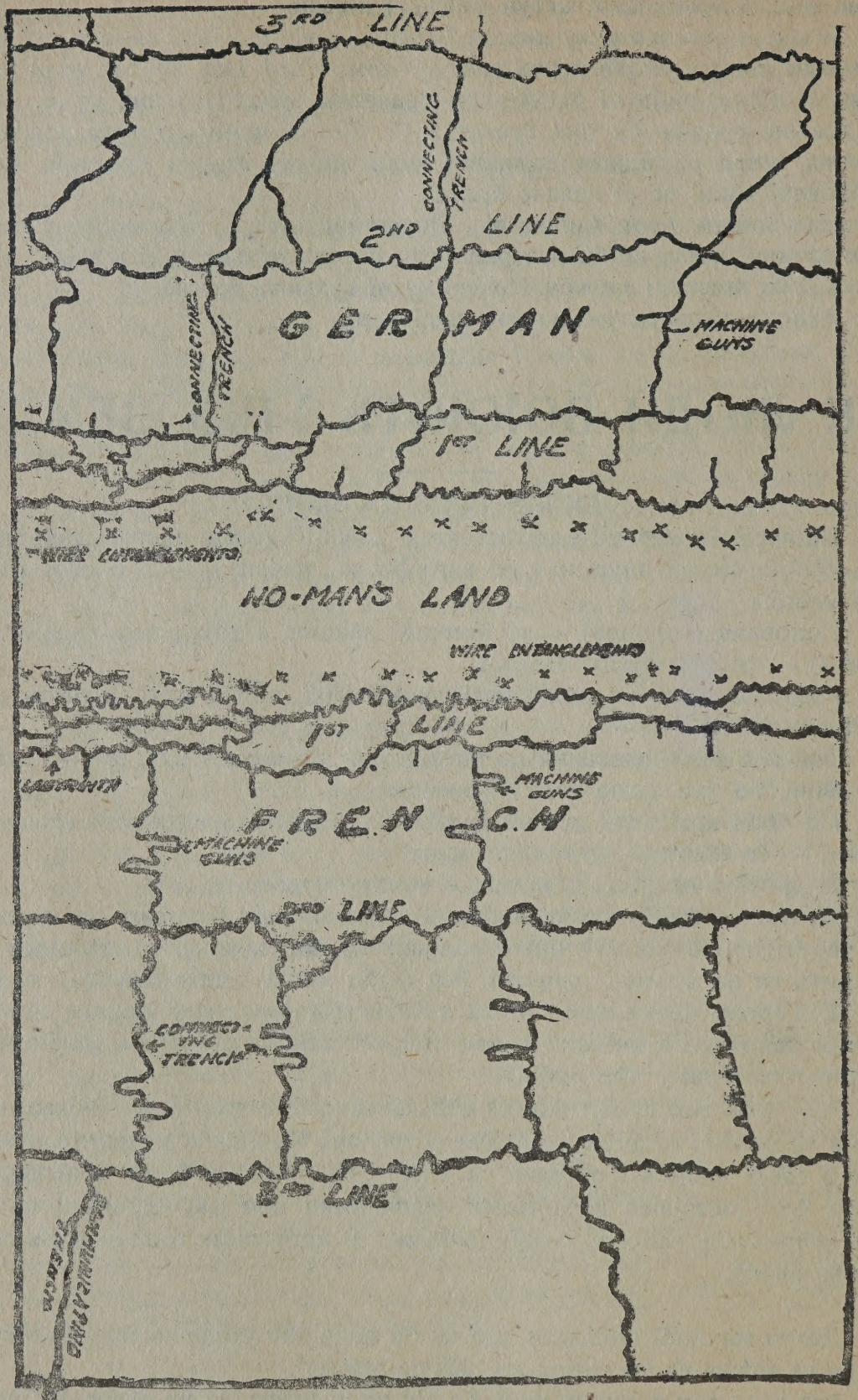

Сей образок представляє, як виглядає боєва лінія на чистім рівнім полю.

ніри вибирають ся. Тодї противник мусить боронити ся перед гарматами. перед машиновими карабінами і перед наступаючим військом. Розуміють ся, він відповідає таксамо, потрійним вогнем.

Побіджає той, хто сильнїйше, зручнїйше і скорше вдарить. Як напираючий візьме верх, то противник втїкає з першої лїнії своїх закопів, а займає їх напираючий. А як напираючому не поведеть ся, то він втїкає з „нїчиєї землї", а неприятель ще його з заду кулями пражить.

— — — — — — — — — — — —

Як глянете на сей образок, то за дротяними огорожами (таксамо на горі і на долинї) бачите написано 1St line; — се є перша лїнїя закопів. Вона складаєть ся з двох поздовжних ровів, получених зі собою поперечними ровами.

Як військо з першої лїнії втїкне, то воно займає тренчі в другій лїнії, які є доволї віддалені від першої лїнії, але з нею все таки получені поперечними лїніями.

За другою лїнією — є трета лїнїя, також получена поперечними ровами з другою, а дальше йдуть ще дальші закопи, яких може бути і 40, а як треба то можна ще більше накопати.

Взагалї тепер війна головно ведеть ся під землею, в закопах. Се дуже утруднює поступ неприятельських військ, але також, розуміють ся, улекшує оборону землї.

Тому то тепер війна така тяжка і повільна.

— — — — — — — — — — — —

Коло поперечних закопів (з першої до другої лїнії) видно закрутні місця, де написано machine guns, значить машинові карабіни. Се мають бути пригідні місця для машинових карабінів, але їх приміщують також і в инших місцях.

ПОХІД СЕРБІВ.

Французький воєнний справоздавець, Ед. Гельсей, подає в місячнику „Журнал" ось такий образець з Солуня (Сальонїки):

Місто Солунь спить під сторожию своїх білих мінаретів. Мовчать птахи в городах і парках, море улискує ся і видаєть ся, як би мертве. Все дрімає мовчаливо.

Се всхідна нїч, — чиста, як чорна перла.

Нараз, нагло, щось заворушилось, як би далекий лопіт крил серед нічної тишини. Виходжу, і довідуюсь, що значить той глухий відгомін, що стаєсь чимраз виразнїйшим. То відгомін машеруючого війська.

Стою на дорозї і пізнаю вже двох перших їздців — передну сторожу. Фігури їх обвиті ще темрявою. Поза ними тягнуть ся цїлі баталїони, полки; піхота, кінниця, воли з возами як підводи, вози з амунїцією, гармати — словом цїла дивізія війська, яку висилають на границї.

То Серби.

Серби звичайно машерують приспівуючи якусь рідну пісню, пі-

сню яка поринає своєю одноманітністю і ритмом і видає ся допасована до повільних кроків волів, і від якої маєть ся вражінє, що вона сотворена для того, що спиняєть ся по високих горах, а не для того, що мешкає на низинах. Та сї Серби, ще тепер машерували, не співали. Йшли

Куда перейшла війна.

в мовчанцї і так поволи, що колиб їх підковані чоботи не доторкались дороги, то здавалось би, що наперед нас пересуваєть ся поволи зграя нічних мар.

Я повинен би тут дати довгий ентузіястичний опис тих борців за рідний край, як вони з великою завзятістю в серцю і горячою надїею в

очах, знова вертають на свій рідний ґрунт освободжений від неприятеля. Може треба говорити о „відродженю" сербської армії, яку оспівують від місяців лїричні поети, або сказати на письмі як вони, певні своїх сил готові доказувати нових воєнних чуд і з нечуваною ненавистию кидати ся на Болгарів.

Та Серби сї машерують з похиленими головами, прибиті втомою і механічно тягнуть ноги за собою, як які бідні скитальці для яких дорога вигнаня нїколи не скінчить ся. Зовсїм автоматично, як які машинки посувають ся вперед. Від них відбиває щось як би чорний сон, а тїла їх виглядають, як би не мали сили задержатись в ході. Часто деякі колюмни розлюзнюють ся; люди падають при дорозї і чекають на людську поміч — ждуть ратунку. Майже під кождим деревом лежить їх по кілька. Дивитись на них... милосердє стискає за серце.

Правда, і сї Серби хочуть побідити, виграти війну. Бажають того з цїлою своєю простою і містикою переповнею душею. Треба їх лише запитати, а кождий вам тесаме скаже. Але треба також знати, що сї Серби добувають вже своїх послїдних сил. Ті, що були хорі, виздорові ли, і правда нема вже епідемії в їх рядах, та вони вже підтяті, вже не ті зелїзні органїзми гірських львів. Від вересня 1914 року забирає війна найздоровших з поміж них. Спочинок, який їм дано, зробив з них ще раз вояків, але на них вже не мож богато покладати. Позатим, нинїшні методи війни не для них. Узброєнє за тяжке для них і дивує їх. Непризвичаєні і дуже не люблять торнїстри. Двигають її як який тягар і кленуть на ню, як пакер на тяжкий куфер. Навіть наша сучасна гігієна не для них — тих дітий балканських гір. Щеплено їх нераз проти ріжних недуг, та всї вони по тім щепленю були як поломані. Вони хлопи, колись здорові селяни гір, яких цивілїзація підтинає в самім коріни. Кождого дня в Солуни автомобілї переїхали би з 20 їх на вулици, як би англїйські і французькі шофери добре не уважали.

ВІЙНА В АРАБСЬКІЙ ПУСТИНИ.

Одною непроглядною пустинею тягне ся полуднева Арабія. Палюче сонце що шле свої горячі промінї на ті пустарі, не бачило від віків тут найменшої зміни. Тільки від часу до часу, на далекім овиді покаже ся відбитє якоїсь далекої оази, фата моргана, щоб за хвилину опять розплисти ся в воздусї. Тілько десь недесь, десятки і сотки миль одно від другого, добуває ся з посеред каміня і піску мале жерельце води, а довкола нього притулила ся хоровита жовтява трава. А коло жерела, на турецький спосіб посїдали Араби і обговорюють події світової війни. Вісти про війну переходять з уст до уст, від кравани до каравани і розходять ся поміж синами тих пастирських арабських племен.

„Великий султан веде війну з Анґлїйцями. Нїмцї помагають султанови підводними лодками і воздушними бальонами. Та нїякий чоловік не може сказати, як покінчить ся та війна і хто вийде побідником, бо Анґлїя є велика і могуча. Всї подорожні, що колинебудь зайшли на

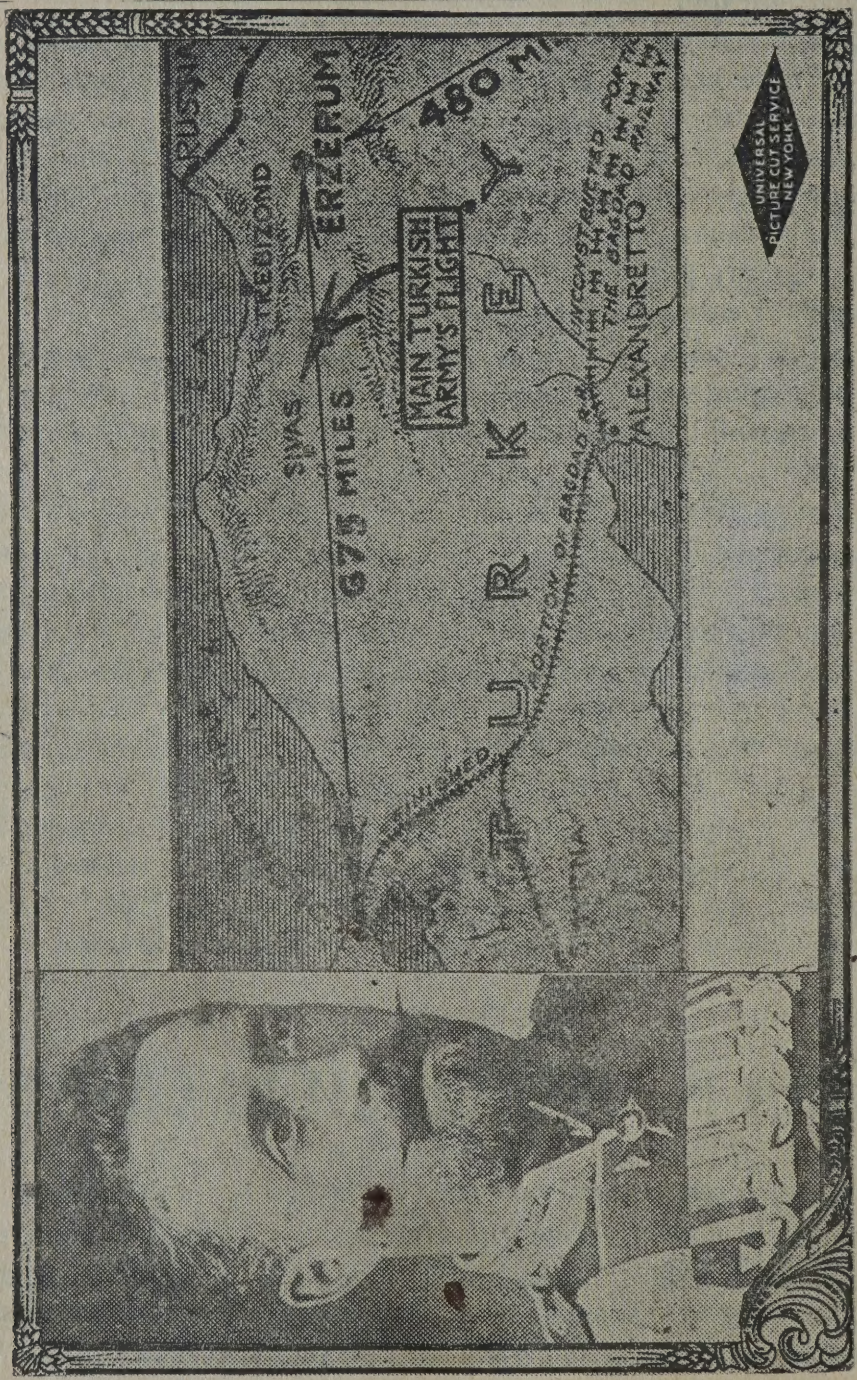

Мала Азія, де воюють Турки.

край пустинї, знайшли самих Анґлїйців. Коли коло берегів розбив ся який корабель і його обрабовано, то за те карали анґлїйські воєннї кораблї. І вони в той спосіб взяли для себе Аден. Анґлїя є могуча і богата...

А однак Турки мають ґенерала що побиває ворогів щодня.

А скоро і місто Іман, хоч має сильні мури, дізнає ся більше про того ґенерала. Саїд паша є найрозумнїйшим чоловіком в Арабії, Саїд-паша є шість стіп високий, Саїд-паша є незвичайно мудрий, і має тілько жовнїрів, що зерен піску у пустии, а мимо того не дозволяе, щоб його цїлувати в руку.

Він ласкаво говорить з кождим шейком і кождий Араб може прийти до него в гості. А хто тілько раз був у него в гостях, той вже на віки його полюбив. Султан з Фльоді і Анляклї, шейки всїх племен — всї ходили до него. Тільки один одинокий, старий султан з Ебіен не прийшов. Саїд-паша післав до него кінних післанців і казав запросити до себе. Та коли старий султан, що вже від 10 лїт не сїдав на коня, не хотїв зараз їхати, ті приневолили його силою до далекої дороги І в сей спосіб старий султан Авдуллят научив ся любити Саїда-пашу. Саїд-паша говорить лїпше по арабськи, як ми. Він є найрозумнїйшим чоловіком в Арабії. Саїд-паша є дуже хоробрий. Саїд-паша.. Саїд-паша.

І де лише звернете ся в Арабії, де лише станете прислухувати ся розмовам Арабів, не чути більше нїчого, тілько: Саїд-паша.

В містї Лягадь, перед військовим касином грає музика — тої турецької дивізії. Офіцири попивають по печенім баранї і сухих паланицях з дактилїв пахучу каву Мокка. На короткий час призабули ся всї жури і невигоди. Веселий ляйтнант Камаль-ефенді кепкує на свій лад з вижиданої тактики англїйського полководця. Гіспи-деґум, князь з Кавказу, говорить тільки про свого здобутого в битві арабського коня, а усе оповідає про свої пригоди в Нїмеччинї, де він перед війною служив при 117 нїмецькім полку. І він тепер, як полковник турецького полку при нагоді здобутя міста Лягадь здав блискучий іспит з своєї військової науки в Нїмеччинї.

Дивні люди, сї офіцири турецької армії. Всякі типи поміж ними найдете: Малоазіяти, Сирійці, Альбанці, Курди, Кавказці і типічні Молодотурки. Хоробро і вірно серед великих і невисказаних недостатків і недогод стоїть та мала армія проти кількакратно чисельної переваги, яку ворог кождого дня скріпляє, привозячи морем нові сили.

А вождом тої армії є Саїд-паша.

Він є родом з Кавказу, молодий і енерґічний, робить вражінє правдивого жовнїра. Він за цїлий час дволїтної війни не дістав ще нїякого приказу від висших військових властий. Він остає цїлком зданий на свої власні сили і на свою ініціятиву. Араби про него розповідають привдиві леґенди, а власні його жовнїри без намислу скочилиб за ним в саме пекло. І він не тілько оборонив найдальшу турецьку посїлість, але ще й здобув значну ворожу область. І доки ще йому вистане амуніції, він буде ворогом для англїйської армії.

А його средства є дуже примітивні. Його армія є узброєна в старі карабіни і смішно перестарілі гармати. З ними він боре ся проти знаменито уоруженої англїйської армії, проти лїтаків і тяжкої корабель-

ної артилерії, проти знаменитих дальновидів, запор з кільчастого дроту, телефону і машинових карабінів. А коли він хоче сам послугувати ся всіми тими здобутками найновійшої воєнної техніки, то все те мусить передше забрати від ворога.

На арабській пустині.

Така є ся армія і що вона зробила, се може зрозуміти і оцінити тілько той, хто знає арабську пустиню. Се край такий розлогий, як Пруси, без желїзниці, тілько з кількома дорогами, якими переходять каравани. І він своєю армією доказав того, що вороги, хоть по їх сторонї є кількаразова чисельна перевага, мусїли подати ся назад і попристати в оборонї.

ПІДЗЕМНІ МЕШКАНЯ НА БОЄВІЙ ЛІНІЇ.

Здаєть ся вже кождиї читач часописий знає нинї, що місце давних твердинь, будованих з цегли, та недавних опанцерованих фортів заняли тепер окопи, на борзї викопані в мягкій землї. Стало ся се через те, що люди переконались, що гарматна куля не може так богато пошкодити оборонним будовам зі землї як тим, що збудовані нїбито з твердого та тревалїйшого матеріялу. Теперішна війна виказала неужиточність бельґійських панцирових веж, на котрі Бельґія покладала богато надїй, а їх слабість лежала не в якости панцира, але в цементових та цеглових фундаментах, на котрих ті вежі були побудовані, та в тім, що машинерію, котра мала маніпулювати тими вежами, так легко можна зіпсути.

Другою причиною зниканя тревалих укріплень і заняте окопів, се нерухомість сталих укріплень та можливість перенесеня відповідного оборонного окопу за кілька годин в те місце, котре вказує стратегічна потреба хвилї, та скорість, з якою можна окіп приготовити до особливих вимог місцевости. В декотрих точках нїмецького фронту, Нїмцї поставили з першу тимчасові окопи, призначені лише для часової оборони, але з часом перемінили їх в сталі укріпленя, котрі, як сьвідчать декотрі позициї, здобуті анґлїйськими військами, були незвичайно викінченими будовами, дужими стїнами, зміцненими цементом, які могли подати ся лише під тяжкими кулями гармат великого калїбру.

Союзники, борючи ся проти Нїмеччини, також удосконалювали прості окопи, але не робили жадних спроб зробити їх немовби тревалими укріпленями. Їх зусиля ограничали ся до побільшуваня мешкань, в яких жовнїри на фронтї могли би бути лїпше захоронені перед непогодою, знайти добре місце для відпочинку і відзисканя сил.

Такі мешканя були звичайно викопані далеко під поверхнею землї, нераз до 30 стіп глубоко, так що вони мали сильний дах для охорони їх перед огнем ворожої артилерії. Богато з тих мешкань були зовсїм вигідні та викінчені, а передовсїм мешканя для офіцирів, які звичайно були заосмотрені у все, потрібне для веденя урядованя на передових позиціях, як також приготовані як стациї та їдалнї.

Такі мешканя робить ся нераз під горбами або під валами боєвих окопів, деколи в печерах гір або в запущених каменоломах.

Нїмецькі „мешканя" на фронтї є звичайно о много краще викінчені як їх противників, а підчас послїдного нїмецького відвороту в декотрих місцях відкрито, що підземні мешканя мали електричне осьвітленє. В однім місци машини автомобіля вживали на те, аби достарчала електрики до осьвітленя. Підчас сего відвороту трафляло ся й таке, що Французи виперли Нїмців з окопу і пігнали далї за уступаючими нїмецькими рядами, а тимчасом в підземних домах заховали ся нїмецькі жовнїри з машиновими рушницями і отвирали на Французів огонь з заду.

І підземних мешкань вживають не лише на боєвій лінії. Читаємо в часописях, що мешканці Брукселї та других бельґійських міст, що були бомбардовані Німцями, ховали ся перед кулями по підземних пивницях, де переховано вино, по глубоких пивницях під церквами, а послїдними часами їх вживають навіть на шкільні салї, де дїти продовжають науку.

Нині нїхто не може випророкувати, який буде дальший розвій будови окопів, та підземних мешкань, але можна з великою певностю сказати, що вони будуть грати важну ролю в кождій війні в будуччинї, бо досї вони виказали безсумнївно свою вартість так для оборонної як і для зачіпної борби до того степеня, що войовники по всему світу будуть на них звертати щораз пилнїйшу увагу.

ОПОВІДАНЄ З БОЇВ В ГАЛИЧИНІ НАД НАРАЇВКОЮ.

Леонард Адельт, воєнний справоздавець віденських часописий пише:

Становища австрійського війська, які находили ся над потоком Горожанкою, що впадає до Золотої Липи змінили ся. І тому можу тепер про се писати без обави, щоб ворог з мого питаня міг щось скористати.

Хотячи попращати ся з околицею, я по драбинї пораз послїдний виліз на розлогого бука, в якого зеленій короні, 15 метрів понад землею сидїли собі вігадно офіцири від артилєрії, і відтам при помочи телєфона кермували огнем своїх батерій. Під буком стояв двір поміж садом і шпалїри диких дерев. Хоть двір був побудований з дерева і глини, як переважно все є побудоване в Галичинї, виглядав на малий замочок. Під замочком копали жовнїри безпечну перед бомбами криївку, позаяк вже на ті горби стали падати ворожі ґранати, а російські летуни безнастанно кружили понад нашими головами. Та надармо я видивляв свої очи, щоб серед горбів побачити лїнїю австрійських закопів, які побудували австрійські, угорські і турецькі жовнїри, як охоронний вал для міста Львова. Всї закопи поховані по лїсах. По правій сторонї в просторій лїнії вела полева дорога впрост на церковну вежу в Товстобабах. В тім самім напрямі остро на небі зарисовував ся дороговказ. І по тім я розпізнав околицю. Пізнав, який лїс є наш а який належить до ворога та і чисте поле, на якім ми вчера лежали. З наших передних закопів вже не було нїщо видно. Неначе хто їх зарівнав. Тілько хрест коло дороги все ще стояв. Вчера біля того хреста живучі звертали свої кроки, нині він є лише спомином по погибших.

Вороги спрятали своїх трупів. Тілько поміж запорами з кільчастого дроту, пірваними і попротинаними, лежав ще деякий вбитий. Вони лежали при земли, голову подавши в яму, яку підчас наступу

самі в борзї викопали. „Бідні небіщики — сказав фельдфебель, — вони так в дощи лежать через цїлу ніч". Наші жовнїри хотїли пійти і їх похоронити, та фельдфебель окликом не позволив на се. Се старий жовнїр, що вже два рази протягом теперішної війни був ранений і він знає ся на всяких підступах. І тому ще й тепер він не довіряє російським небіщикам.

Всї станули на драбинї і стали пильно дивити ся. Фельдфебель добув зза пояса ручний ґранат, що має вид качана кукурузи з зелїза розвинув дріт з полотна і заложив пильник. Та в тій самій

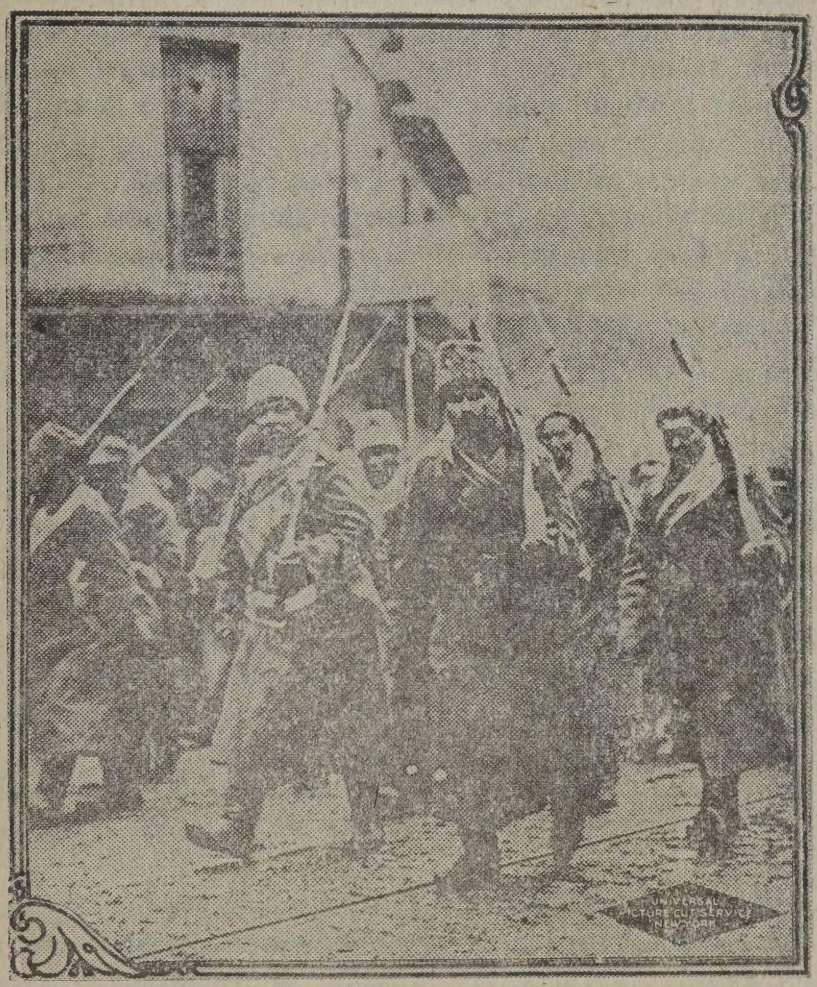

Російські салдати.

хвилинї один з небіщиків неначе прочуваючи нещастє, піднїс до гори свою бородату голову. Отже таки се правда. Москалї серед мраки не могли сунути ся дальше і тому прикинули ся мертвими, щоби вивабити наших жовнїрів з закопу. Фельдфебель три рази закрутив ґранатом понад головою і кинув. Великим луком ґранат полетїв воздухом, впав перед Москалями і кинув в гору масу чорної землї. Бородатий Москаль зі звинностию вужа скоро сховав голову поза свій горбок з землї.

Кожди відразу став неначеб зелєктризований. Молоденький ка-

дет відчинив уста, неначе дитина в снї і судорожно став стискати револьвер в своїй лївій руцї, а правою сягнув по ґранат. Рівночасно півголосом став щось говорити по чеськи до своїх жовнїрів. Фельдфебель який щойно перед хвилею так жалував, що бідні небіщики через цїлу ніч лежали в мокрій траві, тепер кинув другий ґранат. Та сей впав і пук серед запор з кільчастого дроту.

— Вони трохи задалеко. Карабінові ґранати!....

Трох, чотирох жовнїрів вже відшрубовують малі ґранати звані чортовою трощею, причіплюють їх до дротів до чищеня дул карабінів, закладають патрони міряють і стріляють. Високо воздухом летить сей чортів винахід до Росіян, де з гуком тріскає. Один з тих небіщиків, поцїлений, голосно закричав і став кидати ся по траві. Бородата голова поновно показала ся над горбком з землї. Лице було викривлене нелюдським сміхом. Він закричав з цїлої сили: Руки верх та й сам на знак піддачі піднїс лїву руку високо до гори. І коли він піднїс ся на колїна, за ним пійшло двох других: червонолиций хлопчина, з срібно-ясним волосєм на голові і старий, скісноокий Татарин. Сї два піднесли до гори обі руки.

Чехи стали до них кричати по чеськи, щоб прийшли близше. Москалї лагодили ся йти і напружене, як здавало ся, вже проминуло. Та в тій хвилинї з уст кадета і фельдфебля рівночасно вирвав ся оклик остороги. Москалї держали праві руки за плечима і старали ся на помацки приготовити свої ручні ґранати. Кадет вирвав одному з жовнїрів карабін з руки і не мірячи стрілив. Великий бородатий Москаль поволи похилив ся в бік і впав на землю з витягненою вперед рукою і нараз, сам не знаю хто, як і коли крикнув в закопі. Счинив ся пекольний заколот. В закіп посипали ся ручні ґранати, стали тріскати, бухати огнем і димом. Молодий хлопчина з золотим волосем, будучи певним своєї судьби став у смертельнім танци крутити ся довкола себе. Татарин з лицем грабежного птаха впав лицем у вогку траву і глубоко вбив кіхтї в мокру землю. Нїодин з Москалїв не підійшов до наших закопів. Нїодин з їх ґранатів не вбив нїякого з наших жовнїрів.

І отсе шляхотне почутє чоловіка зглядом чоловіка, яке перед хвилиною стало ворушити ся, нараз перемінило ся знова в праінстинкт, який каже мордувати тому, щоби заховати своє власне житє. Се що перед хвилиною було ще живим житем, тепер лежить як мертва, непорушна маса. — Драби, — журкоче під носом фельдфебель; а вони підступом хотїли нас напасти... Кадет стоїть неначе у пропасници, відчиняє уста, неначеб хотїв щось відповісти, та не говорить нїщо, тілько зачиняє очи. По хвилинї доперва, неначеб говорив гадку когось иньшого, сказав: ми будемо могли їх похоронити доперва в ночи.

Фельдфебель повторив сї слова по чеськи, а жовнїри рівнодушно кивнули головами. Вони вже упорали ся з ворогом. Тепер до нього не чують більше нї ненависти нї співчутя. ,

Двох жовнїрів у військовій поставі звертає ся до кадета з прось-

бою, щоб дав їм дозвіл оглянути мертвих. Кадет довго і пильно дивить ся по полю, наякім тепер прорідила ся мрака і по хвилині притакуючо кивнув головою.

Сейчас два охотники вилїзли з закопу, перелїзли попід дротяні запори і підійшовши до трупів, стали перешукувати їх хлїбняки. З лїса грянуло до них кілька вистрілів. Та вони зовсїм не журять ся тою стріляниною. Не ховаючи ся вернули бігом назад до свого закопу і показують свою добичу: два карабіни, на яких дулах є прикріплені ножиці до перетинаня дроту; коли карабін потягне ся до себе, ножиці самі зачиняють ся і перетинають дріт. Другий положив перед кадетом великі ножиці до перетинаня дроту і кілька ґранатів. А опісля сїв собі в закопі і став вдивляти ся в три кістки цукру, які остали його власностию, за яку міг легко заплатити житєм.

Канадійські війська в таборі Гюс. Між ними є і Українці вояки.

ЯК ВЕДЕТЬ СЯ ВІЙНА В НОЧИ.

(Після кореспонденції Освальда Шітте, американського кореспондента).

З АРМІЄЮ ГІНДЕНБУРҐА В РОСІЇ, 11-ГО СЕРПНЯ.

Ледви, чи який воєнний образ коли буде цїкавий, як той, що розстелює ся перед вашими очима, коли ви скорчені лежите на великім цминтарищи, що зове ся боєвим полем, по середині, поміж двома ворожими лїнїями. І вам не приходить ся зовсїм сидїти там в мягкім кріслї як підчас представленя опери. Ви лежите скорчені в три погибели

в якійсь малесенькій ямці і мусити поводити ся дуже спокійно. З одного і другого боку глядять в нашу сторону тисячі карабінових дул, гляднть машинові карабіни і гирла гармат. А все те готове за найменшим рухом з вашої сторони сейчас сипнути в той бік дощем олова і зелїза.

Се дуже рідко трафить ся таке, щоб воєнний кореспондент мав подібну нагоду найти ся поміж двома боєвими лїнїями. Та сими дня-

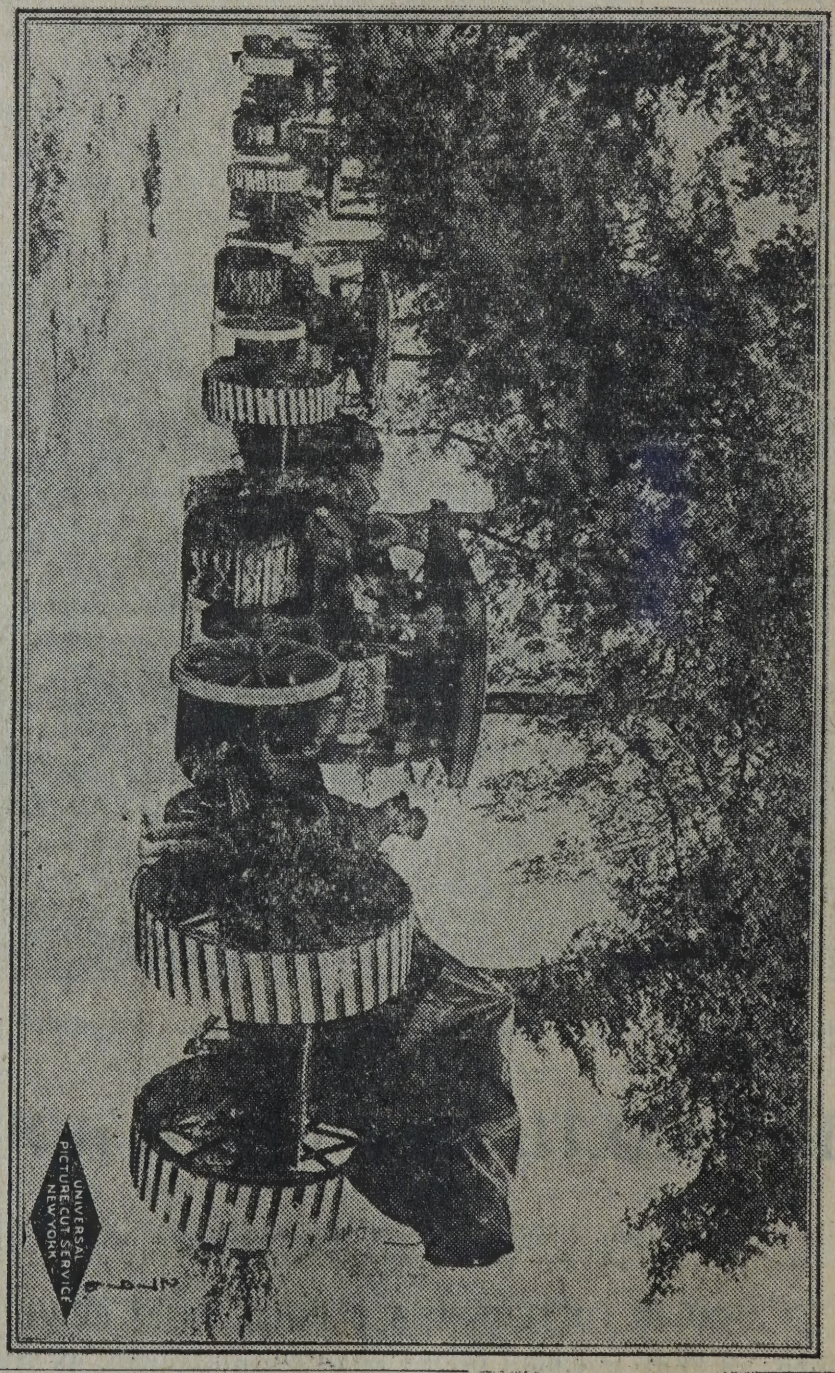

Тяжкі британські гармати на західнім фронті.

ми нас двох найшло відповідну нагоду переповзти ся на середину боєвого поля, поміж дві ворожі лїнїї, нїмецьку і російську. Стало ся се в околици поміж озером Нароч і Вишнїв. Один се був чорноокий і смаглявий, неначе Еспанець, а до того дуже романтичної вдачі капі-

тан німецької піхоти і я. Капітан був командантом баталіону, що боронив закопів в тій околици. Його баталіон відбивав один наступ російський за другим, коли ся околиця була одним вульканом смерти, огня, і знищеня.

— Вид є далеко кращий, коли ми вийдемо з наших окопів вперед — сказав до мене капітан, коли ми намагали ся через вузесеньку

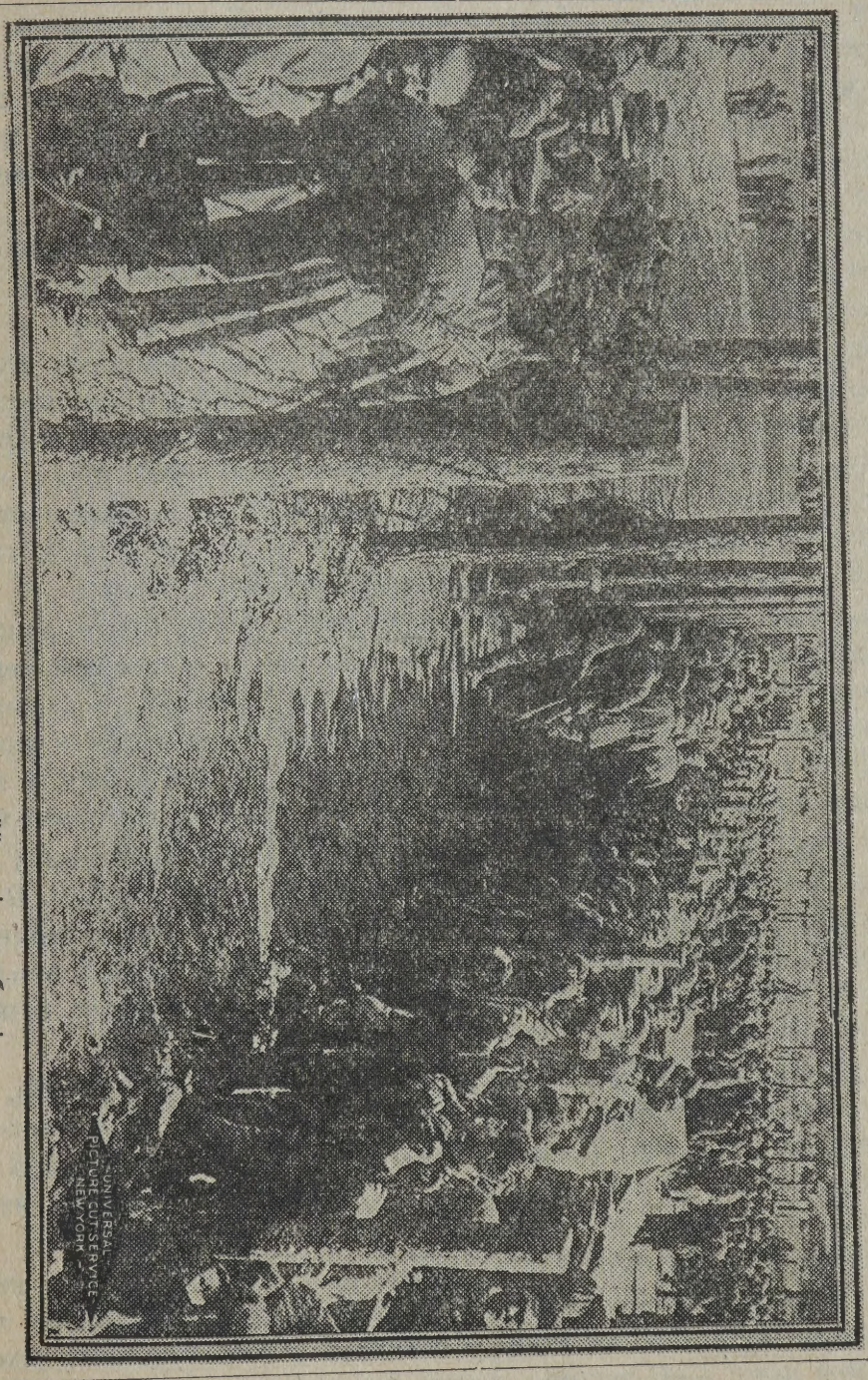

Німецькі полонені жовнірі в англійськім таборі.

стрільницю в німецькім закопі подивити ся на російські окопи. Та щоби вийти з окопів, нам треба було виповзти вузким підземним ходником попід запори, на чисте поле перед закопами. Сею дорогою виходять і повертають до закопів німецькі патрулї. І поволесеньки і ти

хесенько ми повзли тою дорогою, аж остаточно найшли ся яких 100 ярдів перед нїмецькими закопами.

Дивне і неописане вражінє здіймає чоловіка, коли він про се знає, що в білий день серед ясного сяйва находить ся на середині звернених на нього з двох сторін гирл гармат, що находить ся по середині двох могучих армій. Перед нами розстелювала ся низина, мокра і багниста, поросла темно зеленою, блискучою зеленю. Тільки місцями, неначе який кратер підземного вулькану переривав сей зелений килим остров горячо-жовтого піску, або плитеньке заглубленє, в якій спав сном вічним герой, або остаточно потягнений понад землею, весь поржавілий кільчастий дріт, що мав хоронити Росіян перед несподіванками зі сторони Нїмців.

Поза нами лежали нїмецькі закопи. Перед закопами находив ся лябіринт поплутаного кільчастого дроту, який своїми острими зубами не богато ріжнив ся від заржавілої запори Росіян.

Найхарактеричнїйшим видом за нїмецькими закопами була руїна фільварку, властителя тої землї. Великі провалини повибивали кулї у стїнах будинків. З цїлого фільварку і всїх будинків остав тепер кістяк без даху, повалений і почорнїлий, неначе згадуючий про колишню славу. На півночи від будинку колись мав бути парк. Тепер стерчали тілько тут то там поломані пнї з дерев, листє, галузє, краса, симетрія, спокій — все те пропало. Остала руїна, знищенє вайни.

Поза тими закопами, як ми про се знали, тягнув ся довгий лябіринт і плутанина вузесеньких ровів, покопаних в пісковатій земли та лучив землянки полків з передними закопами. Ті полки були все готові на перший звук алярму кинути ся вперед, щоб відбити ворожий наступ. В тих закопах пороблено заглубленя в бічних стїнах, в яких ті люди жили і спали. Декотрі з тих заглублень були правдивими підземними шахтами, 20 стіп глубоко під землею, зі стелями з сталї і цементу, які давали захист перед гранатами найбільшого калїбру. В таких криївках находили ся офіцири з телєфонами. Тонкі телєфонїчні дроти, ослонені грубими поволоками з олова поведено попід землю і в сей спосіб забезпечено ся перед немилими несподіванками в найкритичнїйший час.

Ще дальше, позаду находила ся друга і трета лїнія закопів, таксамо побудованих і таксамо забезпечених запорами з кільчастого дроту. А ще дальше позаду, поза купками тїнистих дерев або поза руїнами сїл в затишній долині, находили ся становища артилерії, яка відтам слала свої смертельні подарунки.

Поздовж цїлої першої лїнії закопів, яка лежала зараз за нашими плечима, розміщено сї страшні знаряди теперішній боротьбі піхоти проти піхоти: машинові карабіни. Становища ті находили ся раз коло разу, здовж цїлої лїнії закопів, ледви сто ярдів одно від другого. Вони були дуже старанно побудовані і з верха забезпечені перед бомбами. Протягом трийцять секунд машиновий карабін був готов почати своє страшне дїло знищеня і змести з лиця землї наступаючий ворожий баталїон.

Та коли пічне ся страшне бомбардоване зі сторони ворога — так менї говорено — не полишано сего могучого оборонного оружа в закопах. Жовнїри брали осторожно, неначе ненька малу дитину, кождий карабін на руки і несли його в найглубшу шахту. І там ждали на приказ, який зрїщав, що бомбардоване устало і ворожа піхота йде приступом. Тодї вони митю вертали на свої становища.

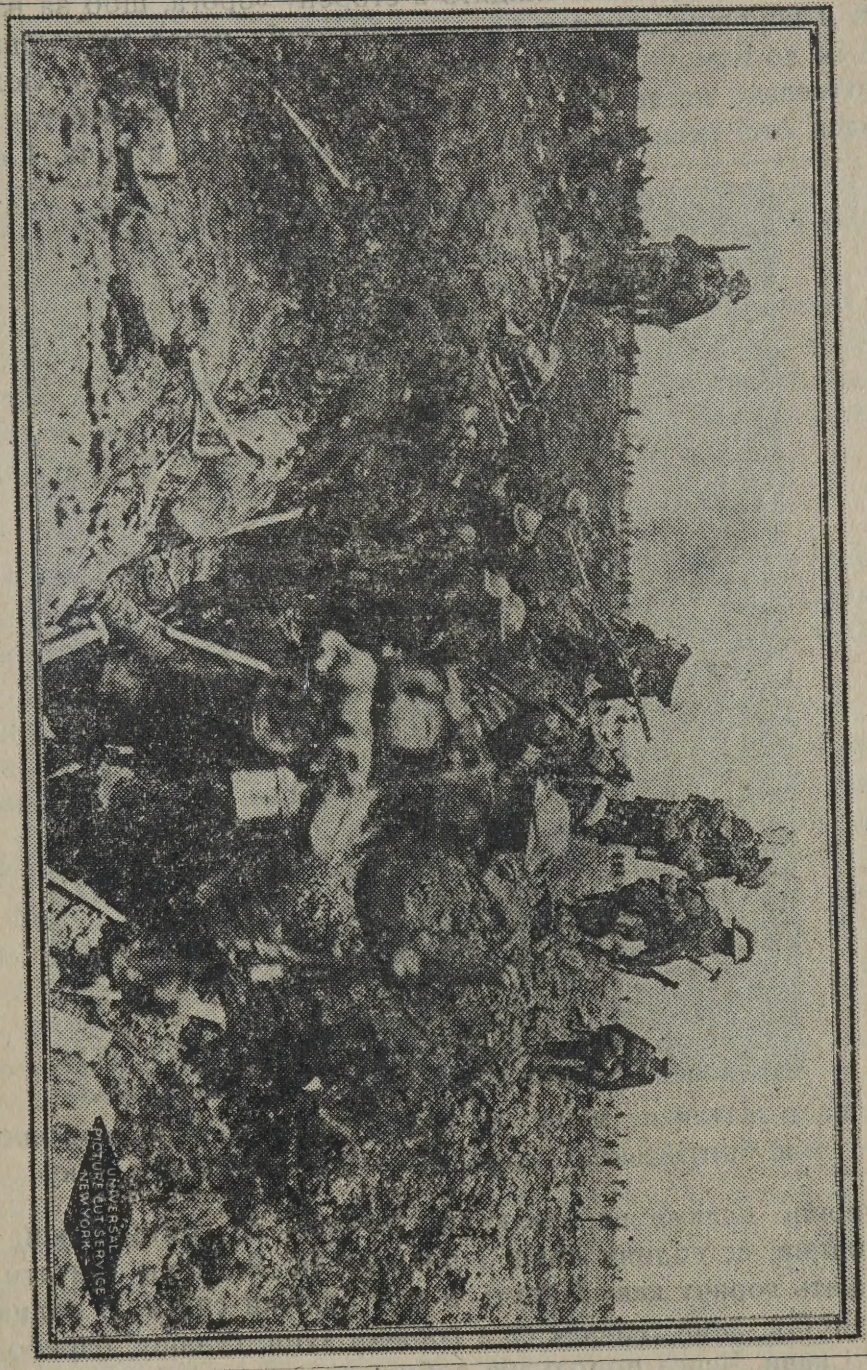

Британські жовнїри вилазять з окопів і йдуть до атаку. На західнім фронтї у Франції.

Довкола нас тягнули ся поля, які були видовищем великих весняних битв і які коштували житє тисячів людий. Зараз таки за закопом находили ся могили, в яких — як менї говорено, — зложено на вічний сон 100,0000 вояків. Се було в часи найсильнїйшого російського наступу

Та нині тут було значно спокійніше.

Все мало вигляд загального спокою. Та в ночи було трохи відмінно. Під ослоною ночі старають ся перевести то, на що не позваляє світло сонця. В ямах таких, в яких ми власне тепер лежимо, найдуть ся жовнїри. Та їх задачею не є таке, як бувало в давні часи битв на баґнети, голосно кричати: Стій, хто йде. Їх задача є мовчати. Але зато їх слух і очи з напруженем глядять в сторону ворога, щоб за найменшим рухом в ворожих закопах перестеречи своїх перед несподіванкою.

А їм до помочи, неначе світло морських ліхтарень, то сюди, то туди тихесенько пересуває ся по полю ясне рамя з рефлектора. В нинїшні часи отсї невидимі армії ведуть війну тілько в ночи. І коли сум-

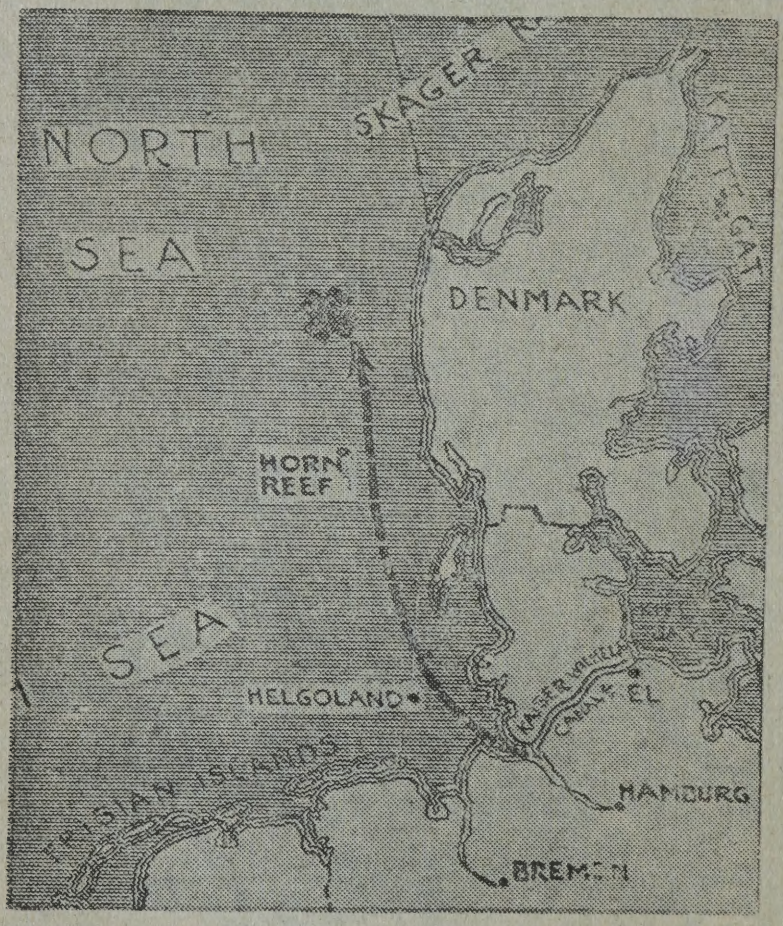

На сїй мапі зазначене місце, де прийшло до великої морської битви між британською і нїмецькою фльотою сього року.

рак вечірний наляже на землю, по закопах не спить нїякий жовнїр. Нічні години, се години праці і пильнованя. Як пічне свитати, жовнїри дістають горячу каву і йдуть в свої криївки спати. О годинї 11-тій дістають обід, який складає ся з горячої зупи, ґуляшу, бараболь, мармоляди і кави. Через пополудне робить ся все, що тілько дасть ся робити поза окопами. Все знайде ся якась робота. Вечерю подають о годинї 6-тій і жовнїри є готові до нічної, найтяжшої служби.

— Тепер жовнїрам є далеко лекше, як за днїв великої офензиви, сказав до мене капітан. — Та вони мусять бути все готові на перший

поклик. Ніколи не можна знати, коли ворог пічне танець. Ось доперва передвчера в ночи намагали ся перейти тою дорогою, краєм того лїса Та ми були там скорше від них.

Грим. — Куля просвистїла понад нашими головами і з брязкотом застрягла десь в плутанині кільчастого дроту. І капітан не покінчив свого оповіданя про передвчорашний напад. Місто того він сказав:

— Коли ви, пане, вже доволї надивили ся, то думаю, що можемо повернути.

І ми вернули. —

ЯК ХОВАЄ СЯ ПІДВОДНА ЛОДКА

Капітан підводної лодки „Дайтшлянд" яка перша приїхала з Нїмеччини до Америки, видав книжочку про свою подорож, в якій розказує подрібно про пригоди на морю. Цїкавий його опис як підводна лодка ховаєть ся під воду, коли зобачить кого на морю. Дословно Кеніґ пише так:

ПЕРШИЙ ДЕНЬ НА ОКЕАНІ.

Вже від якогось часу на сходї сховала ся за нами в филях моря по слїдна смужка рідної землиці. Лишив ся тільки нїмецький торпедовець що кусень дороги плив разом з нами. Се була послїдна наша злука з вітчиною.

Ще короткий час і ми припливаємо до найдальше вперед висунених становищ і сторожий нїмецької фльоти. Чотири патролюючі пароплави підплили до нас і прапорами сиґналїзують: „Щасливої дороги". І наш вірний товариш, торпедовець тепер приплинув близько до нашої лодки, а його залога стоячи на покладї підняла трикратний грімкий оклик на наше прощанє. Офіциpи торпедовця приложили руки до шапок, а нас двох самітних людий на вежі підводної лодки, се значить я і мій перший офіцир відповіли в сей самий спосіб на прощанє. А опісля торпедовець завернув на місци, що аж вода запінила ся, сховав ся за високі филї, ще раз виринув, але вже далеко менший, і остаточно пропав з овиду.

Ми тепер остали здані на свої власні сили і рушили в непевну путь.

Та про се тепер не було часу довго думати. Зі всїх боків грозила нам небезпека і тому я мусїв набрати переконаня, чи наша лодка находить ся в добрім станї і чи в разї небезпеки витримає пробу. Тому сейчас видав приказ, щоб все готове було до поринаня під воду.

Сейчас з усїх стацій в лодцї замельдовано, що все стоїть на призначених становищах. Тілько все ще гучно гремлять нафтові мотори. Тепер я приказав вдарити в алярмовий дзвін і сам скоро зійшов з вежі. Отвір в вежі закрито і нараз стало тихо. Така раптова зміна в першій хвилинї справляє певного рода натиск в ухах.

Залунала команда: Кляпи відчинити.

Що тепер наступило, се таке дивне і поражаюче, що того нїхто не

забуде до кінця свого життя. Відчинено вентилї і з шипінем став з відтам вт кати воздух. Рівночасно чує ся якесь дике і неземське булькота нє, яке справляє майже фізичний біль в ухах. А потім то булькотанє води, що напливає до збірника стає рівномірне і правильне. До него прилучає ся легкий спів моторів елєктричних в централї. Се все виглядає на якесь пекольне, божевільне співанє а в порівнаню з громо-

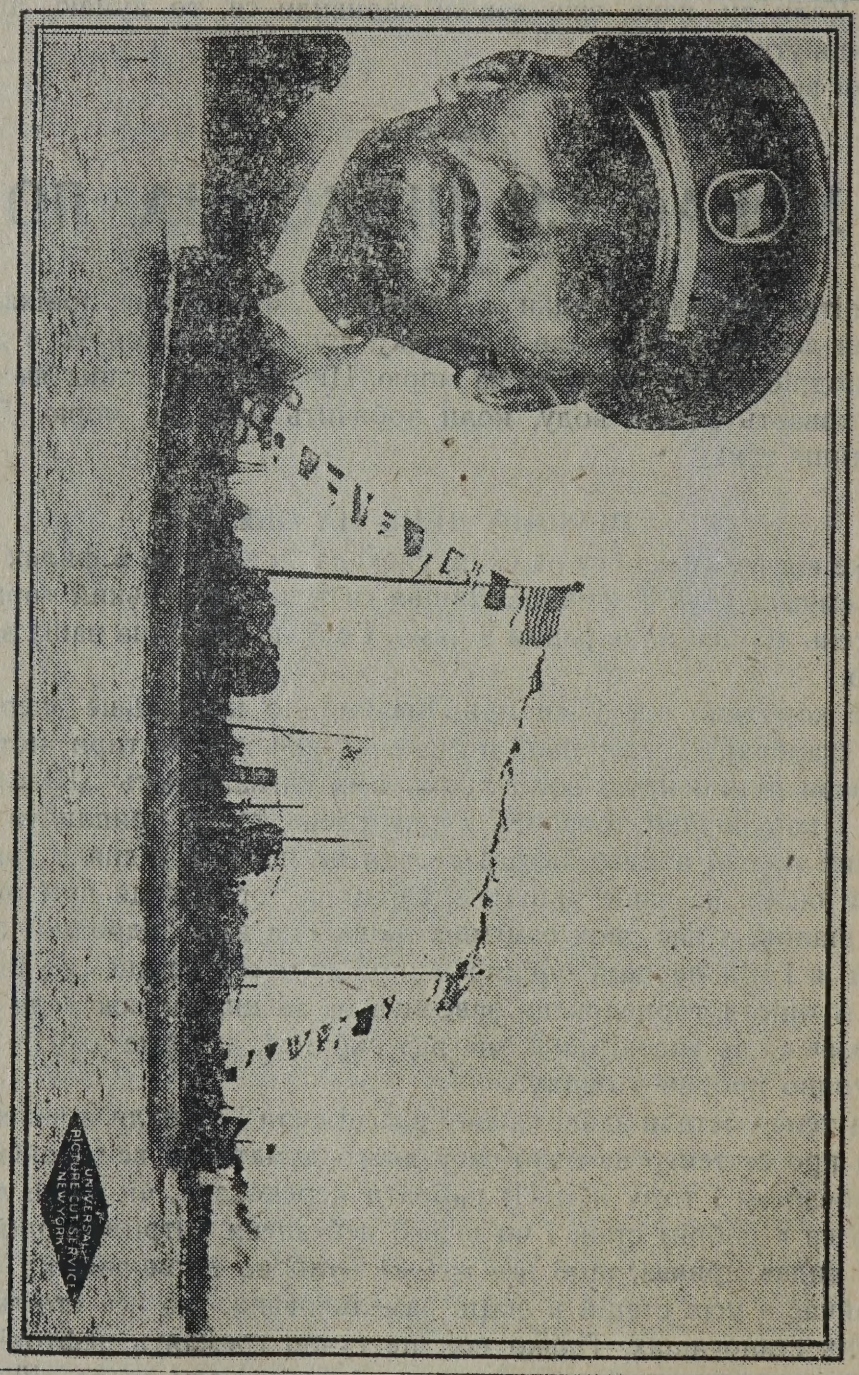

Підводна лодка „Дайтшлянд" і капітан Кеніг.

вим лоскотом нафтових моторів можна назвати тишиною. Шум вентилїв при збірниках звіщає, що лодка поволи ховає ся під водою. Вентилї шумлячи переходять всї тони музичної скалї і по тім їх шумі неначе бачить ся, скільки вже води набрало ся в середину стальових кіт-

лів. Має ся враженє, що і власне тїло рівночасно з лодкою стає тяжше і поринає кудись в незнану глубінь моря.

Крізь вікна в вежі видно, як лодка ховає ся під воду, як вода довколо вежі підносить ся все висше і висше. І тільки електричні лямпки в серединї світять ясним сяйвом. А тепер вже дїйсно стало зовсїм тихо. Чути тілько легесеньке дрожанє електричних моторів.

Лунає команда: „Пірнути 20 метрів в глубину!" — „Обі машини півсилою вперед!"

Тепер тілько після манометра слїдити можна поринанє лодки. Ми набравши води в збірники обтяжили нашу лодку о кілька тон, а тепер вона найшовши ся в своїм елементї, неначе яка передпотопова звірюка поволи вже силою своїх моторів поринає дальше в глубину. А мотори, що порушують корабельні шруби рівночасно водою натискають на корабельну керму і лодка наслїдком того неначеб поволи зсувала ся чимраз глубше і коли лодка дійде до приказаної глубини, що попросту відчитує ся на манометрі, то тодї дальше поринанє перериває ся попросту через се, що лодку поновно облегчує ся. Випомповує ся з збірників воду. І коли помпи стануть з шумом випирати назад воду в море, то се є знаком, що лодка находить ся в приписаній глубинї. А потім гук помп устає і знова тільки тихесенько шумлять електричні мотори. З централї приходить повідомленє: Лодка 20 метрів глубоко.

Плинемо дальше в глубинї 20 метрів під водою. Природно, що тепер ми є неначе слїпі і можемо плисти тільки кермуючи ся манометром і найбільшим скарбом в підводній лодцї компасом. З надвору до нас не продирає ся більше найменший промінчик сонця. Руру від перісколу тепер зовсїм непридатну, вже давно стягнено. Таксамо позамикано щільно всї вікна в вежі стальовими плитами, щоб натиск води не повидушував грубого скла. Ми тепер отже зовсїм перемінили ся в риби.

Тепер приходять з усїх вісьмох становищ в лодцї звіти, що все є в порядку. Значить ся, що ми з нашою лодкою можемо безпечно поринати в глубінь.

Та поринанє під воду такої великої лодки, як Дайтшлянд, не все відбуває ся так легко і гладко. Тут грає дуже велику вагу зміна тягару морської води, яка є зависима від температури і від скількости соли в водї. Яка є ріжниця поміж водами на всїляких морях, найлїпшим приміром може послужити вода Північного моря і вода Балтійського моря. Як тягар виносить 1,013 і 1,025 здаєть ся, що ріжниця в тягарі обох вод і дуже мала. Але коли возьме ся лодку тої величини що „Дайтшлянд", що до поринаня потребує значного обтяженя то з тої дрібнесенької ріжниці вийдуть величезні цифри.

КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ

ПОВИНЕН ПЕРЕЧИТАТИ І МАТИ В ХАТІ

ТАКІ КНИЖКИ:

1) Мих. Грушевський — **ІЛЮСТРОВАНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ.**

2) Микола Аркас — **ІСТОРІЯ УКРАЇНИ-РУСИ.**

3) Сергій Єфремов — **ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА.**

4) **УКРАЇНСЬКИЙ СПІВАННИК** — Зладив Ан. Гапяк.

5) Проф. С. Рудницький — **КОРОТКА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ.**

6) Вол. Антонович — **КОРОТКА ІСТОРІЯ КОЗАЧЧИНИ.**

7) Мих. Грушевський — **ПРО СТАРІ ЧАСИ НА УКРАЇНІ.**

8) **ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА** (в двох томах)

9) **ТВОРИ ДР. ІВАНА ФРАНКА.**

10) **ДВІ-ТРИ УКАЇНСЬКІ ЧАСОПИСИ.**

В ПРОСВІТІ ЛЕЖИТЬ ПОЛІПШЕНЄ НАШОЇ ДОЛІ!

ГУМОР, САТИРА, ЗАБАВА

ТРИ ЛИСТИ ЯЦКА СМИКА З ЙОЛУПІВКИ.

I.

Дзін добрий!

Високоповажаний Пані Ридахтір!

Насамперед я сї вам попридставлєю що я за їден. Я є собі ґосподар, на мнє ми Яцко, кличуть нє Смик а пишу сї Невідмінний. Маю жіночку тай дріботи тузін без їдного. — Але зачну з кінця. — Встав я нині рано тай кажу до старої: „Ганю:" — А вона каже: „Га?" — А я кажу: „Дай що їсти!" А вона каже: „На!" — Так я попоїв си, що шкіра на череві аж ми посинїла, так сї нашпанувала а очи так мало з голови не повилазєли. Вийшов я на подвірє, почіхав сї в голову, тай думаю си до чого сї брати. Аж тут надійшов кум Гриць, що то він ходить по листи тай по казети до пана секретаре, тай каже: „Куме Я!... А прийдїть — но нині вечір до Читальні, прийшла казета з образцями, що сї мус сміяти, як сї з неї читає!" — Цїлий день не брала сї нє робота а як вечір зайшов я в Читальню, то сидїло там повно ґаздів тай читали Вашу казету, що то їй мнє „Оса". Ой тосте добре і охрестили, бігме що добре! Жєлить вона панів тай хрунів. Отуж я хочу Вам розповісти за нашого хрунє з Йолупівки, як то, наш вторий брат Базьо Довгерило хотїв вібрати собі таки свою білу льошку послом до Відні. Як прийшли вібори, то наша Йолупівка то сама риндиґалїя. А нашому Базеви написав атєц Кабанович на коцаба. Прийшли ми до голосовані аж на друге село, до Кулешева. Кум Гриць присїк сї до Базе: „А ви куме Базю — каже — на кого дасьте голос?" — А Базьо не дивить сї му в очи лише на свої ґлянцовані чоботи, тай каже: „На кого люди, на того й я!" — Але наш кум Семань, той шо має гострий язик, бо сї знає сварити з Жидами, каже до Базе: „Признайте сї свату, що вам єґомосць написали на коцаба. Я маю написане на риндиґала!" — А Семень; „Ану покажїть!" Тай ми всї: „Покажїть! тай покажїть!" Базьо понишпорив по римени, тай дав кумови Семеневи. Кум Семень читає а то на кацаба. Зачєв наш Базьо сї просити тай ми дарували му ту ганьбу. — Ми вистарали сї риндиґальну карту тай дали їму. — По голосованю поставали на улици, закурили „пограничний", тай кум Базьо, між нами. Кум Гриць так і питає зараз: „Куме Базьо, а покажїтьно, котру карту лишилисьте собі?" — Кум Базьо понишпорив по ремени тай витїгнув штири папері. Дивимо сї, а там є фирлїдунок зі суду, „nakaz płatniczy" зі штайранту тай обі голосуючі карти: на риндиґала тай на кацаба. Кум Гриць так і каже до кума Базе: „Куме Базю, а ви що кинули при комісії?" — А кум Базьо аж з'умів сї тай як стояв тай так просто шибнув собов до

комісії. — Поклонив сї файненько панам тай каже: „Йой, пановнькове золотенькі, вже дам голос на кого схочете, лиш віддайте ми мій пашпорт, бо нє жінка буде сварити!" — „Який пашпорт?" питають пани. — „Та за перепрошенєм Вас, тай ясного сонїчка, на безрогу!" — На яку безрогу?" — Та я мав гнати нинї льоху на ярмарок тай через обмилку кинув я тут пашпорт". „То вже пропало!" — кажуть пани. Що напросив сї, пропало. Як голосовані сї скінчило, то нам вічитали таке: „Риндигал має 547 голосів, коцаба 3, а їден голос не важний, бо був такий: „Jedna sztuka, locha, maści białej". Кілько нас було народа при тім, а було нас виборців з трох селів, тосьмо сї сильно сміяли і цїлу дорогу питалисьмо сї кума Базє, ци його кандидат знає по нїмецьки. Але кум Гриць сказав нам, що то якби був він, то може би що з того було, але що то вона, то з того не буде нїчого, бо женцка пола не може бути послом. А дїти ще як взрє тепер кума Базє, то кричє: „Нанашку! А чи пише до вас з Віднї ваш посол?" — Оттаке — то було з кумом Базєм.

На другий раз напишу Вам щось більше.

Тимчесом Здорові були!

Яцко Смик.

Йолупівка, 13. панцького лютого 1912.

II.

Дзїн добрий!

Високоповажаний Пані Ридахтїр!

Я цїлий цей тиждень троха злосний, бо нє велика злість аж млоїт. Кажу Вам, що ті пани нинї з христїнином не віраблєють, то вже світ кінчить сї. Правду казав кум Михайло, жи вічитав у місїйних книжочках, що наступає тисїчі петрова. Тай я даю му на сесе віру, бо адїт, що в нас сї дїє: — Був у нас чітїль — може го знаєте — писав сї Іван Бібулишин, нїби рахувати, свій чоловік. Тай через тото, що не любив пасти паньської ласки, взєли го з нашого села аж до Задрифостів. — Всьо тото наробив наш пан грабя Безклєпковіч, що тримає Йолупівку. — А було цесе так. Пан читїль потребували дров до школи, тай написали до пана грабйого по гроші, бо пан грабя є провізоруйонций від школи. — Тай кажуть пан читїль до мене: „Сусїде Яцку! (Бо я їм сусїд лише через пліт). А занесїт-но цес лист до пана грабйого!" — „А добре!" — кажу я. Взєв я клапаню тай пішов до двора. Прийшов я в двір, віддав ясному графови письмо тай чекаю. А они лише пером мах-мах, зложили письмо в двоє, залїпили, тай дали ми тай кажуть: „На хлопє, занесь то до професора!" — Та по дорозї, як я вертав, папір розлїпив сї, тай я міркую си: ану прочитаю, що там стоїть написане? — А то писане по польськи, ну, але я і по польськи знаю, бо як я ще ходив до школи, то в нас був за префесорє пан читїль Глуптасевіч, то він навчив нє файно по польськи: — Читаю, а там стоїть таке:

Pieniędzy na drzewo nie daję wcale,
Tańcuj pan sobie, bo to w karnawale,

A list do pana zalepiam opłatkiem,
Bo się rozumiem na obejściu gładkiem.
Tak piszę zawsze do nauczyciela,
Niech pan to przyjmie —
od Obywatela. — .. .. ..

Ади, міркую си, як втєв до прикладу. — Принїс я сесе письмо тай кажу: „Пані читїль! Гроший пан грабя не дали, лише сесе письмо". — Пан читїль як прочитали, тай цїлі почервонїли. Кажуть: „Чекай браце! Я нє є Безклєпковіч!" — Сїли, тай лише пером мах — мах, тай вже написали. — Кажуть до нє: „Яцю! А принесїть ми з хати цяпку тїста!" — Я принїс а вони своє письмо залїпили тим тїстом тай кажуть: „А скіцте з цим письмом ще раз до пана". — Віднїс я тото письмо, пан грабя розпечєтали, тай кажуть до мене: „Умєш ти хлопє читаць по монґольску?" — „Та де вмію, прошу ласки панцької!?" — А пан тицьнув ми тото письмо під сам ніс тай кричить: „А то по якєму пісане?" „Та то такой по руськи тай по людськи, прошу ласки панцької!" — кажу я. — „Но то читай, цо там набазґране, якесь такі мондри!" — Я взєв тай читаю:

За лист складаю сердечну подяку,
Буду хоть мав чим обтерти карафку.
Лист до вас, пане, печатаю тїстом,
Бо мешкаю дуже далеко за містом,
Тому даруйте, що не маю ляку...
А за сим словом . . . . . .
будьмо си здорові.

Як грабя таке вчув, то став такий злосний як нищістє; вирвав ми письмо з рук, тай зачєв кричєти: „Куба, закладай конє до залубнї! Єдзєми до повяту!" — А до мене як не крикне: „Якєґо дябла стоїш, балванє? Марш там назад, скондесь пшишед, бо обервєш!" — Гей, як дам ногам знати...! За хвилинку вжем був в школї. — „А що? — питає професїр. — „Пані читїль" — кажу я — „грабя гет здурів. Казав ми ваше письмо читати а потому як зачне кричєти на Кубу, щоби закладав конї та на мене, що я аж втїк, бо бувби нї, може і чим потєґнув". —

Кілька днїв не було нїчого чути, аж щось на пєтий день дістав наш читїль таке письмо, що їму треба вібиратись з Йолупівки аж у Задрихвости на другий конець повіта. Тай тамтого тижнє я їх тамтуда відвозив. — Нового пефесорє нам ще не надали, тай дїтваки до школи не ходє. — Як буде далї, то ще не знати, але як буде що нового то я Вам о тім зараз напишу.

Поздоровлєю Вас по стотисєнци рази

Яцко Смик.

Йолупівка, 2 марця, 1912.

III.

Дзїн добрий!

Високоповажаний Пані Ридахтїр!

Чи Ви були на комедії, що сї називає триятир? Бо я був, тай кажу Вам, що шкода було йти на тоту комедію, бо і гроші чоловік витратив, тай за бездурно просидїв цїлу ніч в арештї. Але заждїть, най розповім з кінцє. Мій оден хлопчисько, Миколка, є в Станїславові в ґаманазії, вчить сї тамкай на ксьондза, має вже їден золотий пасок на комнїри. Отуж задля того хлопчиська мусїв я їхати в Станїслав, бо до мене приписав Бовванчуччин Лесь, що також вчить сї тамкай на ксьондза і має вже штири злотї паски на комнїри, щоби я зараз приїхав. „Приїзджейте — пише — бо ваш Миколка нїц си науку до голови не бере, а то тому, що їму завернули голову якась паннунцї, десь аж з Коломиї чи з Надвірної, що то вона віучує школи в Станїславі, бо вчить сї на паню". — Ади — міркую си — до чого то вже йде, гей, це вже світ кінчить сї, щоби такі кріцики вже сї мали до себе. — Та я кємлю, як я таким був, то де-де, а тепер, ади...

Та я вже як їшовєм до воська, том лише сказав, своїй Гани, (вона тодї ще дївков була): „Кемуй си, щобис на мене ждала". — А вона лише менї сказала: „Кемуй си, щобис си єнчої не шукав". — Тай на тім стало. — А тепер... ади! — Кажу старій, як сї річ має, а вона каже: „Та хиба їдьмо обоє!" — Тай ми взяли, тай поїхали. Коні лишив я у знакомого чоловіка, такой свій, риндигал, дай му Боже пановані. Потому пішлисьмо зо старов до бурси, де мешкає мій хлопчисько, тай я добре насварив на него. „Шо ти си — кажу — міркуєш? До школи з охотов не ходиш, цибанта куриш, нїчо сї не вчиш, за дївками вганяєш? Мой! вважейжи, бо набереш!" — Хлопчисько гет сї зімнєв тай обіцєв сї поправити. Вийшли ми потому на місто, я сї дивлю, а там на такім зеленім папери великими нумерами написано: „Сатана". Прийшлисьмо до фіри тай я розповідаю тому чоловікови, що я таке вічитав. А його одна паннунцї (бо він має їх три, а кожда вчить сї на паню) каже до нє: „То нинї на триятрі будуть вивсталяти тоту сатану". — А мою Ганю вже кортєчка напала, тай каже: „Яцку! Я хочу видїти тоту сатану!" А я кажу: „Ну, то ходїм до триятру!" — Ідемо ми містом, дивимо сї, а ту пани пють щось з флєшок коло такої буди, що на двох колесах. Тай моя Ганї каже: „Напиймо сї і ми!" Тай я кажу: „Напиймо сї!" А то — кажу Вам — щось червоне тай таке штудерне, що як лише сї флєшку втворить, то з неї йде такий пшик. А яке тото добре — кажу Вам. Тай стара каже до нє: „Яцку" А як менї на триятрі схоче сї пити? Можеби купити собі того пшику?" А я кажу: „Та то такой мудро сказалас!" — Жид налєв нам того пшику до флєшки тай ми заткали і корком. — Прийшли ми під той триятир а там народа гальман. Панів так богато гейби їх на ярмарок позганєв. Пхаємо сї ми обоє зі старов на перед, аж якийсь панок як не крикне до нас: „Нє пхайце сєн як бидло; нє відзїце, же ту паньство стойо?" — А я кажу: „Ну тай що? Я також є паньство за свої гроші!"

А він каже: „Попатшцє сє, які мондри сє знаязл; тобє до цепа нє до триятру!" Хотів я їму щось відповісти, але віручив нє якийсь панич, відай правник з універді́переверту; він сказав до того пана: „Пане, прошу не легковажити собі українського селянина". Та я сказав тому паничеви, що він обмилив сї, бо я не український але йолупівський. Тай той панич порадив нє, що як хочу видїти тоту сатану, то мушу купити два балєти, для себе і для Гані, бо без балєтів не пустє нас до середини. Я му кажу, що маю аж дванайцять шісток, а він каже, що то буде доста ще й лишить сї, бо і так обоє будемо стояти. Але я сказав їму, що ми хочем сидїти. А він каже, що то для обох за мало, хиба що одно буде сидїло, а друге стояло. Ми на се пристали, тай він купив нам ті балєти. Моя стара пішла просто у середні двері а менї казали йти на гору. Приходжу на гору а там кажуть йти ще на гору аж я опинив сї на другім пльонтрі. — Дивлю сї, а там салія така велика — велика а світла — кажу Вам — гей у церкві в Обертині на Петра. Дивлю сї на долину а там паньства — паньства. Розглїдаю сї а там між тим паньством сидить моя Гані. Вона також розглїдала сї по тій цїлій салії аж нє вздріла тай як крикнула: „Яцку! А видиш ти нє?" — „Ая!" — крикнув я — а ти мене видиш? — „Ая!" — крикнула вона. А всьо паньство як зачне сї сьміяти, що аж цїла салія затресла сї. Тай зараз прийшов якийсь такий пан, що мав на череві місець, тай каже: „Як не будете ґаздо тихо, то підете до арешту!" — Ну, тай я вже до старої нїц не говорив. — Аж тут як задзвонє, чисто так гей у нас в церкві на службі. Дивлю сї, моя Гані хрестить сї, тай я таки взєв тай перехрестив ся. Потому ще раз так дзвонили, тай ще раз, тай аж за третим разом піднесла сї така велика запаска до гори, але що сї за нев показало то я вже не кємлю, бо стара крикнула до нє: „Яцку! Пшик розігрів сї тай лїзе до гори аж вісадив корок з флєшки!" А я як крикну до старої: „Ну, то заткай пальцем дїрку!" А вона кричить: „Не мож, бо сї не влазеї!" — Всьо паньство зачало сї дуже моцно сміяти, а нас забрали два тоті пани з місяцями до гарешту, де ми просидїли цїлу ніч, тай аж рано нас випустили.

Такого то нищістє зазнав я а всьо то лише через тоту бабєчу цїкавість.

Тепер у нас нема нїц нового, але як лише щось би сї таке показало, то я вам зараз о тім напишу.

Поздоровляю Вас

по стотисєнци рази Ваш

Яцко Смик.

Йолупівка, 10. мая 1912 р.

ЧЕРВОНО-РУССКОЕ ПОСЛАНІЕ

Старого Ґаліцко-русского кацапа до молодого рівнож Ґаліцко-русского кацапчука.

Українців не було нема і не сьміє бути.

(ъ-йор; ы-йори; ѣ-ять; -сссссс...)

Ніч... В червоно-русскій груди
Сто думок нараз колишу,
А щоб ними поділитись —
Се послане тобі пишу.

Слава Богу, що ти, брате,
Не ховаєш в воду кінців,
Не забув ґаліцко-русских,
Не пристав до Українців.

Тай не диво... Кождий знає,
Що Вкраїнці ті за люди:
Не було їх, і нема їх,
І ніколи їх не буде.

Та помимо того факту
Кождий з них раз враз туркоче,
Що він був, і є, і буде,
Чи хто хоче, чи не хоче.

І помимо того факту,
Що нема з них навіть тіни,
Кождий з них добитись хоче
Самостійної Вкраїни.

А вкінци піпру факт фактом: —
Українці не істнують,
Ні їх мова, — мимож того
По українськи друкують.

І говорять по вкраїнськи,
Хоч ся мова не є мова
І до ладу нею, брате,
Не напишеш ні пів слова.

Тай як пишуть! Страх згадати!
Лиш одного „с" вживають,
Хоч самії через теє
Не жиють, а доживають.

Ти-ж подумай от напримір
Чим они живуть і дишуть,
Коли „ковбасса" чи „ссало"
Лиш через одно „с" пишуть.

Слово „сснопъ", то тут щегарше.
Пише „сніп" отся потвора;
Без двох „с" „о" в „і" зміняють;
І не додають ще „йора".

Ось такі они уперті!
Дай їм видістатись з кручі,
А будь певний, що з нас брате,
Не зісталоб ся й онучі!

Встаньте днесь, Кирил й Методій,
Що нам далисьте азбуку,
А вони б не завагались
Й на вас зняти свою руку.

Вашу працю, ваші труди,
Для яких ви власне жили,
Українці допчуть люто,
Зневажають в кождій хвили.

Святе йор — основу всеї
Двоесової культури,
Українці викинули
Із житя й літератури.

Ще й гордять ся тим ось фактом,
Мов нелюдськая потвора,
Й мов на сміх жиють і пишуть
І говорять скрізь без йора.

А, „йори", а „ять" де ділись
З їхньої літератури?
І як можна без сих літер
Признаватись до культури?

Чиж без „йор, йори і ятя"
Може нарід сильним бути?
Може ворогам опертить?
Всяке лихо обминути?

Аджеж сї букви святії,
Се не щось, яка будь муха,
Се житя ціль, ідеали
Нашого житя і духа.

Русь Червона й наша віра
На сїм „йорі" опираєсь,
Через него нам дорога
У будучність отвираєсь.

Правда, що они в відповідь
Кажуть нам, що ми... не тее.,,
Не народ... лише шпіонство
Платнее, гидке й бруднее.

Що ми гроші любим брати
(Хтож на світї їх не любить?)
Що з нас кождий за ті гроші
Батька-матїр свою згубить.

Що народолюбство наше,
Наш весь плач і сльози й рани,
Ложні й підлі — вимірені
Людям темним для обмани.

Що тих букв щось кільканайцять
Великоросійські люди
Викинули й не згрішили, —
Отже й їм гріха не буде.

Кажуть, що в самій Рассеї
Друкували вже без „йора",
Й „ять" думали скасувати...
Тай чимало ще говорять.

Що самі ми по московськи
Не умієм говорити,
І що наша вся робота
То лиш — рити, рити, рити...

Та нехай... Терпіти мусим,
Доки сили в нас не має,
За терпінє... вірну службу
Нас „пособіє" чекає.

Лиш з дороги не сходїмо,
Не ховаймо в воду кінцїв;
Але всюди без пощади
Гнїм до долу Українців.

Хто не був, не є й не буде,
Той не сьміє істнувати,
А ще більше незалежну
Україну будувати.

Хто письменний з нас най пише
По два „с", а то і більше,
По два „ятї", в кождім слові, —
Тим їм допечем найгірше.

І „йори" не забуваймо,
Щож до „йор" — одну дам раду,
Ми пишім його постійно
І з переду слів і з заду.

Можна навіть і по більше
„Йорів" ставити рядками,
Хочби й глум зносити треба,
Хочби й звали дураками.

Хтож на читаню не знаєсь,
То затям собі подвійно,
Що без двох „с" говорити
І без „ять" тобі не вільно.

Без „йори" таксамо... Але
Ще одна є важна штука,
А се „йор!" без него тріску
Варта вся моя наука.

„Йор" основа всего світа
Й перед ним ся тра корити,
Ним думати, ним співати,
Ним молитись й говорити.

„Йор" се найстрашнїйша зброя,
Мов Давидів острий камінь,
І хто проти неї вийде,
Тому зараз й буде амінь.

Ось тобі мої засади,
Всї мої думки хороші,
А за них колись дістанем
Ковбасу, дриглї і гроші.

Отже май те все на тямці,
Як сїдаєш до снїданя,
Тай в полудне... А тимчасом
Вже кінчу і до ссвіданяъ.

ЪГалѣцкоъ-ЪРуссскыйъъъ.
В. О. Ц-ий.

ФАРМЕРСЬКА МОЛИТВА.

Встав фармер із постелї, тай перехрестив ся,
Станув собі серед хати, бо буде молив ся.
„Отче наш іже єси на небеси —
Федьку! іди но води принеси!
Да святить ся. Імя Твоє —
Заверніт но гусять двоє!
Да буде воля Твоя свята, яко на небесїх —
Порахуйно гусята може нема всїх!
І на земли, хлїб наш насущний дай нам днесь
Знову бачу нема ножа, знов подїв ся десь!
І остави довги наша, яко же ми оставляєм" —
Ладьте конї! Зараз їдем, іно поснїдаєм!
Довжником нашим і не введи нас —
Борше бабо, ладь снїдане, вже іде Панас!
Во іскушеніе, но ізбави нас від злого амінь.
Аж то швидко ся звиває, як у водї камінь!"
Перервав Фармер молитву, не забув о Бозї,
Бо на возї, коли їхав, молився по дорозї.

ПЕРСТЇННИЙ ПАЛЕЦЬ.

Чи знаєш може, любий читателю, як то дїтий забавляють пальцями?

— Великий палець — так розповідають дїтям — впав у воду, показуючий витягнув його, середущий заніс його до дому, перстїнний положив до постелї а мізинний, той бовтун, вибовтав все мамі.

А я знаю ще щось розповісти про пальцї, з чого можна мати трохи сміху: они, бачиш кажуть нам на свій лад, длячого вінчальні обручки, ознаку нерозривної супружої звязи, закладає ся звичайно на четвертий палець, а ти читателю, таки й сам зараз довідаєш ся, скоро схочеш мене послухати і ось так зробиш:

Зложи руки долонями докупи та загни оба середущі пальцї так, щоби оба тоті великі пани раз покорили ся і так зігнули ся, аби середними суставами кріпко оден другого приперли... Ну, добре!

А тепер пробуй тамті другі пари пальців, одну пару за другою, розлучити від себе!

Великі пальцї, показуючі і оба маленькі пустїї, дадуть ся легко віддїлити від себе; то, бачиш,

братчики і сестрички, а ті мусять розлучити ся, бо в житю й не може бути інакше, они мусять станути власними силами та завести собі свою власну родину; але оба перстїнні палцї то чоловік і жінка, а тих при найлїпшій воли не зможеш розділити.

Отже тоті пальцї мусять зовсїм справедливо носити обручки яко знак любови і вірности аж до смерти.

СОТВОРЕНЄ СВІТА.

Зайшов колисьто дяк Оникій
До дїда, соцького Грицька; ,
Як випили ківш невеликий,
Зайшла розмова в них така:
— Звідки узяв ся світ біленький?
Грицько, підперши ся, пита;
А дяк рече йому тихенько:
— О! це, брат, штука не пуста!
Звідкіль узявсь, розкажу вам,
Хоч я лиш дяк у вас, не піп,
Та все-ж причетний того дїла,
Жую давненько з сього хлїб.
Як не було землї ні неба, —
Оникій став оповідать, —
Господь сказав: „Мабуть би тре-
(ба
Біленький світ собі создать".
Бог тілько думкою закинув. —
То світ небесний засіяв;
Пройшов той день, як сон про-
(линув,
І Бог на землю — ніч післав.
На другий день з'явилось небо,
На третий — море і річки,
Земля, ставки, що тільки треба
Трава з'явила ся й квітки,
А потім виросли тополї,
Кислицї й всякі дерева;
І, натомивши ся доволї,
Господь нам вечір дарував.
В четвертий день своєї працї —
Бог ранком сонце сотворив.
Над вечер місяць повновидний
І зорі в небі поліпив.
На пятий день создав Бог рибу,
Щущок, пліток, зявив ся й рак;
Создав синицю й всяку птицю
Ще й жаб, зелених розумак.
На шестий день — создав ско-
(тину,
Звірюк лїсних і водяних;
Потім создав Господь Адама,
Поставив старшим біля них;
Сказав йому: — Живи, плоди ся
Отсю всю землю наповняй.
Отут є дерево, — диви ся!
Отсього тільки не чіпай! —
І Ева, зроблена з реберця,
Сї речі мала прочувать.
По тім Господь собі тихенько
Пійшов від працї спочивать.
Грицько все слухав, дивував ся,
Тай ніс повісив наче в дощ,
Потім Оникія спитав ся:
— Колиж создав Бог хочби вош?
— Ну, се премудрая причина!...
Сього в писанію нема;
Вона мабуть, пре-зла личина,
З'явилась в семий день сама!

СПОВІДЬ ГАЛИЦЬКОГО КАЦАПА.

Коли так сказати правду, то чоловік нині має вже сякий такий досьвід, то одно, а друге, що продоптав собі стежку до не-

одного порога, з за якого дають „подаянія" і „пособія". А се річ в такім фаху, як мій, найважнїйша.

Але не так було в початках.

Пригадую, як висилаючи мене на місію, дали менї таке порученіє:

„Українців не було, нема і не сміє бути. Се тобі наша ціль, для якої ти повинен працювати. Йди в мирі і розумно подвизай ся".

Чи з вас хто був би дуже мудрий з такого порученія?

Пішов я. Ходжу, нипаю, шукаю тих неістнуючих Українців. Так щож. Перейшов кілька сїл — там все Українці, але ж вони істнують, отже до них менї дїла нема. Менї треба тих, яких не було, нема і не буде.

Бувало таке, що не вірю, допитуюсь:

— Хто ви такі?

— Та же бачиш, що Українці.

— А може нї?

— Кажи. Хиба ми не знаємо, хто ми такі, чи що?

— А може ви Українці, але неістнуючі; може вас не було, нема і не буде.

Люди злядять на мене здивовано, думають, що я не при собі; оглядають ся одні на других допитують ся:

— Як то неістнуючі? Ми щось не розуміємо...

— А так, кажу, що може вас на світї нема.

— Як нема? ...

— Може вас нема, тай годї.

— А хибж ти нас не бачиш? Хибаж до тебе не говоримо? Як же може нас не бути?

— Або я знаю. Світ тепер дуже непевний, кажу.

— Як то непевний?...

— А так, що десь є такі Українцї, що не істнують, однакож годї їх віднайти. Видно мусять бути дуже хитрі, ховають ся.

Людям ще дивнїйше, думають, що я варіят.

— Відкиж ти знаєш, що такі неістнуючі Українцї істнують?

— Відки... Я маю таке порученіє, кажу, щоби їх винайти. Я маю до них важну справу.

— Порученіє... від кого?

— Від людий ученых... не таких, як я тай ви. Богато гроший мають і дуже щедро роздають, хто собі на те заслужить. Дуже вчені і дуже добрі люди... пособія, подаянія...

Дехто послухає і відходить, очевидно думаючи, що з варіятом говорить. А було й таке, що дехто й гукне:

— Ех, догадую ся хто ти такий, поганий кацапчуку. Тобі подаянія в голові!...

Були випадки, що треба було давати ногам знати, коли вдало ся.

З сїл пійшов до міста. Ходжу то широкими панськими улицями, то вузенькими, жидівськими; то на торговицю зайду. Слухаю. Тут Жиди веймїркають, там Поляки цокають, але менї до них нїякого дїла. А Українців так що крок здибаєш, громадами ходять, алеж бачу — за неістнуючих не можна їх числити.

Чираз було й таке, що сам собі не вірю... — Може я добре не зрозумів порученія, думаю, може оно якось инакше мало бути... Але ж нї. Слухав добре, помилити ся не міг. Можливійше, що помилили ся ті господинове, що... тее... Але се та-

кож неможливе. Їм же не першина... вчені... подаянія дають... Одним словом — ходжу як сам не свій.

Якось одного дня здибаю чоловіка, нїби Українця, але дуже видав ся менї підозрілий. Якийсь такий незвичайний, не то, що инші.

Підступаю до него та:

— Пожалуста господине, скажіть менї що ви за чоловік.

Він глянув на мене допитливо.

— А кого вам треба?

— Та я рад би знати хто ви такий.

— Моє заняте?

— Нї, кажу, теє... народність ваша...

— Еге! Українець.

— Українець?! — допитую ся.

— Розуміє ся.

— Але позвольте ще запитати, чи ви належите до тих істнуючих Українців, чи неістнуючих?

— Гм! Дивне питанє — каже він. А вам яких треба?

— Менї треба неістнуючих, я маю особоє порученіє...

— Від кого?

— Від людий ученых... кажу, пособія дають...

— Гм! — каже і так дивно на мене дивить ся. Спіймав, думаю собі, одного, та:

— Пожалуста, ви здає ся неістнуючий Українець, оден з тих, що їх не було, нема і бути не сьміє. Я вже бачу, що...

— Українців нема?... мене ненема?!...

—А вже ж — кажу вже відважнїйше, — таких, як ви, нема і не сьміє бути.

Як відверне він одну руку, най ся теє між нами мовить, як заїде мене, аж я подав ся в одну сторону. Він бачучи, що я нїби падаю, як відверне другу руку... Кілько таке повторяло ся, не можу нинї точно означити, досить того, що коли я перестав хилити ся і прийшов до рівноваги, він запитав мене:

— А що, істную я, чи нї?

— Адже, кажу, Бог і люди бачать, що істнуєте, чесний пане! Вибачте, помилив ся...

— Еге, не на свого натрафив! Такого прочухана датиб треба ще тим, що тебе післали, а відреклиб ся своєї віри в неістнованє Українців. Але дати так, щоби плоти ломали втїкаючи... Тогди знали би, що Українцї були, є і будуть...

Я вже й не слухав його отченашу до кінця, але як драпнув, то опинив ся аж в чистому полю.

Щось дві добі там просидїв в кукурузї і думав вже відречи ся свого фаху та брати ся до иншої роботи. Але що инше менї судило ся.

Нагадав я, що в недалечкому селї жиє великий подвизатель, Сергій Миколаєвич, який перед тим, нїм зачав подвизати ся, звав ся Микола Середний. Якось вечером, межами, ровами та городами забіг я до него.

— Пожалуста, господине, пропадаю... пособія... пособія... почав я впавши йому до ніг.

Він був великий прозорливець і зачав догадувати ся в чім річ.

— Переслїдує хто тебе?...

Я бачучи, що свій чоловік передомною і розказав йому все подрібно. Порошка не затаїв, як на сповіди. А він слухає, регоче ся, аж за живіт руками тримає ся та приговорює: да, да, маладец

з тебе!

А менї так, нїби важкий гріх з душі скинув. Побув я в него щось дві добі і вїн, спасибіг, йому дав менї всякі поученя як, що і куда.

— Опита нада (вїн вже такі слова вмів на память), сказав вїн менї. Неістнуючих Українців нема, то лише так по дипльоматичному говорить ся. Всї они істнують, але ходить о те, щоби перестали істнувати. Того треба і до того повинна стреміти наша братія ґалїцко-русская...

— А може се нечестно? Сумлїнє... — запитав я його для більшої певности.

— Дурак! — гримнув вїн на мене нїби громом. За що дістає ся подаянія, — то все чесне. Не чув, що золото і срібло найбільші вчені звуть благородними металями, а найбільші господинове крадуть коли вдасть ся. А сумлїнє... В двайцятім віку має чоловік відвагу про сумлїнє говорити!...

І довго вїн давав менї мудрі поученія, бо добрий чоловік був. Подаяній богато дістав... пособій... Від него я вийшов мов перероджений.

Від тодї і робота моя стала не та. Тепер знаю звідки зачати. Прийду, так не питаю про Українців, а зачинаю від того, що ми мали колись „йор", а тепер не маємо, що є такі краї, де „йор" шанують і тому там людям добре жиє ся...

Тай письменник з мене став. Зачав я до наших ґазет писати А там не нахвалять ся. Сам я не знав, що в мене такий талан. Що лїнія, то все: — нема Українців і не сьміє бути.... Так вам сиплю, як з рукава. Тому й поданія зачали ставати частїйші тай більші. А най ся так межи нами мовить, то я перед тим й підписати ся не вмів добре. А тепер то що слово, то „йор", часом і два...

Таке! А не будь спасенного чоловіка, що на добру дорогу наставив, то опинив би ся може де між босяками. Богато там таких талантів, як я, гине. А може форналем в дворі... Не було би подвизанія, то не булоб й подаянія.

Подвизитель.

(**Поясненя:** подаяніє — грошевий друнок; пособіє — грошева підмога; подвизати ся- трудити ся, працювати для великої справи; опита нада — досьвіду треба; пожалуста — будь ласка, прошу, бсояк — волоцюга).

ГОЛОВА.

Все на світї має тепер голову! Люди і звірята, цукор, цьвяхи і капуста. Але капустяна голова рїжнить ся сим від людської, що є пожиточна.

Гарний пол не має голови, лише так сказатиб головку, як от приміром лялька, шпилька, капуста або сїрник — такий звичайний сїрник. І коли сїрник без головки непридатний до нїчого, то у людий голова не є конечно потрібна, бо приміром буває часто таке, що чоловік

без голови інспектором, редактором, послом, головою товариства і ріжне.

Відміною головки є заголовки і півголовки. Сей останний рід головки на жаль є у нас в Канадї досить численний і розповсюднений.

З инших родів голови розріжняємо ще голову родини, котра є на се, аби на ню спадали всїлякі клопоти домашні і позадомашні, а часом аби й ринка задержала ся і не вилетїла з хати через вікно.

Окрім того маємо ще голови держави, пресбітерської церкви, ріжних урядів, а у нас всяких інституцій. Приміром наші товариства і читальнї, мають по більшій части голови на се, аби в них панувало безголовлє.

До голови належить дальше шапка. чи капелюх, котрого ношенє є головним призначенєм, особливо в дївчат і замужних молодих пань. А також фризура.

Що дотичить пань, то на їх голові спочиває побіч клопотів про домашну господарку ще цїла маса штучного волося, кучерів, підкладок, шпильок, гребенів, стяжок і ріжного непотрібного шутру.

Через цїлий час науки в школї, пакуєть ся в голову всякі неповязані відомости; в голову також витираєть ся руки насмаровані васелїною, косметиками або таки простим смальцем. В голові артиста родять ся найріжнороднїйші видумки і помисли, а з голови Юпітера вискочила Паляда Атена.

До рекрута кажуть, що він в голові все має лише сїно. Отверту голову має адвокат, але як котрий; тяжку голову мають люди пяниці; мокру голову має божевільний.

Богато людий тратить голову, коли грозить їм яка небезпека, наприклад як не хочуть дати „перміт" учителювати, як нема виборів, як скидають їх з касієрства якогось товариства, або щось подібного.

Прічери ломлять собі голови над тим, коли їм платню підвисшать, учені щораз над новими питанями; деякі високо поставлені люди над тим, що їх хтось хоче нищити, хоче переслїдувати; молоді пані над тим як би своїм чоловікам закрутити голову, аби від Ітона дістати нове решето, бо як нї то дістає жінка звичайно великий біль голови, який триває так довго, аж доки чоловік сам не стратить голови.

Часто також і жінка скаче чоловікови по голові, а є і такі люди, котрим навіть і кіле тешуть на голові — як деколи Українцям всяка зволоч.

Голову опускає на груди обжалований, котрому порадив так адвокат; в долину схилену голову носять наші прічери аби не дивитись на людий і не червонїтись; задерту до гори носить студент як має оден - два іспити; в романсах бєть ся головою о мури; в голову кидають по готелях піяки гальбами, а по домах часом жінка мискою або баняком. До голови лєть ся пиво, горівка, вино — а не дуже радо вода; а при війську потрібна голова аби було чим скручувати то на „право" то на „лїво".

Переробив **Мурко**.

ПАТРІОТ.

Чи Украпець ти? — скажи!
— А вже ж!
Думав коли про свій народ?
— Та все ж!
Чи рідну пісню любиш ти?
— Ще й як!
А чи співаєш ти єї?
— Коб так...
А мову рідну ти цїниш?
— Цїню!
А чи говориш нею ти?
— Щеб ну...
А рідна книжка в тебе є?
— Буде!
А чи читаєш ти єї?
— Та де...
Чи рідні назви любиш ти?
— Мов мід!
А як дїтий своїх зовеш?
— Джек... Шмід.
А часопись у тебе є?
— Нема...
А знаєш ти про свій народ?
— Дарма...
Чи знаєш славних ти людий?
— Та чув!
А хто найкращий з них тобі?
— Забув...
А чи святе що в тебе є?
— На що?
Всеж може віриш в щонебудь...
— Та в що?
За правду б рад боротись ти?
— Сейчас!
Так можеб даточок який?
— Ще час...
Чи рад ти стати за народ?
— Лявфшріт!
А хто учить твоїх дїтий?
— Шкул... штріт.,,
А в патріотиб записавсь?
— Я ж хто?!
А є хто рівний ще тобі?
— Нїхто!
Критикувати вмієш ти?
— Щеб нї!...
А й працювати треба ще.,,
— Менї?!...
Який ти корм душі даєш?
— Хлїб... пай..,
Ба, треба дати й инше щось....
— Малай...
Що кращим становить тебе?
— Голяр!
Нї... що веде тебе в житю?
— Доляр!
Й ти за все те безсмертя ждеш?
— От! от!...
А знаєш ти, хто ти такий?
— П-а-т-р-і-о-т!!!...

П-ко.

ЗВОЛЬТЕ ПОВТОРИТИ.

Російський цар Николай І. подорожуючи по краю дуже любив вступати до церков. Священники при сїй нагодї говорили довгі проповіди, пристосовані якраз до присутности гостя, однакож цареви здавали ся нудними сї проповіди і він не звертав на них зовсїм уваги.

Але в одній церкві, коли підчас богослуженя і проповіди цар потонув думками в своїх справах, його увагу звернуло се, що священник скінчив проповідь дуже скоро. Цїкавий знати, що священник говорив, казав цар

повторити проповідь. І священник повторив:

— Увійди, земний владико, в земний храм небесного владики!

І на тім скінчив.

Вийшовши з церкви цар похвалив коротку бесіду священника і дав йому сто рублів дарунку. Але видно було, що священик дякуючи хотів ще щось сказати.

— Чого ще просиш? — запитав цар. ,

— Ваше величество! — сказав покірно священник — звольте повторити.

Такий дотеп і притомність дуже подобались цареви і він сказав:

— Зовсім слушно. Казав я повторити — ти не відмовив моїй просьбі і повторив, отже тепер мій обовязок повторити.

З тими словами витягнув сто рублів і дав священикови.

ЯК ЖИД КРАВ СІНО.

Оден селянин мав сіножать недалеко коршми. Скосив траву і поскладав сіно в копиці. Але видить, що хтось кождої ночи краде сіно. Він рішив ся підсісти з буком. Підрив ся під одну копицю тай сидить. Аж приходить Жид, іде до кождої копиці тай каже: „Добрий вечір"! А коли ніхто не обзивав ся, то Жид простер веретy, намикав сіна, завдав собі на плечі, тай несе. Селянин на всьо то дивив ся і аж тепер виліз з під копиці та Жида буком, буком — і що вдарить, за кождим разом каже: „Дай Боже здоровле"! ніби відповідає на жидівське „Добрий вечір". І так мастив Жида буком аж до самої коршми.

ЯК ЖИДОК ПІМСТИВ СЯ

Оден Жидок вертав візком під сабаш до дому. Спішно йому було дуже, а тут конина як на злість — ледви ногами волїкла. Нарештї на одній вулици в болотї занатурила ся цїлком і не хотїла анї з місця поступити ся. Жидок що бив то бив конину, вкінци побачивши, що нїчого не помагає, злїз з візка, випряг шкапу, та пустив наперед крикнувши за нею:

— На пся кров, маєш! Не хотїлась їхати, то підеш пішки.

З ГОРИ ІНАКШЕ ВИДНО.

Позичав раз скупар бідакови гроші і зажадав аж 9 процент, а се тому, що знав, що бідак в скрутнім положеню.

А що жінка скупара була більше сумлїнна, отже зачала дорікати, що се забогато, що для такого бідака булоб зовсім досить 6 процент. Згадала навіть, що Бог може за 9 процент гнївatись. Тодї скупар, щоби вдоволити, знайшов викрут і каже:

— Що до Бога, то ти не бій ся. Оно в нас девять (9), бо ми дивимо ся на него з долу, або з боку, а що Бог дивить ся на 9 з гори, отже для него кожде 9 виглядає як шість...

ДОПИТАВ СЯ.

Одного мужика обжаловано о крадїж годинника. Коли однак не мож було доказати йому вини, судия видав увільняючий вирок. Почувши се мужик, що він вже вільний, пошкробав ся в голову і питає:

„Прошу чесного суду, а сей ‚дзиґарок" я вже тепер можу явно носити?"

СЛАБА ЖІНКА.

Жив колись то кравчик Шпичка;
Сам фігурка невеличка...
А жінку мав якби грім,
Шпичок з неї булоб сім.
Слабий, худий був наш Шпичка,
І покірний, як теличка...

Тож бувало день у день
Жінка в карк його: телень!

Раз почали були лайку,
Шпичка аж сховавсь під лавку:
„Ґвавт!" — кричить на горло все,
Аж тут гостя чорт несе.

— Гей! а бий вас божа сила!
Щоб вас, Шпичко, баба била?!
Сором вам, та пек, та цур!
А возьміть до рук костур!...

На те Шпичка: — Ой кохані!
Бодай же ви були пяні!
Таж се жінка — слабина...
Пучки духу в нїй нема.

М. К.

ПОДІЛ РОБОТИ.

Прийшов малий Петрусь до сусїди, а та питає:

— Що ваші дівчата роблять?

— Співають тай шиють, — каже Петрусь.

— А мама що роблять?

— Порять тай кленуть.

ДЕ СИДИТЬ РОЗУМ?

— Скажи менї Мойше, де сидить розум?

— Він цїлком не сидять!

— Ну, а деж він?

— Він йому ходить за інтересами.

— По якому?

— Бо, коли-б він сидів, то не бувби розум.

ПАН З ҐРУБИ.

Крутили колись пани людям голови, але деколи приходило і панам круто. Раз, як було польське повстанє і повстанців побито, пани і підпанки, які були в повстаню, мусїли ховати ся де могли.

Прибігає тоді якийсь польський ґраф до Жида і каже:

— Сховай мнє, пане Янкель, а я ці вшистко дам, чеґо зехцеш.

А тоді були великі ґруби до паленя. Отже Жид каже:

— Нєх яснї осьвєнцони пан залязує до ґруби.

Пан поліз. Приходять до Жида ті, що лапали повстанців і питають:

— Не був тут який пан?

— Був, каже Жид, але воно йому пійшло собі кудись.

— А давно пійшов?

— Вже було десять годин вилїзло, каже Жид.

Ті пішли. Тогди Жид до пана:

— Нєх яснї осьвєнцони пан ґрабя вилязує, бо юж му нїма.

Пан виліз — з попелом, обчернений, що зовсїм на пана не похожий. А Жид перед ним.

Побачив пан, що Жид в шапцї і забув, де він. Отже як крикне до Жида:

— Псє Жидзє, а чапка?!

Жид підкрутив пейси, махнув бородою, та каже:

— Ну, я не відзяло, же яснї осьвєнцони ґрабство, цо з ґруби вилязує, єст собі за такі вєлькі пан.

Батько напоминає сина:

— Я не розумію, як ти можеш таке робити. Чи ти видів, щоби я так робив будучи в твоїх лїтах?!

ЩО ШЛЯХТИЧ ТО НЕ ХЛОП.

Йшов дорогою польский шляхтич, та згубив папушку тютюну (тютюн листками звитий в скрутїлець). здибає він другого жляхтича і каже

— Маю згубу.

— Яку?

— Згубивєм папушку тютюну.

— Ей, каже тодї той другий, дай, Матко Боска крульово польська, щоби який шляхтич його знайшов. Він дрібненько покришить, зложить обережно до шляхетської люльки і скурить. А не дай, Боже, колиб хлоп знайшов, то пушками пощипає, пощипає, ще й плюне в кулак, а тогди положить в просту хлопську люльку, тай і не подякує шляхтичеви.

В ШКОЛЇ ЯК БУВ ІНСПЕКТОР.

Інспектор до учителя. — Ви не вмієте ставити питань до дїтий. Питанє треба так ставити, щоби дитина відповідала як раз на то, о що Вам ходить. Ось приміром „лавка" і питає ученика:

„Де ти сидиш, Череда?"

Ученик: — В школї.

Інспектор: Гм... але в чім сидиш?

Ученик: В малій кацабайцї, бо кафтан тато взяли до лїса.

Інспектор: Але на чім ти сидиш?

Слїдує точнїсенка відповідь як раз на питанє.

МАЛИЙ ТАТО.

Малий Івась вбрав ся перший раз в штани — урадований, погладив себе по животї і каже:

— Ну і я вже зацинаю татом бути.

ЧЕМНІСТЬ.

Розказує якийсь панок, що нїби то він був в Японії, та які ті Японцї чемні люди.

— От, каже він, я наведу вам факт, який бачив власними очима. Їду я раз верхом, доїзджаю до моста і бачу, а там написано; „Низенько просить ся їхати поволенько". От чемність! — подумав я і їду, розумієсь поволеньки. Доїзджаю до кінця моста, а там написано: „Дякую"! Далеко нам ще до такої чемности.

ПРАЦЬОВИТИЙ.

— Як тебе звуть?

— Михайло.

— А робити хоч?

— Нехай - но.

— А борщу?

— Не хочу!

— А пирога?

— Хочби й два.

В ТЕАТРІ.

— Прошу добродїйки скинути капелюх. Я заплатив за місце доляра, отже маю право все добре бачити.

— А я заплатила за капелюх 12 долярів, отже також маю право на те, щоби його кождий бачив.

— Як стало ся, що тебе за ту сварку засудили на таку кару?

— Та що робити! Тих параґрафів є може зо двайцять, а чоловік сам оден.

— Ой, кумо! Я не така, щоби за дурницю божити ся.

— Забудете ся тай забожите ся.

— О, бігме, щонї! Я себе добре знаю.

ПИТАЄ ІНСПЕКТОР В ШКОЛІ:

— Хто з вас знає, де лежить Австралія?

З дітий ніхто не відповідає.

— Бачите, каже тоді інспектор, як то не добре, що ви не вчите ся. Випалоб вам їхати до Австралії, то не знали бисьте куди.

По полудни того дня вибрав ся інспектор до сусідної школи пішки і прийшовши на роздороже мусів тих самих дітий питати котрою дорогою йти. Діти показали, а поміж собою говорять:

— Нас питав, де Австралія, та ганьбив, що не знаємо, а сам не знає навіть куда від школи до школи перейти.

В ГОЛОВІ ТАЛАН.

— Гей ти, циганчуку!
Запитав мужик, —
З'їсти з'їш за двоє,
Робити ж не звик.

Ані ти худоби,
Ні поля не маєш,
З чого ти, неробо,
В світі проживаєш?

— Нащо мені поля,
Відповів нероба,
В мене в голові є
Поле і худоба.

ПОСОБАЧІЄ.

— Не знати, сусїдо, чому то наші кацапи ті гроші, що дістають за свою підлу роботу, називають „пособіями". Від чого они таке слово взяли?

— Від чого... Та знать від того, що одні собаки дають гроші другим собакам — кацапам, за їх собачу роботу; отже від слова собака і пійшло слово пособіє, а по нашому — пособачіє, або собачіє.

ПРИ ПРАВНИЧИХ ІСПИТАХ.

Професор: „Ви знаєте пане кандидат, що в нашій державі чоловік може подружитись лише з одною жінкою! Як називаємо по правничому такий стан?

Кандидат студент: Ну... моно... моно... моно.., монотонність...

ЩО ТО ТАКЕ „ҐВЕР".

В школї барона Гірша учитель питає (а було се підчас річного іспиту), що то є ґвер.

Учитель: Іцє, зуґ мір любеню, вус ист дус а ґевегр?

Іцьо: Дус ґевегр ист а лехеле, умґевікелт ен а блехеле; фін ойбен гот а рінґеле, ент фін інтен а цінґеле; цінґеле махт а траск, рінґеле ґібт а бляск; аллес тіт а гармідер — дус ист а ґевегр.

Гості: Шейн! шейн! такі ґерехт.

М. Р.

ЗУБ І БІЛЬ.

Пішов Гриць до лїкаря
З кумом зуба рвати,
Лїкар його й посадив
Посеред кімнати.

Та щоб Грицько не кидавсь
Кум його тримає...
Лїкар раз-два потягнув
Зуб в руках вже має.

„А що Грицьку болїло?"
„Та нї, як пан рвали...
А болїло, страх, як кум
Голову тримали".

М. Коко.

ВСЕ З КОМПЛІМЕНТАМИ.

— Колиб я умерла, чи пійшовбись на мій похорон.

— Алеж з найбільшою приємностию.

ДИВО.

—Кілько ти маєш братів?

— Одного.

— Невжеж?

— Справді.

— Диво. Мені твоя сестра казала, що має двох братів, а ти кажеш, що лише одного.

— Куме, я кажу тобі, що купив би зараз ту кобилу, але виглядає мені за стара.

— Я ж тобі кажу, що она тілько так виглядає...

— Ні, тай ні. Коли хочеш, щоби я купив, покажи єї метрику.

— Ха, ха, ха! Нехайби й мав метрику, то тобі не дав би.

— А то чому?

— Тому, що она преціньь не буде виходити замуж, що потрібно єї метрики.

ПО ЩИРОСТИ.

Приніс батько з міста медівника, дає синкови і каже:

— На, Василуню, та поділи ся з Петриком. Але діли по щирости.

— А то як по щирости? — питає Василь.

— А так, каже батько, як переломиш медівник, то більшу половину дай Петрикови. Се зве ся — по щирости.

Подумав Василь і каже:

— То дайте Петрикови медівник, нехай він ділить по щирости.

В ЦЕРКВІ НА ФАРМАХ.

Дяк (до Митра, що задовго продовжував „Господи помилуй!) „Чому Ви Митре разом з нами не кінчите?

Митро: — Або я з Вами разом зачинав.

ХИБА ТО ЖИТЄ?

Познакомив ся хлопець з дівчиною, а що обоє не мали тут родини, тож при помочи чужих людий відбули весілє. Дівчина казали, що мати єї вмерла давно, а батько перед трома роками.

Аж тиждень по весілю довідуєсь новоженець, що батько його жінки вже три роки сидить в арештї. Прийшов отже до дому і каже:

— Бачиш, ти дурила мене. Казала, що батько твій вмер, а я довідав ся, що він в криміналї, отже жиє.

На то жінка:

— А хиба житє в арештї можна назвати житєм?

ПОЯСНИВ.

Лїкар: Що ви робили на разї, як ваша дитина впала і розбила собі голову? Треба було...

Батько: Та я, прошу пана доктора, зараз потягнув жінку отсим бичиском добре через плечі, що не пильнувала дитини.

ТАКЕ ЗА ТАКЕ.

Приходить до аптики шнурівник і каже дати собі аршенику.

— Нащо вам аршенику? — питає аптикар.

— До фарби.

— Ні, того вам не можу продати, бо моглибисьте ся строїти.

Другого дня присилає аптикар хлопця до шнурівника, щоби купив до чогось-там шнур. Тогди шнурівник каже хлопцеви:

— Скажи свому панови, що я не можу продати йому шнура, бо боюсь, щоби часом не повісив ся.

ЦИВІЛЇЗАЦІЯ.

Учитель говорив про медведів, що їх давно було богато в нашім краю, але цивілїзація їх винищила. А опісля питає:

— Чи знаєте, дїти, що то таке цивілїзація.

— То така слабість — каже оден хлопець — від якої медведї гинуть.

ЯК МУДРИЙ АДВОКАТ ЗАПИСАВ СВІЙ МАЄТОК.

Оден адвокат зробив перед смертію такий тестамент:

„Я записую свій цїлий маєток на заведенє для дурних, бо я дістав увесь мій маєток від дурних; то є від таких, що вічно процесують ся за пусте.

МУДРИЙ НАЙМИТ.

— Іване йди но відчини ворота панови професорови — гукнув господар до наймита.

— А що то за чоловік професор?

— То такий, що всьо вміє, каже господар.

— Ну, як він всьо вміє, то й ворота буде вмів відчинити.

ВЧИТЬ НА СВОЄ.

— „Іване! чого ти так бєш свою жінку?" — казав священник до свого сусїда, який що недавно вибив свою жінку, родом мазурку.

— „То прошу єґомосця, я її хочу на руське привчити — відповів Іван.

ЗАГАДКИ.

1. ЗАГАДКА.

При дорозї пасла дївчина гуси, а надїхав подорожний тай питає її: „дитино, кілько ти маєш гусий?" А вона каже: „Як моя одна гуска перейде через дорогу до гусий, то тут і там буде рівно; а як звідти перейде одна гуска до мене, то я буду мати три рази тілько гусий, що там".

Відгадайте, кілько було гусий?

---

2 ЗАГАДКА.

Оден хлопець — запитаний скілько має сестер — сказав: „я маю два рази тілько сестер, що братів;. А його сестра каже: „А в мене тільки саме братів, що сестер".

Кілько було в тій родинї хлопцїв, а кілько дївчат?

---

3. ЗАГАДКА.

Чотирох господарів оглядає плуґ, що коштує 11 дол. Перший з них каже: „купивби я отсей плуг, наколиб дали ви менї ще половину з того, що маєте всї разом. А другий каже: „Я потребував би ще дві третих з того, що маєте всї разом". Третий говорить менї треба би ще три четвертих з ваших гроший". А четвертий: „Менї не стає чотири пятих з того, що всї до гурту маєте".

Кілько долярів мав кождий з господарів?

4. ЗАГАДКА.

Дві перекупки мали по копі яблок. Перша продавала по два яблока за цента, друга по три. В той спосіб уторгували обі 50 центів. На другий день продали дві копи разом т. є по 5 яблок за 2 центи і уторгували лиш 48 центів. Скажіть, де поділи ся 2 центи?

---

5. ЗАГАДКА.

Господар купив на ярмарку корову і тримав єї цілий рік. Молока тілько давала, що вистарчило — по продажи — на викормленє корови, а за труд свій коло неї не мав нічого. Длятого, що не було з неї більшого приходу, господар продав корову по році і заробив 6 долярів. Се становило 8 процент від гроший за ню заплачених.

Вирахувати, за кілько була корова куплена, а за кілько єї продали?

---

6. ЗАГАДКА.

На торзї було певне число людий і коний, що мали всї разом 140 ніг і 100 очий.

Кілько було людий, а кілько коний?

---

7. ЗАГАДКА.

Донька і мама мають разом 47 лїт; мама і бабуня разом 104 лїт, а донька, мама і бабуня разом 115 лїт. Кілько лїт має донька, кілько мати, а кілько бабуня?

УКРАЇНЦІ! ЗАТЯМТЕ!

ЩО ПРИ ВСЯКИХ:
СХОДИНАХ
ЗАБАВАХ
ВЕСІЛЯХ
ХРЕСТИНАХ
ВЕЧЕРКАХ
ВЕЧЕРНИЦЯХ
ВІЧАХ
ПОМИНКАХ
ЗБОРАХ
МІТІНҐАХ.

ТРЕБА ПАМЯТАТИ ЗА УКРАЇНСЬКІ БУРСИ І НАРОДНІ ДОМИ. ЗЛОЖІТЬ БОДАЙ МАЛУ ЖЕРТВУ. ЧЕСТЬ ТИМ ГУРТАМ, ЩО ПРИ ЗАБАВІ НЕ ЗАБУДУТЬ ЗА НАРОДНІ ІНСТИТУЦІЇ.

= ІНФОРМАЦІЇ =

УПРАВА КАНАДИ.

Канада є провінциею Великої Британийської імперії. Законодатна власть Канади розділяєсь на домінїяльний заряд з осїдком в Оттаві і провінціональні заряди з осїдком в головнім містї кождої провінції. Центральний заряд складаєсь з палати послів, котрих вибирає народ і з сенату, котрого членів назначують. Кождий горожанин має право голосувати і має лишень оден голос. Домінїяльне правительство має заряд війська, желїзничих доріг, почти, міжнародних торговельних відносин, взагалї справ, котрі відносять ся до Канади як цїлости.

Кожда провінція має свою самоуправу. Заряд провінції складаєсь з провінціонального сойму і кабінету, котрий складаєсь з людий сеї партії, котра має більшість в даній провінції. Провінціональне правительство заряджує справами провінції.

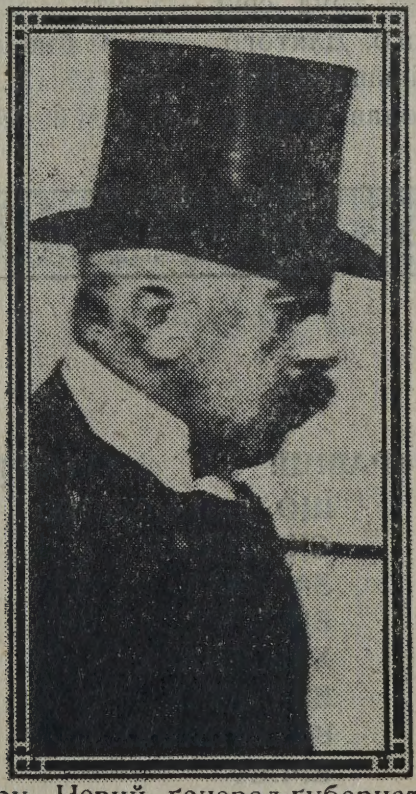

Князь з Девонширу. Новий ґенерал-ґубернатор Канади.

ПРАВО ГОРОЖАНСТВА.

Щоби дістати право горожанства в Канадї, мусїв кождий чужостороне ць прожити дотепер 3 роки в Канадї. Від 1915 р. ввій-

шов в право новий натуралїзаційний закон, після котрого, кождий чужосторонець, котрий хоче дістати право горожанства в Канадї, мусить прожити в Канадї 5 лїт і здати відповідний іспит перед судією. За се буде горожанином не тілко Канади, але цїлої Великої Британської імперії.

ШКОЛИ.

Шкільне образоване належить до провінціонального правительства і кожда провінція вибирає собі таку систему научаня, яка єї до вподоби. Державні школи відчиняють ся всюда, де можна зібрати 12—20 дїтий в шкільнім віцї від 6 до 16 лїт.

ХТО МОЖЕ ДІСТАТИ ДАРОМ ЗЕМЛЮ В КАНАДІ.

Батько родини, або кождий мущина, котрий має поверх 18 лїт, може взяти чверть секції: 160 акрів землї (гомстед) даром в Манїтобі, Саскачеванї і Альбертї. Треба наперед землю собі вишукати і вибрати, щоби була добра і тодї зголоситись особисто в аґенції домінїяльних земель, або в субаґенції дістріктовій. Таке зголошене називаєсь ентрі і платить ся за него 10 долярів (реджістрейшен фі). Можна взяти також гомстед через повновласника, але тілько в тім случаю, коли бере ся гомстед для батька, мами, брата, сестри або сина. Повновласник мусить явитись особисто у дістріктового Ленд-аґента.

Особа для котрої повновласник взяв гомстед, мусить до 6 місяців явитись особисто в урядника Ленд офісу і зложити присягу, що мешкає, або буде мешкати на взятім гомстедї. Коли не явить ся, гомстед пропадає.

Лорд Кіченер, британський міністер війни. Творець великої британської армії. Погиб трагічною смертию дня 5-го червня, 1916 р.

ОБОВЯЗКИ.

Кождий поселенець, котрий дістане землю даром, є обовязаний в протягу трох років вибудувати хату, обгородити свою землю, жити на тій фармі кождого року найменше шість міся-

ців, або коли у него є хтось з фамілії, котрий не жиє дальше як 9 миль від його фарми, то може мешкати у него, кождого року і обробити тілько землї, кілько визначить міністер рільництва, звичайно не більше як 15 акрів.

По упливі трох лїт, наколи поселенець виконав свої обовязки і є канадийським горожанином, може дістати патент на повну власть. Просьбу о патент на повне посїдане гомстеду вносить ся при кінци третого року до місцевого агента або інспектора. Шість місяців вперед треба внести до комішіонера Ленд-офісу в Оттаві заяву, що той а той вносить просьбу.

В декотрих дістріктах гомстедовець, що сповняє свої зобовязаня, може преемтувати чверть секції, що граничить з його гомстедом, але мусить заплатити по 3 доляри за акер. Патент за преемпцію можна одержати під деякими услівями зараз за гомстедовим патентом. Обовязки: Мусить через три роки від одержаня патенту перемешкувати на фармі через шість місяців і управити 50 акрів екстра.

Гомстедовець, що вже використав свої права що до гомстеду, може купити гомстед в деяких дістріктах. Ціна 3 доляри за акер. Обовязки: мусить через 3 роки мешкати по шість місяців кождого року, управити 50 акрів землї, збудувати дім вартости 300 долярів.

Простір управленої землї може в деяких випадках бути зменшений, коли земля є горбовата, лїсиста, або каміниста. В деяких случаях число живої худоби може заступити зорану землю.

ПОЧТОВІ ПРИПИСИ В КАНАДЇ.

Листи в Канадї, до Нової Фунляндії, Злучених Держав, Анґлії і її кольоній, 2 центи за унцію і менше унції. Міські листи 1 ц. Сли лист недостаточно оплачений, то адресат має заплатити подвійно, що бракувало. Сли лист цілком неоплачений, то йде до так званої „Мертвої Скринки" в Оттаві, звідки відсилають його назад до адресуючого, за що він має заплатити порто і кару.

Почтові катки: (Пост Кардс) в Канадї і до Анґлії 1 цент, до инших держав 2 центи.

Приватні почтові картки може кождий сам собі зробити з грубого паперу, не ширші як 3⅝, і не довші як 6 цалів. На сторонї до адресованя приліплює ся за 1 цента марку.

Листи заграничні: 5 центів за лист, не тяжший як одна унція. Сли лист тяжший, то за першу унцію платить ся 5 центів, за всї прочі по три центи.

Особа, яка розпечатає чужий лист, або знайде і не віддасть, або задержить, поповняє злочин і може бути потягнена до відвічальности перед судом і може бути покарана арештом або грошевою карою.

Почтові ноти надають ся до пересиланя малої грошевої су-

ми: до $10.00. В кождім почтовім уряді можна їх дістати. Оплата як слїдує: від 20 до 40 ц. — 2 центи; від 50ц. до $2.50 — 3 ц.; від $3.00 до $5.00 — 4 ц.; за $10.00 — 6 ц.; коли хтось має посилати 2—3 ц. більше або менше, може посилати почтовими марками.

На листи і посткарти мусить ся тепер наліплювати марку за 1 ц. як воєнний податок доти, доки він не зістане знесений.

Книжки, друки, фотографії і ин.: цент за не вище як 2 унції. Пакунок в Канадї не має бути тяжший як 11 фунтів, довший як 30 цалїв, ширший як 12 і вищий як 12 цалїв. До Злучених Держав пакунок не має бути тяжший як 4 фунти і 6 унцій, 24 цалї довгий, 12 високий і 12 широкий. До всїх инших країв до 4 фунти 6 унцій, 18 цалїв рази 18.

Пакунки і річи, які мають подану цїну: до Канади і Злучених Держав, платять ся 1 цент за унцію До инших країв треба посилати „Пересилковою почтою пакунків".

Про всякі пакункові пересилки можна поінформувати ся в кождім почтовім уряді.

Перекази почтові (Мони Ордерс) в Канадї і Злуч. Держ.

Разом з воєнною оплатою: Від $5.00 до $10.00 — 7 ц.; від $10.00 до $30.00 — 12 ц.; від $30.00 до $50.00 — 17 ц.; від $50.00 до $60.00 — 22 ц.; від $60.00 до $100.00 — 27 ц.

Хто хотївби посилати більше як $100.00, мусить брати більше „Мони Ордерс". Більше як $100.00 одним „переказом" посилати не вільно.

Оплата за **„переказ почтовий"** який має бути виплачений в Англії, Нїмеччинї, Австро-Угорщинї, Швайцарії і ин., виносить разом з воєнною оплатою: від $5.00 до $10.00 — 7 ц,; від $10,00 до $20.00 — 22 ц.; від $20.00 до $30.00 — 32 ц.; від $30.00 до $40.00 — 42 ц.; Сим ладом йде аж до 100 дол. і тодї платить ся 1.02 ц.;

КОМУ МОЖНА, А КОМУ НЕ МОЖНА ПРИЇЗДИТИ ДО КАНАДИ.

ЕМІГРАЦІЙНІ ПОСТАНОВИ.

Еміграційні постанови Департменту внутрішних справ вимагають, щоби еміграит при прибутю до Канади виказав ся, що має кромі білєта або грошей на білєт їзди до місця свого призначеня, еще $25.00 єсли приїздить ся між початком марця а кінцем жовтня, а $50.00 єсли приїздить між початком падолиста а кінцем лютого.

Канадійський Еміграційний закон забороняє вступу до Канади певним клясам людей, котрі в протягу трох лїт свого побуту в тій країнї можуть бути завернені назад, звідки прибули і то на кошт корабельної компанії що їх сюда привезла.

Вступу до Канади забороняєть

ся слїдуючим: умово-хорим, ідіотам, слабоумним, або тим, що були такими в пятьох лїтах перед приїздом до Канади, хорим на яку небудь заразливу слабість, бідакам, нищим, професійним жебракам, або волоцюгам, всїм тим, що думають жити з милостинї; проституткам або тим що занимають ся проституцією, вкінци кримінальникам. Глухих, слїпих або в инший спосіб фізично хорих впустить ся лише під тим услівєм, коли після думки канадійського еміграційного агента або урядника в службі они посїдають досить грошей або мають вказаний спосіб заробляти на своє житє, або їдуть в товаристві членів родини, котра бере на себе відвічальність за їх удержане і охорону.

ТАБЛИЦЯ ЗЕЛЇЗНОДОРОЖНИХ ВІДДАЛЕНЬ.

З Галїфаксу до Монтреалу (Інтеркольоніяльна зелїзниця)	837	миль
„ „ „ Монктон (G. T. P. Трансконтинентальна)	186	„
„ „ „ Принц Руперт (G. T. P. Трансконт.	3,738	„
„ Монктон до Лейк Супіріор Джонкшен (G. T. P. Транск.)	1,546	„
„ Лейк Супіріор Джонкшен до Віннїпегу (G. T. P. Транск.)	259	„
„ Віннїпегу до Едмонтону (G. T. P. Трансконт.)	793	„
„ Едмонтону до Прінц Руперт (G. T. P. Транконт.)	954	„
„ Ст. Джон до Монтреалу G. T. P.	482	„
„ Монтреалу до Венкувер	2,898	„
„ „ „ Нелсон	2,522	„
„ „ „ Калгарі	2,262	„
„ „ „ Едмонтон	2,207	„
„ „ „ Медісин Гет	2,082	„
„ „ „ Саскатун	1,927	„
„ „ „ Реджайни	1,780	„
„ „ „ Брендону	1,555	„
„ „ „ Віннїпегу	1,422	„
„ „ „ Порт Артур і Форт Віллїям	992	„
„ „ „ Норт Бей	360	„
„ „ „ Торонто	333	„
„ „ „ Оттави	112	„

Товариство „Самопомочи" односельчан с. Лисовець пов. Заліщики.

ВАРТОСТИ РІЖНИХ ГРОШИЙ В КАНАДІЙСЬКІЙ МОНЕТЇ.

Край	Якість Грошей	Назва Монети:	Варта на канад. Гроші
Аргентина	золоті або срібні	Пезо	$0.96.5
Австрія	золоті	Корона	.20.3
Бельгія	золоті або срібні	Франк	.19.3
Болівія	срібні	Болівяно	.45.9
Бразилія	золоті	Мільрейс	.54.6
Чілї	золоті	Пезо	.36.5
Хіни	срібні	Таель	.64.8
Колюмбія	срібні	Пезо	.43.9
Куба	золоті або срібні	Пезо	.92.6
Данія	золоті	Корона	.26.8
Еквадор	срібні	Сукер	.41.8
Египет	золоті	Фунт анг.	4.94.3
Франція	золоті або срібні	Франк	.19.3
Німеччина	золоті	Марок	.23.8
Греція	золоті або срібні	Драхма	.19.3
Індія	срібні	Рупі	.32.4
Італія	золоті або срібні	Ліра	.19.3
Японія	золоті або срібні	Ен	.49.8
Ліберія	золоті	Доляр	1.00
Мексико	срібні	Доляр	.47.7
Голяндія	золоті або срібні	Ґульден	.40.2
Норвегія	золоті	Корона	.26.8
Персія	золоті	Кян	.08.3
Перу	срібні	Сом	.43.9
Португалія	золоті	Мільрейн	1.08.
Росія	срібні	Рубель	.51.5
Ішпанія	золоті або срібні	Пезета	.19.2
Швеція	золоті	Корона	.26.3
Швайцарія	золоті або срібні	Франк	.19.8
Туреччина	золоті	Пястер	.04.8
Венезуеля	золоті або срібні	Болівар	.19.43

ЯКІ Є ГРОШІ НА СВІТІ.

АВСТРО-УГОРЩИНА:

В Австрії уживають корон.
1 корона має 100 сотиків.

АНГЛІЯ:

Фунт штерлінгів або суверін.
Фунт має 20 шілінгів.
Шілінг має 12 пенсів.

БОЛГАРІЯ:

Лев.
Лев має 100 сотинок.

БРАЗИЛЇЯ:
Мільреіс.
Оден Мільреіс має 1000 пенсів.

ГОЛЯНДІЯ:
Ґульден.
Ґульден має 100 центів.

ГРЕЦІЯ:
Драхма.
Драхма має 100 лепт.

ДАНІЯ:
Корона.
Корона має 100 ере.

ЕГИПЕТ:
Секін.
Секін має 100 пястрів.

ІНДИЯ СХІДНА:
Рупія.
Рупія має 16 аннів.

ІТАЛІЯ:
Ліра.
Ліра має 100 чентезімі.

ІСПАНІЯ:
Пезета.
Пезета має 100 сентімос.

НІМЕЧЧИНА:
Марка.
Марка має 100 феників.

ПЕРСІЯ:
Томан.
Томан має 2 панабати.
Оден панабат має 10 шагаїв.

ПОРТУҐАЛІЯ:
Мільреіс.
Мільреіс має 1000реісів.

РОСІЯ:
Рубель.
Рубель має 100 копійок.

РУМУНІЯ:
Лев.
Лев має 100 бань.

СЕРБІЯ:
Дінар.
Дінар має 100 пар.

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ:
Доляр.
Доляр має 100 центів.

ТУРЕЧЧИНА:
Пястер.
Пястер має 40 пар.

ФРАНЦІЯ:
Франк.
Франк має 100 сантимів.

ХІНИ (КИТАЙ):
Гайкваньський таель.
Таель має 100 кашів.

ШВЕЦІЯ І НОРВЕҐІЯ:
Корона.
Корона має 100 ере.

ЯПОНІЯ:
Ен (золотий).
Ен має 100 сен.
Сен має 100 ніж.

ПРОЦЕНТ ВІД ДОЛЯРА.

Колиб хто дав одного доляра до банку, то за сто літ виростав така сума:

На 1 процент	2.75	„ 12 „	84,675.00
„ 3 „	19.25	„ 15 „	1,174,405.00
„ 6 „	340.00	„ 18 „	15,145,207.00
„ 10 „	13,809.00	„ 24 „	2,351,799,404.00

Така велика сума виростав протягом сто літ, колиб брати лише процент, додаючи сей процент

що пів року до капіталу і новий процент числячи від капіталу трошка більшого.

Такої рівнож суми можна би дійти, колиб хтось потрафив протягом 100 літ одним доляром заробляти пр. 24 процент.

Колиб же дати 1 доляра до банку на 15 літ, то відповідно до висоти проценту булоби:

На 3 процент.

„ 4	„	1.80
„ 5	„	2.09
„ 6	„	2.42
„ 7	„	2.80
„ 8	„	3,24
„ 9	„	3.74
„ 10	„	4.32

Одного доляра з тимсамим процентом на 10 літ малибисьмо такі цифри: 1. 34, 1.48, 1.63, 1.80, 1.98, 2.19, 2.41, 2. 65.

На 5 літ малибисьмо: 1.16, 1.21, 1.28, 1.34, 1.41, 1.48, 1.55, 1.62.

Отже бачимо, що між 5, 10 і 15 літами ріжниця дуже велика.

МІРИ І ВАГИ В КАНАДІ.

МІРА ДОВЖИНИ.

1 цаль = 12 лінїй, або 72 пойнти.
12 цалїв = 1 фут.
3 фути = 1 ярд.
5½ ярда = 1 род, пол або перч.
66 фітів (22 ярди) = 1 чейн.
1760 ярдів (5280 стіп) = 1 миля.
3 мили = 1 лїґа.
7·92 цаля = 1 линк.
100 линкс = 1 чейн.

КВАДРАТОВА МІРА.

144 квадратові цалї = 1 стопа.
9 квадр. стіп = 1 квадр. ярд.
30¼ кв. ярда = 1 кв. род.
16 кв. полс = 1 кв. чейн.
40 кв. полс = 1 кв. руд.
4840 кв. ярдів, = 1 кв. акер.
43,560 кв. фітів = 1 кв. акер.
640 кв. акрів = 1 кв. миля.
3, 097, 600 кв. стіп = 1 кв. миля.

АКЕР.

Акер мач 43,560 квадратових фітів. — Квадрат, якого кождий бік має 208¾ фітів, має оден акер. — Зрештою кождий кусень якого довжина помножена через ширину дасть число 43,560 фітів є оден акер.

ҐЕОҐРАФІЧНІ І МОРСЬКІ МІРИ.

6086.44 фітів = 1 морска миля.
60 морських миль = 1 степень.
360 степенів = обвід землї на рівнику.
1 лїґа = 3 морські милї.

МІРИ СИПКИХ РІЧИЙ.

2 пайнти = 1 кварта.
4 кварти = 1 ґальон.
2 ґальони = 1 пек.
4 пеки = 1 бушель.

МЕТРИЧНІ МІРИ І ВАГИ.

Крім королївських підставних ваг і мір, дозволено актом з року 1877., уживати французької або метричної системи.

Метричного систему зачинають поволи уживати і на американськім континентї. Його вироблено в Франції. 40 мілїонову часть обводу землї взято за одиницю міри і названо метром. Куб десятої части метра зве ся лїтер, а вага чистої води одного лїтра зве ся кільоґрам. Сей систем вигідний тим, що тут все дїлить ся на десятки.

Докладні копії метра, кільо-

ґрама і лїтра переховують ся в Департментї Мір Торговельної Ради.

МЕТРИЧНА МІРА ДОВЖИНИ.

10 мілїметрів = 1 центиметер.
10 центиметрів = 1 дециметер.
10 дециметрів = 1 метер.
10 метрів = 1 декаметер.
10 метрів = 1 декатер.
1000 метрів = 1 кільометер.
10,000 метрів = 1 міряметер.

МІРА СКІЛЬКОСТИ.

10 мілїлїтрів = 1 центилїтер.
10 мілїґрамів = 1 центиґрам.
10 децилїтрів = 1 лїтер.
1 лїтер є кубічний децилїтер.
10 лїтрів = 1 декалїтер.
100 лїтрів = 1 гектолїтер.
1000 лїтрів = кільолїтер.
10,000 лїтрів = 1 міряліїтер.

МІРА ВАГИ.

10 мілїґрамів = 1 центиґрім.
10 центиґрамів = 1 дециґрам.
10 дециґрімів = 1 ґрам.
10 ґрамів = 1 декаґрам.
10 дециґрамів = 1 ґрам.
10 кільоґрамів = 1 міряґрам.

ПОРІВНАВЧА ТАБЛИЧКА.

1 ярд = 11-ять 12-тих метра.
11 метрів = 12 ярдів.
1 метер = 1.1 ярда, або 3.3 ф.
1 фут = 3 дециметри (3.048).
1 миля = 1.6, або 1¾ кільометра. (1.60931).
1 кільометер = 5 осьмих анґ. м.
1 акер = 4000 кв. метрів.
1 кільометер = 2.2 футів.

ДОМАШНА МІРА.

120 кроплїв води = 1 мала лож.
60 кроплїв товщу = 1 мала лож.
2 малі до гербати ложки = 1 десертова ложка.
3 малі лож. = 1 столова ложка.
16 стол. лож. = 1 горнятко.
1 горнятко = ½ кварти.
1 горнятко води = ½ фунта.
2 великі ложки масла 1 унція.
2 горнятка цукру = 1 фунт.
2 горнятки рижу = 1 фунт.
9 курячих яєць = 1 фунт.

БРИТИЙСЬКІ МІРИ І ВАГИ.

„Акт Міри і Ваги з року 1878 зніс всї попередні права в тій справі і ввів нові міри, які можна правно уживати у Злученім Королївстві. За підставу приняли ярд і взірцевий фунт, що перетримують під наглядом Департменту „Мір Торговельної Ради".

Парляментарні акти з 1889. і 1904. р. обговорюють справу справдженя мір і ваг, а „Торговельна Рада" впроваджує надзір і стемпльованє мір і ваг.

Ґальон, підставна міра плинів і річий сипких є, після акту з року 1878., обємом вісьми фунтів дестильованої води, важеної в присутности воздуха мосяжними тягарцями, при 62 степенях теплоти води і воздуха після фаренгайта і 30 цалевім барометричнім тисненю.

МІРИ ТЯГАРУ.

7,000 ґрейнів = 1 фунт
16 драмів = 1 унція
16 унцій = 1 фунт.
14 фунтів = 1 стон.
8 стонів = 1 гандертвейт.
20 гандертвейтсів = 1 тона.

МІРИ ОБЄМУ.

4 джулсів = 1 пайнт (пів кварта).
2 пайнти = 1 кварта.
4 кварти = 1 гальон.
2 ґальони = 1 пек,

4 пеків = 1 бушель.
36 бушлїв = 1 чалдрен.

ДО АПТИКАРСЬКОГО УЖИТКУ ПРИНЯТО:

А. МІРИ ВАГИ.

20 ґрейнів = скрупелл.
3 скруплї = драхма.
8 драхмів = аптикарська унція.

Б. МІРИ ОБЄМУ.

60 мінїм = 1 драхмі до плинів.
8 драхм до плинів = 1 унція до плинів. В аптикарських мірах ваги ґрейн рівнає ся імперіяльному ґрейнови; аптикарська унція має 480 ґрейнів, як й унція Трой.

Аптикарська драхма ріжнить ся від імперіяльного дрема. Унція дестильованої води при 62 Фаренгайта рівнає ся що до ваги імперіяльній унції. (437.5 ґрейна), а драхма до плинів (54.6875 ґрейнів) є рівна що до ваги імперіяльній дремі.

Заслугує на увагу се, що аптикарські ваги і міри не підлягли нїякій змінї в актї з 1878. р.

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ.

Британські королївські міри довжини і ваги є приняті Злученими Державами. Винимають ся лише міри містоти, які суть ті самі, що старі анґлїйські.

МІРИ КУТА.

Одиницею міри кута є кути з рівнобічного трикутника, поділеного на 60 рівних частий, які називаємо степенями. А що є шість кутів в колї, проте має воно 360 степенів, які ділять ся так:

60 секунд = 1 мінута.
60 мінут = 1 степень.
360 степенів = 1 коло.

МІРИ ТЕМПЕРАТУРИ.

Зміну температури міримо термометром. Розріжняємо три роди термометрів:

Фаренгайта, Цельзія і Реоміра.

В термометрі Фаренгайта віддалене від точки мерзненя води до точки кипіня поділене на 180 степенів. Точка мерзненя є зазначена 32 ст. точка кипіня 212 ст.

В температурі Цельзїя точка мерзненя води назначена 0 ст. а кипіня 100 ст.

Термометер Реоміра подає на точку мерзненя води 0 ст. а на кипіня 80 ст.

Щоби степенї Цельзїя перемінити на Фаренгайта, множимо їх через девять пятих і додаємо 32 ст.

Щоби перемінити степенї Реоміра на Фаренгайта, множимо їх через девять четвертих і додаємо 32 ст.

Приміром:
20 ст. Цельзея = 20 × девять пятих + 32 = 68 ст. Фаренгайта.
20 ст. Цельзія = 20 × девять четвертих + 32 = 77 ст. Фаренгайта.

Щоби перемінити степенї Фаренгайта на Цельзія, віднимаємо від перших 32 ст., а ріжницю множимо через пять девятих.

Степенї Фаренгайта заміняємо на Цельзія в той спосіб, що віднимаємо 32 ст. і ріжницю множимо через пять девятих.

На примір:
68 ст. Фаренгайта = 68 — 32 × пять девятих = 20 ст. Цельзія.
77 ст. Фаренгайта = 77 — 32 × чотири девятих = 20 ст. Реоміра.

Щоби перемінити степенї Це-

льзія на Реоміра, множимо їх через четири пятих.
Щоби ж змінити степені Реоміра на Цельзія, множимо їх через пять четвертих.
На примір:
20 ст. Цельзія = 20 × чотири пятих = 16 ст. Реоміра.
20 ст. Реоміра = 20 × пять четвертих = 25 ст. Цельзія.

МІРИ ЕЛЄКТРИЧНОСТИ.

Як підстава під одиниці в міреню елєктричности служить центиметер, ґрам і секунда.
Огм се є одиниця до міреня опору, який стрічає елєктрична струя переходячи через дане тїло. Під огмом розуміє ся сей опір, який ставить елєктричній струї рівний стовп ртути, довгий на 106.3 цм. о вазї 14.4521 ґрама при температурі 0 ст. Цельзія.
Ампер се одиниця міри елєктричної струї. Під ампером розуміємо таку елєктричну струю, що переходячи через водяний розчин азотану срібла, виділить в одній секундї 0.001118 ґрама срібла.
Волт се є одиниця елєктричного тисненя, що на провіднику, який ставить опір одного ома, викличе елєктричну струю в силї одного ампера.

МІРИ КОЛА.

Промір × (рази) 3.14159 = обводови кола.
Промір до квадрату × 3.14159 = поверхни кола.
Промір до квадрату × 3.14159 = поверхни кулї.
Промір до 3 степеня × 0.5236 = обемови кулї.
Проміром звемо довжину лїнії, яку потягнемо від одного боку колеса через середину до другого боку.

ҐЕОҐРАФІЧНІ МІРИ.

Бігуни північний і полудневий є се дві точки на противних кінцях проміру землї, наоколо якого вона обертає ся.
Рівник є се велике коло рівно віддалене від північного і полудневого бігуна. Для ґеоґрафічних цїлий поділили поверхню землї колесами, які називаємо полуденниками і рівнобіжниками. Кола ширини біжать рівнобіжно до рівника, а кола довжини прямовісно і переходять через північний і полудневий бігун. Сї кола є поділені на степені, мінути і секунди. Степені ширини числимо від рівника до північного і полудневого бігуна. Степені довжини числимо від полуденника, що переходить через Ґрінвіч. Если земля булаби кулею, мінута ширини була би тої самої вартости; але що земля є сфероїдом, вартість мінути зростає з 6.046 стіп на рівнику до 6.108 стіп при бігунах. Пересічна довжина ґеоґрафічної милї виносить 6,076.8 стіп. Морська або адміральська миля виносить 6,080 стіп. Дїлить ся вона на десять каблїв. Вартість одної мінути ґеоґрафічної довжини виносить 6,081.2 стіп на рівнику і зменшає ся постепенно до озера на північнім і полудневім бігунї. Промір землї межи бігунами виносить 7,926 анґлїйських миль. Пересічний промір на рівнику виносить 7.926 анґлїйських миль. Довжина рівника виносить 24,902 анґлїйських миль.
Вузол є мірою скорости; вираженє „15 вузлів" означає, що

даний корабель є в силї переплисти 15 географічних миль на годину.

МІРИ ЧАСУ.

За підставу міреня часу принято той час, що земля потребує, аби обернути ся раз наокола своеї оси;

що місяць потребує, аби окружити землю;

що земля потребує, аби окружити раз сонце.

З них перше дає день, який числить ся від півночи. Дїлить ся так:

60 секунд — 1 мінута,
60 мінут — 1 година,
24 годин — 1 день.

Астрономічний день зачинає ся о 12 годинї в полудне, числить 24 годин і треває до другого дня полудня.

Жиди і Магометани числять день не від півночи але від заходу сонця. О сїм треба памятцати особливо, як порівнуємо дати ріжних календарів.

Години приміром між заходом сонця до півночи після звичайного календаря належить ще до того самого дня, коли Жиди і Магометани вчислюють їх вже до другого дня.

Тиждень є періодом семи днїв.

Місяць після звичайного календаря є в приближеню дванайцятою частию роки. Ріжниця в поодиноких місяцях представляє ся:

Сїчень, март, май, липень, серпень, жовтень і грудень мають по 31 днїв, цьвітень, червень, вересень і падолист мають по 30 днїв.

Лютий має 28 днїв у звичайнім роцї; 29 днїв в роцї переступнім.

Жиди і Магометани уживають місячного року, що є часом одноразового окруженя місяця наокола землї.

Рік є то протяг часу, якого потребує земля, щоби раз окружити сонце, що треває 365.2422 дня. Звичайно уживаний рік складає ся з 365 днїв, з того кождий четвертий, (т. зв. переступний рік) має 366 днїв. Переступний рік пізнає ся по тім, що є подїльньий через 4. Кождий же сотний рік не є роком переступним, сли не є подїльний через 400. Магометанський рік все складає ся з дванайцяти місяцїв і має 354 або 356 днїв.

ЧАС.

Коли в Ґрінвіч 12 година в полудне, то в Галїфаксї (Нова Скошія) а в Ст. Джна (Ню-Бронсвік) 8. рано (після місцевого зелїзничого часу); 7. рано в Монтреал (Квебек), в Отаві і Торонто (Онтеріо); 6. рано в Вінніпеґу Манїтоба); 5. рано в Реджайнї (Саскачеван) і в Едмоетонї (Альберта); а 4. в Венкувер і Вікторії (Брітіш Колюмбія).

ВАҐІТНІСТЬ ДОМАШНИХ ЗВІРЯТ.

Кляч носить 48½ тижня, або 340 днїв, а найменше 330 днїв, найдовше 419 днїв.

Корова ходить тїльна 40½ тижня або 285 днїв, найменше 240, а найдовше 158 днїв.

Вівця і коза носить майже 22 неділї, або 154 днїв, найменше

146, а найдовше 158 днів.

Свиня носить понад 17 неділь або 120 днів, найменше 109, а найдовше 133 днів.

Сука носить 9 неділь, або 63 днів.

Кітка 8 неділь або 63 днів.

Курка виседжує в 21 днях до 18 молодих.

Індичка в 28 днях до 17 мол.

Гуска в 30 днях до 13 мол.

Качка в 30 днях до 16 мол.

Голубка в 18 днях.

ПУЛЬС І ВІДДИХ.

Пульс і віддих в здорових звірят буває пересічно на мінуту:

	Пульс:	Віддих:
Кінь	34 (28—40)	12 (8—16)
Худоба	50 (40—60)	20 (10—30)
Вівці і кози	75 (70—80)	16 (12—20)
Свині	70 (60—80)	13 (8—18)
Пес	95 (70—120)	20 (10—30)
Кіт	120 (110—130)	25 (20—30)
Птиці	140 (120—160)	45 (40—50)

ДРІБНІ ПОРАДИ.

ВУШИ І ПАРХИ.

Буває часом, що худобі випадає шерсть, а звірята чіхають ся і шкробають ся. Причиною сего бувають або вуши, або пархи.

Про пархи можна сказати, що се щось подібне як і вуши. Є се малесенькі сотворіня, але більші від мікробів, що розмножують ся на тїлї між шерстию в великім числї, гризуть шкіру роблять собі в них каналики і тунелї, розмножують ся там і живуть течею, що з тїла добуває ся. Отже се такі маленькі вуши, а тесаме, що короста у людий.

Щоби їх позбути ся, то треба звіря змити якимсь препаратом. Деякі наші люди змивають сильним виваром з тютюну. Але можна для сього купити також препарату (лїкарства) в кождій аптиці. Таке змиване добре повторити і два рази, щоби вся нечисть вигинула.

ЯК ВІДОГНАТИ ЩУРІВ.

Богато є на се способів і кождий чоловік знає їх кілька, коли мав до дїла з щурами. Та ось оден ще з тих способів:

В дїри, якими щурі вилїзають понасипати „лаю" (паляча сода), а щурі на довший час повтїкають. Думають, що сода чіпляєть ся ніг і пече, забираючи вогкість, справляє біль, отже щурі, а також миші забирають ся.

ОБЧИСЛЕНЄ ҐОНТІВ.

Принято, що звичайна ґонта яку принято за міру, покриває поверхнї 16 квадратових цалїв То значить, що вона є 4 цалї широка, а 4 цалї її випускає ся

на світло Власне така ґонта є признана за міру.

Длятого потрібно 9 таких ґонтів, щоби покрити оден квадратовий фут (144 цалї); 90 ґонтів потрібно, щоби покрити 10 квадр. фітів, а 900 гонтів на покритє 100 кв. фітів.

Але що звичайно деякі ґонти є попсовані, деякі змарнують ся, отже треба їх трошки більше і тому пересїчно принимають, що на покритє 10 квадратових фітів даху треба 1000 ґонтів (принятих за міру, то є — 4 цалї широких).

А що звичайно в одній вязанцї ґонтів числять 250 ґонтів 4 цалевих, то на тисячу ґонтів треба чотири вязанки.

СКОШУВАНЄ ЗЕЛЕНОГО ЗБІЖА.

Дехто з більше практичних господарів каже, що коли збіже зачинає підіймати ся понад землю, а є в нїм богато бурянів, тодї треба все скосити, збіже і буряни. Збіжу се не пошкодить, оно зачне скорше рости, нїм бубуряни, добре розкорінить ся і буряни заглушить майже зовсїм. Се можна робити, коли збіже навіть трошка більше підросло, а також можна скошувати при самій земли, або трошка висше. В усякім разї се зріст бурянів дуже припинює, а збіжу не пошкодить.

Відомі також випадки, де змерзле жито скошено, коли вже мало сипати ся (колоски мали показувати ся), однакож зовсїм несподївано з коріня почали рости нові стебла і жито було, хоч розумієсь дрібнїйше.

Отже не зашкодить спробувати.

СПРОБУЙТЕ, А ПЕРЕКОНАЄТЕСЬ!

По цїлоденній роботї, по цїлонічнім неспаню при догляді хорих підчас горячкових атаків і в богато инших випадках ви потребуєте лїкарства, яке могло би підкріпити загально ваші житєві сили. Що до таких лїкарств, то нема кращого лїкарства, як

Трінера Анґеліка Ґіркий Тонїк.

Не маючи в собі жадних хемікалїй оно дає вам скору і певну поміч. Його одинокими складниками є „анґелїка" і другі гіркі зїля і корінцї, а також чисте біле Ґішпанське вино. Оно дїлає лагідно на прочищенє, підпомагає травленє і скріпляє силу нервів. Цїна в аптиках $1.50.

До річий, яких нїколи не можна легковажити, належить передовсїм застуджене і кашель. Ви не можете часом предвидїти, які поважні недуги показують ся сими обявами. Тому беріть при сих слабостях

Трінера Лїк на Кашель.

Ви здивуєте ся скорим дїланєм сего лїкарства в випадках застудженя, кашлю, болю горла, задухи і др. — Цїна в аптиках 70 ц.

При колцї від ґазів по надмірі поживи, або по піятиці, при завороті голови, умового ослабленя і т. п. беріть піґулки звані — **Triner's Red Pills.** Цїна в аптиках 30 ц.

Joseph Triner

Manufacturing Chemist

1333-1339 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Предвічні лїси в долинї Клїф Вотер, Атабаска, Канада.

ДР. ІВАН К. ПАЗДРІЙ

ПЕРШИЙ І ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР В КАНАДІ

Має свою канцелярію при

259=267 Селкірк вул. Вінніпег

ПАЦИЄНТІВ ПРИНИМАЄ СЯ:

ВІД 2—5 ПОПОЛУДНИ І 7—9 ВЕЧЕРОМ.

телефон: St. John 1506.

Тому, що до мене з'їзджають ся ся Українці зі всіх усюдів Канади, не зле би було знати тим всім те, що перед приїздом повинні мене повідомити листовно: коли приїзджають і з якою слабостию.

Неоціненої вартости є рівнож медична лябораторія, в котрій виробляєть ся після найновійшої штуки, всякого рода ліки на ріжні слабости. Для п. фармерів котрим далеко до лікаря, або аптики, є се вельми користним, бо можуть у власній мові описати свою слабість, а в заміну дістануть або пораду, або поручить ся їм відповідні ліки. За добрі ліки хай сьвідчать ті всї листи з подякою, котрі в послїдне одержував зі всіх усюдів. Кождий хто пише — повинен залучити 3 ц. марку на відповідь.

Адрес:

DR. I. C. PAZDREY

259-267 Selkirk Ave.

Winnipeg, Manitoba, Canada

Одинока Найлучша Кравецька

Робітня

під ч. 854 Мейн Ст. Вінніпег.

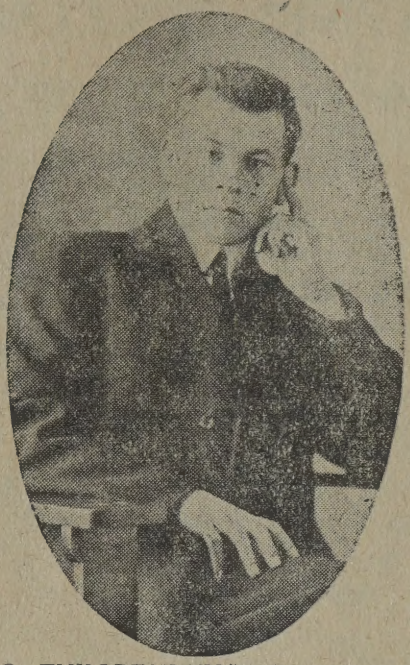

С. ТИХОВЕЦЬКИЙ, Властитель.

Поручаю найгарнїйші і наймоднїйші убраня і оверковти, викінчені після міри, як найсолїднїйше, з добірних тривалих матерій, по приступних цінах.

Приймаємо замовленя з провінцій, коли пришлете вашу міру.

Кождий чоловік може взяти міру в сей спосіб:

Ковт: 1. висота чоловіка,
2. грубість грудий,
3. грубість в станї.
4. довгість рукава середної шви.

Сподні: 1. грубість в станї,
2. грубість низше клубів 7 цалів.
3. довгість середної шви.

Також убраня до направи, чищеня і прасованя.

Наша робота, ціна і обслуга певно вдоволить вас.

У всїляких потребах кравецьких просимо зголошуватись на адресу:

S. TYCHOWECKY

854 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

УКРАЇНСЬКА БУРСА ІМ. П. МОГИЛИ В САСКАТУН, САСК.

ЗАСНОВАНА І ОДОБРЕНА НАРОДНИМ З'ЇЗДОМ ДЛЯ ПРОСЬВІТНОГО І КУЛЬТУРНОГО ПІДНЕСЕНЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА В САСКАЧЕВАНЇ. УДЕРЖУЄ І ВИХОВУЄ СТУДЕНТІВ ... УНЇВЕРСИТЕТУ, КОЛЄҐІЇ, ВИСШИХ І НИЗШИХ ШКІЛ ... В САСКАТУН.

Кождий сьвідомий Українець **повинен** матеріяльно попирати **Українську Бурсу в Саскатун, бо успішна дїяльність бурси** залежати-ме від фондів.

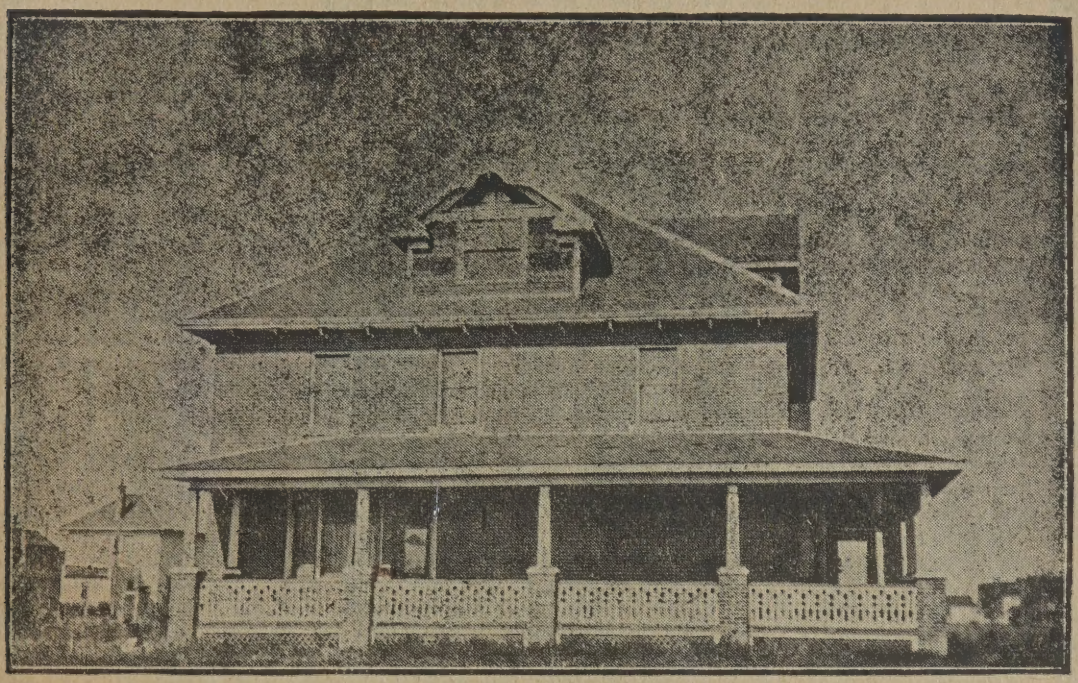

Кождий Українець в Саскачеванї повинен бути членом сеї Бурси.
Вкладка всего **одного доляра.**

Народним обовязком всіх наших учителїв, тростісів, радних, священиків, фармерів, робітників, бизнесменів і взагалї всїх свідомих Українцїв є вже тепер збирати жертви, аґітувати і працювати для добра і для удержаня і розросту Української Бурси в Саскатун. Більші, а також найменші жертви пожадані. Зачинаймо від нинї спільними силами попирати бурсу.
і шлїм жертви на адрес касієра:

M. STECHISHIN, c/o UKRAINIAN STUDENTS' INSTITUTE.
716 LANSDOWNE AVE. SASKATOON, SASK.

Всї жертводавцї будуть оголошені в часописях.
Берім добрий примір від других народів і покажім, що ми також розумний нарід, що бажає викувати собі кращу будучність. Сю охоту мусимо показати лиш дїлом — жертвами.

За совісне, чесне, загально пожиточне веденє і заряд Української Бурси в Саскатун ручить з осібна і громадно низше підписаний Видїл Бурси:

Осип Меґас, голова, Василь Свистун, заст. голови, Михайло Стечишин, касієр, А. Т. Кібзей, секретар, М. Б. Савяк, заст. секретаря.

Контрольна Комісія: Йосиф Богонос, В. К. Гривнак, Т. Стадник, П, Т. Гавриш, Н. Михасїв.

Екзекутивний Комітет: Ілько Пернеровський, Ст. М. Савчук, Йосиф Сїкорський, Андрій Боднарчук.

Перворядна Українська Кравецька Робітня

ЗАСНОВАНА 1910 РОКУ

М. СКРИГА **властитель.**

Є се одна з найстарших українських кравецьких робітень в Вінніпеґу і тут ви можете знайти великий вибір ріжнородних матерій і сукон на убраня (сути) на зиму і літо. Убраня робимо на замовленя після найновійших мод і тому наша робота здобула собі признанє не тілько між своїми, але і чужими. Наша робота всїх вдоволяє.

Коли отже хочете мати гарне убранє, зайдіть на понизшу адресу:

The Ukrainian Tailor

549 Selkirk Ave.

Winnipeg, Manitoba

Жертвуйте на
УКРАЇНСЬКУ БУРСУ ІМЕНИ АДАМА КОЦКА
у Вінніпеґу

Сильний і богатий той народ в якого школа і вихованє молодїжи **стоїть на першім місци.**

З тих причин у Вінніпеґу засновано бурсу ім. Ад. Коцка яка дає спромогу молодим ученикам Українцям йти до висшої школи і черпати в криниці знаня, вчити ся самим, а потім передати те свому народови.

Бурса Адама Коцка отворена вже другий рік. Сего року 1916—1917, є в нїй 27 студентів, а як би прийшла більша поміч то на другий рік буде більше число студентів в бурсї.

Се залежить від Вас канадийські Українці. Як подбаєте, так будете мати, така буде Ваша молодїж, така буде Ваша будучність.

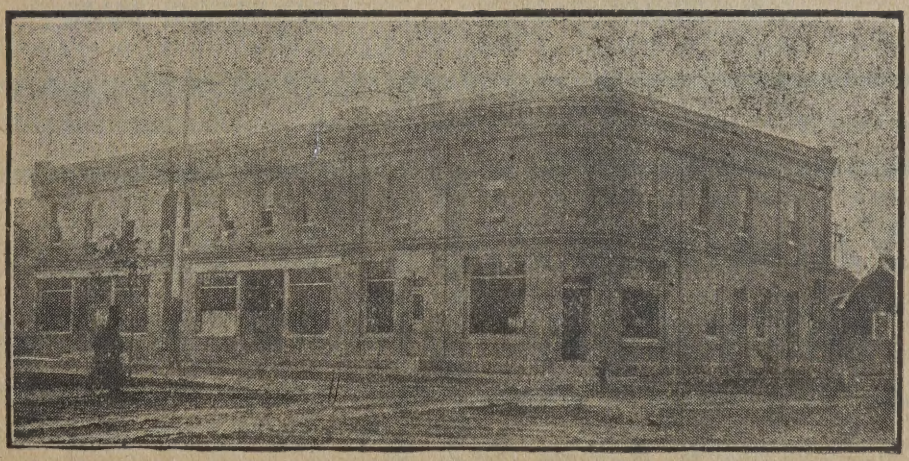

Будинок, в котрім містить ся бурса.

Хай бурса і молодїж лежить Вам на серци.

При всякій нагодї, все і всюди пригадуйте другим бурсу А. Коцка у Вінніпеґу, зложіть жертви і пришліть до бурси. Без жертв від свого народа нїяка своя бурса не вдержить ся.

Незабувайте за бурсу! Бурса дорога для нас всїх — як очи в голові.

Жертви шліть на адресу:

Ukrainian Bursa Kotsko

О. Задурович, секретар.

582½ Burrows Ave. Winnipeg, Man.

УРЇАНСЬКА НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

У ВІННІПЕҐУ.

Кождий Українець, що живе у Віннїпеґу повинен всегда купувати споживчі товари у Укр. Народній Торговли, яка льокує ся в Українськім Народнім Домі, при вулици Боровс і МкҐреґор.

Українська Народна Торговля , спілка чисто народна, основана Українцями на те аби наш нарід брав ся до торговлї й задержував тяжко запрацьований гріш в своїх руках.

В Українській Народній Торговли дістанете всегда свіжі товари і по так знижених цінах як лише можна в часї теперішної дорожнечі. Як маєте що купити, то вперед зайдїть, або **напишіть до:**

UKRAINSKA NARODNA TORHOWLA
590 BURROWS AVE. - WINNIPEG, MAN.

Українцї в Брендонї

Памятайте на склеп п. Жилича в містї Брендонї. В него все можна купити.

Все свіжий товар і цїни дуже приступні.

Перше треба зайти до склепу свого чоловіка.

О. ЖИЛИЧ,

БРЕНДОН, МАНІТОБА.

Фармері з Вайти, Ман.

Не минайте Української Народної Торговлї в Вайтї, бо хто свій склеп минає той шкодить розвоєви свого народу, той помагає ладити бук на себе.

Управителем торговлї на Вайтї є п. М. Боднарук.

За всїм, хотяй би за оден цент заходїть до свого.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ТОРГОВЛЯ.

ВАЙТА, МАНІТОБА.

Український Народний Дім у Віннїпеґу

Сего року (1916) Українці, які живуть в місті Віннїпеґу купили великий будинок на Український Народний Дім, при вулици Боровс і МкҐреґор за суму близько двайцять тисяч долярів на кількарічну сплату.

На що вони його купили? На що Українського Народного Дому? — запитаєте.

На те аби нам Українцям в Канадї було де приміститись з нашими просьвітними, культурними й економічними товариствами й орґанізаціями. На те аби ми не тягались по чужих хатах як які зайди, та нїколи не мали свого притуловиска, свого осередка, де би все ґуртовалось, та звідки мав би випливати всякий добрий почин. На те аби другі народи далеко менше числом від нас, не показували на нас пальцем з насьмішкою, що нас коло триста тисяч в Канадї, а не маємо своєї надорної хати в такім осередку — серцю Канади — як Віннїпеґ.

Хтож зачав ту роботу з Українським Народним Домом у Віннїпеґу?

Зачали Українцї удїловцї (шеровцї) Народного Дому розбираючи десять долярові удїли. Дальше попирають Народний Дім Просвітні Товариства, попирає укр. народ добровільними жертвами з цїлої Канади, бо Український Народний Дім не є виключно для Українців з самого Віннїпеґу, але для Українців з цїлої Канади. Осередки, великі міста все мають свою вагу для цїлого краю, для цїлого народу.

Так до тепер.

Та аби на дальше Український Народний Дім у Віннїпеґу приніс як найбільшу користь для укр. народа в Канадї, треба щоб нарід вперед поставив справи грошеві на сильні ноги. Найсамперед треба виплатити будинок — і то як найскорше — бо пощо платити що року сотки долярів та проценти. На що? Чи не лїпше той процент обернути на бурси, на рідну школу, на просьвіту або на завдаток на порядну площу під будучий український театер в місті Віннїпеґу? Так лїпше — але пару одиниць того не зроблять. Треба помочи всїх, бо Народний Дім є для всїх. Нар. Дім є гордість народа.

З тих причин Ви читачу і Ваш знакомий і сусїд і приятель, і товариш маєте стати удїловцями Нар. Дому у Віннїпеґу, і при кождій нагоді пригадати Українцям Нар. Дому, аби зложили добровільні жертви.

Адреса Народного Дому така:

UKRAINSKYJ NARODNYJ DIM

590 BURROWS AVE. - - - WINNIPEG, MAN.

Українці Околиці Ростерн, Саск.!

Купуйте і попирайте

ОДИНОКОГО УКРАЇНСЬКОГО ШТОРНИКА
В РОСТЕРН, САСК.

Івана Квасницю

В шторі п. Квасниці дістанете чого зажадаєте з товарів корінних, матерії, убраня жіночі, дїточі і мужеські, черевики, кожухи, кожушки, рукавиці і т. п.

Мій штор платить найвисшу цїну за сир, масло, яйця, бараболї і другі фармерські продукти.

Продаю також хатні меблї, кухні, машини до шитя і кухарські знаряди по дуже дешевих цїнах.

Кождий купуючий на суму два доляри, дістає льос на вигравку шафи до кухні, вартости 45 долярів.

П. І. Квасниця є аґентом Руської Збіжевої Компанії на околицю Ростерн.

Посилайте збіже через него і попирайте свою Збіжеву Спілку.
Не забувайте своїх шторників і купуйте лише в шторі **Івана Квасниці.**

Ручу за чесну і вдоволяючу услугу.

Іван Квасниця

Rosthern **Saskatchewan**

Перша Українська Торговля

В

Krydor Saskatchewan

Сим пригадуємо нашому загалови, що в Українській Торговли в Кридор дістанете всего, що вам потрібне і по цінах уміркованих. Товари завсігди добрі і свіжі — бо дістаю їх майже з приходом кождого поїзду. Отже чого лише потребуєте — зайдіть до мене, а я задоволю ваші потреби.

За всякі фармерські продукти плачу можливо найвисші ціни.

Не забувайте, що обовяком кождого є — підпирати своїх.

АНДРЕЙ ВОРОБЕЦЬ — властитель.

Andrew Worobetz, General Merchant

Krydor, Saskatchewan

Найбільша Українська Книгарня
Західної Канади в Едмонтоні

Маємо склад ріжного рода

УКРАЇНСЬКИХ КНИЖОК.

Як історії, повісти, новелї, оповіданя, казки, байки, сміхованки, пісні, поезії, колядники, біблії, молитвенники в красних оправах, тлумачі, календарі і т. и.

ВЕЛИКИЙ СКЛАД КНИЖОК ПРО ТЕПЕРІШНУ ВІЙНУ.

Листи з желянями на всякі часи і до всяких осіб, окрашені цвітами і визолочувані. Стереоскопи ріжного сорта з картинками всїх сторін цїлого світа. Вівтарики або шопки складані і т. и.

ВЕЛИКИЙ СКЛАД ГРАМОФОНІВ І РУСЬКИХ РЕКОРДІВ.

Ми продаємо по найтаншій цїні.

Замовленя залагоджуємо скоро. Пишіть по катальог.

UKRAINSKA KNYHARNIA

350 KINISTINO AVE., Phone 4255 **EDMONTON, ALTA.**

Хто потребує до Книгарнї в неділю, нехай зайде до 1915 Кіністіно Аве.

Позір - Родимцї!

Не забувайте, що найстарша і найбільша

Українська Бучерня і Гросерня

Знаходить ся в **Едмонтонї на 96-тій** улици під числом,

10345 Кіністіно, або старий нумер 617 Кіністіно.

Телєфон 4014.

Поручаємо шановній публицї, свій знаменитий, і свіжійший як деинде товар, як: всякого рода свіже і вуджене мясо, найлїпшого, старокраєвого і тутейшого виробу ковбаси всякого рода, консерви, муку, цукор, риж, фасолю і всїлякі инші товари входячі в обсяг віктуалів і масарства. Всякі фармерські продукта купуєсь за готівку, а також в заміну.

На замовленє і за поданєм докладної адреси висилаєть ся товар на кольонії всюда, де тілько достава є можливою. Просить ся всїх посилати гроші враз з замовленями. За послїплатою не посилаєсь товару.

Замовленя просимо посилати на адресу:

GEORGE LAZARUK

10345 - 96th STR., - - - EDMONTON, ALTA.

ЗАГАЛЬНА КНИГАРНЯ
в Монтреал

Має на складі: Книжки: історичні, наукові, повісти, оповіданя, театральні, співанники, релїгійні, біблії, молитвенники і всякі инші, в мовах: українській, російській, польській і румунькій. Як також: гармонії, годинники стінні, будильники, кишенкові малі і много инших золочених річий. Бритви, паси, мармурі, ножиці і инше. Почтові картки, листи з желанями прикрашені цьвітами і золочені.

Катальоґ висилаєм безплатно, пишіть на адрес:

UNIVERSAL BOOK STORE
396 Frontenac St.,
MONTREAL, CANADA.

Купую дрова

ВІДОЗВА ДО ФАРМЕРІВ І ШТОРНИКІВ.

Отсим подаєсь до відома, що хто має ДРОВА на продаж, нехай сейчас ласкаво напише на слїдуючу адресу:

P. Hawrysyshyn
67 Barber St.
Winnipeg, Manitoba

Купую дрова

Купую дрова з провінції, а продаю в Віннїпеґу.

Всім Українцям в Канаді

Одинока Українська Книгарня в Монтреал знаходить ся на

241 CRAIG ST. WEST, MONTREAL, QUE., CANADA.

Має на складі всякі книжки найріжнороднїйшого змісту: Молитвенники, які тілько вийшли в Европі і в Америці, книжки наукові, белєтристика, гумористичні, байки, стереоскопи, образки до стереоскопів, тлумачі українсько-анґлїйські, ґумові печатки і т. д.

На складї має також росийські книжки виданя Ситина, Коновалова і молитвенники і біблії виданя святого Синоду в Петроградї і Почаївській Лаврі в Почаєві, тлумачі росийсько-анґлїйські і т. д.

На складї є також молитвенники, тлумачі і книжки до читаня польські.

Жадайте катальоґів і пишіть на адресу:

RUTHENIAN BOOK STORE

241 Craig Street West, Montreal, Que. Canada.

Там знаходить ся також одиноке Укр. бюро продажі шифкарт і порад правних п. Гр. Меха.

J. E. Lussier

BARRISTER & SOLICITOR.
NOTARY PUBLIC.

Rosthern, Sask.

Residence phone. 92.
Office phone. 4.

Увага! Українські фармері (Rosthern) околиці! Зайдіть до доброго адвоката, котрий залагоджує всякі справи, а певно не пожалуєте бо в нас все виробляє ся, що лише Вам потрібне: контракти, судові справи і т. инше!

Найлїпший адвокат в Rosthern.

Увага - Родимці!

Свій до свого! Купуйте шери! Позичайте гроші на 5%.

VITA TRADING CO., LTD.

Одинока купецька спілка в Стюартбурнськім окрузї, котру кождий з Українців не повинен позабути. Наш клич:

„СВІЙ ДО СВОГО"

значить: приходіть, або замовляйте від нас всїлякого рода річи, як корінні, блаватні, фармерські продукти і т. д.

Також продаємо **„шери"** по $10.00 оден, котрий принесе Вам користь в формі **„дивіденди".**

Длятого просимо на увазї мати нашу Спілку, котра задоволить Вас по річи будуть продаватись для Вас по можливо найнизшій цїнї.

З **поважанем** і до розпорядженя Вашого,

VITA TRADING CO., LTD.

Vita, Manitoba.

НАЙНОВІШИЙ ГОДИННИК. Ч. 10.

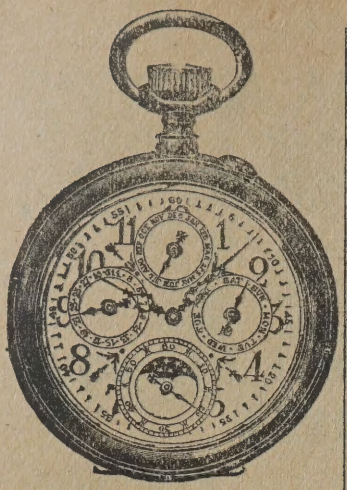

Так самі придивіть ся тому чудовому годинникови і скажіть, чи то не є щось дивного, чого світ не бачив. Сей годинник є наймоцнїйший зі всїх, які можна до сего часу було дістати. Подаєм Вам інформацію що він означає: 1. Показує години, 2. показує нумер дня, 3. показує, як дни в тижни називають ся, 4. показує місяцї, 5. показує відміну місяця, 6. накручує ся що 36 годин, 7. посїдає він 15 каменїв, 8. ґварантуємо вам його на довгі лїта. Він є дуже міцний і має чистий хід. Кождому поручаєм купити собі той чудесний годинник. Ціна у нас низька, бо з пересилкою лише **$7.00**

ГОДИННИК „ГАРФІЛД АМЕРИКА" Ч. 16.

Сей чудовий і новомодний годинник котрий тут самі йому придивіть ся яку він має гарну верхну обробу. Він є обложений перлами так як тут видите. Є він дуже догідного формату, гарно викінчений і має чистий хід. Посїдає він 11 каменїв; золоті коверти. Ґварантований на 20 лїт. Ціна враз з золотими ланцушками лише **$9.25**

Такий самий тілько инша оброба, посїдає лише 7 каменїв, ґварантований на 15 лїт. Ціна лиш **$7.00**

Елджін некритий, дуже догідний формат, посїдає чисто нїклеву машинерію, є гарно оброблений, дуже плоский. Має 11 камінїв, має дуже чистий хід, ґварантований на 25 лїт. Кождому поручаєм сей годинник, купити, а буде задоволений ним на довгі лїта. Ціна сего годинника враз з золотим гарним ланцушком і з почтовою пересилкою є тілько **$9.00**

Ч. 12

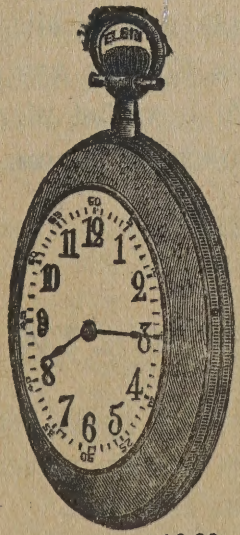

Такий самий як той, тілько критий в добельтових золотих ковертах, посїдаючий швайцарську машинерію і має 21 камінїв, в дуже гарні обробі має чистий хід, ґварантований на 25 лїт. Ціна з золотим ланцушком з пересилкою **$15.00**

НАЙЛЇПШІ БРИТВИ.

Солінґер бритви зробили собі велику славу в світї, бо они дуже добре голять. Кождий з вас мав ті бритви в старім краю, то знає що то є за сталь жать: вже вам не треба богато про них пиі як они довго слусати. За кожду бритву ґварантуємо. Бритви є подані за нумером:

№ 98654 — **$2.00**
№ 98655 — **$2.50**
№ 98656 — **$3.00**
№ 98657 — **$4.00**
№ 98658 — **$5.00**
як також за **$6.00**

Маємо до них добрі паски з найлїпшої російської скіри, котрі є найлїпші за всї паски, бо кожда одна бритва дуже добре голить. Ціна пасків є за нумерами:
№ 4594-**$1.50** № 4595-**2.00** № 4596 **2,75**

Замовленя до Канади висилаємо регістровано і олачуєм самі пересилку.

Посилайте замовленя враз з належитостию на адресу: **UKRAINSKA TORHOWLA. 1926 W. Huron Str. Dep. P. CHICAGO, ILL. U. S. A.**

РУСЬКА НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

(THE NATIONAL CO-OP. CO., LTD.)

на

Вегревіл, Чіпман і Іннісфрі (Альберта)

має найбільші

склади ріжних товарів і продає по можливо найнизшій ціні: гросерні, матерії, убраня, обув, кожухи; кухні, дріт, упряж, фарбу і ліжка, столи, шафи, машинки до шитя, грамофони, образи з рамами і т. д. і т. д. взагалї все, що тілько до житя потрібно.

ПОЧТОВІ ЗАМОВЛЕНЯ.

З весною 1916 р. Народна Торговля почала висилати товари і оплачувати почту в ріжні сторони Канади для тих, що з катальогів замовляють собі потрібні річи. Катальоги висилаєсь кождому даром.

Каса Ощадности

При Народній Торговли приймає ся гроші на 5 процент. А виплачує ся в кождім разї на жадане з процентом за кождий день.

Купуйте шери в Народній Торговли по 20 долярів, бо се одинока руська народна інституція, що має світлу будучність в Канадї.

The Canadian Bank of Commerce

HEAD OFFICE · TORONTO, ONT.

..JOHN AIRD
Головний управитель. . . .

H. V. F. JONES
. Заст. головного управителя.

Капітал 15,000.000
Фонд Резервовий ..... 15,500.000 ..

Вкладки. Вкладайте свої гроші до сего Банку і зискайте від них три процент. Навіть, коли ви не умієте підписати свого імени, то помимо того, ви можете вкладати свої гроші до сего Банку. Не порозумному є тримати гроші в дома, де їх можуть украсти, або можуть згоріти в огни. Коли гріш є вложений в Кенедієн Банк оф Коммерс, тоді є він безпечний і приносить для вас зиск.

Бізнес для фармерів. Ді Кенедієн Банк оф Коммерс поробив всякі способи для руських фармерів в цїли переведеня їх банкового бізнесу.

Полагоджене через почту. Конто можна отворити в кождій філії Кенедієн Банк оф Коммерс і можна перепроваджувати справу через почту.

На всяку справу звертаємо нашу увагу і обслугуємо, як у всяких инших віддїлах банкового бізнесу.

Vegreville Branch

H. H. HAMMER, MANAGER.

Merchant's Bank of Canada

Capital & Surplus - - $12,000,000

Сей банк є один з найстарших і найсильнїйших Банків в Канадї. Перепроваджуйте свої банкові справи в нас і вкладайте свої гроші в нашім Сейвінґ Департмент-ї, де отримаєте найвисший процент. Рівнож, коли затягнути пожичку на фармерські потреби, зайдіть до нас.

MERCHANT'S BANK

M. H. JOHNSTON MGR., VEGREVILLE, ALTA.

Урядові Години: Від 1 до 5 по пол.

Phone 90.

General Hospital Phone 96.

Dr. J. F. Belanger

(БЕЛЯНДЖЕЙ)

B. A., B. M., M. D., M. S., L. M. C. C.

Висший Практикант Лїкарської Школи в Парижу в Франції. Доходячий лїкар Ню Йорських Шпиталїв.

Спеціяльність: Слабости женщин і дїтий. Полово Мочеві Недуги. Загальна Хірургія.

Office: **Hamsoos Block, Main St. VEGREVILLE, ALBERTA.**

Vegreville Lumber Co.

Маємо на складї всякий будівляний матеріял, як:

дошки, байфори, сайдінґ, гонти, рами, вироби точені, також вікна, двері, папір, вапно, цемент і цеглу.

Обчисляємо точно і виробляємо пляни безплатно.

Висилаємо збіже карами до Укр. Збіжевої Компанії

ПЕТРО ЗВАРИЧ,

. . . . ПАВЛО МЕЛЬНИК. . . . .

Box 40.

VEGREVILLE, ALTA.

Фармері

Купуйте зелїзні річи і упряж від нас, тому, що:
Наш запас богатий і вибір великий,
Наші ціни є умірковані.
Наша обслуга , точна і совісна.
Отже, коли купуєте будь що з нашого складу, ви дістаєте те, чого другі не можуть дати.
На услуги.

Gurney & St.. Germain
VEGREVILLE, ALTA.

Alex. Wilson

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК, НОТАР.

Випозичає гроші на фармерські проперти по 8%.

Вдавайтесь на адресу:
ALEXANDER WILSON,
P. O. Box 96.

Dobbins Block No. 3
VEGREVILLE, ALTA.

C. Gordon

має на складі
Матеріял до будови, латки, вапно, цемент і т. п.

Робимо всякого рода двері, вікна, рами і точені вироби після вашого бажаня, а таксамо маємо свою бляхарню.

Уся наша робота гварантована.
Складн в Вегревил, Мондейр, Ренфорли і Ст. Павл.

Головний склад Вегревил.
C. GORDON.
VEGREVILLE, ALTA.

R. M. Reid

M. D. C. M.

Даю поради в вашій рідній мові.

Аптика зі старокраєвими лїкамн.

Принимаю до обох шпиталїв.

Число телєфону 7.

1-st Avenue West
VEGREVILLE, ALTA.

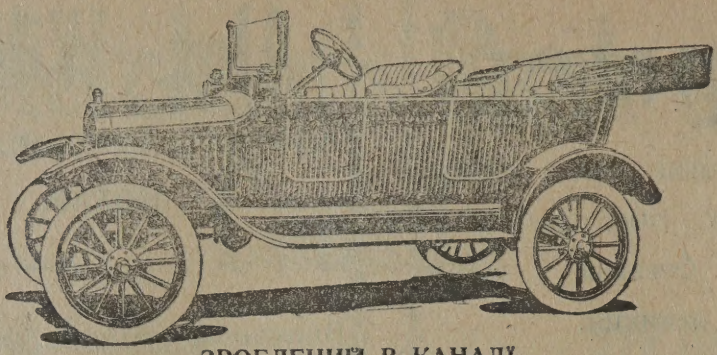

ЗРОБЛЕНИЙ В КАНАДІ

F. O. B. FORD, ONT.

АВТОМОБІЛЬ ФОРДА, МОДЕЛЬ З 1917 Р. $495.

Рівний хід, буда освічена свічками, відповідні засліпки, новий радіятор з більшою охолоднюючою поверхнею — се головні прикмети моделю на 1917 рік.

Попит за сим новим моделем був так великий, що тяжко було достарчити сих повозів, щоби вдоволити всїх покупців.

Коли бажаєте мати автомобіль сього моделю, то пригадаємо вам, щобисьте скоро замовили.

THE BARKLEY GARAGE

Phone 79

2 - ND AVE. EAST. - - - VEGREVILLE ALTA.

КАНЦЕЛЯРІЯ АДВОКАТСЬКО НОТАРІЯЛЬНА.

Arthur C. McLaren

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК, НОТАР.

Пишіть в рідній мові, говорю по Українськи.

Room 4-5 Dobbins Bldg. Main St.

Tel. 102-140.

VEGREVILLE, ALTA.

P. O. Box 2.

І НОТАРІЯЛЬНА. КАНЦЕЛЯРІЯ АДВОКАТСЬКА

F. R. Conroy, L. L. B.

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК НОТАР І Т. Д.

Полагоджуєсь всякі судові справи.

Говоримо по українськи, польськи і російськи.

Вдавайтесь на адресу:

F. R. CONROY, L. L. B.

NORTH BATTLEFORD, SASK.

БАЧНІСТЬ! **УКРАЇНЦІ!**

Памятайте Українці, що в Віннїпегу і в цілій Канаді є лише одна

Українська Робітнича Книгарня

тому обовязком всіх Українців є попирати своїх.

В книгарни є гарні книжки з слідуючим дуже гарним змістом:

Козацька пімста, оповіданє з козацьких часів ..... 30 ц.
Рай і поступ, наукова розвідка М. Драгоманова. ..... 50 ц.
Домашний писар, або як писати листи по англійськи 75 ц.
Провідник Українсько-англійський і анг.-укр. 1.50
За землю і волю, пісні і деклямації. ..... 25 ц.
Історія України—Руси. ..... 40 ц.
Про старі часи на Україні. ..... 40 ц.
Розбійник Кармелюк історичний Роман. 4 томи 1.60
Послідне Ходженє Бога по земли. ..... 35 ц.

Замовленя шліть на адресу:

UKRAINIAN BOOK STORE

796½ Main Street Winnipeg, Manitoba. Canada.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА КНИГАРНЯ

Склад ріжних книжок, стереоскопів, краєвих карток, молитвенників, гарних друкованих листів з цьвітами в українській, польській і російській мові.

На складі суть також: пера, олівці, чорнило і взагалі всї прибори до писаня.

UKRAINSKO-RUSKA KNYHARNIA
207 YORK ST.
Toronto, Ont. . Canada.

M. DRABINIASTY.

Sec.-Treas. R. M. Russia № 490
PRINCE ALBERT, SASK.

Вишукую людям гомстеди, продаю фарми, міські реальности і асекурую ріжного рода, виробляю піддянства, контракти і прочі легальні документа.

ОДИНОКА РУСЬКА КАНЦЕЛЯРІЯ В PRINCE ALBERT.

Руська Книгарня

отсим повідомляє всїх, що має на складі великий вибір всякого рода книжок як історичних, наукових так і повісти, казки, байки, молитвенники, книжки до побожного читаня і т. д. Рівнож має гарні грамофони, рекорди, голки, скрипки і инші музичні інструменти.

Катальог висилаєсь даром.

Адреса:

RUTHENIAN BOOK STORE

631 Simpson Street

FORT WILLIAM, ONT.

Haford, Saskatchewan

Всім українцям з околиці Гефорд, Саскачеван, найліпше є вдаватись зі всякими справами до п. В. ГРИВНАКА В ГЕФОРД, САСК.

Чому?

Тому, що він все полагодить справу чесно, скоро й не зідре Вас як другі тайні пявки. Все вдавайтесь до п.: В. ГРИВНАКА.

Йдіть до своїх!

Гроші на позички

$50.000.00

До розпорядження на оброблені фарми в провінції Альбертї.

Зголошувати ся до:

FARMERS' LOAN CO., LTD.
Rudyk Block, 9707 Jasper Ave.
EDMONTON, ALTA.

Або до:

H. A. FRIEDMAN,
Borrister - Solicitor
Rudyk Block, 9707 Jasper Ave.
EDMONTON, ALTA.

---

834 Main St., Phone St. John 2003

ВСЕНАРОДНА КАНЦЕЛЯРІЯ

до перепроваджуваня справ старокраєвих і тутешних.

J. G. KIMMEL & CO.
Notary Public etc.

Перепроваджуємо всякі справи старокраєві і канадийські найтаньше і найкраще, можливо в як найскоршім часї. Купуємо, продаємо і міняємо доми, лоти і фарми. Продаємо шифкарти на всї корабельні лїнії, асекуруємо від огню і на жите.

Пишіть, або приходіть на адресу:

J. G. KIMMEL & CO.
Notary Public etc.
834 Main Str.
WINNIPEG, MAN.

Хочете фотографувати?

Як так, то знайте, що

КОЖДИЙ МОЖЕ БУТИ ФОТОГРАФІСТОМ.

На днях вийшла з друку перша книжка в руській мові, побільшена і уліпшена, з котрої кождий легко може вивчитись фотографувати і робити фотографії.

Пішліть марками 35 ц а отримаєте книжку на вашу почту.

Адресуйте:

NORTH END PHOTO MANAGER C.

376 Selkirk ave., Winnipeg, Man.

Вміючи фотографувати — ви богато більше будете значити між другими ніж до тепер.

СПИС УКРАЇНСЬКИХ ФАХОВЦІВ. ТОРГОВЕЛЬНИКІВ І ИНШИХ ПІДПРИЄМЦІВ В КАНАДІ

УКРАЇНЦІ ЛІКАРІ І СТУДЕНТИ:

Паздрій І. К., лікар-хірург
259 Selkirk Ave., Winnipeg, Man.

Новак Гр., студ. III. р. медицини.
Альберт. університет.
Edmonton, Alta.

Романюк Мик., студ. медицини.
Medical College, Winnipeg, Man.

УКРАЇНЦІ ПРАВНИКИ.

Арсенич В. Я.
717 McIntyre Block, Winnipeg,Man.

Балешта Вас.
808 McArthur Bld., Winnipeg,Man.

Дик Осип
23 Bank of Toronto Bld., Winnipeg

Лучкович Мих.
711 McIntyre Bld., Winnipeg, Man.

Якиміщак Д.
717 McIntyre Block, Winnipeg.

Стечишин Мих.
Brincle Bldg., Saskatoon, Sask.

УКРАЇНЦІ ВЛАСТИТЕЛІ КНИГАРЕНЬ.

Фербей Д. С.
власт. Укр. Книг. в Едмонтоні
350 Kinistino ave., Edmonton, Alta.

Гаврилів Петро
власт. Укр. Книг. в Саскатуні
Saskatoon, Sask

Мех Григорій
власт. Укр. Книг. в Монтреалі
Montreal, Que.

Укр. Р. Книгарня Просвіти
207 York St., Toronto, Ont.

Шидловський Н.
власт. Укр. Робіт. Книгарні
796½ Main St., Winnipeg, Man.

Орнаровський О.
властитель Руської Книгарні
631 Simson St., Fort William, Ont.

Пасічняк М.
Властитель Музичної Накладні
363 Pritchard ave., Winnipeg, Man.

УКРАЇНЦІ МУНІЦ. СЕКРЕТАРІ І. Т. И. ПІДПРИЄМЦІ.

Мисик Я. М. муніц. Стюарбурн.
Vita, Man.

Драбінястий Т., муніц. Росія
Prince Albert, Sask.

Гривнак В. Г.
Нотар і мировий судія на провінцію Саскачеван. Секретар-касіер Муніціпалу Редбери ч. 435
Асекураційний Аґент
Hafford, Sask.

Мачула Гр.
Нотар і Com. in. B. R.
700 Electric Chambers, Portage ave.
Winnipeg, Man.

Ферлей і Паньків
Продаж і купно реальностий і ґенеральна аґенція
856 Main St. Winnipeg, Man.

Савчук С. В.
Секр. муніц. Слейдінґ Гілс.
Veregin, Sask.

(Глядіть на другу сторону

СПИС УКР. ФАХОВЦІВ, ТОРГОВЕЛЬНИКІВ І ИНШИХ ПІДПРИЄМЦІВ В КАНАДІ

УКРАЇНЦІ МУНІЦ. СЕКРЕТАРІ І Т. И. ПІДПРИЄМЦІ.

Пінянський Вас.
нотар
Box 353. Yorkton, Sask.

Слїпець К. Ф.
секр. муніціпалу Етельберт
Ethelbert, Man.

Сироїшка А.
секр. муніціпалу Фіш Крік
St. Julien, Sask.

Марек Б. І.
Секретар муніціпалу Крейзбург
Kreuzburg, Man.

УКРАЇНЦІ, ПРЕЗИДЕНТИ СПІЛОК І Т. П.

Ферлей Т. Д.
През. Укр. Народного Дому.
През. Укр. Збіжевої Компанії.
През. Народної Торговлї в Віннїпегу
590 Burrows Ave., Winnipeg, Man.

Зварич Петро
Публ. Нотар і през. Нар. Тор.
Vegreville, Alta.

Рудик Павло
През. Фармерської Позичкової Каси в Едмонтонї.
Директор і контрольор Народної Торговлї.
През. Фабрики світляних апаратів в Чікаго, Іл.
Касієр Укр. Зап. Т-ва в Едмонтонї.
114-115 Rudyk Blk. Edmonton, Alta

УКРАЇНЦІ ВЛАСТИТЕЛІ ТОРГОВЕЛЬ І Т. П. ПРЕДПРИЄМСТВ.

Антонишин, Ів. власт. Торговлї
Olha, Man.

Карпець Вол., власт. Торговлї
Ladywood, Man.

Михасїв Д. І. склад ріль. маш.
Vonda, Sask.

Мийник Демко, власт. Торговлї
Kreuzburg, Man.

Кирилюк Віктор, власт. Торговлї
Mikado, Sask.

Грушовий, властитель Торговлї
Sclaitor, Man.

Слїпченко Г. В. Ріл Істейт
224 Ave. I. North Saskatoon, Sask.

Литвин Ст., Торговля рибою.
Winnipegosis, Man.

Онуфрейо, властитель Торговлї
Winnipegosis, Man.

Фарина, властитель Торговлї
Sifton, Man.

Мороз Василь, власт. Торговлї.
Theodore, Sask.

Кульчицький, власт. Торговлї.
Glashyn, Sask.

Мінкен, І. П. власт. Торговлї
Insinger, Sask.

Козаченко Никола, Пул Рум.
Yorkton, Sask.

Возьний, властитель Торговлї
Calder Station, Sask.

Круліївський, власт. Торговлї.
Wroxton, Sask.

Шутяк М., власт. Торговлї
Krydor, Sask.

Лазарук А., власт. Торговлї
Edmonton, Alta.

Щурко Ів., власт. Торговлї
Goodeve, Sask.

Боднарчук Н., Зав. Нар. Тор. в Вайтї
Vita, Man.

СПИС УКР. ФАХОВЦІВ, ТОРГОВЕЛЬНИКІВ І ИНШИХ ПІДПРИЄМЦІВ В КАНАДІ

Фіцич Ник. міш. **Торговля**
Wakaw, Sask.

Ілюк Ник., власт. Торговлї
Arbakka, Man.

Костинюк Вас., власт. Торговлї
Caliento, Man.

Вахна Тео., власт. Торговлї
Stuartburn, Man.

Сидоряк, властитель Торговлї
Gardenton, Man.

Угринюк Петро, власт. Торговлї
Broad Valley, Man.

Пришляк Д. М., міш. Торговля
Winnipeg Beach, Man.

Катиринич М. власт. заїзд. дому.
Radisson, Sask.

Драган Стеф. власт. Торговлї
Komarno, Man.

Бойцун Н., власт. Торговлї
Pleasant Home, Man.

Бойко Ілія, власт. Торговлї
Hampton Stn., Sask.

Квасниця Н., власт. Торговлї
Rosthern, Sask.

Царик Ів., Торговля
Wakaw, Sask.

Середа П. Знаряди господарські
Wakaw, Sask.

Гаврилюк Н. власт. Торговлї
Foley, Man.

Гамонські Ник., власт. Торговлї
Winnipeg Beach, Man.

Гуля Вас., власт. Торговлї
Foley, Man.

Вовчук Д. І., власт. Торговлї
Winnipeg Beach, Man.

Гавриш Вас., Власт. Торговлї
Winnipeg Beach, Man.

Віснюк Вас., власт. Торговлї
Yorkton, Sask.

Дубнєвич М., власт. Торговлї
377 Sherman Ave. Hamilton, Ont.

Чеховий К.
Власт. Робітничої Канцелярії під назвою:
Can. Northern Employment Bureau
102 Leith Str. Fort William, Ont.

Венґер М.
Власт. Торговлї мішаних товарів
538 McPherson Str.
Fort William, Ont.

Дубец С., Укр. Пекар.
513 McLaughlin Str.
Fort William, Ont.

Будник О. Укр. шевська робітня
594 Selkirk Ave. Winnipeg, Man.

Бучковський Й., васт. Торговлї
683 Burrows Ave. Winnipeg, Man.

Слупскі П., власт. Торговлї
236 Battery St. Winnipeg, Man.

Крижановський Антін,
Нотар і Мировий Судія
Krydor, Sask.

Григорчук Н. А., Склад Госп. зн.
Ethelbert, Man.

Одинока Українська Агенція Оголошень
738 Alfred Ave. Winnipeg, Man.

Ілько Ващишин і С-ка,
Торговля корінних товарів
802 Magnus Ave. Winnipeg, Man.

С. Шестопалько і С-ка.
властит. Торговлї
918 Redwood Ave. Winnipeg, Man.

(Глядіть на сторону 330)

ЖИТИ ЧИ НЕ ЖИТИ

Як Ви хорі, то найважнїйша річ є аби Ви могли лїкареви розказати, що Вас властиво болить, де і як довго. Лїкар мусить Вас добре зрозуміти, аби пізнати Вашу хоробу. Та біда в тім, що чужинець лїкар Вас добре не зрозуміє.

На що є у Віннїпегу український лїдар.

ДР. К. І. ПАЗДРІЙ

Нумер при вулици Селкірк ч. 259.

Нумер телєфону Ст. Джан 1506.

ДО ВІДОМА АЛЬБЕРТІЙЦЯМ

УКРАЇНЦІ З ВЕҐРЕВІЛЬ І ОКОЛИЦІ

Запамятайте собі, що в Веґревіл є український нотар п. ПЕТРО ЗВАРИЧ, який переводить всякі справи точно, чесно, солїдарно і скоро.

Пощо лїзти до чужих.

Лїпшої обслуги як від п. Петра Зварича не знайдете.

Вдавайтесь або пишіть:

P. SVARICH

VEGREVILLE, - - - - ALTA

50 ЛІТНИЙ ЮВІЛЕЙ.

Фірма Ф. Ад. Ріхтера і Ко., буде обходити в 1917 році свій 50 літний ювілей. Тоді буде 50 літ від того часу як фірма почала продавати свій добре знаний Пейн-Експелер. Безперечно, що більшій части наших читачів вже відомо отсе славне домашне лїкарство на перестуду, суставовий і звичайний ревматизм якому недорівнає инше. То вже самособою говорить про фірму котра має се лїкарство так довго в продажи тодї як в теперішних модерних часах нові лїкарства появляють ся щоденно і так же зникають протягом кількох лїт.

Купуйте Книжки!

ХТО МАЄ ОСВІТУ, ТОЙ ЗДОБУВАЄ І ГРОШІ.

Купуйте книжки і читайте їх в вільних хвилях. В редакції „Українського Голосу" можна дістати такі книжки:

1) Про Шевченкові Твори. ..... 10 ц.
2- Про Житє Тараса Шевченка. ..... 10 ц.
3) Українська Читальня. ..... 25 ц.
4) Закон Відшкодованя Робітників. ..... 10 ц.
5) Буквар. ..... 25 ц.
6) Перша Читанка. ..... 30 ц.
7) Подорож Ґуліверa до краю Ліліпутів. ..... 20 ц.
8) Подорож Ґуліверa до краю Великанів ..... 20 ц.
9) Видінє Поломника в Єрусалимі. ..... 20 ц.
10) Місяць Свідок — О. Кобилянська ..... 20 ц.
11) Девять братів і десята сестриця Галя — М. Вовчок. . 20 ц.
12) Весна (збірка поезій). ..... 35 ц.
13) Пімста Робітника (оповіданє). ..... 20 ц.
14) Опришок (і другі оповіданя). ..... 20 ц.
15) Хан і його син, або Українка — Бранка. ..... 20 ц.
16) Гумористичний календар з 1914 р. (виданий в Галич. 15 ц.
17) Кльод Ґе; В. Гіґо (французьке оповіданє). ..... 20 ц.
18) Як Львиця виховала царського сина. ..... 20 ц.
19) Історія України; Б. Сендс (в анґлїйській мові-. .. **$1.00**
20) Історія України (в анґлїйскій мові — менша). ..... 50 ц.
21) Про старі часи на Україннї; Проф. М. Грушевський 40 ц.
22) Біля машини (з робітничого житя). ..... 10 ц.
23) Стилїстика, Поетика і Реторика; Др. К. Лучаковський 40 ц.
24) Як шанувати Здоровлє (Ради Лїкарів) ..... 25 ц.
25) Оповіданя Макогона (Збірка) ..... 25 ц.
26) Як жити з людьми? Як заробити гроші (2 книж. в 1) 25 ц.
27) Кайдашева Сїмя; Ів. Нечуй Левицький. (оповіданє) 60 ц.
28) Із звірячого Царства. I. ..... 20 ц.
29) Із звірячого Царства II. ..... 30 ц.
30) Як пан собі біди шукав — Др. Ів. Франко ..... 15 ц.

Пишіть до:

UKRAINSKYJ HOLOS

BOX 3626, WINNIPEG, MANITOBA.

СПИС УКР. ФАХОВЦІВ, ТОРГОВЕЛЬНИКІВ І ІНШИХ ПІДПРИЄМЦІВ В КАНАДІ

Воробець А., міш. Торговля
Krydor, Sask.

Лесюк Стефан,
907 Alfred Ave. Winnipeg, Man.

Українська Народна Торговля
590 Burrows Ave. Winnipeg, Man.

Овочевий склеп Народ. Торговлї
584 Burrows Ave. Winnipeg, Man.

Манолї Манчуленко власт. Торг.
60 Edward St. Winnipeg, Man.

Цїрко — Овочевий склеп
596 Selkirk Ave., Winnipeg, Man.

УКРАЇНСЬКІ КРАВЦІ в Вінніпегу

Юськів С.,
882 Main St. Winnipeg, Man.

Тиховецький С.,
854 Main St. Winnipeg, Man.

Скрига М.,
549 Selkirk Ave. Winnipeg, Man.

Паланиця С., Кравець
609 Simpson St.
Fort William, Ont.

Жилич О., Укр. Торговля
Brandon, Man.

„УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС"

НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА ТИЖНЕВА ЧАСОПИСЬ В КАНАДІ.

Виходить що середи і коштує 2 доляри на рік.

1) Укр. Голос є найбільшою укр. часописею в Канадї.

2) Укр. Голос подає найбільше вістий з цїлого світа.

3) Укр. Голос подає лише добірні вісти і правдиві.

4) До Укр. Голосу дописує дуже богато людий і тому в Укр. Голосї є що читати.

5) Укр. Голос подає всї правдиві вісти зі старого краю.

6) Укр. Голос подає кожду вістку і новинку з Канади.

7) Укр. Голос має своїх людий (кореспондентів по цїлій Канадї, які нам про все доносять і ми те друкуємо в часописи).

8) До Українського Голосу приходить найбільше дописей з цїлої Канади, в яких пишуть самі наші люди як їм живеть ся.

9) Укр. Голос подає всякі інформації де є добрі роботи, а де злі і тим помагає робітникам.

10) Укр. Голос подає кожду новинку за нові землї до браня, за гомстеди.

11) Укр. Голос пише найбільше зі всїх наших газет в Канадї про справи, які інтересують фармерів і робітників.

12) Укр. Голос подає все точні цїни за збіже і ріжні другі продукти, і що фармерам дуже потрібне.

13) Укр. Голос пише часто про тутешну полїтику, і пише про ню правду, не перекручує так як другі партийні часописи.

Тому Ви й повинні читати і підтримувати „Український Голос" і не лише читати і підтримувати самі, але заохотити й другого. — Присилайте свою предплату на адресу:

UKRAINSKYJ HOLOS, Box 3626 Winnipeg, Man.

Український Шпиталь і

Медична Ляборатория

які є під управою добре знаного

Dr-a Kalichman-a

котрий недавно вернув з поля війни.

Спеціяльну увагу кладемо на лїченє хоріб скірних, венеричних, лїченя 606 проф. Ерліха, хоріб жіночих, дїточих і хірургічних.

Виробляємо медицини. Лїченя наші відбувають ся після найновійших метод лїкарської штуки

Адреса:

Dr. G. Kalichman

453 Selkirk Ave. Phone St, John 1772 **Winnipeg, Man.**

ВСІМ ДОБРЕ ЗНАНИЙ

Dr. H. Jonker

397 BURROWS AVE.,
WINNIPEG, MAN.
Phone St. John 1470.

Ординує

від 8-10 рано, а від 2-3
і 7-8 вечером.

Др. Джонкер оден з найлїпших лїкарів набув собі великого розголосу своїм гарним і певним способом лїченя, тому коли Ви хорі, удайтесь него, а він Вам певно поможе.

Памятайте на адресу:

Dr. H. JONKER,
397 Burrows Ave., Winnipeg, Man

Маємо великий вибір найлучших годинників і золотих річий, яких лише кому треба. Маємо також ґрамофони всїлякої величини і ціна є ріжна на них. В нас можете купити гарні українські і польські рекорди. Приходїть або пишіть а пересвідчитесь самі про нашу чесну, точну і солїдну роботу.

A. KAPLAN
815 Main Street
815 Main St., Winnipeg, Man.

КАНЦЕЛЯРІЯ НОТАРІЯЛЬНА

Ю. Мачули

полагоджує всякі справи в округ справ потаріяльних в ходячих, як також виробляє позички і служить за переводчика.

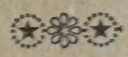

GEO. MACZULA

NOTARY PUBLIC.

700 Electric Chambers

WINNIPEG, MAN.

Ross, Williams & O'Grady

АДВОКАТИ ПОВНОВЛАСНИКИ І НОТАРІ.

У нас працює п. Брон. Б. Дубєнські, кандидат адвокатури, котрий говорить по українськи.

Перепроваджуємо всякі судові справи.

Адреса офісу:

ROSS, WILLIAMS & O'GRADY
608 STERLING BANK BLDG.
Portage Ave.
WINNIPEG, MAN.
Telephone Main 1473.

НОТАР ПРОВІНЦІЯЛЬНИЙ.

Виробляєм всїлякі докумети.
Вижичаєм гроші на Моргечі.
Асекуруємо від огню.
Вибираєм Повномочіє (Адмінїстрацію).

Спродаєм бизнеси з шторами.
Спродаєм землї і штори в кождій части Канади.

Єсли хочете купити землю, штор або який бізнес дебудь в Канадї, то пишіть до нас, а ми вас певно вдоволимо.

P. O. LAZARNICK.
P. O. Box 1028.
233 PORTAGE AVE.
Room 215 Curry Bldg.
WINNIPEG, MAN.

КАНАДИЙСЬКИЙ ОФІС

R. T. HURDLE LAND CO.

Землї на спродаж від $4.00 до гори з будинками і без будинків, з овочевими садами і без садів. Близько міста і фабрик. Клїмат дуже лагідний. В квітню є цьвіт, а снїгу нема аж пізно в місяци грудни. Землю спродаєсь на сплати від 6 до 10 лїт з 6 процентом. Суть церкви, штори, школи, Українцї, Поляки і т. д. Пишіть по інформації або удайтесь особисто до:

R. T. HURDLE LAND CO.

233 PORTAGE AVE.
Room 215 Curry Bldg.
Box 1028
WINNIPEG, MAN.

ОДИНОКА НАЙСТАРІША УКРАЇНСЬКА

Кравецька Робітня

У ВІННІПЕҐУ.

Заснована в 1911 році.

УВАГА РОДИМЦІ!

Робимо убраня зимові і літні після найновійшої моди і лише з найліпших матерій. Замовленя убрань виконуємо після вибаг клієнтів з перворядним викінченем.

Число.	Матерія.	Ціна.
1.	мішана вовна	$28.00
2.	вовна	$30.00
3.	лучша вовна	$33.00
4.	чиста вовна	$35.00
5.	лучша вовна	$38.00
6.	ще лучша вовна	$40.00
7.	найлучша вовна	$42.00

До кождого убраня краска після вподоби.

Як хочете мати убранє модне, добре і гарно викінчене, то замовляйте собі особисто або листовно в

НАЙБІЛЬШІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КРАВЕЦЬКІЙ РОБІТНІ „ЮСЬКОВА"

у Віннїпеґу, а певно не пожалуєте вашого гроша.

За добру роботу ручить сам властитель робітні **С. Юськів.**

ЯК БРАТИ МІРУ.

Подайте докладну міру в цалях.

1. Наоколо грудий.
2. Наоколо в поясї.
3. Довготу ноги від клуба до черевика.
4. Від кроку до черевика
5. Височину чоловіка.

При замовленю подайте

1. Докладну адресу.
2. Цїлу міру.
3. Число убраня.
4. Краску убраня.
5. Задаток на убраня.

Гроші висилайте в регістрованім листї. Решту доплатите по отриманю убраня. Адресуйте так:

The Ruthenian Clothing & Tailoring

882 Main Street — Phone: St. John 2664 — Winnipeg, Man.

В СУДОВИХ СПРАВАХ

Як маєте яку судову справу, робити контракт, хочете продати або купити, а також хочете аби Вас ніхто не оциганив і зробив справу добре то вдайтесь до:

Я. АРСЕНИЧА

в фірмі адвоката Гіпса

717 McINTYRE BLK. **WINNIPEG.**

ДОБРА ЦІНА ФАРМЕРАМ

ТОЙ ФАРМЕР НЕ НАРІКАЄ, ЩО ЙОГО ОЦИГАНИЛИ, І НЕ ДАЛИ ПРАВДИВУ ЦІНУ, ЩО ПОСИЛАЄ СВОЄ ЗБІЖЕ ДО

УКРАЇНСЬКОЇ ЗБІЖЕВОЇ КОМПАНІЇ У ВІННІПЕҐУ.

АДРЕСА:

RUTHENIAN GRAIN CO. Ltd.

GRAIN EXCHANGE WINNIPEG, MAN.

Пишіть до них українською мовою.

R. STEIMAN & CO.

541 Selkirk Ave.

Склад зелїзних річий, **меблїв і грамофонів з рекордами.**

Се є один з найстарших і найбільших складів з зелїзними річами і гарними меблями на північній части Віннїпегу.

Ми продаємо всякі меблї по дуже уміркованих цїнах.

Прийдїть самі, пересвідчитесь, та навяжете з нами знакомство

Увага!

Молодій парі, котрі куплять у нас меблїв на нове господарство, дамо

ГАРНИЙ
ВЕТЇЛЬНИЙ
ДАРУНОК
ДАРОМ

Памятайте нашу адресу яка є:

R. Steiman & Co.

541 Selkirk Ave.

Phone St. John 1041.

Res: 1060 St. John.

WINNIPEG, MAN.

ГАЛЯ STEIMAN-a

Одна з найкраще прибраних і найвигіднїйших галь в північній части міста, яку винаймати можете на **весїля, забави, танцї, концерти, віча полїтичні і т. д.**

Сли хочете винаймити салю зайдїть на:

541 SELKIRK AVE.

або зателєфонуйте на

St. John 1041 - Res: 1060 St. John

Winnipeg, Manitoba.

—Грамофони—

а також і рекорди
СЛАВНИХ СПІВАКІВ

Маємо великий вибір всякої величини **грамофонів** по ріжних цїнах — як також гарні українські і польські рекорди.

Зайдїть до нас на адресу:

R. STEIMAN & CO.

541 Selkirk Ave.

WINNIPEG, MAN.

DR-a RICHTER-a

— СЛАВНИЙ —

PAIN - EXPELLER

Є також на продаж по всіх аптиках в Канаді.

Опаковане в якім продаєть ся в сім краю є тут наслїдуване. Тому бачність на підроблені.

Йому не дорівнає жадний лїк на всякі руматичні болї, штивність рамен, всїх частий тїла і наперезябленє.

Коли не можете дістати його пишіть прямо до дра Ріхтера в Америцї. Адреса:

$1 за 3 фляшечки з пересилкою і цлом.

F. Ad. Richter & Co.

74-80 Washington St. New York, N. Y.

У В А Г А !

СИМ ПРОСИТЬ СЯ ЗВЕРНУТИ УВАГУ НА НАШ ПОКЛИК, КОТРИЙ ПОЯВИТЬ СЯ В НЕДОВГІМ ЧАСІ В ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ЧАСОПИСЯХ

УКРАЇНСЬКА ЗБІЖЕВА КОМПАНІЯ

КОТРА ЗАСНОВАНА НА ШИРОКИХ ЗАСАДАХ КООПЕРАТИВИ ТА ШЕРАХ

ПРИСТУПИТЬ В КОРОТКІМ ЧАСІ ДО ПРОДАЖІ ШЕРІВ, ОТЖЕ ВІРИМО, ЩО НАШЕ СВІДОМЕ ФАРМЕРСТВО, СВЯЩЕНИКИ, УЧИТЕЛІ, ТА ИНШІ БИЗНЕСОВЦІ ЗАКУПЛЯТЬ ШЕРИ В СІЙ КОМПАНІЇ, ТА СИМ СПОСОБОМ ПРИЛУЧАТЬ СЯ ДО БУДОВИ ВЕЛИКОЇ НАРОДНОЇ БИЗНЕСОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.

ПО ВСЯКІ БЛИЗШІ ІНФОРМАЦІЇ ЯК І В СПРАВІ ПОСИЛКИ ЗБІЖА ПИШІТЬ НА АДРЕСУ:

THE RUTHENIAN GRAIN CO., LTD.

GRAIN EXCHANGE

WINNIPEG MANITOBA

ПОЗІР! ПОЗІР! ПОЗІР!

Українські Фармері!

ЧИ ЧУЛИ ВИ, що на поверх триста англійських Збіжевих Компаній, є лиш одна-одинока

УКРАЇНСЬКА ЗБІЖЕВА КОМПАНІЯ

котрої ціллю є:

ДАТИ українським фармерам найлучшу обслугу;

ДАТИ українським фармерам найлучшу пораду, що до продажи збіжа;

ДАТИ українським фармерам змогу дістати найвисшу ціну за свою працю.

КОЖДИЙ сьвідомий український фармер повинен памятати, що наше народне добро лежить в фінансових і культурних інституціях.

КОЖДИЙ сьвідомий український фармер повинен памятати, що наші сусїди будуть з нами тоді числити ся, коли побачуть що і ми маємо свої фінансові та торговельні підприємства.

КОЖДИЙ український фармер повинен звертати ся з повним довірєм до УКРАЇНСЬКОЇ ЗБІЖЕВОЇ КОМПАНІЇ і продати своє збіже лише через ту компанію.

ПАМЯТАЙТЕ, що **УКРАЇНСЬКА ЗБІЖЕВА КОМПАНІЯ** є лайсенсована і бондована як рівнож належить до WINNIPEG GRAIN EXCHANGE.

ПАМЯТАЙТЕ, що всяка кореспонденція ведеть ся в рідній мові.

ПИШІТЬ по всякі інформації до нас сейчас, а ми Вам радо будемо служити відповідию.

НАША АДРЕСА ЗВУЧИТЬ:

The Ruthenian Grain Co., Ltd.

317 Grain Exchange, Winnipeg, Man.